

॥ ऋग्वेदः ॥

РЫГВЕДА

КОЛА I

РЫГВЕДА

Кола першае

ऋग्वेदसंहिता

॥ प्रथमं मण्डलम् ॥

*Пераклаў з санскрыту
Ігар Кулікоў*

Мінск
«Медысонт»
2016

ПЕРАДМОВА

Рыгведа – найстаражытны моўны твор індыйскае цывілізацыі. Яна ўяўляе сабою збор хвалебнаў (гімнаў), прысьвечаных розным багам (Індру, Агні, Ашвінам, Марутам ды інш.). Акрамя ўласна хвалебнаў, у РВ раскіданыя намінкі на розныя міты, многія зь якіх атрымалі сваё развіццё ў пазнейшай літаратуры. Разам з трыма іншымі ведамі (Іаджурведа, Самаведа ды Атхарваведа) і некаторымі іншымі творамі Рыгведа становіць канон *шруці* (*śrūti*- ‘пачутае’) – збор сьвятых тэкстаў, якія маюць абсалютны аўтарытэт у індуізьме.

Шруці процістаіць іншаму канону – *смыці* (*smṛti*- ‘памяць’), тэкстам, што валодаюць толькі адносным аўтарытэтам, бо паводле традыцыі маюць сваім паходжаньнем чалавека. Шруці ж ёсьць ведаю, яўленай людзям як боскае адкрыццё і толькі выражанай праз чалавечую мову. Уласна таму не зусім правільна называць РВ кнігаю – як нешта запісанае, падобна Бібліі ці Карану. РВ – прыныцыпова вусны твор, які тысячагодзьдзямі перадаваўся і дагэтуль перадаецца па памяці брагманамі (сьвятарамі) ад настаўніка да вучня. Першы ж знойдзены рукапіс РВ датуецца толькі 1464 н.э. Дык калі ж тады была створаная РВ?

Гэта пытаньне дагэтуль ня мае пэўнага адказу. Клясычнае датаваньне, прапанаванае яшчэ ў 19 ст., адносіць стварэньне хвалебнаў РВ да часу паміж 1500-1200 гг. да н.э. У гэты час, паводле тэорыі арыйскага заваяваньня Індыі, плямёны індаіранцаў, якія звалі сябе *арыямі* (*ārya*- ‘часьцівы’), уварваліся на тэрыторыю паўночнага захаду Індастану, адкуль пачалі сваё паступовае заваяваньне астатняй часткі паўвострава. Гэты плямёны, што стварылі РВ, былі носьбітамі аднае з арахічных індаэўрапейскіх гаворак, якая пазней стала вядомай як санскрыт (*sāṃskṛta*).

Тэорыя арыйскага заваявання даўно крытыкуецца шырокім колам навукоўцаў як вельмі неабгрунтаваная і не пацверджаная ані археалагічнымі, ані генэтычнымі дадзенымі. Тым ня менш, бальшыня лінгвістаў – зыходзячы пераважна з дадзеных параўнальна-гістарычнага мовазнаўства – дагэтуль размяшчае стварэнне РВ у прамежку 1700-1200 гг. да н.э. Некаторыя навукоўцы, што праўда, увязваюць рыгведавую культуру зь Індзкаю цывілізацыяй (напрыклад, грэцкі даследнік Н. Казанас) і адсоўваюць датаванне РВ аж да 3000 г. да н.э. Яшчэ адно цікавае гледзішча на час стварэння РВ выказаў індыйскі навуковец Б.Г. Тылак. Паводле ягонае тэорыі продкі арыяў мешкалі ў Арктычным рэгіёне, які былі вымушаныя пакінуць каля 8000 г. да н.э. Адпаведна стварэнне найранейшых хвалебнаў РВ ён адносіць да 5000-4000 гг. да н.э.

Як бы там ні было, важная зусім не старажытнасьць РВ адносна іншых твораў на індаэўрапейскіх мовах (хецкіх клінапісных таблічак ці іранскай Авесты) і твораў на іншых старажытных мовах (эпас пра Гільгамэша). Важна яе абсалютная каштоўнасьць як аднаго з найстаражытных твораў чалавецтва, які ўпісаны ў неперарыўную, дагэтуль жывую традыцыю і дае магчымасьць дакрануцца да сьведомасьці нашых далёкіх продкаў, і што яшчэ важней – да сьведомасьці паэта-сьвятара, творцы і носьбіта гэтай самай традыцыі.

РВ паўставала ў выглядзе асобных хвалебнаў, якія ствараліся рознымі родамі паэтаў-сьвятароў (*r̥ṣi-*) на працягу досыць доўгага часу, і толькі значна пазьней (згодна з лінгвістычным аналізам – па некалькі стагодзьдзях) яны былі сабраныя разам у *saṃgīty* (*śaṃhīta-* ‘збор’). Паводле індыйскае традыцыі аўтарства самгіты прыпісваецца мудрацу *Vyāsa* (*vyāsa-* ‘разьдзельца’). Менавіта ён разьдзяліў адкрытую багамі таемную веду на чатыры вядомыя нам Веды. Як паказвае лінгвістычны аналіз, пры стварэнні самгіты былі ўжытыя гукавыя правілы, якія альбо ня дзейнічалі ў часы першых

паэтаў, альбо наўмысна імі не ўжываліся, што прывяло да скажэння паэтычных памераў, а таксама да зацяжнення многіх месцаў у творы. Таму пазней настаўнікам *Шакаліем* (*śākalya-*) было зроблена разб'іццё тэксту самгіты на асобныя словы, што атрымала назву *Падапатха* (*padapāṭha-* 'чытаньне па словах').

Стварэнне Падапатхі было спрычыненае й тым, што з часам мянялася й сама мова, і многія словы станавіліся незразумелымі. Ужо на мяжы 2-га і 1-га тысячагодзьдзяў (а мо й раней) існаваў сьпіс цяжкіх да разуменьня слоў у РВ, які называўся *Ніганту* (*nigantū-*). Дзесьці ў 6-5 стст. да н.э. на яго зьяўляецца камэнтар *Нірукта* (*nirukta-* 'вытлумачэньне') настаўніка *Іаскі* (*yāskā-*) – важны твор індыйскай традыцыйнай этымалёгіі. Каб забяспечыць правільную вусную перадачу хвалебнаў, досыць рана сталі распрацоўвацца правілы вымаўленьня й падрабязныя апісаньні гукаў, якія былі зьведзеныя ў тэкст *Працішаххія* (*prātiśākhya-*). Гэта слова літаральна азначае "[трактат] для кожнай галіны". Пад галінаю разумеецца асобная школа рэцытацыі, якіх існавала досыць многа і якія трохі адрозьніваліся ў спосабе вымаўленьня асобных гукаў і іх спалучэньняў. Захавалася пяць падобных Працішаххіяў: адна для РВ, адна для Атхарваеды, дзьве для Чорнай і Бelay Іаджурведы ды адна для Самаведы.

Наяўны тэкст РВ завецца *Шакалія-самгітою* (*śākalyasamhitā-*). Гэтая рэдакцыя ўлучае 1028 хвалебнаў даўжынёю ад 1 да 58 слаўняў, падзеленых на 10 колаў (*maṇḍala-*). Другою магчымаю рэдакцыяй РВ, што дайшла да нас, можна лічыць *Баікала-самгіту* (*bāśkalasamhitā-*), названую паводле настаўніка *Баікалы* (*bāśkala-*). Яна ўлучае 1025 хвалебнаў і дадатак з 95 хвалебнаў – *кхіла-хвалебны* (*khilāni*), якія, відаць, бытавалі ў іншых школах рэцытацыі РВ або зьяўляюцца пазнейшымі дадаткамі.

Традыцыйны камэнтар на РВ *Анукрамані* (*anukramaṇī*-) замацоўвае за кожным хвалебнам імя пэўнага паэта. Часам дадзеныя гэтага тэксту выглядаюць зусім непраўдападобна, але збольшага яго прымаюць як досыць імаверную крыніцу ведаў пра аўтарства хвалебнаў. Колы 2-7 прынята называць *родавымі* (фамільнымі), бо ПА яны цалком прыпісваюцца паасобным родам паэтаў. Так, 2-е кола належыць паэтам з роду Грытсамады (*gr̥tsamada-*), 3-е - Вішвамітры (*viśvāmītra-*), 4-е - Вамадэвы (*vāmádeva-*), 5-е - Атры (*átri-*), 6-е - Бгарадваджды (*bharádvāja-*) і 7-е - Васіштхі (*vásiṣṭha-*). Колы размешчаны паводле ўзрастанья колькасці хвалебнаў: 2 (43), 3 (62), 4 (58), 5 (87), 6 (75) і 7 (104). Унутры ж кола хвалебны размешчаны паводле багоў: спачатку ідуць хвалебны, прысьвечаныя Агні, потым - Індру і г.д.

Астатнія колы напісаныя паэтамі з розных родаў. 9-е кола цалком прысьвечана боству *Сома Ачышчаны* (*sómarávatāna-*). Аўтары гэтага кола - тыя самыя, што й родавых, таму мяркуецца, што складальнікі самгіты папросту дасталі ўсе хвалебны Сому з гэтых колаў ды аб'ядналі іх у асобны разьдзел. Вялікую цікавасьць становіць 8-е кола, у якім надзвычай многа доўгіх хвалебнаў. Яны складзеныя ў нетыповай для астатняе РВ страфічнай форме ды поўняцца імёнамі яўна неарыйскіх валадароў.

Найпазьнейшым дадаткам да родавых колаў уважаецца 10-е кола. На такую выснову натыкае шэраг фактаў: папершае, некаторае моўнае адрозьненне (напр., значна большая часыціня гука *l*, зьяўленьне новых слоў, уніфікацыя граматычных формаў і г.д.); па-другое, іншае разьмеркаваньне багоў (зусім няма хвалебнаў багіні Зары, аслаблена роля Мітры-Варуны); па-трэцяе, пашырэнне тэматыкі (касмаганічныя й філязофскія хвалебны, абрадавыя (вясельныя ды пахавальныя) хвалебны, многа хвалебнаў-дыялёгаў).

Наастантку, 1-е кола, чый пераклад чытач трымае ў руках, распадаецца на дзве часткі. Першая частка (1-50) мае шмат агульнага з 8-м колам, у прыватнасці тое, што значная частка хвалебнаў належыць паэтам з роду Канваў. Другая ж частка (51-191) уважаецца навукоўцамі як найранейшы дадатак да родавых колаў.

Акрамя падзелу на колы, РВ традыцыйна дзеліцца на 8 *васьмярыцаў* (*aṣṭaka-*), якія ў сваю чаргу падзяляюцца на *ўзыходы* (*adhyaśā-*), якія распадаюцца на *разьдзелы* (*vārga-*). Гэты падзел мае чыста ўтылітарны характар і быў зроблены для аблягчэння завучвання ды перадачы тэксту па памяці.

Шматлікія месцы РВ атрымалі сваё тлумачэнне – абрадавае і філязофскае – у пазнейшых тэкстах: *брагманах* (*brāhmaṇā-*), *араньяках* (*āranyaka-*) ды *ўпанішадах* (*upaniṣad-*), якія таксама ўваходзяць у канон шруці. Іншаю важнаю крыніцаю для разуменьня РВ зьяўляецца поўны камэнтар настаўніка *Сайаны* (*sāyaṇa-*), выкананы ў 14 ст. н.э. Сайана быў родам з Паўднёвай Індыі і ў сваёй працы абапіраўся на папярэднія яму камэнтары, ад якіх да нас дайшлі толькі невялікія ўрыўкі. Сайана трактуе РВ амаль выключна з гледзішча абраду, звычайна пакідаючы па-за ўвагаю суаднясенне з пазарытуальнаю рэчаіснасцю. Пераклад РВ у гіндзі, выкананы Рамаговіндам Трывэдзі, у многім абапіраецца на Сайанаў камэнтар. Адзіны дасайанавы камэнтар, што захаваўся цалком, належыць настаўніку *Мадгава* (*mādhava-*), які жыў у 10 ст. н.э. Ён улучае толькі першую васьмярыцу.

Не зважаючы на высілкі як тубыльнай, так і заходняй экзэгезы, РВ у многім застаецца цёмным творам. З аднаго боку, у пасляведавы час адбываюцца змены ў рэлігійным (напр., галоўны бог РВ Індра выцясяняецца тройцай багоў Брагма-Вішну-Шыва) ды ў сацыяльным жыцці (напр., інстытут паэтычных спаборніцтваў знікае бясследна). Усё гэта робіць нават традыцыйныя тлумачэнні РВ не

зусім дакладнымі, зумоўленымі абноўленай культурнай парадыгмай. З другога боку, архаічная мова помніка разам з наўмысна цёмным стылем нярэдка дапускае замнога інтэрпрэтацый. І, канец канцоў, сама сьвядомасьць, выяўленая ў хвалебнах, адрозьніваецца ад сьвядомасьці сучаснага чалавека, і сьветагляд арыаў РВ ужо ніколі ня стане зразумелым нам напоўніцу.

Як адзначалася вышэй, традыцыя рэцытацыі РВ жывая да нашага часу. Урад Індыйскай рэспублікі чынна падтрымлівае тых брагманаў, якія дагэтуль займаюцца перадачаю старажытных Ведаў. Існуе нямала запісаў, як брагманы рэцытуюць хвалебны РВ, адзін зь якіх шаноўны чытач можна знайсці на гэтым адрасе: <https://drive.google.com/drive/folders/0B2GbC3jNPVpAZVUwZVlhUnFGWFk>.

ПРА СЪВЕТАГЛЯД АРІАЎ РЫГВЕДЫ

У цэнтры сьветагляду аріаў РВ стаяў панятак *ладу*, ці сусьветнага парадку (*ṛtá-*). Этымалагічна *ṛtá-* адсылае нас да ідэі кругавароту, і менавіта ідэя цыклічнасьці, паўторнасьці станавіла сутнасьць парадку для старажытных аріаў. Ня менш паказальна й тое, што само слова *arīa* (*ārya-*) паходзіць ад таго самага кораня \sqrt{r} , што й слова *ṛtá-*. Іншымі словамі, быць аріам азначала быць пасьядоўнікам ладу, быць падтрымнікам сусьветнага парадку. Аріа – гэта часьцівы, суладны чалавек, упісаны ў космас як яго неад’емная частка.

Гэты ладавы кругаварот праяўляўся на розных узроўнях. У часавым пляне гэта азначала цыклічнасьць часу. Чын сьветастварэньня ня быў для аріаў проста фактам далёкае мінуўшчыны, наадварот – ён служыў непасрэднаю асноваю для жыцьця цяперашняга. Як мяркуюць дасьледнікі (у прыватнасьці, Ф. Кэйпэр), ядром РВ сталіся хвалебны, прымеркаваныя да сьвята *Навалецыця* – часу, калі сілы хаосу найбольш пагражалі ўпарадкаванаму сусьвету, і задачаю чалавека было дапамагчы багом у аднаўленьні ладу. Інакш кажучы, чын сьветастварэньня паўтараўся для аріаў штогод у выглядзе вялікага абраду, які меў ня толькі сацыяльную, але перадусім касмаганічную функцыю.

Другою праяваю кругавароту быў *аброк* (*vajñá-*). У аснове сьвету аріаў ляжала ідэя аброку як узаемаабмену паміж сьветам людзей і сьветам багоў. Менавіта гэты абмен забясьпечваў дабрабыт на зямлі й даваў сілы багом у барацьбе зь сіламі хаосу. Арыі не будавалі велічных бажніцаў – асяродкам грамады была часовая *аброцня* (*védi-*), якая на момант тварэньня аброку ўяўляла сабою цэнтар сусьвету, празь які праходзіла сусьветная вось, або дарога багоў. Гэтаю найпростаю дарогаю бог агню *Агні* (*agni-*) адвозіў на неба жаротвы, паднесеныя багом, і вяртаў зь неба божую адгроду

ў выглядзе багацьця, дабрабыту, удачы. Агні быў нябёсным пасланцом (*dūtá-*), галоўным пасярэднікам паміж багамі й людзьмі. Другім пасярэднікам можна лічыць *Сому* – напой нясьмерця, які ўзьліваўся падчас аброку ў агонь, а потым вяртаўся на зямлю ў выглядзе дажджу.

Паднашэньне багом было дваякім. З аднаго боку, гэта была *жаротва* (*havis-*) – узьліваньне ў агонь *жыру*, ці топленага масла (*ghṛtá-*), гарачага малака й *Сомы* (*sóma-*). З другога боку, гэта былі хвалебныя вершы, зь якіх уласна і складаецца РВ. Умела складзены хвалебен быў ня менш важны за саму жаротву. Мова, на якой тварыліся хвалебны, уважалася моваю сьвятою (*bráhman-*), бо была адрасаваная багом, і процістаяла мове звычайнай, мове людзей. З такога гледзішча зусім справядліва казаць, што РВ напісаная на мове багоў.

Грамадства арыаў РВ у многім было мовацэнтрычным. З усіх трох станаў – сьвятароў (*brahmán-*), ваяроў (*rājanyá-*) ды сялянаў (*viś-*) (сьмерды *śūdrá-* фактычна знаходзіліся па-за грамадствам) – галоўная роля ў часы РВ, безумоўна, належала сьвятаром. Асноведзь стану сьвятароў складалі *рушы* (*r̥ṣi-*) – паэты-сьпевакі, якія тварылі хвалебны багом. Яны ж былі носьбітамі таемнае веды пра ўладкаваньне сусьвету. Важнаю падзеяй жыцьця арыаў былі спаборніцтвы своеасаблівых сябрынаў, карпарацый рушаў (*sakhyá-*). На гэтых спаборніцтвах рушы ня толькі спаборнічалі ў складаньні хвалебнаў, абменьваліся адмысловымі касмаганічнымі загадкамі (*brahmódya-*), на якія супернік тут жа меўся даваць адказ. Уладары, каб атрымаць запаруку багоў, зьвярталіся да сьвятароў, замаўляючы вялікія аброкі ды шчодра адорваючы іх выканаўцаў. Рушы, валодаючы моваю багоў, у крытычныя моманты існаваньня сьвету фактычна станавіліся творцамі, дапамагаючы багом аднаўляць сусьветны лад.

У знакамітым хвалебне РВ 10.125 мова апісваецца як унівэрсальны прынцып, які ляжыць у аснове ўсяго быцьця. Знаньне

імені рэчы было тоесным знаньню сутнасьці гэтае рэчы. Завалодаць іменем рэчы азначала атрымаць уладу над рэччу. Накладаньне ж імені прыраўноўвалася да чыну тварэньня. *Вишвакарман*, тварэц усіх рэчаў, завецца ў РВ менавіта *імядзеем*, творцам іменаў (*nāmadhā-*, РВ 10.82.3). Адпаведна ўсё, што ня мае імені, не існуе ў праяўленым сьвеце.

Што праўда, адзінага меркаваньня пра паходжаньне быцьця ў РВ няма. У іншым знакамітым хвалебне РВ 10.129 паэт гаворыць пра *Нешта Адно* (*tād ékam*), зь якога й пачаўся сьвет. Гэтае Адно "існавала" яшчэ да сутнага й нясутнага, будучы народжаным зь неразознага хаосу сілаю жару. Далей у Аднаго зьявілася жаданьне, якое стала першым семем мысьлі. У хвалебне РВ 10.121 гаворыцца, што напачатку быў *Залаты зародак* (*hiraṇyagarbhá-*), а ў РВ 10.129.7 паэт увогуле наўпрост кажа, што, адкуль узьнікла гэта быцьцё, можа ведаць толькі *Ён Адзін* альбо можа й ня ведаць.

Асноўным касмаганічным мітам у РВ зьяўляецца забойства богам *Індрам* (*indra-*) сусьветнага зьмея *Врытры* (*vṛtrá-*). Дакладную пасьлядоўнасьць падзей устанавіць вельмі цяжка, бо ў РВ зусім няма сюжэтных апісаньняў, а ёсьць толькі раскіданыя там-сям намінкі на добра вядомага тагачасным слухачом паданьні. Каротка гэты міт выглядае так. У касмічных першаводах плавала першагара, у якой былі ўвязьнены рэкі й сонца-агонь. На гары, абкруціўшы яе, ляжаў зьмей Врытра, чьё імя можна даслоўна перакласьці як 'перашкода'. Гэта натыкнула дасьледнікаў на думку, што сам Врытра і быў гэтаю гарою. Бог Індра, галава пантэону арыяў, забівае Врытру сваім перуном (*vájra-*), праломвае гару ды выпускае на волю рэкі й сонца, ствараючы такім чынам дзень і ноч. Потым ён аддзяляе зямлю ад неба: зямлю ён прасьцірае ўшыркі ды трывала ўкарэньвае пасярод касмічных водаў, а неба падпірае сабою ды замацоўвае па-над зямлёю, разьмясьціўшы паміж імі паветраную прастору (*antárikṣa-*).

У якасьці адмены гэтага міту многія дасьледнікі разглядаюць і міт пра скалу *Вала*. Паводле яго чарты *paṇi-* 'скнары' выкрадаюць дойных кароў ды хаваюць іх у скале *Вала* (*valá-* 'пячора' ад *√vr*, ад якога ўтвараецца і слова *vitrá-*). Сука *Сарама* (*sarāmā-*), знаходзіць кароў, і *Індра* з дапамогаю *Пана малітвы* (*brhaspāti-*) ды *песьняроў Ангірасаў* (*āṅgiras-*) праломвае скалу, выпускаючы кароў на волю. Каровы тут увасабляюць сабою промні ранішняе зары.

Падсумоўваючы ўсю інфармацыю, даступную ў РВ, Ф. Кэйпэр так апісвае сьветастварэньне. Напачатку быў неразрозьнены хаос, у якім сьвятло й цемра існавалі толькі як магчымасьць. Багамі гэтага прасусьвету былі *Духі-асуры* (*ásura-*), галоўным зь якіх, відаць, варта лічыць *Варуну* (*váruna-*), ахоўніка ладу. Пасьля *Індравае* перамогі над *Врытрам* і стварэньня разрозьненага быцьця на зьмену асурам прыходзяць *багі-дэвы* (*devá-* 'сьветлы'). Духі былі адціснутыя ў ніжні, падземны, сьвет, стаўшы ворагамі новых сьветлых багоў, аднак некаторыя зь іх – такія, як *Варуна* й *Агні*, напрыклад, – былі прынятыя ў новы пантэон. Гэта ў прыватнасьці тлумачыць вельмі супярэчліваю прыроду *Варуны* ў РВ, чый цёмны бок, старанна замоўчваны паэтамі, час ад часу выходзіць на паверхню. *Менавіта Індраў* вычын (забіцьцё *Врытры* ды разьдзяленьне неба й зямлі), на думку Кэйпэра, адзначаўся ў сьвята *Навалецця*: арйі ўважалі, што ў гэты пераходны час *Індру* прыходзілася зноў паўтараць свой сьветатворчы чын, і *менавіта аброкі*, чынёныя людзьмі, былі пакліканыя яму ў гэтым дапамагчы.

Акрамя проціпастаўленьняў *багі-людзі* й *багі-Духі*, у РВ актуальная й пара *жывыя-продкі* (*pitáraḥ*). Першачалавекам, ад якога пайшоў людзкі род, уважаўся *Продак* (*māni-*, *mānus-* 'чалавек'), які заснаваў аброк і распачаў ушанаваньне багоў. Аднак першым памерлым чалавекам стаў ня *Ману*, а *Йама* (*yāma-*), які й пралажыў дарогу ў сьлябу памерлых. Яна месціцца на вышнім, трэцім, небе, дзе памерлыя піруюць

разам зь Йамам. Пазьней, у пасьярыгведавы час, Йама ператвараецца ў змрочнага бога пекла, дзе памерлых чакае кара за ўчыненыя пры жыцці грахі. Ушанаваньне продкаў і чыненне памінальных абрадаў было неад'емнаю часткаю жыцця ар'яаў.

У зямным пляне важным проціпастаўленьнем была пара *вукзасьць-шырыня* (*áṁhas-* – *urí-loká-*, *várivas-*). Стварэньне шырыні зь цясьніны зьяўляецца важнаю функцыяй багоў, якое фактычна ёсьць касмаганічным вычынам: разгорнутая прастора процістаіць вукзасьці, згорнутасьці як упарадкаваны сусьвет неўпарадкаванаму, зьлітнаму хаосу. Цікава, што сусьвет называецца ў РВ словам *bhúvana-* 'быцьцё' (што этымалягічна дакладней было б перакласьці як 'узьнікненьне, набуханьне'), а яго складовыя часткі – словам *ródasī-*, што прыблізна азначае 'дзьве відалі' (у перакладзе ўжываецца слова 'сьвет'). Паняткі вукзасьці-шырыні (атуга й прывольле ў перакладзе) маюць і этычнае нападзеньне: вукзасьць ува сабляе сабою грэх, няправільнасьць, бяду, а шырыня – свабоду, волю й дабрачыннасьць.

Значную ролю ў сьветаглядзе ар'яаў грала лікавая сымболіка. Абыгрваньне лікаў ідзе ў РВ увесь час. Лік 1 ува сабляе сабою пачатак сьвету. Лік 2 – першы крок у стварэньні ўпарадкаванага сьвету з Аднаго неразрознага. Багі ў РВ нярэдка аб'ядноўваюцца ў пары (двое Ашвінаў, Мітра-Варуна, Зара й Ноч і г.д.). Лік 3 суадносіўся з вэртыкальным вымерам, з трыма часткамі сусьвету: небам, паветрам, зямлёю. Колькасьць аброчных агнёў роўная тром. Тры сядзеньні й тры колы мае калясьніца Ашвінаў. Колькасьць ворагаў, якіх забівае Індра, нярэдка кротная тром; гэтаксама й колькасьць багоў, якая звычайна роўная 33. Лік 4 суадносіўся з гарызантальлю, з чатырма кірункамі сьвету. Лік 5 кадаваў тыя самыя чатыры бакі сьвету, улучаючы ў якасьці пятага кірунку цэнтар, празь які праходзіла вось сусьвету. Акрамя таго, менавіта зь пяці плямёнаў складаўся

свѣт арыау. Лік 5 увасабляу сабою ідэальны гарызантальны вымер, які мае выхад у вэртыкаль. Тры плюс чатыры дае лік 7 – лік паўнаты сусьвету. Менавіта сем промняу мае сонца, сямі роўная колькасьць мітычных першапаэтау, сем рэкаў улучае свѣт арыау, сем цвярдыняу разбурае Індра.

Важнае месца ў РВ займае й візуальны код. Колер яўна быў сымбалічна нагружаны ўжо ў часы РВ. Гульня на суднясенні колерау з рознымі дэнататамі – улюбёны прыём рушау. Адна з галоўных якасьцяў, якою мае валодаць чалавек, каб быць паэтам, – гэта *dhī-*, нутраны зрок, якім ён змога ўспрымаць адкрываную багамі ісьціну. Гэтым жа словам называецца й вынік такога ўзіраньня – хвалебен-малітва. Зусім невыпадкова, што пазьней зборнік такіх хвалебнаў атрымаў назву *Рыведа* – Веда слаўняў (*vedá-* ад *√vid* ‘ведаць’, але й прасл. **vid* ‘відзець, бачыць’).

Ужо казалася вышэй, што час ня быў для арыау лінейным, а замыкаўся ў кола, увасабленьнем чаго быў год. Ідэя паўтарэньня, суадпаведнасьці дня сёньняшняга дню мінуламу праходзіць чырвонаю ніткаю праз усю РВ. Хаця слова ‘новы’ шматкроць сустракаецца ў тэксьце, ідэя новага была цалком падпарадкаваная вечнай меры, заснаванай на пачатку свѣту мітычнымі продкамі арыау. У РВ ня раз гаворыцца пра даўніх (*pūrva-*) і новых (*nūtana-*) паэтау, пра даўнія й новыя хвалебны. Але новае тут трэба разумець ня ў сэнсе ‘раней невядомае, вынайдженае’, а ў значэньні ‘сёньняшні, актуальны’. Урэшце, словы *nāva-* і *nūtana-* паходзяць ад часьцінкі *nī* ‘ніня, цяпер, вось’. Ідэальнае новае створана паводле старажытнай меры, таму аўтары РВ часта кажуць, што складаюць свае песьні на манер даўніх паэтау. Усякае традыцыйнае мастацтва засноўваецца на пазачасавых, унівэрсальных прынцыпах, і РВ у гэтым свѣтле становіць выдатны ўзор традыцыйнасьці.

ПРА МОВУ РЫГВЕДЫ

Хвалебны РВ створаныя на *стараіндыйскай мове*, якая належыць да *індаэўрапейскае сям'і моў*. Гэтая сям'я ўлучае мноства групаў, сярод якіх варта адзначыць *славянскую* (беларуская, украінская, расейская, польская ды інш.), *балцкую* (літоўская, латыская), *германскую* (ангельская, нямецкая, ісьляндзкая, швэдзкая ды інш.), *раманскую* (мовы, што паходзяць ад лаціны: французская, італьянская, гішпанская ды інш.), *кельцкую* (ірляндзкая, валійская ды інш.), *анаталійскую* (мёртвыя мовы, перадусім хецкая), а таксама такія асобныя мовы, як *старагрэцкая* (і яе нашчадак сучасная грэцкая), *армянская* ды інш. Стараіндыйская мова разам з моваю стараіранскага помніка Авесты ўваходзіць у *індаарыйскую* групу моваў.

Сярод усіх і.-э. моваў стараіндыйская – адна з найархаічных. У заходнім мовазнаўстве прынята адрозьніваць мову РВ і сумежных помнікаў ад пазьнейшае, пасляяведавае мовы эпасу, клясычнай індыйскай літаратуры ды навукі. Першую называюць *ведычнаю моваю*, другая ж завецца *санскрытам*. Як цьвердзяць навукоўцы, адрозьніваюцца яны ня толькі часава, але й прасторава: мова РВ належала да паўночнага захаду Індастану, у той час, як клясычны санскрыт фармаваўся з гаворак, пашыраных у цэнтральнай частцы паўночнай Індыі.

У індыйскай мовазнаўчай традыцыі такога радыкальнага разрозьнення няма. Галоўная стараіндыйская граматыка, створаная недзе ў 5-4 ст. да н.э. настаўнікам *Паніні* (*pāṇini*-), апісвае абедзьве мовы як адмены аднае мовы, якая пазьней атрымала назву *санскрыт* (*sāṃskṛta*-), што даслоўна азначае '[мова] узробленая ды ўпрыгожаная'. Санскрыт процістаіць народным мовам Індыі, якія называюцца *пракрытамі* (*prākṛta*- 'прыродны'). Такім чынам, мова РВ, часава перадуючы

граматыцы Паніні, па яе стварэнні была аўтаматычна "перапісаная" паводле новых правілаў ды ўпісаная ў новую сыстэму. Менавіта з гледзішча правілаў Паніні аналізуе мову РВ Сайана ў сваім камэнтары. Гэтае традыцыйнае гледзішча прынятае і аўтарам дадзенага перакладу, пагатоў і на Захадзе можна нярэдка сустрэць такое шырокае ўжываньне тэрміну санскрыт. Дзеля яснасьці тое, што ў граматыцы Паніні датычыць мовы Ведаў, называюць таксама *vedic sanskrit* – *ведавым санскрытам*.

Мова РВ вельмі архаічная. На адрозьненне ад клясычнага санскрыту яна мае *танічны націск*, які палягае ў павышэнні тону на адным з галосных слова (у беларускай, дапрыкладу, націск *дынамічна-квантытатыўны*, т.б. націсьнены галосны вымаўляецца даўжэй ды гучней за астатнія; падрабязней гл. Вершаваныя памеры РВ).

У пляне марфалёгіі мова РВ уяўляе сабою клясычную *сынтэтычную флектыўную* мову, г.зн. граматычныя значэнні найчасцей выражаюцца з дапамогаю мнагазначных афіксаў, а не з дапамогаю асобных дапаможных словаў (як, скажам, у сучаснай ангельскай). Вельмі пашыраная граматычная сынанімія, т.б. аднаму граматычнаму значэнню нярэдка адпавядае некалькі формаў (як, напрыклад, бел. *краінай* – *краінаю*).

Як у любой флектыўнай мове, парадак слоў у мове РВ свабодны. З другога боку, аднак, ён падпарадкаваны паэтычным заканамернасцям пабудовы радка, што вынікае ў досыць складаны да разуменьня сынтакс помніка. Напрыклад, у пачатку радка, які лічыцца моцнаю пазыцыяй, нярэдка размяшчаюцца імёны багоў або займеньнікі, што да іх адсылаюць, – незалежна ад іх сынтаксычнае функцыі ў сказе.

У абсягу лексыкі РВ вельмі супярэчлівая. З аднаго боку, для яе ўласціва вялікая сынанімія лексыкі, звязанай з абрадам.

Так, панятку “хвалебен” у РВ адпавядае каля 50 сьнонімаў. З другога боку, тэматыка хвалебнаў вельмі абмежаваная, таму з агульнага гледзішча лексычная разнастайнасьць РВ досыць скупая. Акрамя таго, у РВ сустракаецца нямаля адзінкавых, так бы мовіць, спробных формаў, якія ў пазьнейшай літаратуры зусім не ўжываюцца.

Лексыцы РВ уласцівая высокая сынкрэтычнасьць значэньняў. Так, слова *gó-* ‘карова’ ўжывалася таксама ў сэнсе малака, масла, папругі з каровінай скуры. У міталёгіі ж каровы сымбалізавалі сабою ранішнія зоры, адпаведна слова *gó-* ўжывалася ў гэтым значэньні. Магло быць і наадварот: так, слова *usrá-* ‘карова, зара’ ўзыходзіць да *ús-* ‘зара’.

На асаблівасьці мовы РВ паўплывала і сувязь помніка зь міталёгіяй. Найбольш яскрава гэта праяўляецца ў дзеяслове: пры згадваньні нейкага міталёгічнага сюжэту дзеяслоў нярэдка ставіцца ў адмысловую форму, якая аніак не вызначае дзеяньне часава, а толькі называе яго як факт. Такім чынам падкрэсьліваецца пазачасавасьць міту, яго актуальнасьць у тым ліку тут і цяпер. Калі ў хвалебне, дапрыкладу, ідзе гаворка пра забойства Індрам зьмея Врытры, то даўнімаецца ня толькі мінулы факт, але й тое, што Індру давядзецца паўтарыць гэты вычын зноў – таму дзеяслоў можа спакойна стаяць у загадным ладзе (“о Індра, забі зьмея!”), хаця папярэдня частка аповеду нібыта стаяла ў прошлым. Такая часавая абыякавасьць формаў дзеяслова адзначалася ўжо ў граматыцы Паніні. Таму пры чытаньні перакладу чытач заўжды мае разуменьне, што згадваньня ў хвалебных міталёгічных сюжэты былі для тагачасных слухачоў *не гісторыямі*, а хутчэй расповедам *актуальных падзеяў*.

Але, бадай, найвялікшы ўплыў на мову РВ зрабіла сувязь з абрадам. Як адзначаюць дасьледнікі, першыя хвалебныя РВ былі шчыльна зьвязаныя з рытулам: яны сьпяваліся

падчас рытуалу, суправаджаючы дзеянні, якія прыгэтым адбываліся. Адсюль вынікае некалькі важных наступстваў. Па-першае, гэта вялікая пашыранасьць эліпсысу. Апускацца могуць дзеясловы (пры захаванні напрамковых прыслоўяў), цэлыя часткі ўсталеных выразаў, якія былі добра зразумелыя тагачаснаму слухачу, канец параўнаньняў-штампаў (напр., “як каровы”, дзе апушчана “ідуць на пашу”), нават цэлыя сказы. Па-другое, гэта тэкставая сынанімія. Так, сынонімамі дажджу маглі быць малако, жыр, мёд, Сома.

Акрамя таго, значэньне словаў магло зьмяняцца адпаведна таму, да якой сфэры яно належала: спрыяльнай-неспрыяльнай, боства-ўгоднік. Так, слова *ari-* магло азначаць ‘сябар, часьцівы’, а магло азначаць ‘хцівы, чужынец, вораг’ (хаця этымалёгіі для гэтых значэньняў могуць быць розныя). Корань *√dās* з боку ўгодніка трэба перакладаць, як ‘чціць, служыць, гадзіць’, а з боку боства – як ‘дарыць, рачыць’.

Камунікацыйны характар хвалебнаў вызначыў яшчэ адну цікавую асаблівасьць мовы РВ: фактычнае неразрозьненне другой і трэцяй асобы ў дзеяслове. У суседніх радках да бога могуць зьвяртацца на “ты”, а потым тут жа пераходзіць на “ён”. Іншымі словамі, значэньне мела толькі апазыцыя *адрасант-неадрасант*, бо адзіным адрасатам хвалебну магло быць толькі боства.

Сярод найпашыраных стылістычных прыёмаў, ужываных рушамі, варта перадусім згадаць *figura etymologica* – гульнію аднакаранёвымі словамі. Яна можа быць неабавязковаю, т.б. абыгрываня карані будуць адрозьнівацца ў розных аўтараў, а можа быць сталым прыёмам, як у выпадку імя бога Савітара, калі абыгрываецца *√sū* ‘пабуджаць’. Другім пашыраным прыёмам быў гукавы намёк на імя бога, якому прысьвячаўся хвалебен. Так, для імені Вішну гэта будуць словы, якія пачынаюцца складам *vi*, а для Індры – зьбег зычных *-nd(r)-* (перадусім, у слове *indu* ‘кропля соку Сомы’).

Трэці прыём – гэта абавязковае згадваньне імені боства ў кожным слаўні: альбо наўпрост (клічная форма як правіла ставіцца ў сярэдзіну радка, а іншыя склонавыя формы часта пачынаюць радок), альбо ў выглядзе займеньніка, альбо гукавога намёку, пра што ўжо казалася вышэй. Чацьверты прыём – гэта шматлікія паўторы. Паўтарацца могуць цэлыя радкі ў якасьці прыпеву, паўтарацца могуць асобныя словы ў розных месцах слаўню (анафара, хізм, радзей эпифара). Урэшце, тая самая думка можа выражацца некалькі разоў іншымі словамі. Што датычыць рыфмы, то ў РВ яна мае пераважна выпадковы характар. Наўмысна могуць рыфмавацца аднолькавыя склонавыя формы назоўнікаў альбо фінітных формы дзеясловаў.

Мове РВ уласціва знарочыстая, наўмысная цёмнасьць, заблытанасьць, недасказанасьць. У адным месцы паэт наўпрост завецца *van̥kū-* ‘які йдзе ўлукаткі, віхляе’ (РВ 1.114.4). Хвалебны могуць мець і прамую форму касмалягічных загадак *brahmódya-* (РВ 1.164), якія супернік-руш мусіў адгадаць на хаду пад час спаборніцтваў, прымеркаваных перадусім да галоўнага сьвята Навалецьця. Непасьвечаны ў таёмную веду, зразумела, даць адказаў на іх ня мог. Эліптычнасьць стылю РВ тлумачыцца і гэтым фактам таксама: заблытаць суперніка, правяраючы такім чынам ягоня веды, было адною з задачай хвалебнаў-загадак.

Цёмнаму стылю помніка спрыяе і тое, што сытуацыя абраду, да якога хвалебны былі адпачатку прымеркаваныя, становіць сабою памежную сытуацыю, у якой зьмяное й нябёснае, міталягічнае й актуальнае зьлівалася ў адно цэлае. Адпаведна, задачай старажытнага паэта было стварэньне такога тэксту, які мог бы суадносіцца з усім адначасова, служачы адмысловым правадніком для такога “зьліцьця”. У выніку перакладаць такі тэкст становіцца звышскладана, і тут магчымая толькі прыблізная перадача.

Асаблівасцяў мовы й стылю РВ значна больш, чым было згадана тут. Ём прысьвечаныя вялікія манаграфіі, з якімі чытач можа пры жаданні азнаёміцца самастойна. Галоўнаю ж задачай гэтага кароткага агляду было паказаць, што для больш-менш адэкватнага перакладу РВ перадусім патрэбная мова, сувымерная мове самае РВ. Сваёю словаўтваральнаю свабодою ды словазмяняльнаю варыятыўнасцю мова РВ чымсьці нагадвае мову беларускіх народных песень і замоваў – у параўнанні зь літаратурнаю беларускаю моваю. Гэтае назіраньне, выказанае ўпершыню М. Баярыным, часткова вызначыла лексычныя пошукі пры рабоце над перакладам.

У выніку чытач пабачыць у гэтым перакладзе нямала наватвораў, зьяўленьне якіх абумоўлена ня толькі імкненьнем перадаць як мага дакладней сэнс і стыль, але й само адчуваньне мовы. Нямала ў перакладзе і словаў архаічных, а таксама проста рэдкіх, у тым ліку гэта датычыць і націскаў (напр., у формах дзеяслова *радавацца*, якія цяпер зусім не ўжываюцца з націскам на 'у': *радуецца*; *грамада* з націскам на другім складзе). Націск у складаных словах нярэдка падпарадкоўваецца рытму, таму, калі першая частка мае больш за адзін склад, яна заўсёды пішацца бяз аканьня: напр., слова *многаўмелы* часта трэба скандаваць менавіта з двума націскамі як *многаўмелы*. (!!! гэта датычыць толькі вершаванай часткі перакладу; у астатняй частцы кнігі аканьне адлюстроўваецца на пісьме, калі ў другой частцы складанага слова націск прыпадае на першы склад: *багарушны*; вынятак становяць словы *жаротва*, *жортва* ды некаторыя іншыя.)

Чытач ня знойдзе ў гэтым перакладзе знакаў прыпынку. Гэта было зроблена наўмысна. Па-першае, як ужо гаварылася раней, РВ – вусны твор; па-другое – гэта твор паэтычны, дзе паўзы падпарадкоўваюцца ня сэнсаваму падзелу, а мэтрычнаму; па-трэцяе, знакі прыпынку (акрамя пазначэння паўслаўню й канца слаўню – зноў-такі, мэтрычных адзінак)

у рукапісах РВ адсутнічаюць. З аднаго боку, даданьне знакаў прыпынку часам здымае тую наўмысную неадназначнасьць, да якой імкнуліся ведавыя паэты; з другога боку, іх расстано́ва нярэдка сутыкаецца зь вялікім цяжкасьцямі, выкліканымі іх адсутнасьцю ў іставіку, што часта робіць сынтаксычны падзел сказа зусім невідавочным.

У канцы кнігі знаходзіцца збор артыкулаў, прысьвечаных многім ключавым паняткам у РВ, а таксама таму, як яны перадаюцца ў беларускай мове. Тамсама зьмешчаны і слоўнік асноўных наватвораў ды рэдкіх словаў, які мусіць значна аблегчыць успрыманьне перакладу.

Вось жа, дадзены пераклад ёсьць хутчэй спробаю *перастварэньня* РВ як перадусім паэтычнага помніка сродкамі беларускае мовы, чымся навуковым перакладам, якім, напрыклад, зьяўляецца нямецкі праязічны пераклад К. Гельднэра, францускі пераклад Л. Рэну або расейскі пераклад Т.Я. Елізаранкавай. Наколькі ўдалым акажацца такое перастварэньне, пакажа час і, вядома, чытачы.

ПРА ПЕРАКЛАДЫ РЫГВЕДЫ

Існуе нямала перакладаў Рыгведы на іншыя мовы, як эўрапейскія, так і індыйскія. Сярод тых, што ўлучаюць усе хвалебны, варта згадаць наступныя:

1. тры ангельскія пераклады: першы выкананы Р.Т.Х. Грыфітам (1889-1892) і ў многім ужо састарэў; другі - Х.Х. Ёілсанам (1850-1888); трэці - Ст.Ў. Джэймісан і Дж.П. Брэртэнам (2014), грунтоўнае навуковае выданьне з мноствам увагаў да кожнага хвалебну;
2. тры нямецкія пераклады, выкананыя А. Людвігам (1876), Г. Грасманам (1876) і К.Ф. Гельднэрам (1951);
3. пераклад у тамільскую мову, выкананы М.Р. Джамбунатхам (1978-1980);
4. два пераклады ў гіндзі, выкананыя Шрырамам Шармам (1950-я) і Рамговіндзі Трывэдзі (1954);
5. досыць вольны пераклад у французскую С.А. Ланглуа (1870).
6. пераклад у расейскую мову, выкананы Т.Я. Елізаранкава (1989-1999).

Сярод частковых перакладаў вартыя ўвагі:

1. амаль поўны навуковы пераклад у французскую, выкананы Л. Рэну (1955-1969);
2. пераклад амаль усяго першага кола ў лаціну, выкананы Ф.А. Розэнам (1830). Увогуле першы пераклад РВ у эўрапейскую мову;
3. хвалебны Агні, перакладзеныя ў ангельскую вядомым індыйскім вучоным Шры Аўрабіндо (1946).

Паэтычныя пераклады:

1. пераклад у ангельскую Р.Т.Х. Грыфіта;
2. пераклад у французскую С.А. Ланглуа;

3. пераклад у нямецкую Г. Грасмана;
 4. асобныя хвалебны перакладаліся паэтычна ў розныя мовы: у расейскую (выкананы зь перакладу Т.Я. Елізаранкавай У.Г. Ціхаміравым), у чэскую (О. Фрыш) ды інш.

У беларускую мову асобныя хвалебны перакладаліся М.Ю. Баярыным, два зь якіх можна прачытаць у ягонай кнізе “Самабыццё” (Вільня, Логвінаў. – 2014).

ПРА ТРАНСЬЛІТЭРАЦЫЮ САНСКРЫЦКІХ ІМЁНАЎ

У кнізе ўжываецца спрошчаная транслітэрацыя санскрыцкіх словаў, набліжаная да беларускага правапісу.

<i>a, ā</i>	а	<i>i, ī</i>	і / ы ¹	<i>u, ū</i>	у, ў ²	<i>r, ṛ</i>	ры	<i>e</i>	э
<i>ai</i>	ай	<i>o</i>	о	<i>au</i>	аў	<i>m</i>	м	<i>ḥ</i>	х
<i>k</i>	к	<i>kh</i>	кх	<i>g</i>	г	<i>gh</i>	гг	<i>ñ</i>	н
<i>c</i>	ч	<i>ch</i>	чх	<i>j</i>	дж	<i>jh</i>	джг	<i>ñ</i>	нь ³
<i>ṭ</i>	т	<i>ṭh</i>	тх	<i>ḍ</i>	д	<i>ṭh</i>	дг	<i>n</i>	н
<i>t</i>	т	<i>th</i>	тх	<i>d</i>	д	<i>dh</i>	дг	<i>n</i>	н
<i>p</i>	п	<i>ph</i>	пх	<i>b</i>	б	<i>bh</i>	бг	<i>m</i>	м
	у	й		<i>r</i>	р	<i>l</i>	л	<i>v</i>	в
	<i>ś</i>	ш		<i>ṣ</i>	ш	<i>s</i>	с	<i>h</i>	г

¹ ‘ы’ пасля зацывярджэлых зычных (напр., *kaḥśvat* – *Какшыват*), пасля ‘т’ і ‘д’ у сэрэдзіне слова (напр., *atithigvá* – *Атытхігва*); на канцы слова ‘tī’ і ‘dī’ перадаюцца як ‘ці’ і ‘дзі’

² ‘ў’ пасля галосных, калі таго вымагае рытм

³ альбо ‘н’ + ётаваная галосная (напр., *jñāna* – *джняна*)

ВЕРШАВАНЫЯ ПАМЕРЫ РЫГВЕДЫ

Рыгведа ёсьць зборнікам хвалебнаў, напісаных у вершаванай форме. Вывучэньнем і навучэньнем вершаваных памераў займаецца традыцыйная індыйская навука *чхандас* (*chāndas*- 'вершаваны памер'), адна з шасьці ведангаў (*vedāngá*- 'частка, цэлавіна Веды').

Слоўны націск у мове Ведаў танічны. Адрозьніваюць тры фанэматычныя таны: *удатта* (*udātta* - 'узьняты') – галоўны тон, які за рэдкім выняткам мае толькі адзін галосны ў слове; *анудатта* (*anudātta*- 'няўзьняты'), які маюць усе астатнія галосныя ў слове; *сварыта* (*svarita*- 'гучны'), які гістарычна ўзьнік з камбінацыі ўдатты і анудатты. На фанэтычным узроўні анудатта непасрэдна перад удаттаю пераходзіць у *саннатару* (*sannātara*- 'ніжэйшы') – тон, ніжэйшы за ўдатту прыблізна на дзьве ноты. Анудатта пасля ўдатты перад іншаю анудаттаю пераходзіць у *чыстую сварыту*, якая вымаўляецца на ноту вышэй за ўдатту. Асабліва добра гэта чуваць на доўгіх галосных, якія як бы расьцягваюцца: пачатак вымаўляецца як удатта, а канец – як сварыта. Астатнія анудатты ператвараюцца ў тон *экашруці* (*ékaśruti*- 'адначутны'), які вымаўляецца фактычна як удатта. Уся гэта складаная танічная сыстэма, аднак, ніяк не ўплывае на вершаскладаньне.

Вершаваньне РВ ёсьць перадусім сылябічным, і ў меншай ступені – квантытатыўным. Мэтрычную адзінку верша становіць *ступа* (*pāda*- 'нага, чвэрць'), якая мае пэўную колькасць складоў. Камбінацыя некалькіх аднолькавых ці розных ступаў утвараюць усю разнастайнасьць памераў РВ. Адзін верш, вытрыманы ў пэўным памеры, завецца *слаўнем* (*rc*- – адсюль назва твору *rg-veda*- 'веда слаўняў'). Слаўні ж аб'ядноўваюцца ў *строфы* ды *хвалебны* (*sūktá*-).

Ступа будуецца на чаргаваньні лёгкіх і цяжкіх галосных, аднак структура ня жорсткая й дапускае мноства адхіленьняў. Галосны называецца *лёгкім* (ЛГ, пазначаецца ў схемах як *_*), калі ён кароткі й перад ім няма зьбегу зычных. Астатнія галосныя (доўгія, а таксама кароткія, перад якімі ёсьць зьбег зычных) называюцца *цяжкімі* (ЦГ, пазначаецца ў схемах як *x*). Ступа разглядаецца як фанэтычнае цэлае, таму галосны й наступны зьбег зычных могуць належаць да розных слоў. Канец ступы заўжды супадае з канцом слова.

Чаргаваньне ЛГ і ЦГ больш-менш строга вытрымліваецца толькі ў канцы ступы, якая становіць *кадэнцыю* – гэта 4 або 5 апошніх складоў (у схеме аддзяляецца коскаю). Для пачатку ж ступаў часта ўласьцівы ямбічны рытм (кожны другі галосны – цяжкі), але ён часта парушаецца. Колькасная характарыстыка першага й апошняга галоснага ступы пад увагу не бярэцца й можа быць любою.

Колькасьць складоў у ступе можа быць 5, 8, 11 і 12. У дзвюх апошніх ступах бывае *цэзура* (кароткая паўза, у схеме выяўляецца знакам |), якая робіцца пасля 4-га ці 5-га складу. 5-складовыя ступы – сама рэдкія ў РВ.

РВ дайшла да нас у выглядзе г.зв. *самгіты* (*saṃhitā* – ‘збор’) – пазьнейшай за самі хвалебны рэдакцыі. У ёй амаль паўсюль дастасаваныя прасадычныя правілы *сандгі* (*sandhi* – ‘злучэньне’) – злучнага вымаўленьня, – некаторыя зь якіх пашырыліся толькі ў пасляведавы час. Гэта прывяло да скажэньня зыходных памераў. Акрамя таго, як паказвае прасадычны аналіз хвалебнаў, старажытныя паэты карысталіся пэўнымі штучнымі прыёмамі для запаўненьня памеру. Напрыклад, санорныя *y* і *v* вельмі часта вымаўляюцца як *iy* ды *iv*:

РВ 1.1.2 *īdīyo nūtanair utá* (замест *īd̥yo*)

РВ 1.2.7 *mitráṃ huve pūtádakṣaṃ* (замест *hve*)

Доўгі галосны *e* можа расцягвацца на два галосныя *a* ды *i*:

PВ 1.148.5 *nītyāsa īm prayitāro arakṣan* (замест *pretāro*)

Доўгі галосны *ā* таксама нярэдка расцягваецца на два склады:

PВ 1.5.2 *purūtāmam purūṇāām* (замест *purūṇām*)
īśānaṃ vāriyāṇāam (замест *vāriyāṇām*)

Доўгі галосны вельмі часта скарачаецца перад наступным кароткім:

PВ 9.96.10 *mṛjānó apśú duduhānó ádrau*

і г.д.

Схема 5-складовае ступы: $\underline{x} \underline{x} _ \underline{x} \underline{x}$

Іншымі словамі, у гэтай ступе пераважае *трахеічны канец*.

Чатыры 5-складовыя ступы ўтвараюць памер *двухступны вірадж* (*dvipádā- virāj-*), які традыцыйна дзеліцца на два радкі па 10 складоў. Сустракаецца рэдка.

Схема 8-складовае ступы: $\underline{x} \underline{x} \underline{x} \underline{x} _ _ \underline{x} _ \underline{x}$.

Іншымі словамі, у гэтай ступе пераважае *ямбічны канец*.

Тры 8-складовыя ступы ўтвараюць памер *гаіатры* (*gāyatrī-*) – другі паводле часьціні ў РВ. У самгіце прынята аб'ядноўваць першыя дзве ступы разам у паўсламень, што пазначаецца ў перакладзе знакам | пасля радка.

Чатыры 8-складовыя ступы ўтвараюць памер *ануштубг* (*anuṣṭubh-*), які займае чацьвертае месца ў часьціні ўжываньня. У самгіце ён дзеліцца на два паўслаўні. У пасьяведавы

час ён ператвараецца ў галоўны памер эпічнай паэзіі *шлока* (*śloka*).

Пяць 8-складовых ступаў утвараюць памер *панкці* (*pañkti*), у якім апошні радок звычайна становіць рэфрэн.

Схема 11-складовае ступы:

а) $x \ x \ x \ x \ | \ _ _ \ x \ , \ x \ _ \ x \ x$

б) $x \ x \ x \ x \ x \ | \ _ _ \ , \ x \ _ \ x \ x$

Іншымі словамі, у гэтай ступе пераважае *трахеічны канец*.

Як відаць са схемы, пераходу да кадэнцыі папярэднічае пэўны збой (два лёгкія склады).

Чатыры 11-складовыя ступы ўтвараюць памер *трыштубг* (*triṣṭubh*) – сама пашыраны ў РВ. У самгіце ён дзеліцца на два паўслаўні.

Схема 12-складовае ступы:

а) $x \ x \ x \ x \ | \ _ _ \ x \ , \ x \ _ \ x \ _ \ x$

б) $x \ x \ x \ x \ x \ | \ _ _ \ , \ x \ _ \ x \ _ \ x$

Іншымі словамі, у гэтай ступе пераважае *ямбічны канец*.

Чатыры 12-складовыя ступы ўтвараюць памер *джагаці* (*jāgati*) – трэці паводле часыціні ў РВ.

Слаўні, вытрыманья ў пэўным памеры, могуць аб'ядноўвацца ў строфы. Памер *какубг* або *брыгаці* разам з памерам *сатобрыгаці* аб'ядноўваюцца ў *напеў* (*pragāthā*), а тры памеры *гаіатры* – у *трыславень* (*trcā*).

Рэдакцыя РВ, што дайшла да нас, завецца *Шакалія-самгітой* – паводле настаўніка *Шакаліі (śākalya-)*, які першым выканаў разбор самгіты на асобныя словы (пада-рэцытацыя). Сярэдняя даўжыня хвалебну вагаецца ў раёне 5-15 слаўняў. Нярэдка бывае так, што пачатак і канец хвалебну выдзяляюцца слаўнямі ў памерах, адрозных ад асноўнае часткі.

У перакладзе на беларускую мову ведавыя памеры перададзеныя толькі прыблізна. Кожная ступа павялічаная на адзін склад, што мае перадусім сэнсавую прычыну: пасля многіх спробаў стала ясна, што сэнс іставіку па-беларуску далёка не заўжды ўкладаецца ў зыходны памер. Менавіта якнайлепшаму захаванню сэнсу была аддадзеная перавага.

На жаль, такі сэнсава-арыентаваны падыход спарадзіў адзін важны збой у мэтрыцы: памер двухступы вірадж, які УІ складаецца з чатырох ступаў па 5 складоў, аб'яднаных у два паўслаўні (5-5–5-5 → 6-6–6-6), фактычна супаў у перакладзе з памерам двухстопны трыштубг (11-11 → 12-12). Розніцай паміж імі ў перакладзе палягае толькі ў паўзе: у двухступым віраджы яна абавязкова робіцца пасля кожных шасьці складоў, а ў трыштубгу яна робіцца пасля кожных 12 складоў (цэзура ж унутры ступы можа быць пасля 4-га, 5-га ці 6-га складу).

Акрамя таго, у перакладзе адсутнічаюць мужчынскія канцоўкі ступаў, а розніца паміж ямбічным і трахеічным канцом перанесена ў пачатак: ступы зь ямбічным канцом УІ амаль заўжды пачынаюцца націскным складам у перакладзе, а ступы з трахеічным канцом амаль заўжды пачынаюцца ненаціскным складам.

Што да цэзуры ў 11- і 12-складовых памерах, то ў перакладзе яна часцей бывае пасля 5-га ці 6-га складу і радзей пасля 4-га ці 7-га. Увогуле назіраецца тэндэнцыя дзяліць радок на

дзье больш-менш роўныя часткі, прычым першая частка нярэдка сканчаецца двума ненаціскнымі галоснымі, што адпавядае збою перад кадэнцыяй УІ.

Трэба таксама зазначыць, што памер УІ не заўжды вытрымліваецца строга, і нярэдка сустракаюцца ступы з адным недахопным ці лішнім складам. Гэта адлюстроўваецца ў перакладзе, але не заўжды ў той самай ступе, што і ў УІ.

Далей пералічаныя асноўныя памеры РВ. У дужках падаюцца іх адпаведнікі ў перакладзе. Рыса адпавядае падзелу на ступы, доўгая - традыцыйнаму падзелу слаўню на часткі.

ануштубг (*anuṣṭubh-*) - 8-8-8-8 (9-9-9-9)

атйашці (*atyasṭi-*) - 12-12-8-8-8-12-8 (13-13-9-9-9-13-9)

атыдгрыці (*atidhṛti-*) - 12-12-8-8-8-12-8-8 (13-13-9-9-9-13-9-9)

атышаквары (*atiśakvarī-*) - 8-8-8-8-8-12-8 (9-9-9-9-9-13-9)

ашці (*aṣṭi-*) - 12-12-8-12-12-8 (13-13-9-13-13-9)

брыгаці (*bṛhatī-*) - 8-8-12-8 (9-9-13-9)

вірадж (*virāj-*) - 11-11-11 (12-12-12)

вірадрупа (*virāḍrūpā-*) - 11-11-11-7 або 11-11-7-11 (12-12-12-8 або 12-12-8-12)

віратстхана (*virātsthānā-*) - 10-10-11-11 (11-11-12-12)

віштарабрыгаці (*viṣṭārabṛhatī-*) - 8-10-10-8 (9-11-11-9)

гайатры (*gāyatrī-*) - 8-8-8 (9-9-9)

двухступны вірадж (*dvipadā virāj-*) - 5-5-5-5 (6-6-6-6)

двухступны трыштубг (*dvipadā- triṣṭubh-*) - 11-11 (12-12)

дгрыці (*dhṛti-*) - 12-12-8-8-8-14-8 (13-13-9-9-9-15-9)

джагаці (*jaḡatī-*) - 12-12-12-12 (13-13-13-13)

йавамадгіа магабрыгаці (*yavamadyā- mahābṛhatī-*) - 8-8-12-8-8 (9-9-13-9-9)

кавірадж (*kāvīrāj-*) - 9-12-9 (10-13-10)

какубг (*kakubh-*) - 8-12-8 (9-13-9)

крыці (*kṛti-*) - 11-11-7 (12-12-8)

магабрыгаці (*mahābṛhatī-*) - 8-8-8-12-8 (9-9-9-13-9)

магабрыгаці (*mahābrhatī-*) - 8-8—8-8-12 (9-9—9-9-13)
магапанкці (*mahāpaṅkti-*) - 8-8—8-8-8-8 (9-9—9-9-9-9)
панкці (*paṅkti-*) - 8-8—8-8-8 (9-9—9-9-9)
прастараяпанкці (*prastārapaṅkti-*) - 12-12—8-8 (13-13—9-9)
пураушніг (*purauṣṇih-*) - 12-8—8 (13-9—9)
сатобрыгаці (*satobrhatī-*) - 12-8—12-8 (13-9—13-9)
танушырас (*tanuśiras-*) - 11-11—6 (12-12—7)
трыштубг (*triṣṭubh-*) - 11-11—11-11 (12-12—12-12)
ушніг (*uṣṇih-*) - 8-8-12 (9-9-13)

खरिखलखरिखल

॥ ॐ ॥

अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् ।

होतारं रत्नधातमम् ॥ १ ॥

अग्निः पूर्वेभिर्ऋषिभिरीड्यो नूतनैरुत् ।

स देवाँ एह वक्षति ॥ २ ॥

अग्निना रयिमश्रवत्पोषमेव दिवेदिवे ।

यशसं वीरवत्तमम् ॥ ३ ॥

अग्ने यं यज्ञमध्वरं विश्वतः परिभूरसि ।

स इद्देवेषु गच्छति ॥ ४ ॥

अग्निर्होता कविक्रतुः सत्यश्चित्रश्रवस्तमः ।

देवो देवेभिरा गमत् ॥ ५ ॥

यदङ्ग दाशुषे त्वमग्ने भद्रं करिष्यसि ।

तवेत्तत्सत्यमङ्गिरः ॥ ६ ॥

उप त्वाग्ने दिवेदिवे दोषावस्तर्धिया वयम् ।

नमो भरन्त एमसि ॥ ७ ॥

राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीदिविम् ।

वर्धमानं स्वे दमे ॥ ८ ॥

स नः पितेव सूनवेऽग्ने सूपायनो भव ।

सचस्वा नः स्वस्तये ॥ ९ ॥

OM

agnim ite puróhitam yajñásya devám itvijam |

hótāraṃ ratnadhātām ||1||

agnih pūrvebhir iṣibhir itdyo nūtanair utā |

sā devām eha vakṣati ||2||

agninā rayim aśnavat poṣam evā divé-dive |

yaśāsam vīrāvattām ||3||

agne yam yajñam adhvarām viśvātaḥ paribhūr āsi |

sā id devēsu gacchati ||4||

agnir hótā kavikratuḥ satyās citrāśravastamah |

devó devébhir ā gamat ||5||

yād aṅgā dāsūṣe tvām agne bhadrām kariṣyasi |

távét tát satyām aṅgiraḥ ||6||

úpa tvāgne divé-dive dóṣāvastar dhiyā vayám |

námo bháranta émasi ||7||

rājantam adhvarāñām gopām itásya dīdivim |

várdhamānaṃ své dáme ||8||

sā naḥ pitéva sūnávé' gne sūpāyanó bhava |

sácasvā naḥ svastāye ||9||

хвалєбєн і

9 Мадгучхандас, сын Вішвамїтрау | Агні | гайатры

ОМ

Агні клічу бога аброку
чольніка учас які аброчыць |
жрэц падаўца найшчодры скарбаў ||1||

Агні звалі даўнія рушы
так і новыя клічуць сёння |
хай багоў сюды прывязе ён ||2||

Агні богам багацьце-збытак
прыбывае няхай штодзённа |
яркі дар наймногасыноўні ||3||

Агні божа аброк адпраўны
абдыманы табой абдымна |
толькі ён да багоў даходзіць ||4||

Агні жрэц вешчадухі весьнік
істы сама яснаславуты |
бог з багамі хай прыйдзе гэтуль ||5||

як угодніку Агні божа
ты жадаеш дабро ўчыніці |
іста чыніш о Ангїрасе ||6||

да цябе мы ідзём штодзённа
Агні божа з празорам мысьлі |
цьмы азорцу нясём паклоны ||7||

праўцу ўсіх адправаў аброчных
сьветлавіту пастыру ладу !
што ў сваім узрастае доме ||8||

як даступны для сына бацька
будзь нам Агні лёгкадаступным !
сударож нам дзеля прасьвяды ||9||

хвалёбен 5

9 Мадгучхандас, сын Вішвамйтраў | 1-3 Вецер, 4-6 Индра-
Вецер, 7-9 Мітра-Варуна | гайатры

Ветру ветлы прыйдзі пазорны
ўжо гатовы выжымы Сомы |
выпі соку пачуй прызыў наш ||1||

Ветру божа цябе апеўцы
апяваюць у хваласьпевах |
Сому выжмаўшы часаведы ||2||

Ветру твой паток насычальны
да твайго угодніка мчыцца |
далясяжны на соманітву ||3||

Индра-Ветру выжматы Сомы
прыхадзеце з радасьцю гэтуль |
сядры мкнуцца да вас абодвух ||4||

Ветру-Индра ў выжматых соках
скарбадаўцы кеміце добра |
дык абодва хутчэй прыходзьце ||5||

Ветру-Индра скарэй прыходзьце
да выжатніка на спатканьне |
о мужы шчырасэрда мчэце ||6||

клічу чыстаздольнага Мітру
велягоднага зву Варуну |
выканаўцаў жырамалітвы ||7||

ладам вы о Мітра-Варуна
ладаспорцы ладакармільцы і
здабылі свайго духу богі ||8||

дораць здолю Мітра-Варуна
дужародныя спрыт і спраўнасьць і
жыхары разлогу празорцы ||9||

хвалевен 3

*12 Мадгучхандас, сын Вішвамітраў | 1-3 Ашвіны, 4-6
Індра, 7-9 ўсе багі, 10-12 Сарасваці | гайатры*

о Ашвіны паны зіхцення
шматкарысныя пасмакуйце |
спрытнарукія гэту жортву ||1||

о Ашвіны о дзівадзеі
о вялікаўважныя богі |
клапатліўцы прымеце слаўні ||2||

Сомы выжматы вам о дзівы
пасыцялёны муруг о Спасы |
пуць-дарогай рудой прыходзьце ||3||

Індра гэтуль прыйдзі яскравы
да цябе гэты Сомы мкнуцца |
што зараз ачысьцілі пальцы ||4||

Індра гэтуль прыйдзі ахвотна
узбуджоны натхнёным рушам |
на малітвы сомавыжымцы ||5||

Індра гэтуль сьпяшайся сьпешна
на малітвы о пан буланых |
насалодзься выжымам нашым ||6||

атульцы людабаронцы
ўсе багі прыхадзеце гэтуль |
ўгоднікі на ўгоднікаў выжым ||7||

перасекшы воды найскора
ўсе багі на выжым прыходзьце і
як каровы чуць сьвет на пашу ||8||

хай насыцяцца бездакорны
ўсе багі жаданы нязманны і
сім заколам нашым вазьніцы ||9||

хай ад нас Сарасваці прыме
нагородаў падаініца чыста і
многамысная гэту жортву ||10||

пабудзіцелька шматлагадаў
заўважальніца добрых мысляў і
прыняла аброк Сарасваці ||11||

асьвятляе паток магутны
Сарасваці сваім знаменьнем і
над празорамі ўсімі ўладне ||12||

ॠवालेह्येन च

10 Мадгучхандас, сын Вішвамітрау | Індра | гайатры

многавіднага бога ў помач
як карову завуць даіцца |
прызываем яго штодзённа ||1||

прыхадзі на выжымы нашы
сомапіўча п'яніся Сомам |
адары дарадаўча гоўем ||2||

найшчырэйшых міласьцяў ласак
нам бы зьведаць тваіх о Індра |
не прагледзь нас прыйдзі о божа ||3||

запытай мудраца аб Індры
неадольным парыўчым богу |
што найлепшы табе таварыш ||4||

хай гавораць нам перагуды
вы другога ўсяго пазбыты |
толькі зь Індрам водзячы дружбу ||5||

хай жа ведае нас за шчасных
і бясчынец і ўсе плямёны |
толькі Індру нам быць аховай ||6||

паднясі ж да мклівага мклівы
строй аброку мужап'янлівы |
што п'яніць акрыляе сябра ||7||

о стадухі выпіўшы Сомы
стаў ты божа ворагабойцам І
у саборы памог саборцу ||8||

надыхаем цябе натхнёна
у саборах божа саборцу І
на здабычу здабыч о Індра ||9||

хто дарункаў паток магутны
добраспас выжатнікаў сябар І
таму Індру сьпявайце славу ||10||

ХВАЛЕБЕН 5

10 Мадгучхандас, сын Вішвамітраў | Індра | гайатры

прыхадзеце гэтуль прысядзьце
слаvasлоўі прапейце Індру |
о сябры узносьбіты хвалаў ||1||

Індру першага з многамногіх
валадыку дароў адборных |
запрасеце выжмаўшы Сому ||2||

хай ён будзе з намі ў выправе
у раскошы дзеля багацьця |
з нагародамі хай жа прыйдзе ||3||

двойку коней чыю ў супорах
варагом не стрымаць ніколі |
таму Індру сьпявайце славу ||4||

сокі гэты да сомапіўцы
Сомы чысты цякуць да Індры |
забялёныя мкнуць да бога ||5||

ты радзіўся адразу сталым
піці Сому о многадухі |
каб ва ўсім быць о Індра першым ||6||

хай ульлюцца ў цябе о Індра
Сомы хуткія хвалалюбе |
на успор табе о найкемны ||7||

табе сілы даюць вялебны
табе сілы даюць рачэньні І
хай цябе наш апеў пасіліць ||8||

хай адзержыць памочнік вечны
Індра дар наш тысячакротны І
асяродак мужнасьці мужнай ||9||

хай жа сьмертныя нашым целам
хвалалюбе ня ўшкодзяць Індра І
адхілі сьмертазброю ўладны ||10||

хвалєбєн є

*10 Мадгучхандас, сын Вішвамїтрау | 1-3 Индра, 4,6,8,9
Маруты, 5,7 Маруты й Индра, 10 Индра | гайатры*

запрагаюць жоўта-рудога
што вакол нерухомах рушыць |
покі сьвецяць сьветачы ў Небе ||1||

запрагаюць яго буланых
коней мільх абапал воза |
мужавозных дзёрзкую пару ||2||

беззнаменным даўца знаменьня
безаблічным людзям аблічча |
разам з Зорамі ён радзіўся ||3||

каб раджаўся ён самавольна
зноў зрабілі яго зародкам |
сталі звацца пачэсным імем ||4||

ты з вазьніцамі што цьвярдыні
разбураюць знайшоў кароваў |
рудаватых у схове сцоўным ||5||

як мужы пабожныя песьні
так апевы здабыўцу скарбаў |
узнасілі слыннага бога ||6||

пакажыся ты разам зь Индрам
ты прымчыся разам зь бясстрашным |
роўны бліскам вы і запалам ||7||

зь бездакорнай гурмой нябёснай
грамавіта сьпявае сьмельца І
з улюбёным Індравым лікам ॥8॥

стуль прыйдзі о колаваротны
ці спусьціся зь сьвятліцы Неба І
да цябе прастуюць апевы ॥9॥

молім Індру мы аб здабычы
ці адсюль ці зь Неба над Долам І
ці з паветра велепрасторы ॥10॥

хвалевен 7

10 Мадгучхандас, сын Вшивамітраў | Индра | гайатры

Индру песьняпеўцы грымліва
Индру слаўнямі славаслоўцы |
Индру гэтуль заве галосьсе ||1||

Индра бог неразлучны з коньмі
запражэ хай словазапрэжных |
Индра залаты перуновец ||2||

Индра Сонца падняў на Неба
каб далёка сягала вока |
раскалоў ён скалу з гавядай ||3||

Индра нам памажы ў спаборах
тысячабагацьцепрыносных |
грозны грознай пасоб пасобай ||4||

Индру ў бітве завём вялікай
у малой перуноўца клічам |
у супольцы проці варожжа ||5||

быча гэны кацёл вялікі
ты адкрый нам о ўсёдыдаўча |
дзеля нас неўтаймоўны божа ||6||

славасьпевы з кожным парывам
ўсё вышэй перуноўцу Индру |
не бракуе мне богу слаўняў ||7||

нібы бык магутны свой статак
гоніць племі сваёй патугай і
валадарны бог неўтаймоўны ||8||

хто адзін над людзьмі над скарбам
хто пануе па-над багацьцем і
над пяцьма плямёнамі Індра ||9||

таго Індру для вас адклічам
ад народаў далёкіх блізкіх і
хай жа будзе адзіна нашым ||10||

хвалєбєн 8

10 Мадгучхандас, сын Вішвамїтраў | Індра | гайатры

Індра ў помач даруй багацьце
дар навьшні здабычаносны |
ўсёадольны заўждызвыцяжны ||1||

адалець бы зь яго памогай
варагоў нам у рукахваці |
ў коняборстве з тваёй пасобай ||2||

Індра мы з тваёю пасобай
перначы перуны вазьмема |
адалейма ў бітве супорцаў ||3||

са стралкамі сьмелымі разам
у суполе з табою Індра |
варагоў бы нам адалеці ||4||

дужы Індра яшчэ вялікшай
хай жа будзе дуж перуноўца |
зь Неба ўшыркі яго магуцьце ||5||

каб была для мужоў здабыча
каб было для мужоў патомства |
каб натхнёным па іх малітвах ||6||

найпітушчае бруха Сомам
набухае нібыта мора |
нёба нібы водапрастора ||7||

запраўды яго улагода
шчодра дорыць статкі кароваў І
песьняру як сьпелае гольле ॥8॥

запраўды буйныя падмогі
у цябе для імне падобных І
не чакае іх доўга ўгоднік ॥9॥

запраўды жаданья богу
хваласьпевы іх сьлед узносіць І
каб мог Індра п'яніцца Сомам ॥10॥

хвалітвен 5

10 Магдучхандас, сын Вішвамітраў | Індра | гайатры

Індра гэтуль прыходзь п'яніцца
кожны дзень прынашэньня Сомы |
зьверхны сілай сваёй патужнай ||1||

то ж налеце соку для Індры
сому піўцу п'янога пою |
усячыннаму выжым чынны ||2||

краснагубы п'янікім вялебнам
ап'яняйся о ўсенародны |
ты на гэтых выжмінах Сомы ||3||

Індра выпусьціў я хвалітвы
да цябе быка панясьліся |
ненасытныя да сужэнца ||4||

ты прыбаў нам Індра адгоды
надзялі нас адборным дарам |
хай жа будзе буйным буйненным ||5||

падгані нас як сьлед о Індра
да багацьця божа заўзятых |
многаясны нас многавартых ||6||

Індра славы дай нам шырокай
шматкароўнай і шматздабычнай |
пажыцьцёвай нязгубнай вышняй ||7||

надзялі нас вышняю славай
бліскам тысячаскарбаносным І
і вазамі поўнымі ежы ІІ8ІІ

Індру скарбаўладыку скарбаў
усхваляем мы хваласьпевам І
славагоднага абаронцу ІІ9ІІ

на што-выжмінах мілых Індру
твoryць славень яму пачцівец І
богу вышняму ў выш узносіць ІІ10ІІ

ꝛꝥꝗꝛꝥꝛꝥꝛ ꝗ

12 Мадгучхандас, сын Вішвамітрау | Індра | ануштубг

песьняры цябе апяваюць
славяць слаўнямі слаvasлоўцы |
малітоўцы цябе стадухі
узьнялі як бярно на стрэху ||1||

як зь вяршыні лез на вяршыню
ўбачыў колькі трэба зрабіць ён |
тую справу прыкмеціў Індра
з чарадою маркач сьпяшае ||2||

запрагай жа пару грывастых
буланкоў ты тугапапружных |
Індра нашыя сомапіўча
хваласьпевы яжджай паслухаць ||3||

прыхадзі падхапі вялебны
славень выгукні з намі разам |
умацуй разам з намі сьвятча
наш аброк і нашу малітву ||4||

славень Індру трэба ўчыніці
многадаўцу прапечь успорны |
каб на выжмінах нашых могуць
між сяброў нацешыўся цешма ||5||

да яго па сяброўства рушым
да яго па дары па мужнасьць |
хай жа нам памагае могуць
Індра дарца падаўца скарбаў ||6||

жарнавіча лёгкаадчынну
яскравіту лёгкаспарожну |
расчыні згароду з гавядай
адгадзі адгодай о Індра ||7||

нават разам абодва сьветы
не стрымаюць цябе ў запале |
заваюй нябёсныя воды
натрасі нам шчодро кароваў ||8||

чуйнавухі пачуй прызыў мой
дай увагі маім хвалітвам |
мой вялебен гэты о Індра
за супольца зрабі бліжэйшым ||9||

як най-бык нам вядомы божа
ты што чуеш зоў у спаборах |
най-быка прызываем просім
аб пасобе тысячаноснай ||10||

пі наш выжматы выжым Індра
ап'яняйся Кушыкаў сыне |
працягні нам жыцьцё нанова
зрабі ж руша тысячадзержным ||11||

хвалалюбе няхай хвалітвы
цябе божа абдымуць ёмам |
доўгавечнага хай жа доўжаць
хай нацешныя ды нацешаць ||12||

хвалалебен II

8 Джэтар, сын Мадгучхандасау I Индра I ануштубг

Індру сьпевы надалі сілаў
што разлогі нібыта мора I
най-вазьніца з усіх вазьніцаў
пан пасаду пан нагородаў ||1||

з нагородцам з табой у дружбе
нам нічога ня страшна Індра I
пан магуцьця цябе вітаем
неадольнага ўсеадольцу ||2||

незьлічоны яго дарункі
не зьнікаюць яго пасобы I
надзяляе шчодра апеўцаў
шматкароўным Індра шчадрункам ||3||

бурца цьвержаў юны празорца
нарадзіўся бязьмернадужым I
Індра справы ўсякай падтрымца
перуновец многавялебны ||4||

ты каровадзержнага Валы
жарнавіча разьвёр пячору I
то табе бясстрашныя богі
памаглі натхнёныя богам ||5||

о асілку з тваймі дарамі
я вярнуўся паведаў плыні I
бліз стаялі о хвалалюбе
сьпеўцы ведама ім пра гэта ||6||

чарадзеяствамі ты о Індра
чарадзеянага зрынуў Шушну і
мудрацом пра гэта вядома
узьнясі іх славы о божа ||7||

Індру бога прызвалі песьні
што ўладарыць сваёй патугай і
у якога тысяча шчодрых
незьлічоных велядарункаў ||8||

хвалевен 12

12 Мэдгатытхі з роду Канваў | Агні | гайатры

Агні мы паслом абіраем
усяведа паслом аброку |
многадухага тут і сённяя ||1||

Агні Агні завуць завітвы
шматпрыемнага пана весяў |
што адвозіць багом жаротвы ||2||

прывязі радзіўшыся Агні
нам багоў на мурог пасланы |
есі нашым жрацом пачэсным ||3||

абудзі іх о Агні прагных
калі прыйдзеш да іх з пасланьнем |
сядзь з багамі тут на мурогу ||4||

паліваны жырам зіхоткі
ты вярэднікаў нашых Агні |
унівеч спалі чартавітых ||5||

запаляецца Агні з Агні
пан гасподы празорца юны |
жортваноша языкароты ||6||

слаў на вучце Агні празорцу
чый парадак ісьцінны бога |
праганяльніка ўсіх хваробаў ||7||

хто пан жортвы табе о Агні
як паслу услужлівы служыць і
будзь таго абаронцам божа ||8||

хто захоча прынадзіць Агні
дзеля піру багоў жаротвай і
ушануй таго мужа чысты ||9||

гэтуль божа чысты зіхоткі
прывязі нам багоў о Агні і
на аброк і жаротву нашу ||10||

праслаўляны новаю песьняй
прывязі нам дарунак Агні і
падмацунак многасыноўні ||11||

Агні полымем палымяным
божа ўсіх багоў запрашэньнем і
задаволь гэты наш вялебен ||12||

хвалѣбен із

12 Мэдгатытхі з роду Канваў і хвалѣбен-прыяньне: 1 паліва або Запалены Агні, 2 Самасын, 3 Мужаслаў, 4 Прывітаны, 5 мурог, 6 бога-брама, 7 Зара-Ноч, 8 два жрацы бога-празорцы, 9 тры багіні (Сарасваці, Іда і Бгараці), 10 Твааштар, 11 пан лесу, 12 славазычэньні і гайатры

прывязі Запалены добра
жортвадаўцу багоў о Агні і
наш аброк ты супоўні жрэча ||1||

медавітым зрабі празорча
наш аброк для багоў сягонья і
Самасыне ім на салоду ||2||

Мужаслава я прызываю
хай жа прыйдзе мёдаязыкі і
жортвадзей на нашу адправу ||3||

Агні ў возе найскораходным
прывязі багоў Прывітаны і
жрэц пастаўлены нашым Продкам ||4||

расьсьцялеце мурог належна
дзе зьяўляецца род нясьмертны і
мудрацы траву жырасьпінну ||5||

хай адчыніцца бога-брама
незьнікомы ладакармілец і
ніня і вечна дзеля аброку ||6||

Ноч-Зару ў прыгожых уборах
на аброк прызываю гэты І
на мурог наш клічу прысесьці ||7||

двух жрацоў мядоваязыкіх
прызываю *бога-празорцаў* І
хай аброк абракуць наш сёньня ||8||

Іда Магі ды *Сарасваці*
шчасьцяносныя хай багіні І
на мурог бясхібныя сядуць ||9||

прызываю *Тваштара* гэтуль
ўсевыяўнага бога-ўмельца І
хай ён будзе адзіна нашым ||10||

адпусьці *пане лесу* зараз
божа гэту багом жаротву І
хай падаўцу яны заўважаць ||11||

слава! споўнеце абрачэньне
Індру ў доме жаротвадаўцы І
прызываю багоў туды я ||12||

खवालैबेन १४

12 Мэдгатытхі з роду Канваў І усе багі І гайатры

Агні божа на дружбу сьпевы
Сому піці з багамі ўсімі І
прыхадзі абрачы аброк наш І1 І

гэта Канвы цябе прызвалі
песьні чыняць табе натхнёнцу І
прывядзі о Агні багоў ты І2 І

Індру-Ветра Мітру-Варуну
Пана модлаў Пушана Бгагу І
сыноў Безьмежы лік Марутаў І3 І

вам прыносяцца сокі Сомы
пой п'янлівы п'янкі п'янючы І
кроплі мёду што селі ў чашы І4 І

просяць Канвы ў цябе пасобы
разаслаўшы мурог благаюць І
жортвадаўцы зладзіўшы жортву І5 І

хай твае запрэжныя мыслам
жырасьпінныя коні гэтуль І
прывязуць багоў на паіны І6 І

ладаспорцаў годных аброку
надзялі дружнамі Агні І
сыць іх мёдам краснаязыкі І7 І

хто аброку варты ды клічу
хай тваім языком нап'юцца і
мёду Агні пад выгук "вашат" ||8||

хай жа ён са сьвятліцы Сонца
прывязе ўсіх багоў зароўцаў і
жрэц натхнёны да нас на вучту ||9||

Сомы мёд з усімі багамі
Агні зь Індрам і зь Ветрам разам і
пі паводле уставаў Мітры ||10||

ты бо жрэц пастаўлены Продкам
Агні ты сядзіш на аброках і
наш абрад ты пачці сягонья ||11||

запрагай жа рудых у поваз
кабыліц чырвона-буланых і
прывязі нам багоў о Агні ||12||

खवालेबेन इ

12 Мэдгатытхі з роду Канваї і што-боству ў суладны час: 1 Індра, 2 Маруты, 3 Тваштар, 4 Агні, 5 Індра, 6 Мітра-Варуна, 7-10,11 Ашвіны, 12 Агні і гайатры

Індра Сому пі ў час суладны
у цябе хай увойдуць сядры і
пой апойны звычайны п'яніці ||1||

пеце ў час суладны Маруты
з чыстаровай чашы шчадроўцы і
наш аброк ачысьцеце богі ||2||

ухвалі з жаною аброк наш
прывадыру пі ў час суладны і
ты бо дарападаўца божа ||3||

прывязі нам багоў о Агні
пасадзі іх у трох улоньнях і
абдымі пі ж у час суладны ||4||

пі з адгоды малітватворцы
Сому Індра у час суладны і
непарушна тваё сяброўства ||5||

здабылі о законадзержцы
ў час суладны Мітра-Варуна і
вы аброк нязманную здолю ||6||

скарбадаўцу коней кароваў
жорнарукія ў час адправы і
на аброках вітаюць бога ||7||

скарбадаўца няхай адорыць
нас багацьцем славаславутым |
ад багоў бы яго адзержаць ||8||

скарбадаўца жадае піці
ў час суладны выносьце жортву |
з прывадыравай леце чашы ||9||

як табе чацьвертага разу
чэсьць учынім у час суладны |
станься сейміг нашым дароўцам ||10||

яркавогненныя Ашвіны
пеце мёд о чыстазаконцы |
вучтанюшы у час суладны ||11||

як дамовы агонь о шчыры
для пабожнага ў час суладны |
адвязі да багоў жаротву ||12||

хвалѣбен ꙗ

9 Мэдгатытхі з роду Канваї | Індра | гайатры

хай вязуць цябе буланья
Індра сонцавідья коні |
дуж-быка на сомапаіны ||1||

да зярнят намочаных жырам
хай вязуць буланья коні |
Індру ў возе найскораходным ||2||

Індру рана мы прызываем
Індру мы на гэтай адправе |
Індру Сому піць прызываем ||3||

прыяджай жа на выжым нашы
ты на конях грывастьх Індра |
прызываем цябе на выжым ||4||

ты прыходзь на вялебен нашы
ды на гэты выжматы выжым |
пі як буйвал асмаглы божа ||5||

Сомы выжматы гэты сядры
на мурогу гатовы сокі |
пі о Індра насыцься сілай ||6||

хай жа гэты апеў найспорны
тваё сэрца кране выдатны |
пі наш выжматы выжым Сомы ||7||

на што-выжміны Сомы Індра
ап'яняцца прыходзіць поем І
Врытрабойца на сомапітву ||8||

споўні наша жаданьне божа
коней дай о стадухі гоўя І
узвялічым цябе хвалітвай ||9||

Хвалевен 17

9 Мэдгатытхі з роду Канваі | Індра-Варуна | гайатры

я благаю Індру-Варуну
усядзержцаў заву на помач |
хай умілююць нам падобных ||1||

вы заўжды даяце пасобу
на прызыў як-я-песьнятворцы |
вы апора людзям і помач ||2||

вы насыщцеся богі ўдосыць
адарэце Індра-Варуна |
просім вас пра гэтае просам ||3||

вашай моцы хочам здабыці
вашай ласкі хочам адзержаць |
міласыцяў нагородадаўчых ||4||

Індра з тысячадарадаўчых
а Варуна са славагодных |
суць сам дух хваласьпевагодны ||5||

нам бы зь іх дапамогай добраай
пра запас прыстарацца скарбаў |
каб у нас не было нястачы ||6||

прызываю Індру-Варуну
дзеля яркай многаадгоды |
пераможцамі нас зрабеце ||7||

рушаць рушма Індра-Варуна
песьнясьпевы да вас багове І
абарону вы нам даруйце ॥8॥

хай дасягне вас мой вялебен
зоў прызыўны Індра-Варуна І
сьпеву спольнаму дайце спору ॥9॥

хвалѣбен іс

*9 Мэдгатытхі з роду Канваў | 1-3 Пан малітвы, 4 Індра,
Пан малітвы й Сома, 5 Пан малітвы, Сома, Індра й
Уздача, 6-8 Пан пасаду, 9 Пан пасаду або Мужаслаў |
гайатры*

сомажатніка гучназычным
Пан малітвы зрабі апеўцу |
Какшыватам што сын Ушыджын ||1||

багатыр і хваробабойца
множбіт спору здабыўца скарбаў |
хай парыўчы нас даглядае ||2||

хай жа сквапнага нас праклёны
не спасьцігне сьмертнага подступ |
ахавай нас Пана малітвы ||3||

той ня згіне згінам якога
Індра з Сомам з Панам малітвы |
надыхаюць сьмертнага мужа ||4||

барані яго Пан малітвы
Індра Сома й Уздача разам |
мужа сьмертнага ад атугі ||5||

да люблага Пана пасаду
небывалага сябра Індры |
я па мудрасьці дар зьвярнуўся ||6||

без каго ня плёняць аброкі
у чукавага нават сьпеўцы |
той запрэжкай правіць празораў ||7||

ён звяршае узліў жаротвы
ды адправу правіць наперад |
да багоў прастуе завітва ||8||

найадважнага Мужаслава
найшырокага я пабачыў |
як у Неба пасададаўцу ||9||

ХВАЛЕБЕН 19

9 Мэдгатытхі з роду Канваў | Агні й Маруты | гайатры

на адправу любую божа
на каровін напоў завесься |
прыхадзі з Марутамі Агні ||1||

ані бог цябе ані сьмертны
духам божа не перавысіць |
прыхадзі з Марутамі Агні ||2||

зь імі веднікамі паветра
непадманнымі ўсе-багамі |
прыхадзі з Марутамі Агні ||3||

зь імі грознымі песьнярамі
неадольнымі сілай грознай |
прыхадзі з Марутамі Агні ||4||

зь імі страшнымі ў зіхаценьні
велягоднымі магутамі |
прыхадзі з Марутамі Агні ||5||

зь імі жыхарамі сьвятліцы
што ўсьсядаюць на небасхіле |
прыхадзі з Марутамі Агні ||6||

зь імі што сутрасаюць горы
цераз бурныя воды мора |
прыхадзі з Марутамі Агні ||7||

зь імі што з прамянямі мкнуцца
зь сілай цераз бурнае мора і
прыхадзі з Марутамі Агні ||8||

напускаю я мёду Сомы
каб напіцца табе найпершым і
прыхадзі з Марутамі Агні ||9||

ХВАЛЕБЕН 50

8 Мэдгатытхі з роду Канваў | Рыбгу | гайатры

гэты славень боскаму роду
сутвароны вуснамі сьпеўцаў |
сама дараносны вялебен ||1||

Індру словазапрэжных коней
мыслам вычасаўшы для бога |
атрымалі долю ў аброку ||2||

поваз вычасалі для Спасаў
скараходны колавартны |
вечнадойную ім карову ||3||

вы бацьком сваім шчырамольцы
юнасьць праведныя вярнулі |
пастараліся ўмельцы Рыбгу ||4||

вашы сокі зьліліся Сомы
зь Індрам разам зь лікам Марутаў |
зь дзецьмі Бязьмежы ўладарамі ||5||

а яшчэ вы з новага кубка
выраб красны бога Тваштара |
двойчы дзьве зрабілі судзіны ||6||

падарэце дароў нам Рыбгу
тройчы сем выжатніку Сомы |
па адным за кожны хвалебен ||7||

ня згінулі гэты вазьніцы
атрымалі за чэсны ўчынак і
між багоў у аброку долю ||8||

хвалѣбѣн १

6 Мэдгатытхі з роду Канвау | Индра-Агні | гайатры

Индру-Агні я прызываю
гэта іх мы хочам увельбіць |
сомапіўцаў найлепшых Сомы ||1||

іх услаўце вы на аброках
Индру-Агні мужы акрасьце |
ў хваласьпевах багоў апейце ||2||

дзелы славы дружбы-сяброўства
Индру-Агні мы прызываем
сомапіўцаў на сомапітву ||3||

прызываем ісьцінных грозных
на наш выжматы выжым Сомы |
Индра-Агні хай прыйдуць гэтуль ||4||

магуты вы паны пасаду
Индра-Агні раздушце чорта |
безь дзяцей пакіньце ядухаў ||5||

чоўце сілай ісьціны гэтай
на прасторным і сьветлым сьледзе |
Индра-Агні атул даруйце ||6||

᳚᳚᳚᳚᳚᳚ ᠑᠑

21 Мэдгатытхі з роду Канваў | 1-4 Ашвіны, 5-8 Савітар,
9-10 Агні, 11 багіні, 12 жонкі Індры, Варуны і Агні, 13-14
Неба і Зямля, 15 Зямля, 16 Вішну або багі, 17-21 Вішну і
гайатры

разбудзі запрэжнікаў раньніх
хай жа прыйдуць сюды Ашвіны |
каб напіцца гэтага Сомы ||1||

най-вазьніцаў прыгожавозных
двух багоў што кратаюць Неба |
прызываем сюды Ашвінаў ||2||

медавітай пугай сваёю
о Ашвіны ўлагоданоснай |
пакрапеце нашу жаротву ||3||

недалёка вам ехаць богі
на сваім о Ашвіны возе |
да жытла выжатніка Сомы ||4||

золатарукага на помач
Савітара мы прызываем |
бога добрага знаўца сьледу ||5||

запрасі сюды Сына водаў
Савітара на дапамогу |
любых нам яго законы ||6||

прызываем сюду надзельцу
добрадарам яркай адгодай |
Савітара людзей дазорцу ||7||

о сябры вы сядайце гэтуль
Савітар нашай годны ўславы І
аздабляе дары падаўца ||8||

Агні гэтуль божых дружнаў
прывязі ты да нас ахвотных І
піці Сому бога Тваштара ||9||

жонак жаркі гэтуль на помач
о найюны Готру Бгараці І
прывязі Варутры й Дгішану ||10||

хай багіні нам сударожаць
богажонкі на многапомач І
цэлакрылыя на пасобу ||11||

жонку Індры дзеля прасьвяды
прызываю жонку Варуны І
жонку Агні на сомапітву ||12||

хай вялікае Неба з Долам
наш аброк акропяць багове І
хай пажывамі нас напоўняць ||13||

малако іх жырнае ліжуць
сьпывакі мыслітвай-празорам І
у трывалым сьледзе Гандгарвы ||14||

мяккай будзь о Зямля-разлога
некалючаю будзь прытульнай І
дай прыстанак ты нам разьлеглы ||15||

хай багі нам адтуль памогуць
адкуль выйшаў пакрочыў Вішну І
па сямі зямельных дамовах ||16||

гэта ўсё ён прамераў крокам
тройчы сьлед свой пакінуў Вішну І
ўсё сабрана ў ягоным пыльным ||17||

тры сьляды ён пакінуў крокам
непадманны дзорца Вішну І
парадкуючы стуль парадкі ||18||

сузірайце вы творы Вішну
скуль законы ён дазірае І
Індраў блізкі сябар супольнік ||19||

найвышэйшы сьлед бога Вішну
сузіраюць заўжды выжымцы І
як раскрытае ў Небе вока ||20||

песьняры натхнёныя рана
запаляюць яго на золку І
славяць сьлед найвышэйшы Вішну ||21||

хвалевен 53

24 Мэдгатытхі з роду Канваі | 1 Вецер, 2-3 Індра-Вецер,
4-6 Мітра-Варуна 7-9 Індра з Марутамі 10-12 усе багі,
13-15 Пушан, 16-22,23 (першая палова слаўню) воды,
23 (другая палова слаўню), 24 Агні | 1-18 гайатры, 19
пураўшніг, 21 гайатры, 20,22-24 ануштубг

востры Сомы прыйдзі о божа
з малаком змяшаны наш выжым |
Ветру выпі напой гатовы ||1||

двух багоў што кратаюць Неба
Індру-Ветра мы прызываем |
Сомы гэтага ўдвух напіцца ||2||

Індру-Вецер хуткіх як мысьль
на пасобу тысячавокіх |
клічуць сьпеўцы паноў празору ||3||

Мітру мы сюды прызываем
і Варуну на сомапіву |
што радзіліся з чыстай здоляй ||4||

памнажальнікаў ладу ладам
паноў ладу сьвятла заву я |
хай жа прыйдуць Мітра-Варуна ||5||

хай Варуна будзе ахоўцам
Мітра ўсепамочнікам нашым |
хай прыбавяць багі адгоды ||6||

Індру клічам на сомапітву
хай з Марутамі разам прыйдзе І
хай насыціцца разам зь лікам ||7||

о Маруты важай ваш Індра
о багі Пушане падаўча І
ўсе пачуйце мой зоў прызыўны ||8||

добрадаўцы забеце Врытру
у суполе з асілкам Індрам І
хай зламоўца намі ня ўладне ||9||

мы багоў усіх прызываем
ды Марутаў на сомапітву І
грозны парасткі маці Прышні ||10||

нібы гучны кліч пераможцаў
гром Марутаў нясецца дзёрзка І
калі мчаць мужы красавацца ||11||

вы ад сьмеху маланкі ўзьніклі
ад яе ж вы нас баранеце І
хай умілююць нас Маруты ||12||

жар-Пушане апору Неба
што стаіць на рабым мурогу І
прыгані як зьніклых кароваў ||13||

жар-Пушан знайшоў валадыку
што стаіць на рабым мурогу І
адшукаў схаванага ў схове ||14||

для мяне хай на соках Сомы
шэсьць запрэжак прыгоніць нібы І
на быкох наарэ ячменю ||15||

рушаць маткі сваймі пуцямі
сёстры родныя пуцяводаў І
мёд з сваім малаком мяшаюць ||16||

хай жа тья што побач з Сонцам
ці з каторымі Сонца разам І
пуць-адправу нашу прысьпешаць ||17||

прызываю вода-багіняў
п'юць з каторых нашы каровы І
рэкам трэба ўчыніць жаротву ||18||

суць у водах нясьмерце у водах гаюнак
о багове на славу водаў І
нагароды дарэце шчодра ||19||

суць у водах мне мовіў Сома
унутры іх усе гаюнкі І
усяспорны у водах Агні
усягойныя гэты воды ||20||

воды цела маё гаюнкам
вы напоўнеце абарончым І
каб мне Сонца бачыці доўга ||21||

прэч нясеце з сабой о воды
ўсякі грэх што ўва мне грахоўны І
ўсю вярэду што я ўчыніў быў
ці пракляў ці сказаў няпраўду ||22||

сённяя я дабраўся да водаў
мы сустрэліся зь іх валогай І
з малаком о Агні прыходзь жа
надзялі мяне зыркiм бліскам ||23||

- кола першае -

надзялі мяне Агні бліскам
і патомствам і доўгалецьцем І
хай багі мне засьведчаць гэта
хай засьведчыць Індра ды рушы ||24||

खवालैबेन २४

15 Шунахиэпа, сын Аджыгартаі, нарэчаны сын Віш-
вамїтраі як Дэварата | 1 хто? (Пан спародаі), 2 Агні
3-5, Савїтар, 5 Савїтар або Бгага, 6-15 Варуна | 1,2,6-15
трыштубг, 3-5 гайатры

каторага бога каго зь несьмяротных
імя чароўнае мы зараз успомнім? |
хто верне нас сёньня вялікай Бязьмежы
каб знову я ўбачыў і бацьку і маці? ||1||

бога Агні першым сярод несьмяротных
імя чароўнае мы зараз успомнім |
ён верне нас сёньня вялікай Бязьмежы
каб знову я ўбачыў і бацьку і маці ||2||

у цябе Савїтару божа
уладькі адборных скарбаў |
просім долі заўжды-памочнік ||3||

бо шчасьлівая тая доля
недаступная для суроку |
у тваіх руках мірадаўча ||4||

долядаўча з тваёй памогай
мы вяршыні дастатку хочам |
дасягнуць сабе для апоры ||5||

ні ўлады тваёй ні запалу ні сілы
здабыць не змаглі ні крылатыя птахі |
ні гэтыя воды што плынуць няспынна
ні тыя што ветру гамуюць шаленства ||6||

трымае у бездані вяршыню дрэва
старчма чыстаздольны ўладыка Варуна |
карэньне уверсе галіны ж даловах
няхай укарэніцца у нас праменьне ||7||

шырокую пуць уладыка Варуна
дарогу для Сонца стварыў дзеля руху |
стварыў бязногаму для апоры ногі
адводзіць ён словам і верад сардэчны ||8||

сто маеш гаюнкаў і тысячу лекаў
шырокай глыбокай умілуй нас ласкай |
прагані далёка пагібель упрочкі
учынены грэх уладыка здымі з нас ||9||

куды днём зоркі прападаюць сьвяцілы
што поначы ў Небе высока бліскочуць? |
непарушны законы Духа Варуны
вандруе зіхоцячы месяц уночы ||10||

з прашэньнем іду да цябе малітоўным
з прашэньнем жаротвы табе абракаю |
ня гневайся гнеўна будзь з намі Варуна
жыцьця не крадзі ў нас о шырокаслынны ||11||

пра гэта мне ноччу і днём паўтараюць
пра тое знаменьне мне яўлена з сэрца |
каго прызваў Шунахшэпа зьвязаны
хай вызваліць нас уладыка Варуна ||12||

прызваў Шунахшэпа нашчадка Бязмежы
да трох стажараў прывязаны вярхоўкай |
каб вызваліў яго валадыка Варуна
вядун непадманны хай пугы разьвяза ||13||

прэч гнеў Варуна адвядзема паклонам
прэч ятру адгонім аброкам жаротвай !
о Духу валодны чукавы ўладыка
усе нашы грэхі здымі з нас дазваньня ||14||

угору верхнюю а ніжнюю долу
здымі з нас Варуна сярэдняю пату !
о сын Бязмежы каб у тваім законе
прабыці бязгрэшнымі перад Бязмежай ||15||

खिवालेबेन २३

21 Шунахизна, сын Аджыгартаў, нарэчаны сын Вішва-
мітраў як Дэварата | Варуна | гайатры

о Варуна божа які б мы
не ламалі з тваіх законаў |
як твае падданыя дзённа ||1||

не давай нас у гневе зброі
ты забойчай забіці божа |
ані ятры ў разьёсе лютаі ||2||

нам бы мысьль тваю на ласку
як вазьніца на конях пугы |
разьвязаці сваім хвалебнам ||3||

мчаць далёка мае ўлагоды
добрабыту лятуць шукаці |
як імкнуцца да гнёздаў птахі ||4||

то калі апяём Варуну
мы апору валоды мужа |
дзеля ласкі далёказорцу? ||5||

той валодай уладнуць разам
два дзорцы песьняскладальцам |
не пагардзяць законаверным ||6||

ведам ведае сьлед птушыны
птушак у паветры лятучых |
ведам ведае караблі ён ||7||

ведам ведае ён законьнік
тузін месяцаў із патомствам І
ведам ведае пасьяродка ॥8॥

ведам ведае пуць-дарогу
ветру дужага ўшыр і ўвышкі І
ведам ведае тых што зьверху ॥9॥

разьмясьціўся законадзержца
многадухі Варуна ў водах І
бог чукавы на ўсёдзяржаўе ॥10॥

аглядае адтуль уважны
ўсе праявы што адбыліся І
і ўсе тья што толькі будуць ॥11॥

хай пуці нам лёгкія творыць
сын Бязмежы штодня цямушчы І
хай жыцьцё нам наша прадоўжыць ॥12॥

залатыя адзежы носіць
бог Варуна чыстыя ўборы І
абакол жа сядзяць дазорцы ॥13॥

не зашкодзіць яму шкадлівец
ні напасьнік богу сьмяротны І
ні зламысьнік ліхі ў намерах ॥14॥

ён стварыў сабе ясну славу
ён стварыў непадзельну веліч
між людзей і ў чэравах нашых ॥15॥

мчаць далёка мае празоры
як каровы ідуць на пашу І
у шуканьні далёказорцы ॥16॥

пагаворма з табою знову
бо прынеслі напой мядовы !
як жрацу табе на паспытак ||17||

мне б убачыць усепаглядны
мне б убачыць воз над Зямлёю !
хай мае ўпадабае сьпевы ||18||

мой прызыў о Варуна сёння
ты пачуй і прабудзь ласкавым !
да цябе я мкнуся па помач ||19||

над усім ты ўладнеш о мудры
правіш Небам правіш Зямлёю !
слых зьвярні да маёй прасітвы ||20||

верхнюю ўверх здымі з нас божа
развяжы сярэднюю путу !
ніжнія ўніз на доўгалецьце ||21||

खिालेबेन ऽब

*10 Шунахизэпа, сын Аджыгартаў, нарэчаны сын Вішва-
мітраў як Дэварата | Агні | гайатры*

апраніся годны заколу
ў апранахі пане падсілкаў |
абрачы ты адправу нашу ||1||

сядзь у нас за жраца абраны
на мысьлітвы прыйдзі найюны |
на дабожныя словы нашы ||2||

то ж для сына айцец аброчыць
пабрацім дзеля пабраціма |
дзеля сябра сябар жаданы ||3||

хай Варуна Мітра Арыяман
велягодныя на муроґ наш |
сядуць так як сядалі ў Продка ||4||

жрэча даўні радуйся рада
Агні божа сяброўству з намі |
хваласьпевы пачуй жа гэты ||5||

кожны раз як багом жаротву
безупынна аброк аброчым |
то ў цябе ён ліецца Агні ||6||

хай жа будзе мілы пан весяў
дарагім для нас жрэц абраны |
як і мы пры агні прыгожым ||7||

пры агні бо прыгожым богі
нас заўжды адорваюць дарам І
быць жа нам пры агні прыгожым ॥8॥

хай жа будзе тады ўзаемнай
о нясьмертны гэта хвалітва І
і багоў і людзей сьмяротных ॥9॥

ты з усімі агнямі Агні
наш аброк і нашу прамову І
прымі рада о сыне сілы ॥10॥

ख्वालैबेन ३७

*13 Шунахишэпа, сын Аджыгартау, нарэчаны сын Вішва-
мітрау як Дэварата | 1-12 Агні, 13 багі | 1-12 гайатры,
13 трыштубэ*

нібы каня здабычаношу
належыць славіць бога Агні |
усіх адправау усядзержцу ||1||

няхай жа з моцай сын сваёю
шырокасяжны шматласкавы |
прабудзе з намі шчадравіты ||2||

здалёку ды зблізу о Агні
баронь ад ліхамысных сьмертных |
баронь усё жыцьцё нас божа ||3||

дар новы прыўкрасную песьню
нясі да багоу неўміручых |
хвалітву прамоу нашу Агні ||4||

надзель нагародаю вышняяй
надзель нас о божа сярэдняй |
пра найблізкую паклапоцься ||5||

ты надзельца о яркасьветлы
імкліва бы на хвалі Сіндгу |
для ўгодніка дары струменіш ||6||

муж сьмертны якому ў спаборах
пасобіш здабыці здабычу |
насытак адзержыць бясконцы ||7||

нікому яго не адолець
кім бы ня быў ён о здольча І
чата яго слава здабычы ||8||

здабычу ўсенародны Агні
хай здабудзе з помаччу коней І
хай прыдбае з помаччу рушаў ||9||

складзі заруючы сьпеўча
пачэснаму ў кожнай сялібе І
траскучаму славень пазорны ||10||

няхай вялікі невымерны
шматбліскучы дымазнаменны І
натхніць нас адорыць здабычай ||11||

як багаты пан весяў Агні
сьцяг багоў высокапраменны І
хай пачуе нашы рачэньні ||12||

паклон вялікім багом паклон маленькім
паклон маладым багом паклон старэйшым І
мы хочам пачціць іх калі стане змогі
няхай не заваджу я лепшаму слаўню ||13||

खवालैबेन ३३

*9 Шунахизна, сын Аджыгартаў, нарэчаны сын Вишва-
митраў як Дэварата | 1-4 Индра, 5-6 ступа, 7-8 ступа й
таўкач, 9 народаўладыка Гарышчандра або выціскальная
шкура на Сому | 1-6 ануштубг, 7-9 гайатры*

дзе жарон шырокаасноўны
прыпадняты на выжыманьне |
Сому выжматы ў ступе выжым
пі о Индра глынаючы глынам ||1 ||

дзе нібы шырокія сьцэгны
пара зроблена выжымалаў |
Сому выжматы ў ступе выжым
пі о Индра глынаючы глынам ||2 ||

дзе жанчына займаецца спраўна
утаўхае ды вытаўхае |
Сому выжматы ў ступе выжым
пі о Индра глынаючы глынам ||3 ||

дзе прывязваюць калатоўку
каб нібы павадамі правіць |
Сому выжматы ў ступе выжым
пі о Индра глынаючы глынам ||4 ||

як у доме кожным о ступка
запрагаюць цябе на выжым |
тут гучы найгучней стучы ты
як барабан у пераможцаў ||5 ||

абвявае тваю вяршыню
вечер макаўку пане лесу |

выжымай на піцьцё для Індры
Сому цісьні яму о ступа ||6||

двое носяцца дараношаў
снадзь аброчная трэцца з шумам |
як буланкі зжырае зёлкі ||7||

о два волата-дрэвы сёньня
разам з волата-выжымцамі |
пой мядовы цісьнеце Індру ||8||

вымі жом зь дзьвюх чашаў на выжым
прапусьці праз цадзіла Сому |
пакладзі на бычыну шкуру ||9||

ख्वाल्लेबेन ३९

7 Шунахшэна, сын Аджыгартаў, нарэчаны сын Вішва-
мітраў як Дэварата Індра І панкці

як о ісьцінны сомапіўча
мы жывём нібы без надзеі І
дай жа нам надзею о Індра
на кароваў тысячу коней
на прыгожых о многашчодры ||1||

краснагубы пане спабораў
о валоднік дзівоснай моцы І
дай жа нам надзею о Індра
на кароваў тысячу коней
на прыгожых о многаможны ||2||

ты прысьпі крываглядных пару
хай заснуць яны беспрабудна І
дай жа нам надзею о Індра
на кароваў тысячу коней
на прыгожых о многаможны ||3||

хай заснуць усе непадаўцы
хай чуваюць о дужы даўцы І
дай жа нам надзею о Індра
на кароваў тысячу коней
на прыгожых о многаможны ||4||

ты асла сяго Індра знішчы
што раве так агідна брыдка І
дай жа нам надзею о Індра
на кароваў тысячу коней
на прыгожых о многаможны ||5||

хай ляціць са злавесным птахам
прэч ад лесу далёка вецер !
дай жа нам надзею о Індра
на кароваў тысячу коней
на прыгожых о многаможны ||6||

раздушы усякага крыксу
загрызі напасьніка божа !
дай жа нам надзею о Індра
на кароваў тысячу коней
на прыгожых о многаможны ||7||

खवालदेवम उ०

22 Шунахизна, сын Аджыгартаў, нарэчаны сын Вішва-
мітраў як Дэварата | 1-16 Индра, 17-19 Ашвіны, 20-22
Зара | 1-10, 12-15, 17-22 гайатры, 16 трыштубэ

Індру нібы каня рудога
многакемнага найшчадроўцу |
падганяем кропячы сядрам ||1||

сто ачышчаных плыняў плынуць
ці забеленых дзесяць соцень |
бы ў нізіну струменяць сокі ||2||

як сыцякуцца ў яго нутробе
ап'яненьня дзеля запалу |
ён бы мора стае разлогім ||3||

вось ён твой да яго імчыш ты
нібы голуб ляціць да самкі |
нашы слаўні заўваж паслухай ||4||

о асілку пане адгодаў
хваланоша цябе слаўляем |
на тваю ўлагодую буйную ||5||

стань на помач нам о стадухі
у спаворы гэтым і ў іншых |
мы з табою ўмовіцца хочам ||6||

хто дужэ з кожнаю справай
Індру ў кожным спаворы клічам |
як таварышы на падмогу ||7||

хай жа прыйдзе калі пачуе
Індра з сотняй сотняў падмогаў !
з нагородамі на прызыў наш ||8||

прызываю ў звычаі даўнім
мужа дужага ў супраціве !
як айцец твой зываў дагэтуль ||9||

цябе мы цябе ўсёпадаўчы
благаем о многапрызыўны !
о сябра о сьвятча зь пяўцамі ||10||

у нас краснагубых о Індра
сوماпіўча у сомапіўцаў !
у таварышаў о таварыш ||11||

так і быць таму сомапіўча
ты зрабі як мы просім Індра !
пасьпяшай прыйсьці перуноўча ||12||

няхай на бяседах сумесных
нас Індра абдорвае скарбам
на сытных дае нагароды ||13||

з уласнае ласкі прыходзіш
о дзёрзкі на просьбы апеўцаў !
як вось устаўляеш у колы ||14||

яўляючы дружбу стадухі
спаўняеш жаданае сьпеўцам !
як вось устаўляеш памочнік ||15||

заўжды заваёўваў з храпучымі Індра
з іржачымі порсткімі коньмі надобу !

залаты нам поваз дзівадзейны бог ён
падарыў здабыўца нам дзеля здабычы ||16||

о Ашвіны з падсілкам конным
прыяжджайце з падсілкам дужым |
адарэце золатам гоўем ||17||

поваз ваш о дзівы нясьмертны
што запрэжаны для абодвух |
о Ашвіны едзе па моры ||18||

вы трымаеце кола воза
на галаве быка о дзівы |
другое ж коціцца па Небе ||19||

хто й калі табе даспадобы
о Зара нясьмертная зь смертных? |
да каго зіхавіца прыйдзеш? ||20||

мы ж у мыслях былі з табою
ці далёка ці блізка ўсёды |
о рабая чырвань-кабыла ||21||

прыхадзі з нагародамі гэтуль
нагародзь нас о дочка Неба |
адары о Зара дарамі ||22||

᳚᳚᳚᳚᳚᳚ ᳚

18 Гіраніаступа з роду Ангірасаў | Агні | джагаці, 8,16,18
трыштубг

Агні ты есі першым сярод Ангірасаў
сябар наймілы багоў сам бог і празорца |
у законе тваім нарадзіліся сьпеўцы
яркадзідыя ўмелыя мужы Маруты ||1||

Агні ты есі найпершым най-Ангірасам
божы закон аздабляеш сабой празорца |
ты разгарнуўся мудры на ўсё бытаваньне
сыне дзьвюх матак ляжыш паўсюды для люду ||2||

Агні ты першым сябе пакажы Заплодку
у натхненні о божа сваім Сьветлавіту |
Неба й Дол задрыжалі на жрэцавыбраньні
ношу прыняўшы пачціў ты вялікіх сьвятча ||3||

Агні ты Неба прымусіў грымець для Продка
шчодра аддзячыў шчодраму Пуруравасу |
толькі ты выйдзеш з улоньня бацькоў набухшы
правяць цябе на усход а потым на захад ||4||

Агні ты есі быком памножнікам спору
годны таго каб цябе праслаўляў чарпалец |
жортва пад "вашат" табе вядомая добра
вабіш спакону адзіны на ўсіх плямёны ||5||

Агні божа ты мужа ад крывой дарогі
на служэньні аброчным ратуеш рупліўча |
у расшчым спаборы мужоў за надобу
нават са жменяю перамагаеш процьму ||6||

Агні ты у нясьмерце навьшняя ў славу
мужа ўміручага пераносіш штодзённа ।
сам таго прагнучы божа абодвум родам
ты прыносіш уцеху й ласунак уладцу ॥7॥

ты Агні праслаўлены нашага сьпеўцу
зрабі бліскучым у здабычы надобаў ।
хай новым тварэньнем спасьпеем у чыне
о Неба-Зямля памагайце з багамі ॥8॥

Агні ты есі для нас у бацькоўскім лоне
бог між багоў о ты бездакорны чувалец ।
будзь целатворцам ты песьняробу заступцам
божа гойны ты сейбіт усяго багацьця ॥9॥

Агні ты есі нам бацькам нашым заступцам
творцам сілы жыцьцёвай твая мы радзіна ।
сотні ў табе зьбіраюцца тысячы даткаў
о нязманны адважлівы пастыр закону ॥10॥

Агні цябе найпершым жывым для жывога
богі зрабілі панам Нагушавай весі ।
Іду зрабілі настаўніцай для чалавека
каб ад мяне айца нараджалася чада ॥11॥

Агні божа апекай о слаўны сваёю
барані шчадроўцаў нашых і нас таксама ।
ты заступца патомства ахоўнік кароваў
абаронца найпільны у сваім законе ॥12॥

Агні аброчніка ты апякун найблізкі
для бяззбройнага двойчдвухвокі палаеш ।
мужа што жортву прыносіць дзеля бясьпекі
нават слабую мысьлітву прымаеш шчыра ॥13॥

Агні ты мужу што славіць цябе шырока
прагны набытак вышні яму здабываеш |
нават убогаму ты як айцец і заступнік
настаўляеш цёмнага як болей вядушчы ||14||

Агні ты мужа які атрымаў уздачу
як дасьпех добрасшыты бароніш зусюды |
ложак ежу хто ў доме трымае для госьця
чыніць жывааброк той трапіць на Неба ||15||

ты Агні даруй нам праграшэньне гэта
дарогу якою мы прыйшлі здалёку |
друг бацька заступнік выжатнікам Сомы
ты сьмертных нястомна натхняеш на слаўні ||16||

Агні прыйдзі як прыходзіў раней да Продка
о Ангірасе да Ангіраса зь Ыайаці |
прывязі о чысты божы род на пасад наш
пасадзі на мурогу задаволь аброкам ||17||

о Агні малітваю гэтай пасілься
стваронаю зь ведай стваронаю ўмела |
да лепшае долі прывядзі нас божа
адор нас ласкай нагародапрыноснай ||18||

хвалёбен 32

15 Гіраніаступа з роду Ангірасаў | Індра | трыштубе

пра Індравы вычыны хачу распавесьці
пра першыя подзьвігі пярунадзержцы |
забіў мужны зьмея ды выпусьціў воды
прабіўшы адчыніў ён горныя нетры ||1||

забіў мужны зьмея што гару аблытаў
Тваштар яму вычасаў пярун грымучы |
нібы рыклівыя да цялят каровы
пабеглі да мора імклівыя воды ||2||

як бык той разьюшаны выбраўшы Сому
напіўся з трох кадзяў ён выжматым сокам |
пярун ухапіўшы паціснуў шчадровец
забіў са зьмеяў першароднага зьмея ||3||

забіў ты Індра першароднага зьмея
панішчыў божа чарадзей чарадзеяў |
зачаў само Сонца і Неба з Зарою
няма з таго часу табе супраціўца ||4||

забіў акрутніка з акрутнікаў Індра
бясплечага зьмея перуном магутным |
нібыта сякераю сыцятае гольле
ляжыць распрастаны на Зямлі напасьнік ||5||

як п'яны ваяка ён вызваў на бітву
няўмелы адважніка сытага жомам |
ня вытрымаў націску ягонаі зброі
паў Індраў супернік раздушаны богам ||6||

бязногі бязрукі ён бораўся зь Індрам
ды муж перуном па хрыбце яго выцяў і
імкнуўся лягчанец з быком зраўнавацца
ды быў раскіданы па многіх мясьцінах ||7||

ляжыць трысьняговаю сечкай акрутнік
струменяць па ім воды Продка патокам і
каго трымаў ён пад замком сіламоцай
цяпер пад нагамі ляжыць у іх Врытра ||8||

знябыліся сілы ў радзіцелькі Врытры
ударыў яе перуном сваім Індра і
прыдушаны маткаю зьмей распасьцёрся
ляжыць зь ім Дану бы карова зь цяляткам ||9||

ня пыняцца воды струменяць віруюць
схаваўшы ў сабе цела мёртвага зьмея і
таемнае месца абмываюць Врытры
ў цьме доўгай сукрытага ворага Індры ||10||

дружинам паганца нявольніцам зьмея
замкнёным нібыта каровам у скнараў і
прабіў тады выхад закрыты акрутным
забіўшы Врытру ён адамкнуў патокі ||11||

ты ў конскі волас абярнуўся о Індра
калі цябе ў сківіцу выцяў акрутнік і
здабыў кароваў божа адзіны Сому
пусьціў сем патокаў о мужны на волю ||12||

ні гром ні маланкі якія наклікаў
ні град ні туман не далі паратунку і
калі барукаліся Індра са зьмеем
здабыў навечную адолю шчадровец ||13||

якога ж пабачыў ты мсьціўца за зьмея
што страх пранікнуў у забойцава сэрца |
калі дзевяноста і дзевяць патокаў
спалоханым сокалам перамахнуў ты? ||14||

пан рушы ды нерушы пяронадзержца
пануе Індра над бязрогім рагатым |
ён правіць народамі ён валадыка
нібыта вобад што абдымае сьпіцы ||15||

ХВАЛЕБЕН 33

15 Гіраніяступна з роду Ангірасаў | Індра | трыштубе

хадзем жа да Індры па добрых кароваў
няхай жа пацьвердзіць над намі апеку |
ці споўніць ён нашае шчырае мкненьне
нязломны да гэтага дару да гоўя? ||1||

да бога нязможнага надобадаўцы
імчу як ляціць у гняздо сваё сокал |
узьнёслымі слаўнямі славячы Індру
якога ў выправе завуць песьнятворцы ||2||

туламі абвешаны ў поўным дасьпеху
зганяе кароў у любога бясчынца |
зьбіраючы зьбірма для сябе багацьці
ня сквапся о ўзрослы падзяліся з намі ||3||

усьмерціў паганца багатага білам
адзін хоць і рушыў з падмогаю Індра |
на ўсе староны разляцеліся з кручы
санакі загінулі люд неаброчны ||4||

памчалі наўцёкі пакінуўшы валку
куды неаброчным з аброчнымі біцца |
ты здмуў напаўшы з высокага Неба
усіх беззаконьнікаў з абодвух сьветаў ||5||

на бітву войска бездакорнага бога
паўсталі радамі плямёны навагва |
валы лягчаныя ад быка пабеглі
па схілах ад Індры прыняўшы паразу ||6||

ты гнаў рыдаючых рагочучых Індра
да самага краю о грозны прасторы !
з высокага Неба ты спаліў паганцаў
прыняўшы ад жатніка ад слаўцы славень ||7||

Зямлю ахінуўшы апонай сваёю
ў аздобе залотнай сьпяшаліся ўпрочкі !
ды пана буланых мінуць не прымелі
сваімі віжамі атачыў ён Сонца ||8||

абняў абхапіўшы ты абодва сьветы
сваім велізар'ем о Індра магою !
з разумнымі ты перамог неразумных
паганцаў здмуўшы з дапамогай малітваў ||9||

ні краю Зямлі не дасталі ні Неба
быка атачыць не змаглі чарадзеяствам !
узяўшы перуна сабе ў памагалыцы
сьвятлом зь цямрэчы ён надаіў кароваў ||10||

на волю яго заструменілі воды
сярод суднаходных ён вырас акрэпнуў !
ударыў мыслазасяроджаны зьмея
ударам найгрозным усьмерціў навечна ||11||

разьбіў Ілібішавы Індра цьвярдыні
расьсёк напалам ён рагатага Шушну !
штосілы ударыў шчадроўча патужны
расьцяў перуном ты праціўніка божа ||12||

напаў на сваіх наступетнікаў Індра
раструшчыў цьвярдыні вастрыём магутным !
пусьціўшы пярун свой пацэліў у Врытру
намер свой супоўніў здабыў перамогу ||13||

ты Кутсу свайму дапамог улюбёнцу
быку дапамог у барацьбе Дашадіу !
да самага Неба стаў пыл ад капьтаў
узьняўся Швайтрэя на мужазамаганьне ||14||

памог ты бязрогаму буйвалу Швітрыу
Зямлю у Тугравых людзей зваяваці !
задоўга марудзілі яны ў чаканьні
набыткамі ворагаў ты завалодаў ||15||

хвалѣбен 34

12 Гіраніаступа з роду Ангірасаў | Ашвіны | джагаці,
9,12 трыштубг

тройчы сённяя зьявецся вы перад намі
дальні ваш пуць дары неабсяжны Ашвіны |
к вам нібы ў холад да робы хінёмся Спасы
дайце ж гэтуль прывесьці сябе песьняпеўцам ||1||

тры абады ў калясьніцы вашай мядовай
ведае кожны пра вашу цягу да Сомы |
тры апоры пастаўлены ўсяму апорай
тройчы днём выяжджаеце тройчы ўночы ||2||

тройчы на дзень о хавальцы нашых заганаў
тройчы сённяя аброк акрапеце мядамі |
тройчы нас дарадаўчай багове Ашвіны
на зьмярканьні на золку насыцьце сытою ||3||

тройчы едзьце да мужа законьніка Спасы
тройчы рупліўцу паможце яму траяка |
тройчы радасьць вы нам прынясеце Ашвіны
тройчы насыцьце сыцівам нас нібы мова ||4||

тройчы дароў вы нам прынясеце Ашвіны
тройчы паможце на богаслужбе малітвам |
тройчы шчасьцем вы тройчы адорце нас славай
узышла на трохколавы поваз Санцоўна ||5||

тройчы дайце нябёсных Ашвіны гаюнкаў
тройчы дайце зямных і тройчы надайце з водаў |
спор і здароўе сыну майму прывязеце
тройчы яго атульце паны зіхаценьня ||6||

тройчы на дзень прыяжджайце да нас Ашвіны
вокал сьвету траістага Зямлі о Спасы І
о вазьніцы імчэце па трох даляглядах
о пачэсныя нібы той вецер на пашу ||7||

тройчы з рэкамі Спасы зь сямю мацяркамі
тры судзіны трайка гатуецца жортва І
над трыма лягаючы землямі лётма
небасхіл вы бароніце і днём і ноччу ||8||

дзе тры калясьніцы трохскладнае колы?
дзе тры сядзеньні угнязьдзіліся разам? І
калі запражэньне асла дараношы
які на аброк вас прывозіць о Спасы? ||9||

прыяжджайце о Спасы на жортважаротву
мёду напецсея мёдапітушчым ротам І
шчэ да сьвітання ваш пасылае Савітар
воз жыравіты яркі на нашы абрады ||10||

прыяжджайце о Спасы на мёдапаіны
з тройчы адзінаццацьма вы гэтуль багамі І
вы прадоўжаце век нам сатрэце хваробы
адхінеце нянавісьць і нам сударожце ||11||

на возе Ашвіны сваім трохскладовым
дар многасыноўні вы нам прывязеце І
мы вас праслаўляем зываем на помач
надайце нам сілы ў баі за пярэймы ||12||

ꜥ꜋ꜥ꜋ꜥ꜋ꜥ꜋ ꜥ꜋

11 Гіраніаступа з роду Ангірасаў | 1 (на ступах) Агні,
Мітра-Варуна, Ноч і Савітар, 2-11 Савітар | тры-
штубг, 1,9 джагаці

прызываю Агні першым дзеля прасьвяды
прызываю ў памочнікі Мітру-Варуну |
прызываю я Ноч супакойніцу рушы
прызываю бога Савітара на помач ||1||

сягаючы чорнай прастораю едзе
спачынак даруючы сьмертным нясьмертным |
імкне на сваёй залатой калясьніцы
сюды Савітар аглядаючы быты ||2||

то долу ён едзе пачэсны то ўгору
на пары буланых едзе бліскучых |
здалёку Савітар да нас прыяжджае
усякую прэч праганяючы неруч ||3||

на воз многакветны жамчугом убраны
на поваз высокі залотазанозны |
узышоў Савітар бог яркапраменны
магуцьце яўляючы чорным прасторам ||4||

глядзяць на людзей беланогія коні
у дышлі залатым бягуць варанья |
адвечна весі ў Савітаравым лоне
усе ды заўсёды ў ім месьцяцца быты ||5||

два Небы з трох у Савітаравым лоне
у Іамавым трэцяе мужоў прыстанак |

нясьмерце на ім як на загваздцы кола
хто гэта спасьцігнуў хай зараз прамовіць ||6||

асьвятліў крылаты прасторы паветра
глыбоканатхнёны Дух добравадатар !
дзе Сонца цяпер? хто спасьціг таямніцу?
каторага Неба сягнуў яго промень? ||7||

восем верхавінаў Зямлі асьвятліўшы
сем рэкаў раўніну на тры перагоны
прыходзіць Савітар бог золатавокі
угодніку годзячы дарам адборным ||8||

бог залотадалонны руплівы Савітар
падарожыць між Небам і Долам натхнёны !
гоніць хваробу й Сонца вядзе за сабою
рушыць на Неба сягае чорнай прасторай ||9||

вадатар выдатны Дух золатарукі
хай гэтуль прыйдзе літасьцівы памочнік !
чартоў ведзьмакоў праганяючы ўпрочкі
прыходзіць штовечара славапраслаўны ||10||

старымі пуцямі сваймі Савітару
бяспыльнымі торнымі цераз паветра !
прыйдзі да нас сёньня дарогаю лёгкай
надай нам ахову замоў за нас слова ||11||

ꝛꝑꝗꝗꝗꝗꝗ ꝑꝗ

20 Канва, сын Ггораў | Агні, 13-14 Агні або аброчны слуп
| напеў = няцотны славень - брыгаці, цотны славень -
сатобрыгаці

дзеля вас да юнага бога
многалікіх весяў набожных |
мы да Агні мкнёмся з хвалебнам хвалебным
да яго жаданага многім ||1||

здабылі ўжо людзі Агні парастка сілы
жортвай будзем табе служыці |
стань нам сягонья на помач памысны божа
у саборах даруй пярэймы ||2||

мы паслом цябе абіраем
усяведа жрацом аброку |
разрастаецца полым шугае высока
дастае да Неба праменьне ||3||

першапасла запаляюць цябе багове
Дух Варуна Мітра Арйаман |
Агні з табой любую надобу здабудзе
той смяротны што годзіць годна ||4||

жрэц уцешлівы пан гасподы
Агні ты пасланец ад весяў |
у табе ўсе вечныя сабраны законы
устаноўленыя багамі ||5||

толькі ў цябе о Агні ўзьліваецца жортва
у найюнага кожны ўзьлівень |

будзь заўжды памысным абракай неўміручым
дзеля нас на многапатомства ||6||

то яму самаўладцу служаць
ісьцінна набожныя людзі |
пад прызывы мужове запальваюць Агні
перамогшы усіх аблудных ||7||

пераадолені Неба Зямлю ды воды
дом шырокі сабе стварылі |
хай іржэ ён жарабец бліскучы паліты
на кароваздабычах Канвы ||8||

сядзь жа з намі магутны ўспыхні
о запросьнік багоў найлепшы |
задымі рыжым дымам о ўслаўлены Агні
закрасуй о варты заколу ||9||

ты каго разлажылі багі дзеля Продка
жортвадаўцам найлепшым гэтта |
той каго скарбадаўцам Мэдгйатытхі Канва
той каго Врышан з Упастутам ||10||

той каго Мэдгйатытхі Канва
запаліў паводле абраду |
ярка яркне ягоная сыць ад праславаў
так мы Агні сілкуем сілай ||11||

дарам багацьцем напоўні нас самавольны
ты ж сябруеш з багамі Агні |
нагародаю ты валадарыш славутай
літуй мілуй нас о магутны ||12||

стойма Агні ўздыміся зараз
стань як бог Савітар на помач І
стойма зьзяй калі будзем цябе здабыўча
адзваць у іншых прызыўцаў ॥13॥

стойма нас барані ад атугі знаменьнем
языкамі спалі ядухаў І
стойма пастаў нас Агні каб жыці хадзіці
дружбу божую адшукай нам ॥14॥

барані нас Агні ад чортаў
барані ад суроку хціўцы І
барані ад ушкодніка нас ад забойцы
о найюны высокапромны ॥15॥

бі скупюга каторы нам хоча нашкодзіць
жаразубы нібы дубінай І
хай жа хцівы сурокаў ня точыць начамі
хай над намі ня мае ўлады ॥16॥

Агні ўдачу здабыў для Канвы
Агні многа сыноў-нашчадкаў І
Агні зь Мітрам-Варунам памог Мэдгіатытхі
Агні ў бораньні Упастуту ॥17॥

з Агні разам Турвашу Йаду Уградэву
прызываем здалёк супольна І
хай прывядзе для Нававаствы й Брыгадратхі
для Турвіці сілу ад чортаў ॥18॥

разлажыў цябе Агні Продак
роду вечнаму сьветач яркі І
ты сьвяціў у Канвы сыне ладу паліты
чыняць людзі табе паклоны ॥19॥

- кола першае -

языкі яго ярыя іскрамі сыплюць
полым страшны не падступіцца !
ты чартоў ведзьмакоў ты паганых заўсёды
ты ядухаў палі о Агні ||20||

खवालदेवम ३७

15 Канва, сын Ггораў | Маруты | гайатры

вы гульлівай гурбе Марутаў
што на возе красуюцца воі |
Канвы песьню сваю напраўце ||1||

ім народжаным у аздобах
самазыркім разам з рабымі |
разам з коп'ямі ды клінкамі ||2||

ясна чутны ўдары іх пугі
нібы тут руку падымаюць |
па дарозе ўбіраюцца зьзяньнем ||3||

вы прапейце гурбе няўрымснай
мігатлівай бліскучай зычнай |
богададзеную малітву ||4||

слаvasлоў быку між кароваў
ты гульлівай гурбе Марутаў |
крэпнуць воі сокам з-пад зуба ||5||

хто мужове з вас найвышэйшы
калі Неба й Зямлю трасальцы |
трасяце як прыпол адзежы? ||6||

перад вашым рушэньнем клякне
чалавек перад гневамі грознымі |
асядаюць і скалы й горы ||7||

Дол зямны перад іх рушэньнем
як пан весі стары дрыгоча І
перад гонам трасецца ў страху ॥8॥

вельмідужае іх раджэньне
толькі выйшаўшы з маці сілу І
здабывае гурба Марутаў ॥9॥

запяваюць сынове сьпевы
расьцягнуўшыся ўсестаронна І
наўскапыт яны мчацца з рэвам ॥10॥

несутомнага сына хмары
мчаць высокага гоняць гонам І
мчаць шырокага вернуць долу ॥11॥

о Маруты сваёю сілай
вы людзей павалілі долу І
пахіснулі вы самі горы ॥12॥

як яны выяжджаюць разам
то гамоняць мужы міжсобку І
чутна ўсякаму іх размова ॥13॥

вырушайце хутчэй на порсткіх
назьбіралі пачостку Канвы І
ап'яняйцеся тут удосыць ॥14॥

ёсьць для вас тут чым ап'яніцца
вам мы служым заўжды рупліва І
каб жыцьця поўны век пражыці ॥15॥

Хвалевен зс

15 Канва, сын Ггораіў | Маруты | гайатры

што ў руках шукаючы сябра
дзержыце вы як бацька сына? |
мы ж мурог для вас разаслалі ||1||

дзе цяпер вы? зь якою цэльлю?
мчэце ж Долам нібы па Небе |
дзе вам рады як пашы гоўе? ||2||

ці праявіце знову ласку?
о Маруты дасьце нам ручы? |
ці падорыце зноў удачу? ||3||

каб былі вы о дзеці Прышні
уміручымі о Маруты |
слаўца ваш неўміручым стаў бы ||4||

хай ня будзе ваш песьнятворца
нежаданым як зьвер на пашы |
хай ня пойдзе дарогай Йамы ||5||

хай ня возьме ў дальнюю далеч
хай пагібель нас не загубіць |
хай падзе са смагаю разам ||6||

і ў пустыні Рудравы дзеці
наганяюць лёгка залеву
у зацішша мужы парыўчы ||7||

раве бы карова маланка
ідзе нібы матка за целем І
за проліўнем імі насланым ॥8॥

і днём наганяюць цямрэчу
калі з вадавозам Парджаніем І
Зямлю акрапляюць вадою ॥9॥

вось ад грому грозных Марутаў
задрыжала Зямля наўкола
задрыжалі паўсюды людзі ॥10॥

вы едзьце на цвёўракапытых
на конях нястомных імчэце І
ўслед яркім высокабярэжным ॥11॥

быць трывалым вашаму возу
абадом скакуном Марутаў І
павады хай вашы ня рвуцца ॥12॥

звьярніся песьнясьпевам доўгім
па старасьць да Пана малітвы І
да сябра прыгожага Агні ॥13॥

адмерай жа ў роце хвалебен
загудзі як Парджанія грымны І
запявай напеў урачысты ॥14॥

слаў натоўп Марутаў іскрысты
дзівагодны лік песьняпеўцаў І
хай у нас насыцяцца сілай ॥15॥

ХВАЛЕБЕНЪ

*10 Канва, сын Ггораў | Маруты | напеў = няцотны сла-
вень – брыгаці, цотны славень – сатобрыгаці*

калі вы здалёку мужове
як полым міргаеце мерна |
кім намоўлены кім вы натхнёны Маруты
да каго вы мчыце трасальцы? ||1||

цвѣрдай быць вашай зброі бяду адганяці
трыўкай быці проці варожжа |
вашай сіле спраўляць дзівагодныя дзівы
а ня сьмертнага чарадзея ||2||

цвѣрдае вы друшчыце ўдрузгі
цяжкае вы коціце лёгка |
дзеці Рудры мчыце вы па макауках дрэваў
прасторамі горных вяршыняў ||3||

не знайсці на Небе роўнага вам супорцы
не знайсці на Зямлі праціўцы |
вашай сіле любую навалу стрымаці
покуль вы разам мужове ||4||

сутрасаюць Маруты горы
вырываюць лясныя дрэвы |
о багі вы бушуеце нібы п'яныя
ўсёй гурбой о ворагабойцы ||5||

у вазы вы запрэблі пярэстых аленьяў
перадуе ім рыжы карань |
і сама Зямля схіліла слых да выправы
і спужаліся пужма людзі ||6||

выбіраем вашу памогу
каб хутчэй здабыці патомства І
вырушайце ж на помач да нас як калісьці
да Канвы спужанага пужма ||7||

небыль Маруты што галіцца нам нашкодзіць
насланую вамі ці сьмертным І
прэч адхілеце змогай сваёю патужнай
прэч ад нас праганеце Рудры ||8||

непалоўна вы адарылі
о пачэсныя Канву дарам І
непалоўнай падмогаю нас адарэце
як маланкі дажджом Маруты ||9||

непалоўная ваша патуга о даўцы
непалоўная ваша змога І
кіньце нянавільцы у ненавільніка рушаў
як стралу пусьцеце ў ліхога ||10||

хвалѣбен 4б

8 Канва, сын Ггораіў | Пан малітвы | напеў = няцотны
славень – брыгаці, цотны славень – сатобрыгаці

уздыміся Пане малітвы
богалюбы цябе благаем |
хай прыедуць сюды дарадаўцы Маруты
будзь і ты нашым госьцем Індра ||1||

то цябе сыне сілы прызывае сьмертны
як толькі прызначана стаўка |
хай здабудзе сыноў о Маруты шмат коней
той хто вас палюбляў заўсёды ||2||

хай прыйдзе сюды Пан малітвы
хай прыйдзе багіня Ўлагада |
хай адгodu да мужага дар пяцікротны
аднясуць наш аброк багове ||3||

хто вядоўцу дабром надзяляе прыўкрасным
здабывае вечную славу |
для яго мы просім падмацунку патомствам
пераможных сыноў-асілкаў ||4||

засьпяваў урачысты славень
Пан малітвы завёў мысьлітву |
дзе багове Індра Варуна Арыаман
знаходзяць сабе насалоду ||5||

гэту мысьлітву прамовім для вас на вечы
незраўнаны добрахвалѣбен |
гэту прамову прымеце мужы ласкава
усякае споўніць жаданьне ||6||

хто зраўнаецца з богалюбам
з чалавекам мурог паслаўшым? !
далёка прасунуўся па рэках угоднік
пасярод заснаваў сялібу ||7||

хай уладу сваю з валадыкамі множыць
у навалe яго зацішак !
не стрымаць не змагчы перуноўца ў саборы
ні ў малым ні ў вялікім бога ||8||

хвалѣбен 4

9 Канва, сын Ггораў | Варуна, Мітра й Аріаман, 4-6
сыны Бязьмежы | гайатры

чалавек які пад аховай
Варуны Мітры Аріамана |
ніколі яго не падманеш ||1||

сьмяротны якога ад шкоды
нібы на руках выбаўляюць |
працьвітае цэлы й здаровы ||2||

праганяюць варожасьць праўцы
перашкоды на іх дарозе |
праз усе вядуць небяспекі ||3||

лёгкі пуць о сыны Бязьмежы
для таго хто рушыць суладна |
не бывае для вас затору ||4||

хай аброк які ведзяце вы
нацянькі о сыны Бязьмежы |
дасягне вашай думкі богі ||5||

здабывае такі сьмяротны
сам багацьця ды ўсё патомства |
дар атрымвае неадольны ||6||

як жа выканаць нам сяброве
вялебен Аріаману й Мітру |
пір вялікі Духу Варуну? ||7||

не даносам на тых што шкодзяць
паклінаюць людзей субожных |
толькі слаўнем вас прызываю ||8||

як трымальца чацьвёркі трэба
баяцца да раскладу цырак |
уракаць абмаўляць ня варта ||9||

ꞥꞩꞩꞩꞩꞩꞩ ꞩꞩ

10 Канва, сын Ггораў | Пушан | гайатры

о Пушане прайдзі пуцямі
разгарні цясьніну о божа |
ачалі нас сыне вызволу ||1||

о Пушане лютага воўка
што сіберны нам пагражае |
прагані яго прэч з дарогі ||2||

прагані разбойніка божа
што задумаў рабоўнік ліха |
прэч з дарогі жані зладзея ||3||

у двудушнага мужа божа
у зламоўцы кім ён ні быў бы |
раздушы галаўню нагою ||4||

дапамагай тваёй о мудры
заручыцца хочам о дзіве |
што дзядом памагаў ты ёю ||5||

о найлепшы носьбіце меча
залатога о ўседабротны |
хай здабыча нам будзе лёгкай ||6||

адвядзі ад нас перасьледцаў
сутвары нам дарогу лёгку |
надзялі о Пушане духам ||7||

адвядзі нас на добры выпас
хай дарога ня будзе цяжкай !
надзялі о Пушане духам ||8||

памажы адары дай плёну
навастры ды живот напоўні !
надзялі о Пушане духам ||9||

мы Пушана бога ня крыўдзім
апяваем дзіва ў хвалебнах !
пра багацьці яго благаем ||10||

хвалёбен 43

9 Канва, сын Ггораў | Рудра, 3 Рудра ды Мітра-Варуна,
7-9 Сома | гайатры, 9 ануштубг

што прамовіць кемнаму Рудру
сама шчодраму магуту нам |
каб яго парадаваць сэрца? ||1||

каб нашчадкаў і нас Бязмежа
каб жывёлу мужоў кароваў |
надзяліла гаюнкам Рудры ||2||

каб заўважыў Мітра Варуна
каб заўважыў нас дужы Рудра |
каб заўважылі аднамысна ||3||

мы у Рудры пана заколу
у цялюшчага пана песьні |
просім ласкі на спор-здараўе ||4||

ён падобны яркаму Сонцу
нібы золата зьзяе сьвяцец |
сама лепшы з багоў наймудры ||5||

хай надзеліць каня здараўем
ручы дасьць для аўна авечкі |
дасьць мужом жанкам і каровам ||6||

укладзі ў нас о Сома веліч
і красу ста мужоў магутных |
веляславу ды велямужнасьць ||7||

хай о Сомы нас перашкоды
хай скупыя ня зб'юць з дарогі |
дай нам долю ў здабычы соча ||8||

ты уласных дзяцей нясьмерця
што ў навешняй дамове ладу |
даглядай на пупе галоўны
шанадаўцаў сваіх о Сомы ||9||

хвалевен 44

14 Прасканва з роду Канваў І Агні, 1-2 Агні, Ашвіны й Зоры І напеў = няцотны славень – брыгаці, цотны славень – сатобрыгаці

прывязі нам о сьветлы Агні
дар Зарыцы адгоду ярку І
прывязі Родаведзе для ўгодніка сёньня
о нясьмертны багоў зароўцаў І1 І

ты пасланец жаданы нашэньнік аброкаў
Агні ты вазьнічы адправаў І
ты з Зарою з Ашвінамі многапатомствам
надзялі нас высокай славай І2 І

за пасла абіраем сёньня
добрага шматлюбага Агні І
дым яго знамя яркапраменнага бога
аздобу сьвітальнай адправы І3 І

госьця найлепшага добрапалітага Агні
Родаведа клічу на золку І
хай найюны ўлюбёнец субожнага мужа
да багоў адвязе адправу І4 І

я цябе апяваю Агні
о нясьмертны жывітай сьвету І
неўміручы заступніча годны заколу
о найюны жаротваношу І5 І

добрапаліты зьвястуй песьняру о Агні
будзь найюны мёдаязыкім І

век жыцьцёвы прадоўжы рушу Прасканву
пакланіся боскаму роду ||6||

запаляюць цябе супольна
людзі весі жраца ўсяведа |
прывязі нам хутчэй жа багоў многакемных
не марудзь о многапаліты ||7||

прывядзі Савітара Зару ды Ашвінаў
прывядзі на сьвітаньні Бгагу |
выжмаўшы Сому Канвы цябе запаляюць
жортваношу добры адпраўча ||8||

Агні ты гаспадар адправаў
ты пасланьнік ад весяў жрэча |
прывязі сонцавокіх на сомапаіны
ты багоў да нас заравальцаў ||9||

Агні зьяў ты ў ранейшыя Зоры-зарыцы
ўсепрыемны ды яркавіды |
ты абаронец ачольнік на ўсіх аброках
блізкі сябар для чалавека ||10||

раскладаем цябе о Агні
выканаўцам аброку божа |
як у Продка жрацом што аброчыць учасна
пасланцом неўміручым жвавым ||11||

жрэц ачольны багоў о багаты сябрамі
блізкі сябар імкнеш з пасланьнем |
нібыта шумныя вірныя хвалі Сіндгу
палымнеюць сполахі Агні ||12||

мой прызыў пачуй чуйнавухі
з вазьніцамі разам з багамі |

хай жа зь Мітрам прыедуць няхай з Арыяманам
на мурог на сьвітаньні сядуць ||13||

хай пачуюць вялебен Маруты падаўцы
іх язык ладаспорных Агні І
пі з Зарою Ашвінамі сомавы выжым
о Варуна законадзержны ||14||

खिबलद्वेदन ४३

10 Прасканва з роду Канваў | Агні, 10 (другая палова
слаўню) багі | ануштубе

Агні сьвятцаў пачці пачэсна
Рудраў гэтта сыноў Бязьмежы |
Продкаў род выдатных адпраўцаў
што цябе акрапляюць жырам ||1||

пільна слухаюць хвалатворцу
угодніка кемныя богі |
песьнялюбе рыжаскакунны
трыццаць трох прывязі о Агні ||2||

як прызыў Прыямэдгаў Атры
як Вірупаў як Ангірасаў |
ты пачуй вяліказаконны
і Прасканваў прызыў о Агні ||3||

прызывалі вялікасьпеўцы
з роду Прыямэдгі на помач |
бога Агні што спраўна правіць
на адправах полымем яркім ||4||

о напоены жырам шчодры
ты пачуй хваласьпевы Агні |
што пяюць табе сыны Канвы
прызываючы на пасобу ||5||

людзі ў весях о яркаслаўны
прызываюць цябе шматлюбы |
палымянавалосы Агні
каб адвёз ты багом жаротву ||6||

як жраца цябе разлажылі
сьпевакі натхнёныя Агні І
чуйнага най-здабыўцу скарбаў
найразьлеглага на аброку ||7||

падвялі цябе песьнятворцы
да ласунку выжмаўшы Сому І
зьніч вялікі жаротваношы
дзеля сьмертнага хвалатворцы ||8||

боскі род што на сомапіву
выяжджае чуць сьвет о шчыры І
пасадзі о створаны сілай
тут у нас на муруг о сьвятча ||9||

прывядзі боскі род на вучту
супрызывам сюды о Агні І
пеце Сому шчодрыя богі
што бушуе другія содні ||10||

ХВАЛЕБЕН 46

15 Прасканва з роду Канваў | Ашвіны | гайатры

разгараецца дочка Неба
небывала Зара-зарыца |
слаўлю высака вас Ашвіны ||1||

дзецяў Сіндгу дзівасутворцаў
мыслатворцаў скарбу-багацьця |
што знаходзяць даброты думай ||2||

вось імчацца буйвалы вашы
па запаленым небасхіле
калясьніца ляціць на птахах ||3||

палюбоўнік водаў жаротвай
перавозіць вас перавозьнік
рухавіты айцец вяршыні ||4||

ён для вас адкрывае модлы
да малітвы ўважныя Спасы
вы напецеся сьмела Сомы ||5||

дайце ж нам Ашвіны падсілку
падмацунку што пераправіць |
сьветлавіты нас церазь цемру ||6||

прыяжджайце на гэты бераг
вы на чоўне нашых мысьлітваў |
запрагайце Ашвіны поваз ||7||

вёслы вашы на краі Неба
калясьніца ля броду рэкаў
малітоўем запрэжаны сокі ||8||

сокі ў сьледзе Неба о Канвы
а багацьце у сьледзе рэкаў
дзе сябе праявіце богі? ||9||

вось узьнікла сьвятло для Сомы
золатападобнае Сонца
языкі выпускае чорны ||10||

вось узьнікла дарога ладу
што прастуе на той на бераг
паказалася пуць на Неба ||11||

праслаўляе ў адказ на помач
песьнятворца штораз Ашвінаў |
што ратуюць ў ап'яне Сомы ||12||

убярэ вас у сьпевы сьпеўца
мірадаўчых у сокі Сомы |
прыхадзеце як і да Продка ||13||

за красою колаваротных
сьледам крочыць Зара-зарыца |
вы ж начныя любіце вучты ||14||

разам пеце Сому Ашвіны
разам нам надайце ахову |
непарушнай сваёй пасобай ||15||

ХВАЛЕБЕН 47

10 Прасканва з роду Канваў ! Ашвіны ! напеў = няцотны
славень - брыгаці, цотны славень - сатобрыгаці

гэты Сома для вас Ашвіны
найсалодкі ладакармільцы !
пеце сокі што бушуюць другія содні
адарэце ўгодніка дарам ||1||

едзьце да нас Ашвіны на возе прыгожым
на трохмесным на трохскладовым !
твораць малітву для вас на адправе Канвы
адкажэце ж на іх прызывы ||2||

пеце Сому ладакармільцы
найсалодкі напой Ашвіны !
прыяжджайце о дзівы да ўгодніка сёння
прывязэце на возе скарбаў ||3||

акрапеце мядамі аброк о ўсяведы
на мурогу на трох аброчнях !
прызываюць вас Канвы дабожныя сьпеўцы
напою націснуўшы Сомы ||4||

той памагай якой Ашвіны
памаглі вы некалі Канву !
памажэце нам сёння панове зіхценьня
пеце Сому ладакармільцы ||5||

прыяжджайце о дзівы да шчодрарага сёння
прывязэце сыцьця на возе !
надзялеце нас дарам багатажаданым
скарбам морскім або нябёсным ||6||

ці далёка вы ніня Спасы
ці ў Турвашы вы о Ашвіны І
прыяжджайце на возе да нас быстраходным
з праянямі на ўсходзе Сонца ||7||

хай прывязуць на выжміны вас о Ашвіны
скакуны аздоба адправы І
сядзьце мужы на мурог у шчодрага мужа
добрадзёя сытой насыцьце ||8||

прыяжджайце да нас о Спасы
ў сонцаскурай той калясьніцы І
што заўсёды прывозіла ўгодніку скарбы
на піцьцё мядовага Сомы ||9||

прызываем на помач багатадобротных
хваласьпевам і слаvasлоўем І
заўжды пілі вы о Спасы выжымы Сомы
на ўлюбёным пасадзе Канваў ||10||

ХВАЛЕН 48

16 Прасканва з роду Канваў | Зара | напеў = няцотны
славень – брыгаці, цотны славень – сатобрыгаці

разгарыся о дочка Неба
разам з дарам для нас Зарыца |
разам зь мілым о шчодрая яркая скарбам
о багіня з высокім бліскам ||1||

хай Зарыцы багатыя коньмі гавядай
разгарацца ўсядаўча ярка |
уздымі о Зарыца да мяне ўлагоды
пабудзі шчадроўцаў на шчодрасьць ||2||

хай гарыць як раней гарэла
паскаральніца калясьніцаў |
што чакаюць прыходаў яркай багіні
нібы тыя чаўны на мора ||3||

тыя ўладцы што мысьль сваю запрагаюць
на дарэньне ў твае прыходы |
тут на аброку імя тых мужоў апявае
сьпеўца Канва найлепшы з Канваў ||4||

вось ідзе Зара-зараніца
нібы дзева цешыць красою |
абуджае двуногіх і двойчидвуногіх
падымае ў паветра птахаў ||5||

падымае людзей завіхацца у справах
нібы жарсная жонка крочыць |
лётаюць птахі нястомна ў тваім разгары
о падайніца нагородаў ||6||

скакуноў запрэгшы здалёку
па-за ўсходам яркага Сонца І
едзе на сотні вазоў Зара-зараніца
да людзей балагая мчыцца ॥7॥

ўсё што рушыць схілілася перад Зарою
сутварае сьвятло красуня І
хай адгоніць шчадрыца ад нас варажнечу
хай адгоніць сьвятлом няўдачы ॥8॥

о Зара зіхаці зіхатлівым
ты сьвятлом о Небава дочка І
прывязі нам вялікае шчасьце шчадрыца
палымней на небапрасінах ॥9॥

у табе ўсяго сьвету жыцьцё і дыханьне
калі ты палаеш красуня І
зоў наш пачуй падайніца яркіх шчадрункаў
з высокай сваёй калясьніцы ॥10॥

о Зара здабудзь нагароду
што б ярчэла сярод народаў І
прывязі на адправы набожных вядоўцаў
што цябе багавіца славяць ॥11॥

прывязі ўсіх багоў ты з прасторы паветра
о Зара на сомапаіны І
надзялі славагоднай гавядай і коньмі
нагародай многасыноўняй ॥12॥

вось ярчэе яе праменьне
балагое значыцца ў Небе І
хай надзеліць Зара ўсежаданым прыгожым
дарам доляй лёгкадарожнай ॥13॥

як цябе прызывалі даўнейшыя рушы
о вялікая на пасобу !
то і нашы прымі ты вялебны Зарыца
разгарыся на шматадгоду ||14||

адчыні Зара і сягонья
дзьверы Неба сваім сьвячэньнем !
падары нам шырокую сховань ад воўка
падмацунак многакароўны ||15||

ты злучы нас з багацьцем высокім квітучым
о Зара з пажывай і клёкам !
з усязможным злучы о вялікая бліскам
нагародзіца з нагародай ||16||

хвалѣбен 49

4 Прасканва з роду Канваў | Зара | ануштубг

о Зара прыйдзі з балагімі
са сьвятліцы Неба з дарамі |
хай цябе скауны рудыя
прывязуць у жытло выжымцы ||1||

узышла ты на лёгкі поваз
на квяцістую калясьніцу |
падтрымай жа на ёй Нябоўна
ты сягонья слаўнага мужа ||2||

ускрыляюць у Неба птахі
як прыходзіць твая часіна |
абуджаецца зноў двуногі
о Зарыца двойчядвуногі ||3||

разгараецся ты праменіш
асьвятляеш усю сьвятліцу |
то цябе хваласьпевам Канвы
прызываюць яснабагіню ||4||

хвалёбен 50

13 Прасканва з роду Канваў і Сонца (11-13 замовы супраць хваробаў, 13 (апошняя палова слаўню) замова супраць ворагаў) і гайатры, 10-13 ануштубг

вось угору узносяць промні
бога яснага Родаведа і
каб усе пабачылі Сонца ||1||

уцякаюць зоркі з начамі
і хаваюцца як зладзеі і
перад Сонцам усёвідушчым ||2||

разьвіднелі яго знамёны
прамяні да людзей памкнулі і
як агні палымнеюць ярка ||3||

усябачны ўсёпранікальны
ты стваральнік сьвятла о Сонца і
асьвятляеш усю сьвятліцу ||4||

да радзінаў багоў абліччам
да людзей узыходзіш Сонца і
да ўсяго ты сьвятло прыносіш ||5||

ён жа вока якім о чысты
на руплівы род чалавечы і
ты глядзіш о Духу Варуна ||6||

церазь Неба паветра рушыш
вымяраючы дні начамі і
на спароды глядзіш о Сонца ||7||

сем вязуць цябе кабыліцаў
сем у возе о божа Сонца |
агнякосага о празорча ||8||

ён запрог семярыцу чыстых
дачарок калясьніцы Сонца |
мчыцца ён на самазапрэжных ||9||

падымаемся мы зь цямрэчы
да сьвятла што віднее вышай |
мы да бога з багоў да Сонца
да сьвятла навышняга мкнёмся ||10||

узыходзячы сябраможны
на вышэйшае сёньня Неба |
адгані ад сэрца хваробу
забяры о Сонца жаўтуху ||11||

у папугаў маю жаўтуху
у драздоў укладаем хіру |
укладаем у жоўтадрэвы
хай пакіне мяне жаўтуха ||12||

узышоў гэты сын Бязмежы
у супоўным сваім магуцьці |
ненавісьніка мне аддаўшы
ненавісьніку не паддамся ||13||

खवालदेवम इ

15 Савіа з роду Ангірасаў | Індра | джагаці, 14-15 трыштубэ

ап'яняйце аўна шмытпрызыўнага Індру
сьпевам сваім славагодны паток багацьця |
дзеля карысьці слаўце найшчодрара мужа
чыйныя ўчынкі шырацца нібы нябёсы ||1||

прысягнулі падмогі памочніку Індру
што паўняе паветра аточаны сілай |
ап'янёнага Сомам здаляшчыя ўмельцы
ахапіла стадухага тут жа ўлагода ||2||

ты раскрыў Ангірасам згароду з гавядай
паказаў дарогу Атры ў стадзьверным доме |
ты прывёз ураджай і багацьце Вімаду
ты скалу разгайдаў дзе схаваўся акрутнік ||3||

ты раскрыў о пагрозны загароды водаў
выдабыў з горных нетраў багацьце валогі |
Врытру-зьмея ты ўсьмерціў о Індра адужаў
Сонцу праклаўшы дарогу каб зноў сьвяціла ||4||

ты сваім чараваньнем садзьмуў чарадзеяў
што чынілі ўзьліваньні сабе на раменьні |
ты разбурыў мужнамысны цьвярдзіні Піпру
дапамог Рыджышвану адолець паганцаў ||5||

дапамог ты і Кутсу у бораньні з Шушнам
падкарыў Шамбару на карысьць Атытхігву |
раздушыў нагою ты магута Арбуду
нішчыць паганцаў народжаны ты о Індра ||6||

разам сабранае божа тваё магуцьце
цешыцца шчодрасьць твая смакаваньню Сомы |
зброя твая перуноўча ляжыць у далонях
адсячы ж у ворага ўсе мужнія сілы ||7||

хто паганец хто ар'яа адрозьнівай божа
падкары нечасьцівых часьціваму мужу |
будзь магутным натхненьнем замоўцу аброку
дзеям тваім я цешуся на субяседах ||8||

Індра ты падкараў нечасьцівых часьцівым
разам з супольцамі расьцінаў несупольцаў |
хоць і дужэў імкнуўся да Неба акрутнік
мурашом ты прапоўз разбурыў яго сыцены ||9||

сіла што сілай табе сутварыў Ушанас
могуць твая магутна рассунула сьветы |
о мужамысны мыслам запрэжныя Ветру
коні прывезьлі цябе напітага к славе ||10||

ап'янеўшы на вучце ва Ушанаса Кавіі
Індра сядзе на коней вельмівілястых |
грозны на поваз выпусьціў воды патокам
Шушнавы цьвёрдыя ён разбурыў цьвардыні ||11||

ты сядзеш на воз па напоі мужнечы
паднашэньні Шар'яты твае ап'яняльцы |
мілуеш ты мужоў выжымаючых Сому
славы нярушнай Індра сягаеш на Небе ||12||

ты аддаў Какшывату добраму сьпеўцу
сомажымцу старому юніцу Врычайу |
ты о Індра дружынаю стаў Врышанашвы
кожны твой вычын згадаем мы на выжманьнях ||13||

апораю Індру найперш празарліўцы
у Паджраў вялебен бы шула варотаў |
кароваў ды коней вазоў ды багацьцяў
адзінаўладар ён адзінападаўца ||14||

прапеты хвалебен быку самаўладцу
праўдзіва харобраму богу асілку |
апекуйся ж добра ты гэтай грамадай
о Індра мужамі уладцамі й намі ||15||

хвалёбен 52

15 Савіа з роду Ангірасаў | Індра | джагаці, 13,15 трыштубг

славіцьму зараз аўна знаходніка Сонца
што ў аточыве рушыць зычлівае сотні |
калясьніцу на зоў як скакун да надобы
сьпевамі Індру хачу прывярнуць на помач ||1||

непахісны бы горы на цьвёрдых асновах
тысячакротны памочнік вырас у сілах |
Врытру забіўшы што рэкі сабой загаціў
ап'янёны сокам выжымаючы плыні ||2||

ён вароты ў заволах атворына ў вымі
соманапоены мудрымі на служэньні |
сьветлакарэннага я прызваў слаvasлоўем
повен бо соку найшчодры дарападаўца ||3||

поўняць яго бы мора пасобы на Небе
добразычлівыя седзячы на мурогу |
памаглі памочнікі няўрымсныя Індру
неадольныя сьмелыя усьмерціць Врытру ||4||

хлынулі падмогі на дапамогу Індру
як быстрыні ў нізіну да воя п'янога |
расшчапіў перуном асьмялеўшы ад соку
прапаміў нібы Трыта загароды Валы ||5||

ахапіў Індру захват клякоча магуцьце
воды загаціўшы лёгшы на дне прасторы |
набрыняў неабхопна у тхлані акрутнік
выцяў ты зьмея ў сківіцу громааружжам ||6||

напаўняюць цябе нібы возера плыні
малітоўі о Індра твая падмацова І
бог Тваштар павялічыў тваю самасілу
сутварыўшы табе перуна-пераможцу ||7||

так наважыўся ты і прымчаў на буланых
жарабцох ашчаперыўшы пярун жалезны І
Врытру ўсьмерціўшы воды адкрыў чалавецтву
Сонца відомае ты ўкарэніў на Небе ||8||

годны апеву вялікі грозны бліскучы
узыход іх парыўчы у страху на Неба І
уступіўшы ў бітву дзеля людзей паможцы
прывіталі Індру правадыра Маруты ||9||

нават грознае Неба адступіла ў страху
перад зьмеевым рэвам калі твая зброя І
ў ап'яненьні Сомам галаву расшчапіла
Врытру акрутнаму прыгнятальніку сьветаў ||10||

хай у дзесяць ахопаў Зямля пашырэе
хай плямёны людзкія пладзяцца штодзённа І
не паменее ўславы табе аніколі
Небу роўная веліч твая ды магуцьце ||11||

ты на краі паветра на краі разлогу
самасільны паставіў Зямлю процівагай І
сіле сваёй слаvasлыннай о мысьлядзёрзкі
воды Сонца абняўшы сягаеш да Неба ||12||

ты стаў процівагай шырокага Долю
гаспадаром волатамужнага Неба І
ты запоўніў сваёй магутой паветра
напраўду о Індра няма табе роўні ||13||

Небу й Зямлі не абняць ягонай шырэчы
як не даплынуць рэкам да канца прасторы І
не зраўнацца нікому з п'яnelым ваякам
сам-адзін учыняе ўсе вычыны Індра ||14||

запелі Маруты у тым баруканьні
багове усе табе ўзрадзелі разам І
калі зброяй шыпастай ліхога Врытру
ты ўсьмерціў о Індра ударам у пашчу ||15||

ХВАЛЕНІЕ 33

11 Савіа з роду Ангірасаў | Індра | джагаці, 10,11 трыштубг

красны славень узносім вялікаму Індру
хваласьпеў на пасадзе Сьветлавіта бога |
дару шчодрара згораць ня ў сьпячага красьці
дрэнны апеў ня цэніцца ў скарбападаўцаў ||1||

ты здабыўца коней ты здабыўца кароваў
ты здабыўца ячменю пан дужы багацьця |
апякун спрадвечны не падводзіць ніколі
сябар для сябраў узносіцца сёньня намі ||2||

о магутны Індра многачынны прасьветлы
то табе аднаму ўсё належыць багацьце |
о неадольны долю зь яго прынясі нам
не пагрэбуй жаданьнем свайго песьняпеўцы ||3||

гэтымі днямі памысны ад гэтых сядраў
гоніць галечу ён дарам з кароў і коней |
Індравай дужжу раструшчыць бы нам паганца
сядрам насытку здабыці б нам безварожным ||4||

сыці здабыць бы нам Індра шчодрадарунку
нагародаў бліскучых зіхоткіх вызьзяйных |
божай апекі здабыць бы мужапарыўчай
ласкі кароваваршыннай конепадаўчай ||5||

ап'янілі цябе ап'янючыя Сомы
сілы мужнасьці ў бітвах о пане пасаду |
пасьцяліў ты долу дзесяць тысяч акрутных
песьняру што мурог пасьцяліў табе Індра ||6||

у бітву за бітвой ты ўступаеш адважна
о неадольны бурыш за цьвержаю цьвержу |
разам з Намі супольцам у краі далёкім
Індра ты перамог чарадзея Намучы ||7||

ты перамог Караньджу й Парнайу о Індра
забіў найвастрэйшым вобадам Атытхігвы |
ты разбурыў і сотню цьвардыняў Вангрыды
абляганых о Індра Рыджышванам сьмелым ||8||

ты з Сушравасам разам пазбытым супольцаў
дваццаць прыйшлых перамог народаўладыкаў |
пасыцяліў калясьнічным цяжкавітым колам
шэсьцьдзсят тысяч вояў дзевяноста дзевяць ||9||

памог Сушравасу сваёй дапамогай
сваёй абаронай памог Турвайану |
о Індра ты Кутсу Атытхігву Айу
сяму падначаліў маладому праўцу ||10||

сканчаючы славень тваёй абароны
мы просім тваімі б нам стаць най-сябрамі |
прымі наш хвалебен на многапатомства
прадоўжы о Індра славуты жыцьцё нам ||11||

ХВАЛЕБЕН 54

11 Савіа з роду Ангірасаў І Індра І джагаці, 6,8,9,11 трыштубг

не пакідай нас шчодры ў атузе змаганьняў
хто ж дасягне о Індра канца тваёй сілы? І
стогнуць ад рэву твайго і рэкі і дрэвы
як жа людзям ад страху ня скупіцца разам? ||1||

пей магуча магутнаму могуць зараз
узьяліч і праслаў прыслухмянага бога І
Індру што дзёрзкаю сілай абодва сьветы
мужнасьцю мужны буйвал сабе падкарае ||2||

пей жа высокаму Небу зычнае слова
самаўладная дзёрзкага дзёрзкая мысль І
Дух высокаславыты ён зладжаны крэпка
бык-калясьніца стаў ён паперад буланых ||3||

ты страсянуў вяршыню высокага Неба
сам разрубіў у дзёрзкім парыве Шамбару І
дзёрзкі ад Сомы ударыў па дзідавострай
выцяў па лапе абмяклага чарадзея ||4||

кінуўся Індра ты на шыпучага Шушну
дрэвам прыціснуў яму абмякламу голаў І
хто ж запырэчыць табе як сягоньня захочаш
у парыве парыўчым паўтарыць той вычын? ||5||

ты Наріу Турвашу дапамог і Йаду
ты Вайіу памог о стадухі Турвіці І
ты возу Эташу ў рашучым спаборы
ты зьмеў дзевяноста і дзевяць цьвардыняў ||6||

той валадар пан пасаду і муж квітучы
хто прыносіць жаротвы трымае парадак і
хто ўхваляе хвалебны адгодай вялікай
вільгаць Неба яму праліваецца шчодро ||7||

уладзе ды мыслі яго няма роўных
хай тыя прасунуцца з сомалітушчых і
што крэпкую ўладу тваю падкрапляюць
мацуюць мужную трудом абрачэньня ||8||

табе гэты жорнанадоены Сома
паўнютка чашы напою для Індры і
напіся насыць сваю прагу да сокаў
каб мысьль настроіць на дарадарэньне ||9||

агарнула цямрэча падваліны водаў
скрыта гара ў нутробах акрутнага зьмея і
выгнаў схаванья ён запруднікам рэкі
выпусьціў Індра плыні адну за другою ||10||

надай жа сілы багацьцепамножнай
улады магутнай народазваёўчай і
хавай нам шчадроўцаў барані уладцаў
спрыяй у прыдобе сыце ды патомстве ||11||

ꜥꜢ꜠꜡ꜢꜣꜤ ꜥꜥ

8 Савіа з роду Ангірасаў | Індра | джагаці

нават ад Неба самога Індра шырэйшы
нават Зямлі ня стацца яму процівагай |
страшны магутны людзей апаліе скварам
точыць пярун свой нібыта бык навастрае ||1||

ён абдымае як мора рачныя плыні
Індра патокі песень сваёй шырынёю |
прагне ён Сомы напіцца як бык карову
дзівіць спрадвеку патугай сваёю воін ||2||

мужнасьць табе ўласьціва вялікая Індра
карыстайся жа ёю нібыта гарою |
ведамы ён між багоў сваёю адвагай
грозны бог учольнены ва ўсялякай справе ||3||

гэта ён слаvasлоўцамі мовіць ля кадзі
мілае Індры іменьне зьвястуючы людзям |
бык стаецца прыемным стаецца жаданым
чуючы плынь малітвы ад шчодрага мужа ||4||

гэта ён сутварае патугай сваёю
бітвы вялікія людзям бог ваяўнічы |
так у яго пагрознага вераць народы
Індру што перыць сваім перуном жалезным ||5||

ён вынішчае зь Зямлі спатворныя сёлы
вырастаючы ў сіле магут славахочы |
сьветачы верныя ён стварыў жортвадаўцу
вызваліў воды стадухі пусьціў на волю ||6||

сомапіўча настройся на дарадарэньне
павярні сваіх коней сюды хвалачуйны І
хай вазьніцы твае найспраўнейшыя Індра
буй-жаданьні цябе не падмануць о божа ॥7॥

ты нясеш у руках невычэрпныя скарбы
ў целе славу тага неадужная дужасьць І
нібы студню цябе атачаюць учынцы
дух вялікі сукрыты у тваіх цялесях ॥8॥

ꝛꝛꝛꝛꝛꝛꝛ ꝛꝛ

6 Савіа з роду Ангірасаў | Індра | джагаці

вось ён да чашаў шматлікіх з выжматым сокам
падыходзіць узбуджаны як конь да кабылы |
сыціцца здоляй воз залаты павярнуўшы
спраўную супраж буланых да нас на вучту ||1||

песні напоўныя мчаць да яго з пакланеньнем
нібы ў моры зьліваюцца прагнуць здабычы |
уздыміся ж да пана пачосткі ды здолі
як на гару па цябе старанныя слаўцы ||2||

пераможца бяспыльны дужак у дужэньнях
як вяршыня яго зіхаціць зіхатліва |
сіла якою Шушну суцішыў жалезны
чарадзея пярун закаванага гнеўны ||3||

рушыць за Індрам нібы за Зарою Сонца
божая могуць табой памножана множна |
зь дзёрзкай адвагай ён разганяе цямрэчу
пыл падымае пад кліч баявы высока ||4||

ты распасьцёр прасторы няхіснай аснову
цвёўрада паставіў яе на апорах Неба |
ты ў саборы за Сонца заўзяты п'янёны
выдушыў водаў патокі забіўшы Врытру ||5||

ты ўмацаваў многамоцны Зямлю і Неба
ў месцах належных о Індра сваёй патугай |
ты ў ап'яненні ад Сомы выпусціў воды
праламіўшы навывлет агароджы Врытры ||6||

хвалёбен 57

б Савіа з роду Ангірасаў | Индра | джагаці

малітоўе нясу сама шчо драму богу
датак яго высокі адвага праўдзіва |
дар несутрымны нібыта вада ў быстрынях
вечнаадкрыты сілу даруе праслаўцу ||1||

хай табе падрыхтуюць усё на жаротву
выжым аброчніка нібы рака ў нізіну |
нібы аб камень наточаны ён жаданы
Индраў пярун вастрыё яго залатое ||2||

страшнаму богу о як-Зара-разубрана
дзівагоднаму усё прынясі для адправы |
чый дзеля славы нібы скакун дзеля бегу
створаны сьветац Индрава ймя ды праява ||3||

Индра табе мы належым многа славыты
прысягнуўшы табе мы жывём багатыру |
толькі табе акілзаць хвалалюбе ўсхвалы
нібы людзі прымі гэту нашу прамову ||4||

велямужны ты Индра табе мы належым
споўні о шчодры жаданьне сяго праслаўцы |
Небу высоку ў мустве з табой не зраўнацца
ўклякла Зямля перад сілай тваёю божа ||5||

тую гару о Индра вяліку шыроку
ты раскалоў перуном сваім перуноўча |
воды скаванья выпусьціўшы на волю
толькі табе аднаму ўся сіла належыць ||6||

᳚᳚᳚᳚᳚ ᩈ

9 Нодгас з роду Готамы | Агні | джагаці, 6-9 трыштубг

як жа падгоніш сына нясьмертнага сілы
чада што сталася пасланцом Сьветлавіта? |
пространь мераючы простымі най-пуцямі
рушыць жаротваноша па божую ласку ||1||

дападае да емя свайго вечнаюны
падымаецца прагна жадліва ў ламаччы |
нібы той конь блішчыць акрапляная сьпіна
затрышчаў грамавіта нібы небасхіл ён ||2||

Рудрамі сьвятцамі ўчольнены ён ачольнік
за жраца на адправах абраны нясьмертны |
рвецца наперад як воз між людзкіх сялібаў
бог скарбавед раздае адборныя скарбы ||3||

жваўлены ветрам радасна ліжа ламачча
языкамі-сярпамі пажынае шумна |
прагна як бык кідаецца ён на дзярэўе
чорны твой пуць о Агні бліскучыя хвалі ||4||

ветрам узьняты полымязубы між дрэваў
мчыцца нібыта бык пераможлівы ў статку |
птахам шугаючы ў непарушную пространь
страшачы ўсё навакозьле і руш і неруш ||5||

цябе дарагога прынеслі як скарбы
людзям лёгказванага мудрыя Бгрыгу |
за госьця любага за жраца за сябра
прызначылі мілага боскаму роду ||6||

каго за жраца абіраюць сем левак
наілепшым аброчнікам ставяць вядоўцы |
таго я пасланьніка ўсіх сьвятцаў Агні
частую ласункам прашу пра дарунак ||7||

даруй нам услаўцам о парастку сілы
атул непрабіўны о сябрабагаты |
раскрый шырока для песьняра цясьніну
жалезнымі цьвержамі сыне магуцьця ||8||

будзь Агні зіхоткі дасьпехам апеўцу
будзь Агні аховай шчадроўча шчадроўцам |
раскрый цясьніну для песьняра шырока
хай прыйдзе на золку празорца дабротаў ||9||

ХВАЛЕБЕН 59

7 Нодгас з роду Готамы | Агні Ўсялюдны | трыштубг

ты іншымі Агні галініш агнямі
табе радуюцца нясьмертныя богі |
ты пуп пасяленьняў людзкіх о Ўсялюдны
трымаеш народы як слуп нерухомы ||1||

як Неба вяршыня й Зямлі асяродак
ён стаўся пасланьнікам абодвух сьветаў |
такім спарадзілі багі цябе богам
сьвятлом дзеля арйі о Агні Ўсялюдны ||2||

як промні трывала ўкарэнены ў Сонца
у Агні Ўсялюднага ўкладзены скарбы |
багацьці што ў горах у травах у водах
і тыя што ў люду ўсяго ты валоднік ||3||

як сьветы высокія ўласнаму сыну
так жрэц хваласьпевы нібыта умелец |
шматлікія ісьцінна смеламу богу
наймужу Ўсялюднаму юныя слаўні ||4||

за Неба высокае нават сягае
твая о Ўсялюдны сонечны веліч |
ты праўца сялібаў людзкіх Родаведзе
у бітве стварыў ты для багоў прывольле ||5||

я веліч сягонья пая Врытрабойцы
быка за каторым ідуць людзі пуру |
забіўшы паганца Усялюдны Агні
строс водапатокі раскроіў Шамбару ||6||

вялікі Ўсялюдны ўсім племям вядомы
ён годны аброку сярод Бградваджаў !
у сына Шатавані сотнямі песень
улагодны славіцца у Пурунітхі ||7||

ХВАЛЕБЕН БО

5 Нодгас з роду Готамы | Агні | трыштубе

пасла знакамітага знамя аброку
найспраўнага весьніка хуткавазьніцу |
двуроднага слыннага нібы багацьце
для Бгрыгу прынёс у дарунак Заплодак ||1||

абодва рады яго ўставе сьлядуюць
аброчнікі рупныя й сьмертныя людзі |
пачэсны пан весяў у весі ураднік
яшчэ да сьвітання жрацом яго садзяць ||2||

хай новая песьня што з сэрца ліецца
сягне наша мёдаязыкага бога |
якога аброчнікі тут у грамадзе
сбраўшы ласункі мужы спарадзілі ||3||

связец між людзей і руплівы ачысьнік
жаданым жрацом ён пастаўлены ў весі |
пан двору у доме агонь дамавіты
ён стаўся багатым валодцам багацьцяў ||4||

такім цябе Агні мы з роду Готамы
аздобім мысьлітвамі пана багацьцяў |
нібы скакуна нагародапрыношу
хай прыйдзе на золку празорца дабротаў ||5||

ॠॡॢॣ।॥०॥१ॡ

16 Нодгас з роду Готамы | Агні | трыштубе

адзіна яму многадужаму богу
нясу бы ласунак вялікаму вельбу |
нястрымнаму слаўнаму словы павагі
найлепшыя Індру зычэньні-малітвы ||1||

адзіна яму я ўручаю рачэньне
нясу бы ласунак пабедніку славень |
то Індру яны сэрцам духам і мыслам
празор начышчаюць адвечнаму пану ||2||

адзіна яму гэты сонцаздабыўчы
узношу вуснамі я зычань навьшні |
каб сілаў надаць малітоўным запросам
найшчодрому ўладцу славітваю слаўнай ||3||

адзіна яму я ствараю малітву
як воз для замоўцы вычэсвае цесьля |
хвалебны для мужа што любіць хвалебны
для мудрага Індры ўсеабсяжны славень ||4||

адзіна яму як стаеньніка к славе
хвалітву Індру языком намашчаю |
каб вечнашчодрата мужа спаважыць
апетаслаўнага разбурніка цьвержаў ||5||

адзіна яму дзеля бітвы бог Тваштар
грымучы вычасаў пярун усядзею |
каторым і ў Врытры знайшоў слабіну ён
ударыўшы ўладны ударнаю зброяй ||6||

адзіны на выжмінах у маці тут жа
ён выпіў вялікага бацькі напітак |
скраў варыва мілае Вішну дужэйшы
дзіка праз скалу параніў стралец той ||7||

адзіна яму нават богадружны
саткалі хвалебен па зьмеезабойстве |
абняў Неба з Долам шырокія Індра
ягонай ім велічы не перавысіць ||8||

адзіна ягоная веліч сягнула
за Неба за Дол за паветра прастору |
у доме сваім самадзержца ўсяслаўны
узрос няўрымсьлівы шумны на бітву ||9||

адзіна сваёй магутою раскरोіў
сваім перуном шыпучага Врытру |
бы гоўе замкнёнае выпусьціў воды
на славу сабе дарадаўца ахвотны ||10||

адзіна сваім ён запалам патокі
суцішыў стрымаўшы громааружжам |
угодніку годзячы дзеяч уладны
стварыў перапраўца брод для Турвіці ||11||

адзіна яго перуном пасьпяшайся
уладны ударыць акрутнага зьмея |
растні як быка наўскос па чалонах
патокі вады выпускаючы плынуць ||12||

адзіна яго неўтаймоўнага бога
нанова апей папярэднія ўчынкі |
каб спраўна ў бітвах шпурляючы зброю
напасьнікаў ён разганяў узбуроны ||13||

адзіна яго баючыся раджэньня
дрыжыць Небазем'е ды цвёрдыя горы |
на помач прызваўшы дзорцу прывывам
адразу адвагай напоўніўся Нодгас ||14||

адзіна яму між усіх надалі мы
чаго ён жадаў самаўладца над многім |
Эташу што біўся за Сонца памог ён
выжатніку Сомы у конным спаборы ||15||

так Индра табе запрагальцу буланых
малітвы ўрачыста ўчынілі Готамы |
укладзь жа ў іх дар усякрасны празору
хай прыйдзе на золку празорца дабротаў ||16||

᳚᳚᳚᳚᳚᳚ ᳚᳚

13 Нодгас з роду Готамы | Індра | трыштубе

мы дужаму думкай ствараем зычэньне
на ўзор Ангірасаў любцу хваласьпеваў |
вялебнага годнага ўрачыстых слаўняў
услаўма ж далёкаславутага мужа ||1||

нясеце ж вялікаму велепаклоны
магутнаму вашу зычлівую песьню |
якою нашы праайцы сьледаведы
сьпяваючы гоўе знайшлі Ангірасы ||2||

пабегшы для Індры для Ангірасаў
пражыву шчаняці здабыла Сарама |
скалу з каровамі расьцяў Пан малітвы
услед іх рыканьню мужы закрычалі ||3||

зь сямю сьпевакамі ты голасам гучным
грымлівы грымотай з навагвамі дужы |
бурдзюк раскалоў ты са шпаркімі рэвам
о Індра скалу ты з дашагвамі Валу ||4||

раскрыў ты о дзіве пад сьпеў Ангірасаў
з Зарыцаю з Сонцам з каровамі цемру |
прасьцёр ты зямную о Індра паверхню
ты ніжнюю Неба прастору ўкарэніў ||5||

найслаўны ж учынак над дзівамі дзіва
ён здзейсьніў цудоўны над цудамі цуда |
калі далавах ён ва ўлоньні напоўніў
чацьвёра мядоваструменных патокаў ||6||

развёў дзвюх сёстраў нястомны хвалебнам
нарозна адвечных пачаўшы сьпяваці |
як пан дзвюх жонак на вышнім разлогу
Зямлю трымае дзівадзейны Неба ||7||

адвеку круг Неба й Зямлі дзеве юніцы
адрозныя рушаць адна за другою |
у чорных Ноч шатах у сьветлых Зарыца
па звычцы чаргуюцца яны бясконца ||8||

адвечную дружбу трымае найчынны
сын сілы сяброўства вядзе дзівадзейны |
уклаў гатаванае ўнутар сырых ён
малако у рыжых прасьветлае ў чорных ||9||

адвеку струменяць ня знаючы выхі
блюдуць запаветы сулонныя рэкі |
шмат тысячаў сёстраў нібыта замужкі
нясьмертныя песьцяць нясьціплага мужа ||10||

адвеку з паклонам і з новаю песьняй
імкнулі мыслітвы да цябе па скарбы |
як жонкі у жарсьці да жарснага мужа
ільнуць о магутны да цябе малітвы ||11||

адвеку ў далоні тваёй дзівадзейны
ня нікне багацьце ня менееменьне |
ты мудры о Індра бліскучы стадухі
памож памагару сваёю памогай ||12||

адвечнаму вычасаў новамалітву
запрэжцу буланых нашчадак Готамы |
вадатару нашаму Індру муж Нодгас
хай прыйдзе на золку празорца дабротаў ||13||

᳚᳚᳚᳚᳚ ᳚᳚

9 Нодгас з роду Готамы | Индра | трыштубг

вялікі ты Индра радзіўшыся ледзьве
спалоху нагнаў быў на Неба зь Зямлёю |
калі і пачвары і цвёрдыя горы
задрыжалі ў страху нібыта пылінкі ||1||

прыгоніш ледзь Индра зацінлівых коней
спявак табе ў рукі пярун укладае |
няўрымсьлівы духам затурыш далёка
у цьвержы о многапрызыўны варожжа ||2||

ты ісьцінны Индра ты дзёрзкі парыўчы
ты мужны Пан Рыбгу напасьнікам згуба |
ты Шушну ў спаворы за загваздку кола
для Кутсы юнага забіў у спаворы ||3||

ты ісьцінна Индра натхніў нас суратнік
калі ты Врытру ўтаймаваў мужначынны |
калі мужнамысны зьнявечыў паганцаў
ва ўлоньні далёкім адолеў іх лёгка ||4||

ты ісьцінна Индра ня церпячы шкоды
на ліха трывушчаму сярод сьмяротных |
раскрыў для нашага каня загароды
разьбі самавольны напасьнікаў нашых ||5||

цябе гэта Индра ў барэньні за рэкі
у бітве за Сонца мужы прызываюць |
хай будзе твая самавольны памога
даступнаю ў бітве за най-нагароду ||6||

ты ісьцінна Індра сем цьвержаў варожых
збурыў перуном для Пурукутсы ў валцы |
Судасавых супараў вырваў што травы
з атугі прывольле стварыў дзеля пуру ||7||

ты ісьцінна Індра сыты найвыдатнай
даеш у дастатку бы воды навокал |
што нас о божа надзяляе дыханьнем
хай плыне у нас яно клёку падобна ||8||

стварылі табе Індра праўча малітвы
для пары буланых нашчадкі Готамы |
прыўкрасную нагарадзь ты прынясі нам
хай прыйдзе на золку празорца дабротаў ||9||

ХВАЛЕБЕН 64

15 Нодгас з роду Готамы | Маруты | джагаці, 15 трыштубе

вельмісьмелай гурбе мужавітай пачэснай
прынясі о Нодгасе ўрачыстань Марутам |
як працуе умелец з душой спрытнарукі
намашчаю я песьні памогу на вучтах ||1 ||

нарадзіліся волата-быкамі Неба
юныя сыны Рудры бязганьня Духі |
ясныя чыстватворцы падобныя сонцам
грознавідыя нібы ваякі зь сыцягамі ||2 ||

вечнаюныя Рудры забойцы скупендаў
несутрымныя вырасьлі з гораў увелькі |
ўсе зямныя істоты й нябёсныя быты
перад імі дрыжаць перад іхнаю сілай ||3 ||

дзеля красы яны носяць яркія ўкрасы
на грудзях іх зярцалы бліскучыя зьзяюць |
труцца аб плечы нябёсных мужоў валочні
самі сабой радзіліся ўсе яны разам ||4 ||

велягодныя шумныя спрытныя Рудры
бліскавіцы стварылі вятры саматугам |
колаваротныя доячы вымя Неба
поцяць Зямлю малаком мужы маладыя ||5 ||

воды ад іх набухаюць шчодрых Марутаў
тлустым жыр-малаком успамога на вечах |
як скакуна адводзяць убок памачыцца
дояць грымотны ўзнор што ня ведае высхі ||6 ||

яркасьветлыя буйвалы борздыя ў бегу
самадужыя нібы гара чарадзеі І
як сланы вырываеце дрэвы з карэньнем
сілы з кабыламі паяднаўшы рудымі ||7||

нібы лявы равуць яны роўма празорцы
шматквяцістыя нібы рабыя алені І
ланямі коп'ямі ажыўляючы ночы
грозныя волаты мчацца зьмеегняўліва ||8||

прывітайце ж Маруты гурбою Родасі
правадыру адданыя зьмеегняўліўцы І
вось узышла на сядзеньні повазаў вашых
стала нібы маланка пазорная ў бліску ||9||

усяведы жывучыя ў доме багацьцяў
сілай насычаныя можныя магутою І
лучнікі лучныя стрэлы пабралі ў рукі
воі запалу бязьмежнага ў тоўстых колцах ||10||

залатым абадом сваім родзячы воды
нібы той падарожнік падкідваюць горы І
цьвердзь гайдаючы мкнуцца сваёю дарогай
коп'ямі блішчуць нястомныя грознаборцы ||11||

пераможных няўрымсных ачысных руплівых
парасткаў Рудры мы прызываем у песьнях І
жомапітушчай гурбе сьлядуйце на шчасьце
мужным Марутам што праз паветра імчацца ||12||

той напраўду у сіле людзей перавысіў
сьмертны якому вы памаглі о Маруты І
з коньмі надбаўшы надобы з мужамі багацьцяў
духам валодае слынным ды працьвітае ||13||

песьнягодным Маруты нязможным у бітвах
палам бліскучым надзельце нашых шчадроўцаў |
скарбаздабыўчым вядомым усім народам
сотню зімаў квітнейма у дзецях і ўнуках ||14||

надзейным Маруты багатасыноўнім
надзельце нас дарам трывалым у валках |
стакротна і тысячакротна набухлым
хай прыйдзе на золку празорца дабротаў ||15||

खवाल्लेबेन हऽ

10 Парашара, сын Шаці | Агні | двухступны вірадж

за зьніклым таемна як злодзей з гавядай
за ўпрэглым паклоны вязучым паклоны |
памкнулі празорцы за ім аднадушна
цябе ўшанавалі ўсе вартыя жортваў ||1-2||

паводле закону ўчынілі багове
бягляк быў замкнёны як Дол небасхілам |
радзіўся прыўкрасны у ладавым лоне
расьце ды мацнее гадаванец водаў ||3-4||

як росквіт прыемны як вёска шырокі
як гара насытны як паток успорны |
як шпаркі стаеньнік што мчыць бегавішчам
як ток бурапенны хто яго стрымае? ||5-6||

ён рэкам суродзіч як брат сваім сёстрам
як праўца багатых пажырае дрэвы |
кідаецца Агні з павевам на дрэвы
зраае і косіць зямное валосьсе ||7-8||

ён дыхае ў водах нібы тая лебедзь
у вёсях бліскучы ўстае на сьвітаньні |
ураднік як Сома народжаны ладам
бучны як чароды і духам найкметны ||9-10||

ХВАЛЕБЕН ЁЎ

10 Парашара, сын Шакці | Агні | двухступны вірадж

яскравы як скарбы падобны да Сонца
жывы як дыханьне як сын дзеля бацькі |
разьюшаным зьверам за дрэвамі мчыцца
малочнапрачысты малочнапрасветлы ||1-2||

прыносіць зацішак як дом улюбёны
паспелы як збожжа людзей пераможца |
як сьпеўца рачысты праслаўлены ў весях
як верны стаеньнік даруе жывіцу ||3-4||

палючы ня звыкнеш як дух неад'емны
гатовы і блізкі як жонка на ложку |
засьзяў ён у весях як белы стаеньнік
як поваз бліскучы разьюшаны ў бітвах ||5-6||

як пушчаны вошчап наганяе страху
як стралка маланка жахлівы ды грозны |
і прашлы і прышлы абодва блізьняты
каханак дзяўчатаў і муж для жанчынаў ||7-8||

ідзём да яго мы і люд падарожны
калі ён запален як статак дадому |
як рэкі паток свой пагнаў іх дадолу
зараўлі каровы пабачыўшы Сонца ||9-10||

ॠ॒वा॒ल॒त॒व॒त॒म॒ ह॒॑

10 Парашара, сын Шакці | Агні | двухступны вірадж

для дрэў заваёўнік для смертных таварыш
жадае як праўца заўжды паслушэнства |
ён міракарысны як дух балагі ён
як жрэц клапатлівы адвозіць жаротвы ||1-2||

сабраўшы ўсю мужнасьць у сваёй далоні
багоў напалохаў засеўшы у схове |
знайшлі яны зьбега мужы-празарліўцы
прарокшы малітвы тачоныя сэрцам ||3-4||

хоць не нарадзіўся трымае Зямлю ён
усталіў малітвай ён ісьціннай Неба |
сьляды ўлюбёныя барані скаціны
са схову да схову ты ходзіш адвечна ||5-6||

хто Агні прымее адшукаць у схове
хто зможа прыпасьці да патоку ладу |
хто выпусьціць дбайны пра ладаабрады
таму ён зьвястуе багатадаброты ||7-8||

хто расьце вялікі у кожнай расьліне
унутры спародаў у чэраве матак |
хто думкай ёсьць водаў хто ўдома заўсёды
таму збудаваў празорцы сядзеньне ||9-10||

ХВАЛЕБЕН ЁЎ

10 Парашара, сын Шакці | Агні | двухступны вірадж

у начы да Неба ўздымае свой полым
усё раскрывае што рушыць ня рушыць |
адзін бо з усіх ён багоў неўміручых
сваёй абдымае ўсё велічынёю ||1-2||

усе твайму духу узрадзелі разам
калі ты радзіўся жывым із сухога |
змаглі прычасьціцца абрад учыніўшы
быцьцю твайму божа нясьмертнаму імя ||3-4||

паводле наставаў і мудрасьці ладу
усе усявечна чынілі адправы |
хто будзе гадзіці табе ды старацца
таго о разважны надзялі багацьцем ||5-6||

за жраца абраны у нашчадкаў Продка
адзіны над скарбам усім гаспадарыць |
знайшлі сабе семя у целах уласных
былі яны мудры у тым аднамысны ||7-8||

хоць дужыя богі а верны наказам
слухмяныя нібы сыны свайму бацьку |
раскрыў многаежны вароты багацьцяў
пан дому аздобіў ён зоркамі Неба ||9-10||

ꝛꝑꝗꝗꝗꝗꝗ ꝑꝗ

10 Парашара, сын Шакці | Агні | двухступны вірадж

зіхоткі нібыта каханак Зарыцы
нібыта сьвятло ён запоўніў два сьветы |
радзіўшыся духам ты ўсё ахапіў быў
стаў бацькам багоў ты хоць есі іх сынам ||1-2||

абазнаны Агні ураднік бясхібны
як вымя кароваў салодзіць наедак |
нібыта спрыяльны ды можа нашкодзіць
пасаджаны ўсерад уцеха ў дамоўцы ||3-4||

як сын навародак уцеха ў дамоўцы
як верны стаеньнік праносіць празь беды |
калі я з мужамі багоў прызывацьму
хай родзічаў Агні сам бог прывядзе нам ||5-6||

ніколі законаў тваіх не ламаюць
бо сім паслушэнства мужом учыняў ты |
што зьнішчыш о божа то разам з багамі
вяртаеш да ладу дзівосны учынак ||7-8||

на золку палае як Зары каханак
хай зьявіцца мужу ў вядомым абліччы |
везучы самохаць адчынілі дзьверы
усе закрывалі пабачыўшы Сонца ||9-10||

ХВАЛІБЕН 70

11 Парашара, сын Шаці | Агні | двухступны вірадж

няхай пераможам чужыя мыслітвы
хай Агні зіхоткі усё нам здабудзе |
бажыстых законаў вядушчы ахоўца
знахар нараджэньня ён роду людзкога ||1-2||

ён водаў зародак зародак дзярэўя
зародак стаячых зародак рухавых |
унутры скалы ён нібы ў сябе дома
нібы супляменьнік нясьмертны клопотны ||3-4||

таго надзяляе багацьцямі Агні
хто годзіць належна яму хваласьпевам |
о божа клопотны барані ўсе быты
ты знаеш род божы і род чалавечы ||5-6||

каго жывяць ночы і вечныя Зоры
стаячы й рухавы атожылка ладу |
як жрэц і як Сонца прызначаны Агні
усякую справу ён істую споруць ||7-8||

пашану ад гоўя прымаеш ад дрэваў
нясуць паднашэньні ўсе нашаму Сонцу |
мужы табе служаць у многіх мясьцінах
цябе разьдзяляючы як сыны айчызну ||9-10||

імклівы як выстрал харобры як лучнік
ён страшны як воін разьёшаны ў бітвах ||11||

ꞛꞛꞛꞛꞛꞛ ꞛ

10 Парашара, сын Шакці | Агні | трыштубџ

узбуджаны дзевамі жарснымі жарсны
як мужа ўзбуджаюць уласныя жонкі |
рудая й цёмная даспадобы сёстрам
нібыта Зары зіхаценьне каровам ||1||

трывалыя цьвержы айцы нашы сьпевам
скалу раскалолі Ангірасы рэвам |
стварылі яны нам дарогу на Неба
знайшлі дзень і Сонца і знамя Зарыцы ||2||

абрад заснавалі й зачалі малітву
і вось ужо полым іграе пабожны |
няхцівы ды спраўны імкне да багоў ён
каб род іх насыціць ласункам жаротвы ||3||

калі яго выкраў паўсюдны Заплодак
у кожным ён доме зазьзяў радавіты |
падобна да весніка ў дужага праўцы
пасланьнікам стаў сьветлавіты служыці ||4||

стварыў для айца свайго Неба валогу
той долу спусьціўся ласкавы клопотны |
працяў яго лучнік харобра стралою
уклаў свой запал бог ва ўласную дочку ||5||

хто ж у доме сваім цябе запаляе
паклонаахвочаму годзіць штодзённа |
таму век ягоны павяліч удвойчы
хай едзе о Агні на возе з дарамі ||6||

да Агні цякуць усе сытныя жортвы
як сем несупынных да мора патокаў і
ня родныя дбаюць пра нашу живіцу
пра божаапеку падбай клапацлівы ||7||

калі абняла Неба жарсьць насалоды
праліў семя чыстае пан чалавецтва і
стварыў тады Агні бясхібных і юных
руплівых Ангірасаў правіць абрадам ||8||

адно ўсім багацьцем валодае Сонца
што хутка як мысль ідзе сваім сьцегам і
ахоўваюць Мітра-Варуна ў каровах
прыгожарукія напой несмяроцьця ||9||

ты дружбай нашаю пачатай ад продкаў
ня грэбуй о Агні празорча вядушчы і
як воблака старасьць красу зацямяня
раней ад праклёну сьго уратуй нас ||10||

ख़बालेबेन ७५

10 Парашара, сын Шақи | Агні | трыштубе

за ўрадніка ўсякага лепшы ў празорах
сабраўшы ў далоні сваёй мужавітасьць |
ён стаўся багатым валодцам багацьцяў
прыўласьціў сабе ўсё нясьмертнае Агні ||1||

уцеклае чада шукаючы ўсюды
у нас не знайшлі яго мудрыя богі |
у стоме па сьледзе прыйшлі празарліўцы
у сьлед найвышэйшы дзе Агні схаваўся ||2||

тры восені запар яны намашчалі
цябе Агні чыстага чыстыя жырам |
адзержалі годныя аброку імёны-
уродныя ладна аздобілі целы ||3||

дасягшы двух сьветаў высокіх наперад
памчаліся годныя аброку Рудры |
прыкмеціўшы ў далі знайшоў яго сьмертны
у сьледзе навышнім дзе ён прытаіўся ||4||

укляклі яны перад ім аднадушна
ўчынілі з дружнымі разам паклоны |
пакінуўшы целы стварылі другія
чуняючы адзін над адным чародна ||5||

знайшоўшы ў табе тройчы сем тайнасловаў
багі дастойныя пашаны й аброку |
сумысна ахоўваюць імі нясьмерце
баронь жа усё што стаіць і што рушыць ||6||

вядомча граніцаў паселішчаў Агні
даруй нам няспынна пасілак ажыўчы |
вядомча выдатны дарогаў бажыстых
ты стаўся нястомным паслом жортваносным ||7||

спусьцілі сем рэкаў руплівыя зь Неба
пазналі ладазнаўцы дзьверы багацьця |
знайшла Сарама загароду кароваў
якой раскашуе й цяпер чалавецтва ||8||

прыўкрасныя справы свае завяршыўшы
стварыўшы дарогу сабе да нясьмерця |
Зямлю вялікую прасьцерлі Бязмежу
сыны сваю маці для жыўленьня птаха ||9||

чароўнай красою яго надзялілі
багі сутварыўшы нябёсныя вочы |
заплынулі ўзьлівы як рэкі на волю
да рыжых о Агні тваіх кабыліцаў ||10||

ХВАЛЕБЕН 73

10 Парашара, сын Шакці | Агні | трыштубг

хто дорыць жывіцу нібыта айчызна
хто добры настаўнік як мудрага словы |
як госьць усьцешаны на мяккай ляжанцы
спусьціўся жрацом на пасад песьнятворцы ||1||

хто ісьціннамысны як бог Савітар сам
хто духам сваім сьцеражэ што-грамаду |
як сонечны бліск многаслаўны ды істы
як дых уласны дарагі чалавеку ||2||

хто богам жыве на Зямлі ўсеажыўчым
хто праўцам аточаным вернай сябрынай |
уперадзе пільны як воі на варце
бясхібны як жонка каханая мужу ||3||

таму што заўсёды запалены ў доме
слугуюць мужы у сялібах трывалых |
вялікай пашанай яго надзяліўшы
будзь Агні ўсявечна апорай багацьця ||4||

няхай насычэньняў адержаць шчадроўцы
няхай доўгалецьце адержаць уладцы |
здабудзьма здабычу ў змаганьнях зь бясчынцам
надзельма чатою багоў дзеля славы ||5||

набухлі рыклівыя каровы ладу
вялікавыменны падарунак Неба |
здалёку благаючы ласкі ягонай
заплынулі рэкі праз горную тоўшчу ||6||

благаючы ласкі ў цябе атрымалі
аброку дастойныя славу на Небе |
стварылі адрознымі Ноч і Зарыцу
злучыўшы чырвонае разам із чорным ||7||

хай мы са шчадроўцамі станемся тымі
каго ты о Агні дастойніш для скарбу |
за цэлым быцьцём ты ідзеш нібы ценом
запоўнішы Неба Зямлю ды паветра ||8||

хай конямі коней мужамі мужоў мы
ды воямі вояў з табой пераможам |
айчызнаю ўладнучы бацькавым скарбам
хай нашы шчадроўцы пражывуць сто зімаў ||9||

табе гэты слаўні о ўрадніча Агні
хай будуць прыемнымі мыслу ды сэрцу |
стаеньнікаў скарбу тваіх акілзайма
каб славу адержаць бажысты дарунак ||10||

хвалєбен 74

9 Готама, сын Рагуганау | Агні | гайатры

хочам на пачатку адправы
запрасіць хваласьпевам Агні |
ён пачуе нас і здалёку ||1||

у сутычках плямён заўсёды
бараніў ён скарб і набытак |
тых што сьледна яму гадзілі ||2||

пачынайце прамову Агні
ўжо радзіўся ворагабойца |
здабывальнік здабычы ў бітве ||3||

да каго пасланцом прыходзіш
на спажыву жаротвы ў доме |
каб адправу ўчыніць умела ||4||

вось таго і завуць Ангірасе
богумільм жаротвадаўцам |
сыне сілы добрамурожным ||5||

прывязі ўсіх багоў о Агні
на праславу о краснасьветлы |
на спажыву нашых жаротваў ||6||

не чуваць тваёй калясьніцы
як храпуць і тупочуць коні |
калі едзеш Агні з пасланьнем ||7||

як скакун вырываецца ўперад
падтрыманы табою ўгоднік І
апынаецца ўперадзе Агні ІІ8ІІ

дык здабудзь жа многасыноўні
дар бліскучы й высокі Агні І
у багоў для ўгодніка божа ІІ9ІІ

хвалёбен 75

5 Готама, сын Рагуганау | Агні | гайатры

ты прымі наш далёказычны
славень сама боганасытны |
абракаючы ротам жортвы ||1||

для цябе Ангiрас найлепшы
Агні божа найлепшы ўраднік |
пладаносну чынім малiтву ||2||

хто твой родзiч з роду людзкога?
Агні хто адправамі годзiць? |
у каго ты знаходзiцца божа? ||3||

ты суродзiч роду людзкога
Агні мiлы яго супольнік |
сябар прызываны сябрамі ||4||

абрачы для Мiтры-Варуны
для багоў і веляга ладу |
абрачы для ўласнага дому ||5||

ХВАЛЕБЕН 76

5 Готама, сын Рагуганаў | Агні | трыштубе

як лепей увагу тваю прывярнуці?
якая малітва табе даспадобы? |
ці можа здабыць тваёй здолі аброкам?
якою павагай табе дагадзіці? ||1||

прыйдзі да нас Агні жрацом у нас сеўшы
вадатарам нашым ты будзь беспакібным |
з памогаю Неба й Зямлі ўсеабсяжных
аброкам багоў ты пачці улагодні ||2||

спалі ўсіх чартоў унівеч абаронча
хавай наш аброк ад праклёну ды ўроку |
на пары буланых вязі пана Сомы
сбралі гасьціну мы шчодрарадаўцу ||3||

нашчадагалосны ты ротавазьніца
цябе прызываю тут сесьці з багамі |
стань нам за жраца й чыстара на аброку
ты будзь о надаўча спародча дабротаў ||4||

як ты абракаў у натхнёнага Продка
празорца з празорцамі чыніў жаротвы |
так Агні й сягонья найісьцінны жрэча
абрачы для багоў языком уцешным ||5||

ХВАЛЕБЕН 77

5 Готама, сын Рагуганаў | Агні | трыштубе

як нам дагадзіць табе Агні якою
хвалою прыемнай зіхоткаму богу |
жрацу неўміручаму між уміручых
што лепей за ўсіх для багоў абракае ||1||

хто жрэц найспрыяльны на ўсякай адправе
суладны таго і прывабце паклонам |
калі для сьмертнага багоў запрашае
хай чыніць уважна аброчыць умысна ||2||

сам дух ён малойца дацэльны адважны
як сябар дорыць небывалае Агні |
яго дзівадзея праслаўляюць першым
набожныя арыі на годах аброчных ||3||

хай прыме велягодны муж над мужамі
гатоўна празор наш і малітваслоўе |
і тых шчадроўцаў найдужых з патомствам
малітвазамоўцаў нагародашчодрых ||4||

так Агні суладны цябе Родаведзе
апеўцы праславілі з роду Готамы |
хай бліск ім памножыць надасьць нагароду
ахвотна вядзе ён вяшчун да прыдобы ||5||

ХВАЛЕБЕН 78

5 *Готама, сын Рагуганаў | Агні | гайатры*

то цябе вітаем Готамы
Родаведзе руплівы божа |
праслаўляем цябе яскрава ||1||

то цябе шануе Готама
дарахочы даруе песьню |
праслаўляем цябе яскрава ||2||

то цябе прызываем Агні
най-здабыўцу ўсіх нагародаў |
праслаўляем цябе яскрава ||3||

то цябе най-ворагабойцу
што паганцаў кідае долу |
праслаўляем цябе яскрава ||4||

рэклі мову мядовую Агні
Рагуганы як Ангірасы |
праслаўляем цябе яскрава ||5||

खवालेबेन ऋ

12 Готама, сын Рагуганау | Агні | 1-3 трыштубг, 4-6
ушніг, 7-12 гайатры

залотавалосы ў разьліве прасторы
зьвіваецца зьмей і шумуе як вецер |
знаёмец Зары палымязназіхоткі
ён істы як гожыя спраўныя воды ||1||

твае разьляцеліся паўсюды птахі
калі заравеў чорны буйвал раўліва |
сьмяюцца маланкі як мільыя дзевы
цурболіць вада перунуюць аблокі ||2||

калі ён валогаю ладу набухлы
вядзе за сабою цянькамі абраду |
Арйаман Мітра і Варуна паўсюдны
намочваюць шкуру у ніжнім улоньні ||3||

о ўладарча карованоснай
нагароды о сыне сілы |
надзялі нас о Агні вялікаю славай ||4||

о запалены сьвятча Агні
хваласьпеву варты празорча |
насьвяці нам багацьця о многааблічны ||5||

ты што зьзяеш самаўладарна
цёмнай ноччу ды на сьвітаньні |
папалі ўсіх чартоў дзеля нас вастразубы ||6||

памажы нам Агні паможна
як падносім табе хвалебны І
о праслаўны ва ўсіх празорах ||7||

прынясі нам Агні багацьце
скарб адборны ўсёпераможны І
неадольны ў кожным барэньні ||8||

прынясі нам Агні самохаць
усявечны росквіт-багацьце І
адары жыццядайнай ласкай ||9||

прынясі ты чыстыя словы
палымянавостраму Агні І
о Готама ўлагодні песьняй ||10||

хто нам будзе чыніці шкоду
блізкі дальні няхай падзе ён І
толькі нам памагай о Агні ||11||

рупатлівы тысячавокі
праганяе чартоў упрочкі І
апяваецца жрэц хвалебны ||12||

па сьпіне акрутнака перыць
перуном яго стасустаўным І
ап'янёны выжымам Індра
для сяброў шукаючы выхад
слава тваяму самаўладзтву ||6||

надалі табе Індра мужнасьць
жарнавіча калі на зьвера І
ты напаў на таго чарадзея
чарадзеяствам яго усьмерціў
слава тваяму самаўладзтву ||7||

разышліся па дзевяноста
перуны суднаходных рэках І
велізарна твая харобрасць
укладзена ў рукі магуцьце
слава тваяму самаўладзтву ||8||

апявайце тысячным колам
удваццацера праслаўляйце І
сто мужоў прывіталі Індру
узньесьлі для яго малітву
слава тваяму самаўладзтву ||9||

выбіў Індра зь ліхога зьмея
сілай сілу выдушыў з Врытры І
веляслаўны ягоны вычын
воды вызваліў Врытрабойца
слава тваяму самаўладзтву ||10||

нават два вялікія сьветы
перад гневамі тваім дрыжалі І
калі ты з Марутамі разам
перуном забіваў ізьмея
слава тваяму самаўладзтву ||11||

ні трасеньнем Врытра ні громам
напалохаць ня здолеў Індру І
пранаскросіў пярун жалезны
ліхазьмея тысячазубы
слава тваяму самаўладтву ॥12॥

як змагаўся пярун са зьмеем
бліскавіца з акрутным Врытрам І
ледзь твая зьмясьцілася сіла
змагарова на Небе Індра
слава тваяму самаўладтву ॥13॥

перад громам тваім дрыгоча
і стаячы і рухавіты І
сам Тваштар затрымціць ад страху
перад гневамі тваімі о Індра
слава тваяму самаўладтву ॥14॥

аніхто яшчэ не спрамогся
перавысіць у духу Індру І
мужнасьць дух і многапатугу
спалучылі у ім багове
слава тваяму самаўладтву ॥15॥

да каго напінаў наш Продак
Атхарван і Дадгйач празоры І
ў тым і сёньня зышліся разам
малітоўі ў харобрымі Індру
слава тваяму самаўладтву ॥16॥

᳚᳚᳚᳚᳚ ᳚

9 Готама, сын Рагуганаў | Індра | панкці

напаілі мужове Індру
хай п'янее поўніцца сілай |
то яго мы ў вялікіх гонах
і малых прызываем бога
хай паможа нам у спаборах ||1||

ты асілку муж ваяўнічы
ты надаўца многаздабычы |
ты мацуеш нават слабога
памагаеш аброкадаўцу
і выжымцу многадаруеш ||2||

у любых распачатых бітвах
жджэ на дзёрзкага скарб здабычы |
запрагай жа сп'яnelых коней
каго заб'еш? каго абдорыш?
нас о Індра абдор багацьцем ||3||

самаволь ён вялікадухі
ў сіле вырас Врытразайца |
краснагубы ён пан буланых
дзеля славы пярун жалезны
ашчаперыў рукамі волат ||4||

ён сабою Зямлю запоўніў
ён уціснуў сьветачы ў Неба |
не было табе роўні Індра
і ніколі ня будзе роўні
перарос ты ўсё магутою ||5||

хай жа Індра нам дапаможа
што набытак ежу бясчынца |
аддае гадзяшчаму мужу
многадарча надзель адгодай
хай і я атрымаю долю ||6||

ты што дорыш нам ап'янеўшы
шчырадухі статкі кароваў |
набяры многа соцень скарбаў
у абедзьве рукі дарункаў
навастры нас надай багацьцяў ||7||

ап'яняйся ў сомавыжымцы
дзеля сілы дзеля адгоды |
нам вядома ты шматбагаты
мы жаданьні свае назвалі
будзь жа божа нам добрадзем ||8||

для цябе вось гэтыя людзі
ўсё найлепшае ў дар запасяць |
разглядзі набытак бясчынца
негадзяшчых людзей о Індра
прынясі нам іхны набытак ||9||

ХВАЛЕБЕН 82

6 Готама, сын Рагуганаў | Индра | панкці, 6 джагаці

прыхілі свой слых да хвалебнаў
не пагрэбуй шчадроўча намі |
калі хочаш нам улагоды
не чакай прыяжджай адразу
запрагай сваіх коней Индра ||1||

ужо сыты твае сяброве
панатрэсьлі дабротаў долу |
мы апелі самабліскучых
іх мысьлітваю найнавейшай
запрагай сваіх коней Индра ||2||

мы цябе прыгожага хочам
о шчадроўча праславіць слаўна |
ты апеты з паўнютокім возам
выяжджай калі ласка сейміг
запрагай сваіх коней Индра ||3||

толькі той узысьці прымее
на каровазнаходны поваз |
хто падбае табе напоўніць
коняўпрэжнюю божа чашу
запрагай сваіх коней Индра ||4||

хай запрэжаны будзе правы
о стадухі хай будзе левы |
паяжджай да мілае жонкі
ап'янёны выжымам Сомы
запрагай сваіх коней Индра ||5||

я малітвай запрог тваіх коней грывастьх
выяжджай павады табе ўкладзены ў рукі |
ап'янілі цябе сокі моцныя Сомы
ап'яніўся ты разам з жаной і Пушанам ||6||

खवाल्लेबेन इ३

6 Готама, сын Рагуганаў | Индра | джагаці

той у здабычы кароваў і коней першы
хто з тваёй помаччу чынна чыніць адправы |
ты буйнейшым багацьцем яго напаўняеш
як напаўняюць Сіндгу зіхоткія воды ||1||

рушаць да чашы жраца як воды нябёсны
зораць на жортву напятую як прастора |
простаі дарогай вядуць пабожніка богі
як жаніхі яны рады яго малітве ||2||

двух надзяліў ты о Индра мовай хвалебнай
што службуюць багом із працягнутым чэрпнем |
хоць не ваяр а ў законе тваім квітнее
моц балагая дадзена сомавыжымцу ||3||

першымі жаротву зачалі Ангірасы
запаліўшы агні на аброчным труджэньні |
цэлы спажытак скнараў яны адшукалі
статак шчодры прыгнаўшы кароваў і коней ||4||

першым Атхарван дарогі напяў жаротвай
Сонца тады радзілася пастыр закону |
Ушанас Кавіа адразу прыгнаў каровы
ццім неўміручае мы нараджэньне Йамы ||5||

там дзе сабраны муруг для добрай адправы
там дзе славень узносіць свой покліч да Неба |
там дзе жоран гаворыць пясняр урачысты
у таго й раскашуе на бяседах Индра ||6||

хвалѣбѣн ३4

20 Готама, сын Рагуганау | Индра | 1-6 ануштубг, 7-9 ушніг, 10-12 панці, 13-15 гайатры, 16-18 трыштубг, 19 брыгаці, 20 сатобрыгаці

ужо выжматы Сома Индра
прыхадзі о найдужы дзёрзкі |
хай напоўніць цябе індровасьць
нібы Сонца прастор праменьнем ||1||

вось вязуць буланья коні
неадпорнадужага Индру |
на хвалібныя песьні рушаў
на аброчныя вучты люду ||2||

узыдзі на воз Врытрабойча
запрэжаны малітвай коні |
хай жа мысль тваю прыверне
сюды жоран сваім грыменьнем ||3||

пі наш выжым п'янкі о Индра
неўміручы напой найлепшы |
пацяклі ўжо сьветлыя плыні
да цябе на пасадзе ладу ||4||

запявайце хвалібны Индру
прамаўляйце яму рачэньні |
ап'янёнай выжматым сокам
пакланецся вышняя сіле ||5||

аніхто лепш ня правіць возам
чым ты парай буланай Индра |

аніхто цябе з краснаконных
аніхто не дасяг у моцы ||6||

толькі той хто даруе шчодро
свайму ўгодніку дар багаты |
толькі той валадар бесьпярэчны сам Індра ||7||

калі ж непадаўцу адгоды
ён раздушыць як грыб нагою? |
калі ж нашы хвалебны пачуе сам Індра? ||8||

хто б цябе ні схацеў адвабіць
ад выжатнікаў іншых Сомам |
грознай змогаю тою ўладарыць сам Індра ||9||

ізь сярэдзіны самай локчуць
мёд салодкі каровы-гаўры |
ідучы за быком за Індрам
ап'яняюцца прыгажэюць
радыя яго самаўладтву ||10||

лашчацца да яго рабыя
з малаком мяшаючы Сому |
падганяюць пярун каровы
балагія любыя Індру
радыя яго самаўладтву ||11||

чтуць яны чукавыя сілу
пакланеньнем яго магуцьце |
і законам яго шматлікім
балагія сьлядуюць пільна
радыя яго самаўладтву ||12||

загубіў дзевяноста дзевяць
варагоў касьцямі Дадгйаца І
бесьпярэчна усьмерціў Індра ||13||

скакуна шукаючы чэрап
галаву схаваную ў горах І
адшукаў у Шарйанаваце ||14||

разгадалі яны таямніцу
Тваштаровай імя каровы І
ў месяцовым скрытае доме ||15||

хто сёньня ў ярмо запражэ быкоў ладу
са стрэламі ў пашчы што цэляцца ў сэрца І
запальчывых гнеўных трудлівых уцешных
хто будзе ім спраўна служыці той жыцьме ||16||

хто ў страху ўцякае? хто церпіць у муках?
хто ў Індру сумніцца ці ёсьць ён напраўду? І
хто слова замовіць за шчадкаў за чэлядзь?
за скарб за сябе за людзей хто замовіць? ||17||

хто Агні жаротвай вітае? хто жырам?
хто леўкаю ў час залажоны аброчыць? І
на чыйную жортву багі пасьпяшаюць?
хто лічыцца з жортвадуцоў богумілым? ||18||

ты напраўду маеш праславіць
мужа сьмертнага бог найдужы І
іншых няма такіх што як ты пашкадуюць
гэта я табе моўлю Індра ||19||

хай дарункі твае о шчадроўча пасобы
не падводзяць нас аніколі І
ты адмер ад усіх нам о людазычлівы
ад багацьцяў іншых народаў ||20||

ХВАЛЕБЕН 85

12 Готама, сын Рагуганаў | Маруты | джагаці, 5,12 трыштубг

аздабляюць сябе як жанчыны Маруты
скакуны ў падарожжа мужы дзівадзеі |
дапамогшы двум сьветам наберціся сілы
на аброках п'яняцца няўрымсныя воі ||1||

узмужнеўшы яны дасягнулі магуцьця
сутварылі на Небе пасад сабе Рудры |
абуджаючы песьнетварэньнем індровасьць
начапілі аздобы атожылкі Прышні ||2||

аздабляюцца красныя дзеці каровы
убіраюцца Рудры ў зіхоткія ўборы |
адганяюць упрочкі любога зладумцу
рэяць за імі бучныя патокі жыру ||3||

блішчуць удалеч коп'ямі сьмелыя воі
нават няхісткае сілай сваёй хістаюць |
у калясьніцы запрэгшы мужнай гурмою
мысьляхуткіх уласных пярэстых аленьяў ||4||

калі вы запрэгли пярэстых аленьяў
скалу падганяючы скоро ў саборы |
пусьцілі крынічыць патокі рудога
як шкуру Зямлю уваложваць вадою ||5||

хай прывязуць вас Маруты шпаркія коні
мчэце наперад шпарчэй о Рудравы дзеці |
сядзьце вы ў нас на мурог на пасад шырокі
ап'янецца выжматым поем п'янілівым ||6||

узрасьлі самадужыя Рудры магутна
узышоўшы на Неба пасад распасьцерлі |
толькі памог быку ап'янеламу Вішну
селяны як птахі на мілым мурогу ||7||

хутка шагаючы нібы сьмелыя бойцы
сталі строем як воіны прагныя славы |
ў страху дрыжаць перад імі усе істоты
грозныя Рудры нібыта ўладныя праўцы ||8||

выгасаў спраўна Тваштар пярун залацісты
тысячазубае ўмелец зрабіў аружжа |
ўзяў яго Індра мужныя справы чыніці
Врытру забіў і выдушыў воды на волю ||9||

сілай сваёю прымусілі біць калодзеж
нават гару раскалолі цьвёрдую кручу |
дмаючы ў дудку шчодрыя даўцы Маруты
слаўныя дзеі ўчынілі п'яныя Сомам ||10||

дзеля Готамы прымусілі біць калодзеж
забрулі крыніцу асьмягламу мужу |
хутка прымчалі на помач яркія Рудры
каб асабіста споўніць жаданьне празорцы ||11||

заслоны якія ў вас ёсьць для трудліўца
трыкроць распастрэце над жортвападаўцам |
над намі Маруты раскіньце шырока
надзельце нас дарам выдатнасыноўнім ||12||

ХВАЛЕБЕН 36

10 Готама, сын Рагуганаў | Маруты | гайатры

о Маруты могуты Неба
у чыёй сялібе п'яце вы |
пад найлепшай той муж аховай ||1||

ці аброк вас прывабіць богі
ці малітва мужоў натхнёных |
о Маруты наш зоў пачуйце ||2||

а якому дужаму мужу
песьняра вы стварылі ў помач |
здабывае той шмат кароваў ||3||

на ягоных небапрасінах
Сома выжматы як належыць |
прамаўляюцца хваласьпевы ||4||

пераўзышлага ўсе народы
маюць слухацца ўсе краіны |
сонцасяжныя узьліваньні ||5||

многа восеняў о Маруты
мы гадзілі вам рупатліва |
з успамогай добрай народаў ||6||

о прачэсныя хай шчаслівым
будзе сьмертны той о Маруты |
чый вы прымеце пачастунак ||7||

о мужове ісьціннай сілы
вам жа ведамы пот трудліўцаў і
шматдазорнага пажаданьне ||8||

сілу ісьцінную Маруты
праявеце для нас магутна і
бліскавіцай пратнеце чорта ||9||

змрок сукрыйце каб быў сукрыты
прэч прагоньце усіх ядухаў
і сьвятло жаданае створце ||10||

ХВАЛЕБЕН 87

6 Готама, сын Рагуганаў | Маруты | джагаці

порсткія поўняцца магутою магутнай
непахісныя жомапітушчыя воі |
най-мужы найлюбыя ў бліскучыя ўборы
убіраюцца нібы Зарыцы у зоркі ||1||

толькі па схілах наважыце вы ў дарогу
вырушыць нібы тья крылатыя птахі |
сочацца зразу на повазах вашых бочкі
жыру мядовага сьпеўцу свайму накропце ||2||

трусіцца нібы жанчына Зямля калі вы
гоніце коней запрэгшы каб красавацца |
шумныя коп'ямі блішчуць сваймі гарэзы
самі трубяць пра веліч сваю сутрасальцы ||3||

юныя рушаць самохаць на конях пярэстых
несутомныя ўладныя ўбраныя ў сілу |
вы бездакорна сплачаеце доўг Маруты
хай паспрыяюць мужы і гэтай малітве ||4||

ад праайца атрымалі мы гэту мову
языком нашым рухае Сомава вока |
паспасобіўшы Індру трудом песьнятворчым
здабылі яны годныя вучты імёны ||5||

ахінуліся ў праменьне каб красавацца
атачыліся мечаношы песьнетварцамі |
быстрыя бясстрашныя ў колцах Маруты
добравядомцы велічы ўласнай прыроды ||6||

खवालैर्बेन ष्ठ

6 Готама, сын Рагуганаў | Маруты | трыштубг, 6 пра-
старпанкці, 5 вірадрупа

прыяжджайце на бліскавічных
на вазох о Маруты зьзяіных |
конякрылых ды коп'яносных
з най-сычэньнем о чарадзеі
прылятайце да нас бы птахі ||1||

на рыжа-залотных сабе на пацеху
на конях красуюцца возаімклівых |
блішчыць секачамі як зярцала поваз
Зямлю прыбывае сваймі абадамі ||2||

клінкі пры сабе ў вас каб красавацца
хай думы як дрэвы уздымуць высока |
для вас о Маруты уродныя богі
яны варочаюць азорана камень ||3||

шмат дзён каршакамі каля вас кружлялі
ля гэтай малітвы й багіні Варкаріі |
малітвенай песьняй асмаглыя рушы
Готамы прымусілі біці калодзеж ||4||

другой невядома падобнай запрэжкі
што вам о Маруты прамовіў Готама |
услед залотакалёсным
жалезнаікольным гледзячы вепрам ||5||

нясецца ваш гуд о Маруты адгульны
туруе як голас вядоўцы на вучце |
лёгка ён яго паўтарае
як заведзена даланямі ||6||

Хвалёбен 89

10 Готама, сын Рагуганаў | усе багі (1-2, 8-9 багі, 10
Бязьмежа) | джагаці, 6 віратстхана, 8-10 трыштубе

хай адусюль да нас прыйдуць сілы натхненья
хай непадманья несупынна крынічаць |
каб заўсёды багі нам ува ўсім спрыялі
каб штодня баранілі пільнуючы пільна ||1||

божая ласка для праведных нагорода
божая шчодрасьць хай зьдзе на нас сягонья |
божае дружбы з пачцівасьцю мы благаем
хай багове працягнуць наш век доўгалецьце ||2||

іх адвечным запросам мы тут прызываем
Бгагу Мітру Бязьмежу бяхсібнага Дакшу |
Арыямана Варуну Ашвінаў ды Сому
хай нам створыць шчасная Сарасваці шчасьце ||3||

хай навее нам Вецер ашчасных гаюнкаў
хай і маці Зямля хай і Неба айцец нам |
хай ашчасныя жорны што Сому выжмаюць
хай пачуюць наш зоў клапатліўцы Ашвіны ||4||

пана рушы ды нерушы мы прызываем
надыхальніка дум малітоўных на помач |
каб набыткі нашыя Пушан павялічваў
абаронца непадманны дзеля прасьвяды ||5||

хай нас прасьвядай многаслаўны Індра
хай нас прасьвядай Пушан усяможны |
хай нас прасьвядай Таркшіа цэлаабодны
хай нас прасьвядай надзеліць Пан малітвы ||6||

хай Маруты на конях пярэстых прымчацца
на аброк красавацца атожылкі Прышні І
сонцавокія вогнеязыкія людзі
хай усе да нас прыйдуць багове на помач ||7||

дабро о багове пачуйма вушыма
дабро о багове пабачма вачыма І
мы славім багоў каб у целе здаровым
багамі дадзенае жыцьцё пражыці ||8||

сто восеняў богі яшчэ перад намі
дзе старасыць чакае на нашыя целы І
дзе нашы сыны маюць стацца бацькамі
наш век не папсуіце пасярод дарогі ||9||

Бязмежа ёсьць Небам Бязмежа паветрам
Бязмежа ёсьць маці і бацькам і сынам І
Бязмежа ўсе богі Бязмежа пяць родаў
што роджана й тое што толькі радзіцца ||10||

ХВАЛЕБЕН ЭО

9 Готама, сын Рагуганаў | усе багі | гайатры, 9 ануштубе

хай Варуна прамавадатар
нас вядзе ды Мітра вядушчы |
Ариаман супольна з багамі ||1||

багатыя ўладцы багацьця
неаблудныя кожнадзённа |
ахоўваюць пільна законы ||2||

хай ахову нам забяспечаць
неўміручыя ўміручым |
адганяючы варажнечу ||3||

хай пуціны-дарогі знойдуць
на пуцьцё нам Індра Маруты |
Пушан Бгага вартыя славы ||4||

увянчайце малітвы гоўем
о Пушане о Вішну шпаркі |
надзялеце вы нас прасьвядай ||5||

мёданосяць вятры суладным
мёданосяць суладным рэкі |
мёданосяць хай нам і травы ||6||

мёданосяць хай Ноч Зарыцы
мёданосіць хай Дол шырокі |
мёданосіць хай Неба бацька ||7||

мѣданосіць хай нам пан лесу
мѣданосіць няхай і Сонца І
мѣданосяць няхай каровы ॥8॥

хай спорыць нам Мітра Варуна
хай спорыць нам Індра Ариаман І
хай спорыць нам Пан малітоўя
хай спорыць нам Вішну сігасты ॥9॥

хвалёбен 91

23 Готама, сын Рагуганаў | Сома | трыштубг, 5-16 га-
йатры, 17 ушніг

ты Сома праз мысль сябе праяві нам
ты сядру вядзі нас найпростай дарогай |
так нашы дзяды пад тваім правадырствам
адержалі долю ў бажыстым багацьці ||1||

ты Сома натхнёны спасярод натхнёных
ты сядру здаляшчы спасярод здаляшчых |
ты бык між быкоў ты дужы ўсяведзец
бліскучы з бліскучых ты мужадазорца ||2||

законы твае што законы Варуны
высока і глыбока твая праява |
ты чысты о Сома як Мітра ўлюбёны
ты варты служэньня як варты Арыаман ||3||

у кожнай праяве сваёй у нябёснай
у земнай у горах у травах у водах |
у кожнай памысны о Сома нягнеўны
прымі валадару ты нашыя жортвы ||4||

ты о Сома спадар пасаду
ты валоднік і Врытрабойца |
ты балагая сіла духу ||5||

і калі ты Сома захочаш
каб жылі мы то не памром мы |
хвалалюбны пане дзярэўя ||6||

ты для праведніка старога
ты для юнага долю здолю |
надаеш на жыцьцё о Сома ||7||

барані нас з усіх старонаў
валадару ад ліхадзеяў |
сьцеражы сяброў сьцеражоных ||8||

той ашчаснай памогай Сома
што для ўгодніка маеш досыць |
памажы нам многапамочнік ||9||

прыхадзі нацешыцца нашым
абрачэньнем нашай прамовай |
будзь жа нам на успор о Сома ||10||

мы хвалебнам цябе о Сома
узмацняем вешчыя ў мове |
увайдзі ў нас вельміласкавы ||11||

згубца хіраў спор гаспадаркі
добрадаўца множнік дастатку |
будзь нам добрым о Сома другам ||12||

Сома радуйся ў нашым сэрцы
як на пашах гоіных каровы |
нібы муж у сваёй дамоўцы ||13||

хто ў сяброўстве з табой о Сома
сьмертны радасьць знаходзіць божа |
той валодае вешчай здоляй ||14||

апрастай ад праклёну божа
абаронь ад атугі Сома |
будзь нам сябрам вельміласкавым ||15||

набухай убірай зусюды
у сябе бычыную сілу |
будзь жа зборняю нагароды ||16||

набухай жа о найп'янючы
ты сваёю кожнай сьцяблінай |
будзь на спор нам сябрам прачулым о Сома ||17||

хай разам малокі твае нагароды
зьліюцца добрыя бычыныя сілы |
набухшы о Сома па-дзеля нясьмерця
здабудзь на Небе найвышэйшае славы ||18||

праявы твае што жаротваю чцяцца
хай наш пачастунак аброчны аточаць |
ты спор гаспадаркі спрыяч добрамужны
як мужанязгубца ўвайдзі ў нашы жытлы ||19||

даруе ён порсткага скакуна карову
даруе ён сына руплівага ў справах |
дасужага ў доме на вучце на зборы
на славу айцу свайму ўгодніку Сомы ||20||

нязможнага ў бітвах выбаўцу ў спаборках
здабыўцу вод Сонца дазорцу грамады |
раджонага ў валках цябе пераможцу
вітаем праслаўнага ў краснай сялібе ||21||

ты Сома расьліны спарадзіў самохаць
ты Сома каровы спарадзіў ды воды |
ты Сома паветра распасьцёр шырока
ты Сома сьвятлом разгарнуў цемру ночы ||22||

ты божаю мысьляй о Сома бажысты
здабудзь сілавіты нам долю ў багацьці |

табе не завадзіць ты ўладца мужнечы
памож абодвум у кароваздабычы ||23||

ХВАЛЕБЕН 92

18 Готама, сын Рагуганаў | Зара, 16-18 Ашвіны | 1-4
джагаці, 5-12 трыштубг, 13-18 ушніг

вось і Зоры-зарыцы ўзьнялі сваё знамя
на усходзе сьвятлом націраюцца дзевы |
нібы воі што зброю сваю начышчаюць
павяртаюцца маткі рудыя каровы ||1||

узьляцела зьнячэўку рудое праменьне
лёгкаўпрэжнае рыжае ўпрэжана гоўе |
сутвараючы вехі сягоньня як перша
разьлілі на усходзе сьвятлівыя промні ||2||

напяваюць як жонкі занятыя справай
едучы здалёку на супольнай запрэжцы |
везучы для шчадрыстага жортвападаўцы
насычэньне для спраўнага сомавыжымцы ||3||

начапляе аздобы як тая скакуха
агаляючы грудзі як вымя карова |
цэлы сьвет асьвятліла сабою Зарыца
цемру ночы раскрыўшы як гоўе згароду ||4||

ізноў запалаў яе полым зіхоткі
пачвару чорную праганяе ўпрочкі |
як слуп аздабляюць на вучтах аброчных
убралася ў промні нашчадзіца Неба ||5||

ужо перайшлі мы на той бераг цемры
зарэе Зара сутвараючы вехі |
усьмешкаю зьзяе нібы спакушальнік
людзей абуджае на радасьць красуня ||6||

вадатарку сьветлую многаўлагадаў
нашчадзіцу Неба слаўляюць Готамы |
адмер нагородаў нам поўных патомства
ад коней Зарыца да дойных кароваў ||7||

здабыць бы Зара добрамужнага скарбу
ад коней да служак бліскучых багацьцяў |
ашчасьніца зьзяйнай славай дзівоснай
настройся на дар нагородзіца вышні ||8||

палае багіня прыцягвае позірк
усе аглядаючы наўкола быты |
усё жывое абуджае да руху
адданных празорцаў прымае прамову ||9||

адвечная родзіцца знову ды знову
у квет неадменны сябе аздабляе |
як стаўкі дасужы гулец скарачае
багіня жыцьцё ўміручага мужа ||10||

яна адкрывае нябёсныя межы
прачнуўшыся прэч праганяе сястрыцу |
зьмяншае юніца людзей пакаленьні
палаючы вокам сваяго каханка ||11||

сьвятло разагнала як статак папасам
як бурны паток разьлілася шырока |
ніколі ня ломячы божых законаў
заўсёды зьяўляецца з косамі Сонца ||12||

о Зара прынясі нам яркі
нагородзіца дар бліскучы |
каб сабе мы змаглі забясьпечыць патомства ||13||

о Зара-зараніца сёньня
ты багатая коньмі гоўем І
о багіня ўлагодная вызары скарб нам ||14||

запрагай о Зара рыжавых
нагородзіца сваіх коней І
прывязі нам дары ўсе ашчасныя сёньня ||15||

о Ашвіны ў золатаносны
выяжджайце ў аб'езд о дзівы І
каля нас супынецся каровадаўцы ||16||

вы што зь Неба пусьцілі покліч
вы што людзям сьвятло адкрылі І
прывязеце о дзівы нам клёку-падсілку ||17||

хай жа едуць сюды Ашвіны
абады залатыя мчацца І
каб у нас на сьвітанку насыціцца Сомам ||18||

खवालेबेन ७३

12 Готама, сын Рагуганау | Агні-Сома | 1-3 ануштубг,
4-7,12 трыштубг, 8 джагаці або трыштубг, 9-11 гайа-
тры

Агні-Сома зьвярнеце ўвагу
на мой зоў о быкі ласкава |
спадабайце мае хвалебны
будзьце ўгодніку на спацеху ||1||

Агні-Сома таго хто сёньня
славень чыніць для вас пачціва |
надзялеце дарам кароўным
добрамужным і добраконным ||2||

Агні-Сома хто годзіць жортвай
хто вам чыніць жаротвадзею |
хай з патомствам сваім здабудзе
поўны век і дар добрамужны ||3||

о Агні ды Сома слыве ваша мужнасьць
вы ежу з каровамі скралі у скнараў |
вы зьнішчылі разам Брысайева кодла
сьвятло адшукалі адно дзеля многіх ||4||

вы гэты сьветачы на Небе высокім
о Агні ды Сома зьмясьцілі сумысна |
вы рэкам палонным ад ганьбы й праклёну
о Агні ды Сома далі вызваленьне ||5||

аднога Заплодак прынёс зь небасхілу
другога арол выкраў з горнае кручы |

о Агні ды Сома вы сытыя слаўнем
шырокі стварылі прастор для аброку ||6||

о Агні ды Сома гатовай жаротвы
ад'ежце быкове прымеце з уцехай |
аховай памогай вы будзьце нам добрай
на спор і здароўе аброкападаўцу ||7||

хто Агні ды Сому слугуе жаротвай
хто мысляй слугуе дабожнай хто жырам |
харанеце служэньне яго ад атугі
весі й народу даруйце велеахову ||8||

Агні-Сома завём вас разам
разам вы валоднеце жортвай |
між багоў вы разам у шане ||9||

Агні-Сома хто жырам годзіць
хто вам гэту твoryць хвалітву |
усьвяцеце яму дар вышні ||10||

Агні-Сома жаротвы нашы
спадабайце гэты апевы |
прыхадзеце да нас супольна ||11||

о Агні ды Сома напрамце нам коней
напоўнеце жортвазabelleнае гоўе |
надайце нам сілаў і нашым шчадроўцам
зрабеце слухмянаю нашу адправу ||12||

хвалебен 94

16 Кутса з роду Ангїрасаў І Агні (Родавед), 8 (тры ступы) багі, 16 першая палова – Агні, другая – Мітра, Варуна, Бязмежа, Сіндгу, Зямля й Неба І джагаці, 15-16 трыштубг

гэты хвалебен для годнага Родаведа
мы гатуем уважна нібы калясьніцу І
хай паклапоціцца ён дзеля нас на сойме
Агні ў дружбе з табою ня ведаць нам шкоды І1 І

для каго ты аброчыш той муж працьвітае
ў міры жыве неўвярэдны добрасыноўні І
дужы ён злыбедзе ўсякай непадуладны
Агні ў дружбе з табою ня ведаць нам шкоды І2 І

будзем цябе запальваць малітвавыконцу
у табе спажываюць багове жаротву І
прывязі нам жаданых нашчадкаў Бязмежы
Агні ў дружбе з табою ня ведаць нам шкоды І3 І

дровы будзем прыносіць і жортвы гатовіць
для цябе як належыць у кожныя зьмены І
ты ж выконвай малітвы каб доўга жылі мы
Агні ў дружбе з табою ня ведаць нам шкоды І4 І

пастыра весяў блукаюць ноччу спароды
ходзіць двуногі і ходзіць двойчыдвуногі І
ты вялікі ты яркі правястун Зарыцы
Агні ў дружбе з табою ня ведаць нам шкоды І5 І

ты абраднік о Агні ты жрэц пракаветны
ты чыстар і напраўца ачольнік ад роду І

ўсіх урадаў аброчных ты знаўца й выконца
Агні ў дружбе з табою ня ведаць нам шкоды ||6||

гожы аблік твой адкуль ні глядзі пазорны
нават здалёку ён яркі нібы маланка |
нават скрозь цемру божа ты бачыш начную
Агні ў дружбе з табою ня ведаць нам шкоды ||7||

першым багове хай будзе воз выжымальцаў
наш хваласьпеў няхай адалее зламысных |
зважце багове споўнеце гэту малітву
Агні ў дружбе з табою ня ведаць нам шкоды ||8||

адгані сьмертазброяй зламысных зласлоўных
адгані ўсіх ядухаў далёкіх і блізкіх |
сутвары песьняру лёгкі пуць для аброку
Агні ў дружбе з табою ня ведаць нам шкоды ||9||

запрагаеш ты пару стаеньнікаў рыжых
ветрагнанных чырвоных равеш быццам буйвал |
на дзярэўе кідаеся дымазнаменны
Агні ў дружбе з табою ня ведаць нам шкоды ||10||

распужаў сваім трэскатам птахаў лятучых
траважэрныя іскры паўсюль раскідаўшы |
пралажыў для сваіх калясьніцаў дарогу
Агні ў дружбе з табою ня ведаць нам шкоды ||11||

хай натоліць ён Мітру Варуну пазорны
небывалы хай ятру адверне Марутаў |
будзь ласкавым хай богі нас зноў падабаюць
Агні ў дружбе з табою ня ведаць нам шкоды ||12||

есі богам з багоў небывалым супольцам
есі сьвятцам са сьвятцаў любёнцам адправы |

заслані нас сваёй найшырокай заслонай
Агні ў дружбе з табою ня ведаць нам шкоды ||13||

ты палаеш у доме сваім на прыдобу
човіш Сомам паліты бог сама ласкавы |
надзяляеш угодніка статкамі скарбам
Агні ў дружбе з табою ня ведаць нам шкоды ||14||

каго ачышчаеш о краснабагатны
цалком о Бязмежа ад кожнага грэху |
каму ты спрыяеш балагой магою
адгодай шматсыннай хай будзем мы імі ||15||

о Агні вядушчы ва ўсякай лагодзе
наш век тутэйшы працягні нам о божа |
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязмежа ды Неба зь Зямлёю ||16||

᳚᳚᳚᳚᳚᳚ ᳚᳚

11 Кутса з роду Ангірасаў | Агні або Агні заранкавы |
трыштубг

дзье розныя бродзяць з адзінаю цэлью
каровы чародна цяля адно кормяць |
заўжды залатое ў адной з тых кароваў
прыгожа ў другой палымнее заўсёды ||1||

радзілі дзясяцера чада Тваштара
юніцы нястомныя перанашэнца |
наўкола яго востравіднага носяць
яскравага самабліскачага бога ||2||

тры месцы народзін шануюць ягоных
у моры на Небе і тое што ў водах |
пачаўшы з усходу зямному жыхарству
прызначыў ён поры ў належным парадку ||3||

хто гэтую з вас разгадаў таямніцу?
радзіла цяля мацярок самавольна |
выходзіць зь іх лона шматлікіх руплівых
дзіця самавольнае велепразорца ||4||

відомы расьце ўнутры іх мілавідны
стаячы ў ляжачых ён самабліскачы |
спужана раджэньнем яго Небазем'е
супольна лява сустракае з павагай ||5||

яны яму рады як мужу дружыны
як целе каровы рыклівыя лашчаць |
валодар здаленьня над здольнымі здольны
ўмашчаецца жортвамі правастаячых ||6||

як сам Савітар уздымае ён рукі
абедзьве палы ён злучае жахлівы І
бліскучы адзетак зь сябе дастае ён
на матак накідвае новыя ўборы ||7||

прымае навышні ён вобраз іскрысты
з вадой малаком на пасадзе зьмяшаны І
асноведзь празорам вяшчун начышчае
адвечнае месца сустрэчы з багамі ||8||

абняў ты шырокім абдоймам асноведзь
ты сьветлаю рушыш дамоваю тура І
баронь нас нязманьнімі ўсімі сваімі
баронцамі самабліскучымі Агні ||9||

ён хваляй струменіць па долу сухому
Зямлю пакрывае патокам бліскучым І
жадліва зжырае усё што старое
між парасткаў новых бушце бушлівы ||10||

о Агні о чысты акрэплы на дровах
славутага скарбу нам высьвеці божа І
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязьмежа ды Неба зь Зямлёю ||11||

ХВАЛЕБЕН ЭБ

9 Кутса з роду Ангiрасаў | Агні або Агні падаўца пажытку | трыштубе

народжаны сілай сягонья як перша
адразу ён стаў вешчуном празарлівым |
уклалі угоду натхненне ды воды
блюдуць багі Агні падаўцу пажытку ||1||

даўней на запрос празарлівага Айу
ён гэтыя роды людзей спарадзіў быў |
і Неба і воды сьветлавітым вокам
блюдуць багі Агні падаўцу пажытку ||2||

прызвалі яго выканаўцам аброкаў
найпершым імклівага арыа-плямёны |
гадованца сына ільсьністага клёку
блюдуць багі Агні падаўцу пажытку ||3||

ён сонцазнаходнік Заплодак найшчодры
знайшоў для патомства пуціну-дарогу |
ён пастыр весяў і радзіцель сьвятліцаў
блюдуць багі Агні падаўцу пажытку ||4||

мяняючы колер адна за другою
адно дзіцяня кормяць Ноч і Зарыца |
украсу яркую між Небам і Долам
блюдуць багі Агні падаўцу пажытку ||5||

аснова багацьця ды зборня дабротаў
ён знамя аброку выконца мысьлітваў |
баронячы птаха сваё несмяроцьце
блюдуць багі Агні падаўцу пажытку ||6||

сягонья як перша сядзеньне багацьцяў
сялібу раджоных яшчэ нераджоных |
дазорцу над існым і будучым многім
блюдуць багі Агні падаўцу пажытку ||7||

падаўча пажытку адор нас пажыткам
падаўча пажытку надзель добрамужным |
падаўча пажытку падсілкам шматсынным
падаўча пажытку надай доўгалецьця ||8||

так Агні расьцеш ты і крэпнеш на дровах
ты шчодро о чысты зіхці нам на славу
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязьмежа ды Неба зь Зямлёю ||9||

ХВАЛЕБЕН 97

8 Кутса з роду Ангірасаў ! Агні або Агні праменны !
гайатры

адпраменьвай ад нас нягоду
напрамень жа дабра о Агні !
адпраменьвай ад нас нягоду ||1||

мы аброчым на спор багацьце
каб радзіла і каб вялося
адпраменьвай ад нас нягоду ||2||

хай найлепшы зь пяўцоў пяршуе
хай пяршуюць і нашы ўладцы !
адпраменьвай ад нас нягоду ||3||

хай здабудуць патомства ўладцы
упатомні і нас о Агні !
адпраменьвай ад нас нягоду ||4||

хай імчацца на ўсе староны
сілавітага Агні промні !
адпраменьвай ад нас нягоду ||5||

Агні божа ты ўсюдытвары
абдымаеш аброк абдымна !
адпраменьвай ад нас нягоду ||6||

праз варожасьць усюдытвары
перапраў нас нібы на чоўне !
адпраменьвай ад нас нягоду ||7||

як на чоўне праз плынь рачную
перапраў нас дзеля прасьвяды |
адпраменьвай ад нас нягоду ||8||

᳚᳚᳚᳚᳚ ᳚᳚

3 Кутса з роду Ангірасаў | Агні або Агні Ўсялюдны |
трыштубг

прабудзьма у ласцы Ўсялюднага Агні
валодар навешні ён бытаў дзяржаўца |
народжаны згэтуль усёаглядатай
на Сонца раўнаецца Агні Ўсялюдны ||1||

шуканы на Небе шуканы на Доле
шуканы ў кожную пранік ён зёлку |
хай Агні Ўсялюдны рупліва шуканы
хавае ад шкоды нас дзённа і ночна ||2||

дай споўніцца гэтаму Агні Ўсялюдны
каб нам сударожылі скарбы й шчадроўцы |
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязьмежа ды Неба зь Зямлёю ||3||

ख़बालेबेन उ॒॑

1 *Кашйана, сын Марычы | Агні або Агні Родавед | трыштубг*

выжмаем мы Сому напой Родаведу
няхай жа хцівамү папаліць набытак |
няхай нас Агні праз усе небясьпекі
нібы на чоўне праз раку пераправіць ||1||

ХВАЛЕБЕН 100

19 Рыджрашва, Амбарыша, Сагадэва, Бгайамана й Сурадгас, сыны Врышагіравы | Індра | трыштубе

хай бык што бычынай надзелены сілай
вялікага Неба ды Зямлі ўсядзержац |
пан ісьцінны вояў прызваны ў бітвах
хай Індра з Марутамі нам дапаможа ||1||

чыі пуць недасяжны як сонцадарога
запал сьмертаносны для ворага ў бітве |
наймужны зь сябрамі сваімі самохаць
хай Індра з Марутамі нам дапаможа ||2||

чые несутрымна струменяць дарогі
як доіцца зьверху нябёснае семя |
адольца напасьнікаў мужны звыцяжнік
хай Індра з Марутамі нам дапаможа ||3||

ён між Ангірасаў найлепшы Ангірас
ён бык над быкамі над сябрамі сябар |
ён сьпеўца найлепшы над слаўцамі слаўца
хай Індра з Марутамі нам дапаможа ||4||

ён з Рудрамі быццам з сынамі умелец
у мужазмаганьні змагае варожжа |
з сулоннымі вычыны чыніць на славу
хай Індра з Марутамі нам дапаможа ||5||

ён гневагубца сутваральнік супораў
хай з нашымі Сонца здабудзе мужамі |
ён многапрызыўны пан пасаду сёньня
хай Індра з Марутамі нам дапаможа ||6||

яго дапаможцы бадзэраць у бітве
ён мірам абраны за мірабаронцу |
ён пан самаўладны над кожнаю дзеяй
хай Індра з Марутамі нам дапаможа ||7||

яго залучаюць на сьвятах магуцьця
мужы сяго мужа памагчы ў здабычы |
у цемрадзі цёмнай сьвятло адшукаў ён
хай Індра з Марутамі нам дапаможа ||8||

ён левай рукою і волата спыніць
у правай зьбірае ўсе ўдачныя цыркi |
ён нават са слабым здабудзе здабычу
хай Індра з Марутамі нам дапаможа ||9||

ён людзям і сёньня як воевадатар
вядомы як возавадатар здабыўчы |
ён велехаробры агуднікабойца
хай Індра з Марутамі нам дапаможа ||10||

калі ён з раднёй зь нераднёю ў змаганьні
зьядзе нас разам самаволь у барэньні |
за воды за дзеці за ўнукапатомства
хай Індра з Марутамі нам дапаможа ||11||

ён сточнік забойца паганых жажлівы
ён тысяч задумаў задумца стахітры |
магутны як Сома бог пяцінародны
хай Індра з Марутамі нам дапаможа ||12||

грымоча пярун яго сонцаздабыўчы
як Неба раве пагражальна магутна |
яму сударожаць надоба й здабычы
хай Індра з Марутамі нам дапаможа ||13||

бязьмерна яго славагодная веліч
два сьветы зусюды сабой абдымае |
стадучі выбаўца што сомап'яніцца
хай Індра з Марутамі нам дапаможа ||14||

канца яго сілы ні воды ні людзі
ні нават багі не змаглі дасягнуці |
ён Неба й Зямлю перавысіў тварушчы
хай Індра з Марутамі нам дапаможа ||15||

зьявілася дзіва ў Нагушавых весях
нябёсная зь белаю плямай на лобе |
кабыла ў запрэжцы харобрага Індры
гнядая Рыджрашву на многабагацьце ||16||

табе гэты Індра узносяць хвалебен
адгodu малітвай сыны Врышагіра |
Рыджрашва з супольцамі сын Амбарыша
сын Сагадэва Бгайамана Сурадгас ||17||

забіў ён паганцаў шматпрызыўны шыміу
сваім у Зямлю перуном увагнаўшы |
здабыў ён краіну з дружынаю сьветлай
здабыў ён і Сонца здабыў ён і воды ||18||

хай Індра заўсёды бароніць нас словам
хай будзе няўхільна нагорода нашай |
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндру Бязьмежа ды Неба зь Зямлёю ||19||

खबालेबेन ऽ०

11 Кутса з роду Ангїрасаї | Індра | джагаці, 8-11 трыштубг

запявайце пітушчаму сытнюю песню
з Рьджышванам бурьї чорнаплодныя месты |
хай паможа нам бык зь перуном у правіцы
мы ў сябры прызываем важая Марутаў ||1||

бога што ў гневе забіў Шамбару ды Вйамсу
бога што загубіў беззаконьніка Піпру |
Індру бога што Шушну жарлівага зьнішчыў
мы ў сябры прызываем важая Марутаў ||2||

бога чый вычын вялікі Зямля ды Неба
бога ў чым законе Варуна ды Сонца |
Індру чыйму закону сьлядуюць патокі
мы ў сябры прызываем важая Марутаў ||3||

богу ўладыку гавяды ўладыку коней
богу апетаму стойкаму ў кожным чыне |
Індру забойцу і дужых жаротвакупіндаў
мы ў сябры прызываем важая Марутаў ||4||

бога ўладыку ўсяго што рушыць і дышыць
бога што першым здабыў кароў малітоўцу |
Індру бога што зрынуў паганцаў дадолу
мы ў сябры прызываем важая Марутаў ||5||

бога што кліча і сьмелы і баязьлівы
бога што кліча і ўцеклы і пераможца |
Індру на кім асяроджаны ўсе істоты
мы ў сябры прызываем важая Марутаў ||6||

рушыць на Рудраў загад ён далёкабачны
сьцэле свой з Рудрамі пуць шырока юніца |
Індру славу тага слова славіць мысьлітва
мы ў сябры прызываем важая Марутаў ||7||

ці ты ў найдалейшай сялібе на сходзе
ці ты ў набліжэйшай п'янееш грамадзе |
адтуль прыяжджай ты на нашу адправу
табе шчырадарча мы зьберлі жаротву ||8||

табе многаздольны мы выжмалі Сому
табе гэта жортва о мкнёны малітвай |
дык разам з Маруताмі пане запрэжак
п'яніся на мурогу нашым аброкам ||9||

п'яніся з буланымі конямі Індра
раскрыў свае вусны растулі пашчэнкі |
хай коні цябе прывязуць краснагубы
смакуй з асалодаю нашы жаротвы ||10||

ахоўцы грамады марутахвалебнай
няхай мы здабудзем нагароду зь Індрам |
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязьмежа ды Неба зь Зямлёю ||11||

хвалѣбнѣн 102

11 Кутса з роду Ангїрасау | Індра | джагаці, 11 трыштубг

веляму велі табе я празор прыношу
праслаўляю твой розум у гэтым хвалѣбне |
пераможцу у гонах усіх і пагонях
Індру ўзрадзелі радасна богу багове ||1||

славу ягоную рупна нясуць сем рэкаў
Неба зь Зямлёю ягоны вобраз пазорны |
рушаць уверсе Сонца ды месяц чародна
каб мы бачылі Індру каб верылі ў Індру ||2||

памажы таму возу здабыць перамогу
што абраны табою на радасьць нам божа |
атулі нас у гонах шматслаўлены Індра
дай адданым сваім о шчадроўча ахову ||3||

пераможма у зьвязе з табою варожжа
дай здабыці нам долю у кожным змаганьні |
сутвары нам Індра лёгкі пуць і прывольле
ты зламі о шчадроўча варожую мужнасьць ||4||

адусюль прызываюць цябе песьнятворцы
о надзельча надобай памочнік дзівосны |
наш ты выберы поваз каб выйгралі ў гонах
перамогу твая бо прыносіць увага ||5||

здабываюць кароў стопаможнага руку
безьбярэжнага духу ён бітвазацейнік |
процівагі няма сіле Індры патужнай
вось і клічуць наўзахват яго супраціўцы ||6||

твая слава ў людзей перавысіць і сотню
перавысіць і тысячу славаў і болей ।
запаліла цябе о бязьмерны натхненне
дык раскідай супорцаў о горадабурча ॥7॥

тройчыкратная сіле тваёй процівага
тры Зямлі тры сьвятліцы о мужаўладару ।
над быцьцём усім гэтым ты высісься божа
і няма з нараджэньня табе супраціўцы ॥8॥

першым з усіх багоў мы цябе прызываем
меў заўжды перамогу ты ў любым спаборы ।
хай падгоніць ён нашага сьпеўцу Ўпаманіу
хай перадуе ягоная калясьніца ॥9॥

ты ніколі ня ўдзержваў здабытых надобаў
ані ў гонах малых ні ў вялікіх шчадроўча ।
навастраем цябе мы о Індра на помач
паспрыяй жа нам божа у нашых прызовах ॥10॥

хай Індра заўсёды бароніць нас словам
хай будзе няўхільна нагарода нашай ।
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязьмежа ды Неба зь Зямлёю ॥11॥

ꣳꣳꣳꣳꣳꣳ ꣳꣳ

8 Кутса з роду Ангїрасау | Індра | трыштубе

далёка навышняя твая індровасьць
калісьці валодалі ёю празорцы |
адна дзель на Доле другая на Небе
зьліваецца разам у сьветлыя промні ||1||

Зямлю укарэніў і ўшыркі пашырыў
усьмерціўшы Врытру ён выпусьціў воды |
усьмерціў ён змея расшчапіў Раўгіну
усьмерціў ён Вйамсу сваёй магутою ||2||

адвечны падтрымца надзейная сіла
блукаў разбураючы цьвержы паганцаў |
шпурні ж у паганца пярун свой умела
памнож о шчадроўча бліск арйаў і сілу ||3||

завуць яго людзі адвеку шчадроўцам
хвалебнае носіць імя ён папраўдзе |
як бойца паганцаў пярунадзяржалец
здабыў для сябе ён імя Сына славы ||4||

убачце ж ягоную веліч бучную
уверце ж у мужнасьць магутнага Індры |
знайшоў ён каровы знайшоў ён і коні
знайшоў ён і травы і воды і дрэвы ||5||

праўдзіва сьмеламу быку над быкамі
шматчыннаму выжмем сомавы выжым |
асілку што сочыць нібыта разбойнік
каб жортвакупенду пазбавіць пажытку ||6||

вялікі ты вычын о Індра ўчыніў быў
калі пабудзіў перуном сваім зьмея І
узрадзелі запалу твайму дружыны
узрадзелі богі няўрымснай жывіцы ||7||

ты Шушну ты Піпру Куяву ды Врытру
забіў і раскідаў Шамбаравы цьвержы І
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязьмежа ды Неба зь Зямлёю ||8||

ꝛꝑꝗꝗꝗꝗꝗꝗ ꝑꝑꝑ

9 Кутса з роду Ангїрасаї | Індра | трыштубе

гатова табе для сядзеньня улоньне
сядай жа нібыта стаеньнік іржлівы |
распрэж о Індра сваіх коней крылатых
што зьмеркам і ўдосьвіт вязуць на бяседу ||1||

вось людзі да Індры прыйшлі за падмогай
хай вырушыць зараз пуцямі сваімі |
хай богі стамуюць паганцаву ятру
і нашы народ прывядуць да прыдобы ||2||

сама бурапеніць пра замысел знае
сама бурапеніць віруючы Шыпха |
купаюцца дзэве ў малацэ маладзіцы
хай згїнуць дружыны Куйавы ў патоку ||3||

сьцяло пупавіну наступнага Айу
даўней жа шырока ён правіў адважнік |
нясуць Аньджасі Кулішы Вірапатні
струменяць з вадою малако імкліва ||4||

калі стала яўнай паганцава хітрасць
знайшла яго дом як уласны Сарама |
ня грэбуй намі клапаціся шчадроўча
ня дай нас чужому як стратнік багацьці ||5||

ты доляю ў Сонцы надзель нас о божа
у славе жывых у бязгрэшнасці ў водах |
ты радасці нашай ня нішчы у сэрцы
мы верым у веліч індравасці Індры ||6||

я мысьлю і ты ў яе верыш шчадроўча
натхніся о быча на многаздабычу !
ты нас не сялі ў негатовым улоньні
дай клёку галодным пітвом напаі нас ||7||

ты нас не губі о шматзваны ня кідай
ня крадзь у нас божа прыемных уцехаў !
ты яйцаў о волаце не раздушы нам
ня чэпай судзінаў ты з нашым патомствам ||8||

прыходзь жа п'яніся гатовым напоем
гавораць што любіш ты сомавы выжым !
дык лі о прасторны сабе яго ў бруха
пачуй жа як бацька ты нашы прызывы ||9||

ṛbāleḅeṇ 103

19 Трыта Антіа або Кутса з роду Ангірасаў і усе багі і панкці, 8 йавамадгіа магабрыгаці, 19 трыштубг

бачу месяц у глыбі водаў
краснакрылы лунае ў Небе і
зьзяюць зоркі але ня ўхопіш
абадоў залатых рукамі
Дол і Неба мяне пачуйце ||1||

дасягае ж дацэльны цэлі
прыхінецца да мужа жонка і
каб сачыцца валогай жарсьці
сок аддаўшы соку надойваць
Дол і Неба мяне пачуйце ||2||

не упасьці б гэтаму Сонцу
о багі з высокага Неба і
не пакінула б нас ніколі
мірадаўчая вільгаць Сомы
Дол і Неба мяне пачуйце ||3||

аб астатняй спытаю жортве
хай пасланьнік багоў адкажа і
дзе ранейшы лад падзяваўся?
ці блюдзе яго хто сягонья?
Дол і Неба мяне пачуйце ||4||

адкажэце ж багі нясьмертны
жыхары трох сьвятліц нябёсных і
што ёсьць ладам а што няладам?
дзе пярэжнє паднашэньне?
Дол і Неба мяне пачуйце ||5||

дзе ж цяпер апірышча ладу?
дзе ж Варунаў назор за ладам? І
як жа нам абмінуць зламысных
на пуці Арыямана бога?
Дол і Неба мяне пачуйце ||6||

я ж той самы каторы колісь
славасловіў на выжыманьнях І
сённяя ж гоніць мяне няшчасьце
як асьмяглага зьвера воўкі
Дол і Неба мяне пачуйце ||7||

грудзі мне апаляюць рэбры
як раўнівыя жонкі мужа І
як шчурцы о стадухі свой хвост пажыраюць І
твайго слаўцу грызучь згрызоты
Дол і Неба мяне пачуйце ||8||

да сямі прамянёў тамтэйшых
пупавіна мая ўзыходзіць І
гэта ведае Трыта Апгіа
радавод пацьвярджае песьняй
Дол і Неба мяне пачуйце ||9||

вось пяцёра быкоў вялікіх
пасярэдзіне Неба стаўшы І
богаслаўнае дзіва зь дзіваў
зноў назад вяртаюцца разам
Дол і Неба мяне пачуйце ||10||

краснакрылыя селі седма
пасярод падойму на Неба І
праганяюць з дарогі воўка
што празь юныя рушыць воды
Дол і Неба мяне пачуйце ||11||

вось і знову славаславуты
хвалагодны стаіць у Небе і
заструменілі ладам рэкі
Сонца ісьціну працягнула
Дол і Неба мяне пачуйце ||12||

Агні божа ты годны славы
ты з усімі багамі дружыш і
сядзь у нас як даўней у Продка
абрачы як болей вядушчы
Дол і Неба мяне пачуйце ||13||

за жраца як даўней у Продка
сядзь у нас як болей вядушчы і
саладзі ж для багоў жаротвы
Агні бог між багоў прамудры
Дол і Неба мяне пачуйце ||14||

мы Варуну малітватворцу
пуцяведнага просім просам і
раскрывае ён сэрцам мысьлі
хай народзіцца лад нанова
Дол і Неба мяне пачуйце ||15||

вось ён тор пратораны ў Небе
славаслаўны дзяцей Бязмежы і
не зыходзьце зь яго багове
зь невідочнага уміручым
Дол і Неба мяне пачуйце ||16||

увязьнёны у студні Трыта
прызывае багоў на помач і
і пачуў яго Пан малітвы
ізь-цясьніны-прасторатворца
Дол і Неба мяне пачуйце ||17||

углядзеў рыжы воўк аднойчы
як іду я сваёй дарогай !
разагнуўся мяне закмеўшы
бы з натруджанай сьпінай цесьля
Дол і Неба мяне пачуйце ||18||

узвысьмасыя сім у грамадзе хвалебнам
бо з намі мужы з намі Індра магутны !
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязьмежа ды Неба зь Зямлёю ||19||

खबालेबेन ऋषे

7 Кутса з роду Ангїрасаї | усе багі | джагаці, 7 трыштубг

Індру Мітру Варуну ды Агні на помач
прызываем Марутаў зываем Бязмежу |
калясьніцу нібы зь бездарожжа о сьвятцы
уратуйце нас шчодрья з кожнай атугі ||1||

прыхадзеце о богі на цэласьць і посьпех
прынясеце удачу у ворагаборстве |
калясьніцу нібы зь бездарожжа о сьвятцы
уратуйце нас шчодрья з кожнай атугі ||2||

хай памогучь нам продкі дастойныя славы
богаматкі багіні дзьве множніцы ладу |
калясьніцу нібы зь бездарожжа о сьвятцы
уратуйце нас шчодрья з кожнай атугі ||3||

Мужаслава дароўцу пра дар нагароды
ваяводу Пушана малітвамі просім |
калясьніцу нібы зь бездарожжа о сьвятцы
уратуйце нас шчодрья з кожнай атугі ||4||

Пан малітвы заўжды нам чыні най-дарогу
спору здароўя просім як некалі Продак |
калясьніцу нібы зь бездарожжа о сьвятцы
уратуйце нас шчодрья з кожнай атугі ||5||

Індру Кутса прызваў увязьнёны у студні
пана моцы пясняр Врытрабойцу на помач |
калясьніцу нібы зь бездарожжа о сьвятцы
уратуйце нас шчодрья з кожнай атугі ||6||

– кола першае –

хай нас ахавае Бязьмежа з багамі
хай нас абароніць бог пільнастарожы І
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязьмежа ды Неба зь Зямлёю ||7||

खवालेबेन १०७

З Кутса з роду Ангїрасау | усе багі | трыштубг

на міласць багоу адпраўляецца жортва
над намі злітуйцеся дзеці Бязмежы |
хай вашая ласка да нас прыхінецца
з усякай цясьніны прасторатварыца ||1||

хай прыйдуць багове да нас з памажэньнем
пад песьні-хвалебны мужоу Ангїрасау |
хай індравай Індра марутнай Маруты
заслоніць заслонай бязмежнай Бязмежа ||2||

хай нашым хвалебнам здаволіцца Індра
Варуна Савітар Арйаман ды Агні |
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязмежа ды Неба зь Зямлёю ||3||

хвалёбен 108

13 Кутса з роду Ангiрасаў | Индра-Агнi | трыштубе

о Индра ды Агнi на сама блiскучай
што зорыць за кожным у сусьвеце бытам |
рушайце да нас на сваёй калясьнiцы
насыта напецеся выжматым Сомам ||1||

о Индра ды Агнi наколькi шырокі
наколькi глыбокі сусьвет навакольны |
няхай будзе гэтакiм самым сёй Сома
каб вашую мысьль насыцьць насыта ||2||

iмём балагiм нараклiся вы разам
вы разам усьмерцiлi ворага Врытру |
дык разам сядайце о Индра ды Агнi
напецеся поем бычыным быкове ||3||

агнi запалiўшы нацёршыся жырам
падняўшы чарпень ды мурог разаслаўшы |
сюды дзе вострыя ўзьлiваюцца Сомы
прыйдзеце багове адорце нас ласкай ||4||

усе вашы вычыны Индра ды Агнi
усе вашы вобразы й бычыныя сiлы |
усе памажэньнi што нам даравалi
вы зь iмi напецеся выжматым Сомам ||5||

казаў я калi першы раз выбiраў вас
што з Духамi прыйдзецца бiцца за Сому |
прыйдзеце я верны вам iсьцiннай верай
насыта напецеся выжматым Сомам ||6||

ці ў доме сваім вы п'янееце поем
ці ў доме валодніка ці малітоўцы І
адтуль о быкове да нас прыяжджайце
насыта напецесья выжматым Сомам ||7||

ці ў племі турвашу вы сёньня багове
ці ў йаду ці ў другіу ці ў ану ці ў пуру І
адтуль о быкове да нас прыяжджайце
насыта напецесья выжматым Сомам ||8||

ці сёньня на блізкай Зямлі вы багове
ці вы на сярэдняй ці можа далёкай І
адтуль о быкове да нас прыяжджайце
насыта напецесья выжматым Сомам ||9||

ці вы на далёкай Зямлі о багове
ці вы на сярэдняй ці можа на блізкай І
адтуль о быкове да нас прыяжджайце
насыта напецесья выжматым Сомам ||10||

ці вы на Зямлі о багі ці на Небе
ці можа ў гарах у расьлінах у водах І
адтуль о быкове да нас прыяжджайце
насыта напецесья выжматым Сомам ||11||

ці вы на сьвітаньні о Індра ды Агні
ці вы серадня п'яніцесья напоем І
адтуль о быкове да нас прыяжджайце
насыта напецесья выжматым Сомам ||12||

о Індра ды Агні напіўшыся Сомам
усе заваюйце для нас нагароды І
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязьмежа ды Неба зь Зямлёю ||13||

खवालेबेन १७

8 Кутса з роду Ангірасаў | Індра-Агні | трыштубэ

акінуў я думкай шукаючы ўцехі
о Індра ды Агні радню й супляменцаў |
няма ў мяне іншай апекі як вашай
для вас я малітву твару дараносну ||1||

я чуў што вы большыя дарападаўцы
ад зяця о Індра ды Агні ад швагра |
таму з паднашэньнем салодкага Сомы
для вас я вычэсваю новы хвалебен ||2||

благаючы каб не парваліся вожкі
з магою продкаў сумяраючы сілы |
п'яняцца быкове для Індры ды Агні
для жорнаў бажыстых у лоне Дгішаны ||3||

для вас выжымае багіня Дгішана
о Індра ды Агні п'янлівага Сому |
о болагарукія ўзбоўтайце зь мёдам
змяшайце Ашвіны яго вы з вадою ||4||

о Індра-Агні ў дзяліцьбе багацьця
я чуй вы найдужыя ў ворагаборстве |
сядайце ж на мурог на гэтым аброку
напецесь Сомам о пастыры люду ||5||

вы большыя ў сіле за ўсякае войска
вы большыя ў сіле за Неба зь Зямлёю |
вы большыя ў сіле за горы ды рэкі
о Індра ды Агні за іншых істотаў ||6||

пасобце пасобай о Індра ды Агні
паможце пярунадалонныя дужа І
тым самым бо Сонца праменіць праменьнем
каторым і нашым праменіла продкам ||7||

паможце у бітвах о горадабурцы
пасобце о Індра ды Агні пасобай І
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязьмежа ды Неба зь Зямлёю ||8||

ХВАЛЕБЕН 110

9 Кутса з роду Ангірасаў | Рыбгу | джагаці, 5,9 трыштубг

тчэцца нанова тканая мною малітва
найсалодкія словы зьбіраю ў хвалебен |
гэтае мора ўсім прызначаю багом я
славасьвячоным насыцьцеся ім о Рыбгу ||1||

як пайшлі вы ў дарогу у пошуках ежы
дзеі далёка на ўсходзе у мяне знаёмцы |
о сыны Судганвана па доўгаблуканьні
да Савітара ў дом вы папалі на жортву ||2||

і тады надзяліў Савітар вас нясьмерцем
да Нясоўнага ў дом прыбылі вы з пасулам |
вы зь піцьцёвае чашы тварэньня Тваштара
з аднаго толькі кубка зрабілі чатыры ||3||

пастараўшыся рупныя гэты вядоўцы
несьмяротнымі сталі сьмяротнымі быўшы |
сонечнавокія Судганванавы дзеці
атрымалі чату ў годацяглых малітвах ||4||

як поле разьмералі Рыбгу кіёчкам
умельцы шырокаразяўлены кубак |
апетыя вышняга просячы дару
спаміж неўміручых шукаючы славы ||5||

абрачэм жа малітву мужом павятровым
мы уменьнем і ведай як жыр зачарпалам |
за айцом засягалі руплівыя Рыбгу
падняліся на Неба забраць нагароду ||6||

дужы Рыбгу нібыта яшчэ адзін Індра
шчодры Рыбгу са сьвятцамі з Ваджамі сьвяцец І
з вашай падмогай о богі у дзень спрыяльны
адалейма у бітвах усіх невыжымцаў ||7||

вырабілі са скуры вы Рыбгу карову
знову маці злучылі зь яным цяляткам І
вы уменьнем сваім о сыны Судганвана
юнасьць бацьку ды маці вярнулі нанова ||8||

памож нам з Ваджамі ў нагородаборстве
прыбаў Пане Рыбгу нам яркай адгоды І
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязьмежа ды Неба зь Зямлёю ||9||

᳚᳚᳚᳚᳚᳚ ᳚᳚

5 *Кутса з роду Ангiраса᳚ | Рыбгу | джагаці, 5 трыштубг*

змайстравалі з умеласьцю воз быстраходны
змайстравалі для Індры двух коней магутных |
змайстравалі бацьком Рыбгу новую юнасьць
змайстравалі цяляці самотнаму матку ||1||

дык змайструйце жывіцы за жортвападачу
за натхненьне за здолю нашчадка᳚ выдатных |
каб жылі мы заўжды добрамужнау весьсю
надзялеце ж ідровасьцю нашае войска ||2||

дык змайструце удачу для нас о майстрове
каб ручыла стаеньніку нашаму й возу |
пераможнай удачай заўжды надзяляйце
над раднэй нераднэй перамогаю ў бітвах ||3||

Пана Рыбгу Індру прызываю на помач
Рыбгу Ваджа᳚ Марута᳚ на сомапаіны |
Мітру Варуну сённяя абодвух Ашвіна᳚
хай пасобяць ва ўдачы натхненьні адолі ||4||

хай Рыбгу наточыць удачу ў здабычы
хай Ваджа паможа нам перамагалец |
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязьмежа ды Неба зь Зямлёю ||5||

ꝥꝔꝗꝗꝔꝔꝔꝔ ꝥꝔꝔ

25 Кутса з роду Ангирасау | 1 Неба й Зямля (першая ступа), Агни (другая ступа), Ашвіны (трэцяя й чацьвертая ступы), 2-25 Ашвіны | джагаці, 24,25 трыштубэ

Неба й Зямлю прызываю першым адумам
Агни нагрэць кацялок для двух падарожных |
прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што натхняе ў саборы на перамогу ||1||

узышлі на ваш поваз дары невычэрпны
як находзіць натхненне на малітватворцу |
прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што спасобіць празорам у чыне аброчным ||2||

правіце вы з наказу нябёснага ўсімі
весьмі сімі мужове сілай нясьмерця |
прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што вярнула ялавай малако карове ||3||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што дала Парыджману багата нашчадкаў |
што дала Двіматару звыцягу ў забегах
непразорцу Трыманту дала празарлівасьць ||4||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што дастала са студні зьвязанага Рэбгу |
што вярнула Вандану пад сьветлае Сонца
і дацэльнага Канву прывяла да цэлі ||5||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што ратунак ліпеламу ў прорве Антаку |

што дала паратунак бясхібная Бгуджйу
ўратавала Каркандгу ды Ваййу таксама ||6||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што дала сьвіту красную й скарбы Шучанці |
што суцішыла горач у печы для Атры
Пурукутсу й Прышнігу памагла паможна ||7||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што адрынутых робіць удачнымі знову |
што сляпога відушчым калеку хадзячым
перапёлку выпусьціла на волю з пашчы ||8||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што зрабіла раку невычэрпнай мядовай |
што ажывіла Васіштху дала яму сілаў
Кутсу Нарйу Шрутарйу памагла паможна ||9||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што Вішпалу з параненай нагой у гонах |
адарыла звыцягай багатаздабычнай
песьняра Вашу Ашвіу многапамогай ||10||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што для Дырггашраваса крапіла мядамі |
для купца сына Ушыдж ды з вашае бочкі
песьняру Какшывату памагла паможна ||11||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што напоўніла водамі быстрымі Расу |
што дала перамогу бясконнаму возу
выгнала кароваў рудых для Трышокі ||12||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што вядзе вас о шчодрья ў сонцааб'ездах |

што вяла Мандгатара ў праўленьні краінай
песьняру Бградваджу надала патолю ||13||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што калісь Атытхігву асілку й Кашоджу |
памагла Дыводасу ў забойстве Шамбары
памагла Трасадасіу ў бурэньні цьвярдыняў ||14||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што паслужыла Вамру пітуну Ўпастуту |
што паслужыла Калі здабыламу жонку
Вйашву й Прытхі таксама надала патолю ||15||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што для Шайу для Атры шукала дарогу |
што для Продка шукала калісьці пуціну
што кароваў Шары прывяла Сіумарашмі ||16||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што дала Патхарвану з жыватом вялікім |
зазіхцець як сабраны агонь на дарозе
а Шаріату здабыць нагароду ў спаборы ||17||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што прывяла вас натхнёных духам і мыслам |
у пячору замкнулую мора кароваў
падтрымала адважнага Прашчтура ежай ||18||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што дружинаў добрых прывяла для Вімады |
што рудою гавядай адарыла шчодра
што прынесла Судасу субожную ласку ||19||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што прыносіць угодніку спор і здароўе |

што Адгрыгу ды Бгуджйу памагла паможна
Омйваці Субгары тады Рыгастубгу ||20||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што паслужыла Крышану ў стрэлапусканьні |
што памагла каню маладзёна ў забегу
ды мёду салодкага прыносіць для пчолаў ||21||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што натхняе мужа ў барацьбе за каровы |
што натхняе ў здабычы Зямлі ды патомства
памагае вазом памагае стаенцам ||22||

прыхадзеце Ашвіны з той самай пасобай
што памагла Арджунаваму сыну Кутсу |
што памагла Турвіці памагла Дабгіці
памагла Дгвасанці памагла Пурушанці ||23||

зрабеце прамову багацьцепрыноснай
супоўнеце нашу о дзівы малітву |
заву вас на помач у гульні няўдалай
спрыяйце быкі ў нагародаздабычы ||24||

бароньце Ашвіны нас дзённа і ночна
удачай і шчасьцем якім не зашкодзіць |
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязьмежа ды Неба зь Зямлёю ||25||

ХВАЛЕБЕН ॥3

20 Кутса з роду Ангірасаў | 1 Зара, другая палова слаўню
– Ноч, 2-20 Зара | трыштубг

заяркнуў найлепшы са сьветачаў сьветач
радзіўся прадвесьнік шырокабліскачы |
і Ноч для Зары саступіла улоньне
пайшла як прыйшла на загад Савітараў ॥1 ॥

зьявілася зырка з зыркім цяляткам
каб чорная месца сваё саступіла |
нясьмертныя родзічкі рушаць утropy
чаргуюцца ў квецце штодня між сабою ॥2 ॥

сягаюць адзінай дарогай бясконцай
адна за другою навучаны богам |
ня знаюць разладу суладныя сёстры
адзіныя мыслам адрозныя кветам ॥3 ॥

засьзяла вадатарка многаўлагадаў
адкрыла нам яркая дзьверы-вароты |
і руш зварушыўшы явіла дары нам
пабудніца бытаў усіх пабудзіла ॥4 ॥

ляжачага ставіць на ногі шчадрыца
шукаці спажывы шукаці багацьцяў |
у сьветлы абшар зь непраглядай цямрэчы
пабудніца бытаў усіх пабудзіла ॥5 ॥

шукаці валоду шукаці вялікасьць
займаціся справай ды славы шукаці |
на розны пражытак Зара-зараніца
пабудніца бытаў усіх пабудзіла ॥6 ॥

зьявілася Небава дочка Зарыца
зарлівая дзева ў сьвятлістых адзежах |
усіх добрадацяў зямных гаспадыня
зарэй о Зара шчасьцядайніца шчасьця ||7||

ідзе яна ўслед адыходным Зарыцам
найпершай зь бясконцага ліку прыходных |
зарэючы ўсё падымае жывое
і мёртвага толькі ня будзіць ніколі ||8||

ты сонечным вокам раскрыла прастору
зажэгшыся ў Небе зажэгла агонь ты |
людзей абудзіўшы на жортвападачу
ты чын богумілы ўчыніла Зарыца ||9||

як доўга яна спасярод адзарэлых
і тых што ўслед ёй яшчэ зазарэюць? |
пярэдніх яна пераймае ахвотна
прадвесьніца іншых вядзе за сабою ||10||

пайшлі ужо сьмертныя перад якімі
даўней заравала у Небе Зарыца |
цяпер перад намі яна палымнее
як будзе для прышлых яшчэ палымнеці ||11||

народжана ў ладзе ты пастырка ладу
ўлагодная злагадародзіца злагад |
ты шчытніца богазапросін апора
зарэй перад намі найлепшая сёньня ||12||

дагэтуль бясконца зарэла багіня
і сёньня зарэе шчадрыца у Небе |
і самавандруючы будзе зарэці
у дні патомныя заўжды-маладзіца ||13||

зазьзяла ў аздобах на парозе Неба
здымаючы чорнае покрыва Ночы |
пабудніца едзе на конях пунсовых
у добразапрэжнай сваёй калясьніцы ||14||

вязе яна дар найадборны найспорны
узьяўшы зіхоткае значнае знамя |
апошняя з прошлых бясконцых Зарыцаў
між яркіх найпершай Зара асьвянула ||15||

устаньце жыцьцёвы ў нас дух уваходзіць
адхінена цемра й сьвятлее прастора |
дарогу для Сонца яна апрастала
мы там дзе жыцьцё прадаўжаецца зноў ||16||

паводзьзем мовы паганяе вазьніца
хвалебнам зіхоткіх Зарыцаў сьпявака |
зарэй жа сягонья яму о шчадрыца
ды высьветлі веку багатага дзецямі ||17||

Зарыцы гойныя на гоўе ды коні
асьветачы ўгодніка сьмертнага мужа |
у водгульлі песень бы ў водгульлі ветру
хай мужападаўчых здабудзе выжатнік ||18||

ты маці багоў ты аблічча Бязмежы
зазьзяй жа высока о знамя аброку |
зарэй жа на чэсьць нашай словамалітве
у родзе шчадрыца ўрадзі нам патомства ||19||

багацьце якое прывозяць Зарыцы
дабро для трудлівага жортвападаўцы |
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязмежа ды Неба зь Зямлёю ||20||

ХВАЛЕБЕН 114

11 Кутса з роду Ангірасаў | Рудра | джагаці, 10-11 трыштуба

дужаму Рудру прыносім гэты малітвы
ваяводу з валосьсем сабраным у куклу |
дзеля спору двуногім і двойчыдвуногім
на здароўе на росквіт у гэтай сяліцьбе ||1||

зьлітуйся Рудра над намі даруй суцеху
ваяводу паклонам табе мы служыцьцем |
міру-спору здабытага Продкам праз вучту
нам бы Рудра здабыць пад тваім правадырствам ||2||

нам бы здабыці о Рудра богапачосткай
ваяводавай ласкі тваёй многашчодры |
толькі ласкавым у нашы прыходзь асели
цэламужныя жортвай цябе ажортвім ||3||

выканаўцу аброку буянага Рудру
клічам вілястага вешчуна на пасобу |
хай далёка адгоніць ад нас гнеў божы
мы адзіна ягонае шукаем ласкі ||4||

прызываем нябёснага рыжага вепра
куклача выклікаем буяную постаць |
дарадзьяржальца ў руках адборных гаюнкаў
хай даруе атул нам ахову й аслону ||5||

бацьку Марутаў пьецца гэтая песьня
над салодкім салодкі насытак для Рудры |
адары нас нясьмертны ядою ўміручых
будзь зычлівым да нас да дзяцей да унукаў ||6||

не губі ні малых ні старых нашай весі
не губі ні мужоў ні хлапцоў маладзенькіх |
не губі ні айцоў ані матак таксама
не губі нашых целаў о Рудра ўлюбёных ||7||

не вярэдзь ані дзецям ні ўнукам ні роду
не вярэдзь ані коням ні нашым каровам |
ты ня кратай мужоў нашых Рудра ў разьёсе
мы ж усёды цябе прызываем на жортвы ||8||

я прыгнаў табе слаўні як пастыр каровы
адары ж нас ласкаю о бацька Марутаў |
балагою о Рудра найлітаснай ласкай
толькі твойнай о божа мы просім памогі ||9||

хай будзе далёка твой гнеў мужазгубны
хай будзе каровазагубны далёка |
будзь вечналаскавым за нас заступайся
атуль нас атулам удвойчытрывалым ||10||

пачцілі мы бога на помач-падмогу
хай зоў наш пачуе з Марутамі Рудра |
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сіндгу Бязьмежа ды Неба зь Зямлёю ||11||

ХВАЛЕБЕН 115

6 Кутса з роду Ангiрасаў | Сонца | трыштубг

узьняўся у Неба аблік усябожны
бачыла Варунава Мітрава Агні |
запоўніла Неба Зямлю ды паветра
дых рушы ды нерушы яркае Сонца ||1||

ідзе за сьвятлівай Зарыцаю Сонца
нібыта юнак за юніцай прыгожай |
пакуль запрагаюць сябе богалюбы
ў ярмо балагое для болагадаўцы ||2||

ўзышлі балагія стаеньнікі Сонца
дзівосныя рыжыя зыркiя коні |
на сьпіну нябёсную вартыя вучты
за дзень аб'яжджаючы Неба зь Зямлёю ||3||

звіне сваё тканьне пасярод работы
такая ў вялікага Сонца прырода |
і коней рыжавых пагоніць упрочкі
пакрые сваім яго Ноч пакрывалам ||4||

прымае выявы Варуны ды Мітры
у лоне нябёсным каб быці відомым |
бясконца нясуць іх яго кабыліцы
і сьветлы і чорны аблік пачародна ||5||

сягонья о богі на ўзыходзе Сонца
вы нас перапраўце праз ганьбу атугу |
хай дарадаруюць нам Мітра з Варунам
хай Сiндгу Бязьмежа ды Неба зь Зямлёю ||6||

ХВАЛЭБЕН ПБ

25 *Какишыват, сын Дыргатамаса й Ушыдж | Ашвіны |
трыштубг*

для Спасаў рыхтую кацёл з малаком я
ганю хваласьпевы як вецер аблокі |
для тых што на повазе стрэлаімклівым
прывезьлі жонку маладому Вімаду ||1||

о Спасы бліскучыя ў лёце няхісным
багамі натхняныя на порсткіх птахах |
здабыў ваш асёл у спаборніцтве зь Ямамам
узяў нагародаю тысячу ў гонах ||2||

вы Бгуджйу кінутага Туграм у моры
як мёртвы свае пакідае багацьці |
на лодзях вывезьлі адухатваронных
на водатрывалых паветраных чоўнах ||3||

тры ночы тры дні летучы на крылатых
вы Бгуджйу імкнулі на трох калясьніцах |
над брынай марскою на бераг пяшчаны
ў станогіх повазах з шасьцю скакунамі ||4||

у моры зыбкім вы трымаліся мужа
бяз цьвердзі усякай бяз жаднай апоры |
адвезьлі вы Бгуджйу дамоў о Ашвіны
на лодзі ставёслай ўратавалі мужа ||5||

конь белы о Спасы што вы падарылі
на вечнашчасьце дрэннаконнаму Пэду |
хай будзе апеты ваш датак вялікі
заўждыпрызываны з чужынцам у бітве ||6||

явілі вы шчодрасьць свайму славаслаўцу
песьняру Какшывату з радзіны Паджраў !
нібы праз цадзіла з капыта каня вы
напоўнілі брагаю сотню карчагаў ||7||

вы полымя агню ўгамавалі сьнегам
насыцілі Атры насытным падсілкам !
дасталі закінутага ў печку мужа
са сьвітай о Спасы яго ўратавалі ||8||

вы студню перанесьлі зь іншага месца
уніз о мужы абярнулі калодзеж !
Готаму асмагламу хлынулі воды
каб тысячай скарбаў яго напаіці ||9||

вы скуру са старога цела Чйаваны
сьцягнулі о Спасы нібыта адзежу !
вярнулі о дзівы пакідзішчу юнасьць
далі яму ў жонкі маладзіц крамяных ||10||

то вашай славутай і плённай пасобай
то вашай о Спасы апекай паможнай !
вы зь ямы дасталі як спрат прыхаваны
сабе на славу адкапалі Вандану ||11||

пра вычын ваш грозны сабе на уздачу
вяшчую Ашвіны бы гром пра залеву !
як выдаў Дадгйач вам таямніцу мёду
галавою конскаю сын Атхарванаў ||12||

звала вас на помач о Спасы Пурандгі
на выезде вашым багатакарысных !
пачулі наказам вы кліч Вадгрымаці
падарылі ёй сына Гіранйагасту ||13||

вы з самае пашчы о Спасы ваўчынай
мужы паратунак далі перапёлцы |
о многакарысныя скрушнаму сьпеўцу
вы зрок вярнулі ды зрабілі відушчым ||14||

калі ж адрубілі у Кхелавых гонах
галёнку Вішпале бы сокалу крыльле |
вы тут жа прыладзілі нагу жалезну
ўзяла нагароду кабыла ў спаборы ||15||

зьнявочыў бацька свайго сына Рыджрашву
што сто бараноў для ваўчыхі зарэзаў |
вы ж новыя мужу о гойбіты вочы
установілі ладна зрабілі відушчым ||16||

на вашы ступіла калёсы Санцоўна
нібы за рысу на кані пераможным |
адобрылі гэта ўсім сэрцам багове
красою вы Спасы сябе атачылі ||17||

калі ж вы паехалі ў сваю аб'ездку
на зоў Дывадасаў на зоў Бгарадваджаў |
багата багацьцяў прывёз ваш услужны
быком і дэльфінам запрэжаны поваз ||18||

з багацьцем уладным багатанашчадным
прыехалі вы з нагародамі Спасы |
ахвотна прымчалі да радзіны Джагну
што тройчы на дзень вам чатуе жаротвы ||19||

вы ноччу з атачэньня мужа Джагушу
дарогай паветранай вывезьлі лёгка |
о вечнаюныя на возе скрышальным
праз горы о Спасы вы хутка прамчалі ||20||

памаглі вы быкове Вашу ў змаганьні
здабыці тысячы за адзін сьвітанак ।
прагналі вы злыбеды зь Індрам упоруч
ад Прытхушраваса варожыя сілы ॥21॥

для сына Рычаткі для Шары са студні
нагору ваду паднялі вы напіцца ।
для Шайі зьнябытага голадам Спасы
вы ялай вярнулі малако карове ॥22॥

набожнаму слаўцу Вішваку Крышнійу
што вашай о Спасы шукаў дапамогі ।
вярнулі страчанага сына Вішнапу
вы як адбітую ад статка карову ॥23॥

зьязанага Рэбгу сваім незьгліўцам
у студню кінутага гнісьці ад ранаў ।
дасталі празь дзесяць начэй дзевяць дзён вы
як Сому леўкаю яго зачарпнуўшы ॥24॥

прамовіў я вычыны вашы Ашвіны
падорце ж мне многа сыноў і гавяды ।
век доўгі падорце ды зоркія вочы
ўвасьці б мне у старасьць нібыта дадому ॥25॥

ᚱᚷᚱᚱᚱᚱᚱ 117

25 *Какшыват, сын Дыргатамаса й Ушыдж | Ашвіны | трыштубг*

на Сому мядовага да нас Ашвіны
вас жрэц старажытны заве п'яніцца |
мурог раскладзены разьдзелена мова
прыходзьце з сытою сюды з нагородай ||1||

на повазе вашым хутчэйшым ад мысьлі
на добраскакунным заўсёднікам весяў |
што вас прывозіць у дом добрачынцаў
яжджайце да нас о Ашвіны ў аб'ездку ||2||

вы Атры вядомага пяці народам
уратавалі зь печкі разам са сьвітай |
паганца варожага ломячы чары
адзін аднаму паддаваючы духу ||3||

нібы стаеньніка схаванага Рэбгу
людзямі ліхімі ў калодзежных водах |
вы зьберлі згнілага песьняра нанова
ня счэзьне быкі вашых вычынаў слава ||4||

нібыта заснулага ва ўлоньні сьмерці
нібыта Сонца спачываючы ў цемры |
Вандану нібы залатую аздобу
зарытага вырылі сабе на славу ||5||

слаўляе о дзівы ваш вычын Какшыват
дзівосную дзею калі вы ў аб'ездзе |
з капыта стаеньніка ў сотню карчагаў
людзям мядовага налілі напой ||6||

вы слаўцу сваяму Вішваку Крышнііу
вярнулі ягонага сыну Вішнапу І
вы Ігошы мадзelay у доме бацькоўскім
знайшлі о Ашвіны векавусе мужа І7ІІ

вы белай о Спасы кароваю Шйаву
адарылі зь вялікага статку Канву І
хай слыне ваш вычын калі о быкове
вы сына Нрышады ахінулі славай І8ІІ

о многааблічныя мужы Ашвіны
імклівым порсткім вы адарылі Пэду І
нястрымным стаеньнікам тысячаносным
канём зьмяяборчым славурым адольцам І9ІІ

хай слынуць вычыны вашы шчадроўцы
малітва о Спасы ваш дом небаземны І
калі о дзівы вас прызваюць Паджры
да мужа вядушчага едзьце з падсілкам І10ІІ

апетыя песьнетварцом Сунор Манам
далі вы празорцу здабыць нагароду І
пакрэпшы малітваю ў руша Агастыі
сцалілі нагу вы кабыле Вішпале І11ІІ

ці ехалі вы на хвалебен да Кавйі
о ўнукаве Неба альбо на спачынак І
зарытага нібы гаршчок залатовак
на дзень дзясяты вы адкапалі мужа І12ІІ

мужы бушлівыя старому Чйавану
вы юнасьць вярнулі сваёй магутою І
на вашу ўзышла калясьніцу Санцоўна
красою бліскучаю вас ахінула І13ІІ

вы знову зважылі на Тугравы просьбы
о Спасы ўважныя заўсёды Ашвіны |
вы з вод бурапенных танулага Бгуджйу
на птахах вывезьлі на конях рыжавых ||14||

прызваў прызываючы вас о Ашвіны
аднесены ў мора адважны сын Туграў |
на возе вы лёгказапрэжным о Спасы
на хуткім як мысль яго ўратавалі ||15||

прызвала о Ашвіны вас перапёлка
каб з пашчы ваўчынай яе ўратавалі |
на возе вяршыню гары перасеклі
забілі атрутай Вішвачава ўродзьдзе ||16||

Рыджрашву што сотню аўноў для ваўчыкі
зарэзаў ды бацькам быў кінуты ў цемру |
вярнулі вы мужу о Ашвіны вочы
сьвятло о Спасы падарылі сьляпому ||17||

сказала жадаючы сьляпому шчасьця
ваўчыха о Спасы мяне адарыў ён |
як юны каханак дарункам багатым
зарэзаў Рыждрашва мне сотню баранаў ||18||

вялікая ваша міласць ды помач
калек ацаляеце вы клапатліўцы |
прызвала прызыўна вас неяк Пурандгі
і вы прыехалі з памогаю шчодрой ||19||

пярэдайку вы падаілі для Шайу
вярнулі ялавай малако карове |
знайшлі о дзівы жану для Вімады
дачку Пурумітраву юную дзеву ||20||

ваўком аручы ды сеючы збожжа
насытак доячы сыну людзкому |
паганца гучным адганяючы рогам
вы арыу сьвятло разгарнулі шырока ||21||

вы конскую голаў Атхарвана сыну
прыладзілі Спасы песьняру Дадгйачу |
ён выдаў вам праведны тайніцу мёду
ад вас схаванага напою Тваштара ||22||

заўсёды благаў я аб вашу ласку
спрыяйце ж празорам маім вешчунове |
вялікім нас дарам о Спасы адорце
славутым багацьцем багатасноўнім ||23||

далі вы бязьдзетухне сына о дзівы
радзіла Вадгрымаці Гіранйагасту |
натрое расьцятага Шйаву сцаліўшы
вы знову Ашвіны жыцьцём надзялілі ||24||

учынкі дзівосныя вашы о Спасы
прамовілі людзі прадаўнія дзеі |
малітваю гэтаю вас запрашаем
на вучту Ашвіны па дзеля патомства ||25||

खिवालेबेन ॥३

11 Какшыват, сын Дыргатамаса й Ушыдж | Ашвіны | трыштубг

на возе о Спасы арлінай запрэжцы
яжджайце да нас на пасобу Ашвіны |
на ветраімклівым на тройчымясцовым
хутчэйшым ад мыслі сьмяротнага мужа ||1||

на тройчымясцовым на тройчычастковым
яжджайце да нас на трохколавым возе |
напоўнеце спрытам стаеньнікаў нашых
кароў малаком а грамаду патомствам ||2||

на шпаркалётнай летучы калясьніцы
пачуйце о дзівы кліч нашага жорна |
хіба ж то ня вас старажытныя рушы
назвалі найскарай у бядзе падмогай? ||3||

няхай прывязе вас сюды калясьніца
запрэжка арлоў о быкі быстралётных |
нібы каршакі празь нябёсныя воды
вязуць яны вас на ласунак жаротвы ||4||

на вашы калёсы мужы з асалодай
узышла маладзіца Сонцава дочка |
няхай вас крылатыя гожыя коні
абвозяць учасна рыжавыя птахі ||5||

вы цудам о дзівы адрьлі Вандану
вы Рэбгу ажывілі сваім уменьем |
вы сына Тугры выбаўляеце з мора
вярнулі юнацтва старому Чйавану ||6||

вы Атры ўкінутаму у пекла печы
прышлі о Ашвіны на многападкому І
вы Канву асьлепленанага песьнятворцу
зрабілі відушчым за добры хвалебен ||7||

для Шайі вы некалі споўнілі просьбу
напоўнілі вымя малаком карове І
з атугі выбавілі вы перапёлку
Вішпале галёнку прыладзілі спраўна ||8||

каня зьмеяборца падарылі Пэду
сам Індра беланага яго паганяе І
жарабца магутнага слаўнага ў бітве
трывалацелага заваёўцу тысяч ||9||

вас двух о Ашвіны мы клічам на помач
завём на пасобу мужоў краснанародных І
прымчэце на грузаных скарбам калёсах
на руч з уцехаю прымеце хвалебен ||10||

арлом імклівым абганяючы мгненне
яжджайце о Спасы да нас аднамысна І
заву я на жортву Ашвіны сюды вас
адвечнай Зарою на самым сьвітанку ||11||

хвалѣбен ॥९

10 Какшыват, сын Дыргатамаса й Ушыдж | Ашвіны |
джагаці

вашы воз чарадзеіны імклівы як мысль
дзеля жыцця прызываю жваваскакунны |
сотнезнаменны сотнескарбовы уважны
творцу прывольля вартага жортвы на жортву ॥1॥

толькі ён выедзе мкнецца насустрач малітва
сьветастароны узносяць яму хвалѣбен |
малако саладжу вам з памогай памогаў
узышла на ваш воз о Ашвіны Жывіца ॥2॥

толькі зышлася ў спаборы сабе на славу
сіла спаборцаў прагных здабыць перамогу |
як паказаўся ваш поваз на небасхіле
везьлі на ім спадарыню вы ў нагароду ॥3॥

вы на птахох о Спасы на самазапрэжных
вывезьлі Бгуджйу вярнуўшы яго ад продкаў |
пуць няблізкую вы о быкі праляцелі
Дыводасу памогай памаглі вялікай ॥4॥

вамi запрэжаны поваз каб красавацца
два галасы прывялі о быкі да цэлі |
дзеля дружбы пабраўшыся з вамі Ашвіны
зацная дзева вашаю стала дружынай ॥5॥

Рэбгу зь цясьніны вынялі вы на прастору
астудзілі сьнегам запяканага Атры |
вы для Шайу напоўнілі вымя карове
працягнулі жыццё ажывіўшы Вандану ॥6॥

мужа старога Вандану згнілага ў яме
вы сабралі нібыта майстры калясьніцу |
з долу дзівосна вы паднялі песьнятворцу
вашаму чціўцу хай явіцца ваша цуда ||7||

пуць няблізкую вы праяцелі да Бгуджйу
што ў бядзе бедаваў ад зламыснага бацькі |
Сонцу падобныя вашы многапасобы
ярка для просьбіта ўчас яны заярчэлі ||8||

прашаптала пчала вам таямніцу мёду
сын Ушыдж праракае ап'янёны Сомам |
мысль Дадгйачаву вы да сябе схілілі
тайну адкрыла тады вам конская голаў ||9||

вы адарылі Пэду канём шматжаданым
белым стаеньнікам Спасы ворагаборчым |
небаясным няўразным для стрэлаў у сечах
вартага песень як Індра народаўладца ||10||

хвалебен 120

12 Какшыват, сын Дыргатамаса й Ушыдж | Ашвіны
(12 проці дурных сноў) | 1 гайатры, 2 какубе, 3 кавірадж
4 наштарупі, 5 танушырас, 6 ушніг, 7 віштарабрыгаці,
8 крыці, 9 вірадж, 10-12 гайатры

якім зовам да вас дазвацца?
хто Ашвіны вам даспадобы? |
як някемцу вам дагадзіці? ||1||

вас вядушчых (каго другога?)
невядушчы пытае пра дзьверы Неба |
вы ж заўжды паможаце мужу ||2||

вось мы і клічам вас о Ашвіны
ці не падкажаце знаўцы вы нам малітву? |
засыпяе сьпеўца вам на удачу ||3||

у вас ня ў іншых багоў я пытаю
аб жортве таемнай о дзівы дзівоснай |
бароньце вы нас ад болей хупавых і дужых ||4||

прыгожа ды гучна нібы ў Бгрыгаваны
прамовіў хвалебен вам Паджрыя знаўца |
жадзён узнагародзе ||5||

вы пачуйце хваласьпеў Такаваны
гэта я вам слаvasлоўлю Ашвіны |
домаўладцам паном зіхценьня ||6||

вы паны вялікай уцехі
вы дарамі сыплеце з калясьніцы |

будзьце о сьвятцы нам пастухамі
хароньце ад лютага воўка ||7||

мужом ліхамысным ня дайце у крыўду
хай ручаць каровы у нашых сялібах |
хай дояцца безь цялятаў ||8||

хай доіцца гоўе на вашую дружбу
адмерце дароў нам нагороданосных |
адмерце сыты нам карованадойнай ||9||

ад Ашвінаў здабыў я поваз
без каня атрымаў ад шчодрых |
вельмі я падарунку рады ||10||

што ж цягні мяне неяк возе
за людзьмі пляціся сьледам |
быстраходны на сомапітву ||11||

а цяпер сон дурны забуду
багача забуду скупюга |
зьнікнуць разам яны паранку ||12||

хвалєбен 121

15 *Какшыват, сын Дырггатамаса й Ушydж | Индра або
ўсе багі | трыштубе*

ці прыме мужоў ён субожных судзіну?
ці ўчуе ў пасьпеху ён сьпеў Ангiрасаў?
няхай на абрад зашагае шырока
у гэты сядзібу дастойнік жаротвы ||1||

укарэніў ён Неба акрапіў аснову
прызначыў за ўздачу для мужоў карову |
сачыў за саміцай самароднай буйвал
кабылу ў маці перавярнуў каровы ||2||

заўжды прыходзіў валадар на сьвітаныні
магутны на зоў Ангiрасаў штодзённы |
перуном гатовым укарэніў Неба
для бытаў двуногіх для двойчыдвуногіх ||3||

уручыў ты ладу ап'янёны Сомам
чароду замкнёную шумных кароваў |
калі б адступіў не напаўшы трыгорбы
адчыніў бы вароты людзкой вярэды ||4||

табе гэты чыстасяменны напітак
адгода бацькоў несутомных імклівых |
твой спадак празрысты табе на жаротву
напой малочны вечнадойнай каровы ||5||

радзіўся нарэшце п'янючы напітак
засьзяў нібы Сонца сягонья на золку |
здабыты мужамі што потам аброчаць
ліецца сок сполам на дрывы ў дамове ||6||

няхай жа абрадны касьцёр распяляюць
аточыць Сонца загароды кароваў І
штодзённы сьветац для гоўездабыўцы
для дужага пана калёснага роду ||7||

ты восем стаеньнікаў прывёў нябёсных
буланых змагацца за узнор буланы І
надоены жорнамі сок сіладаўчы
сядзёр забелены бушлівы п'янючы ||8||

ты кінуў нябёсны з скураное прашчы
жалезны пярун свой прынесены Ёмельцам І
ты вырваў для Кутсу перамогу ў бітве
абняўшы бясконцымі зброямі Шушну ||9||

пакуль цямрэча не затуліла Сонца
пацісьні ў скалу жарнавіча суліцу І
ты Шушнаў надзейна прывязаны покрыў
сарваў зь небасхілу о шматпрызываны ||10||

абедзьве о Індра бясколыя цьвердзі
табе дзіваваліся Зямля ды Неба І
калі ты разьлеглага у водах Врытру
прыспаў вепрука перуном пераможным ||11||

сядай жа на Ветравых лёгказапрэжных
на коней найпорсткіх о мужапамочнік І
натхненне ўручыў табе Кавіа Ушанас
пярун врытрабойчы змайстраваў Умелец ||12||

ты коней Сонца супыніў о памочнік
панёс яго зыркае кола Эташа І
закінуўшы за дзевяць дзясяткаў рэкаў
ты рынуў у прорву людзей неаброчных ||13||

ад гэтай вярэды барані нас надзейна
ад ліха ўчасна затулі перуноўча ।
надай нагородаў калясьнічных конных
пасіль нас о Індра на славу й лагоду ॥14॥

няхай жа ня чэзьне да нас твая міласць
няхай атачае заўсёды сыта нас ।
надзель нагородча нас гоўем бясчынцаў
піры найшчодрья табе гатавацьмем ॥15॥

᳚᳚᳚᳚᳚᳚ 125

15 *Какшыват, сын Дырргатамаса й Ушыдж | усе багі | трыштубг, 5-6 вірадрупа*

напой ваш рупліўцы п'янлівага Сому
ў аброк абрачэце шчадрыстаму Рудру |
мужоў із мужамі нябёснага Духа
я слаўлю Марутаў бы Неба зь Зямлёю ||1||

дзвюх жонак на ютрані богапрызыўнай
Зарыцу ды Ноч узьвялічце славутых |
адна як бязьдзетуа ў зрэб'і дзірчастым
другая красуецца золатам Сонца ||2||

хай колаваротны ап'яніць нас Вецер
п'янкі вадавоз што разіць на сьвітаныні |
о Індра-Парвата наточце нас добра
няхай нам багі прасьціраюць прастору ||3||

заве да сябе сын Ушыдж на сьвітаныні
бліскучую пару прыйсьці на паіны |
праслаўце хвалітваю Парастка водаў
дзвюх матак праслаўце руплівага люду ||4||

зывае Какшыват раўлівага бога
як Ггоша Шамсу на прыёме Арджуны |
расшчодраце шчодрага Пушана
расшчодру я дарападаўчага Агні ||5||

пачуйце о Мітра-Варуна прызыў мой
і ўсіх што на гэтым аброку завуць вас |
няхай нас пачуе найчуйная з чуйных
краснапольная краснаводная Сіндгу ||6||

я слаўлю ваш дар о Варуна о Мітра
сто дойных кароваў сыноў Прыкшайамы |
багаты дар Паджраў стаіць у згародзе
стаіць Шругаратхаў стаіць Прыяратхаў ||7||

я слаўлю сёй дар многашчодрага ўладцы
для нас добрамужных ад мужа Нагуша |
ад многадаўчага нагародцы Паджраў
што мне надарыў калясьніц і стаенцаў ||8||

той муж ліхамысны о Мітра-Варуна
што вам выжымае ваду заміж Сомы |
ён сам сабе ў сэрца ўкладае хваробу
набожны ж узьліўца ўсяго дасягае ||9||

магутнейшы ён за магута Нагуша
натхнёны багамі апеты мужамі |
ён шчодры і ў кожным баі непакісны
з заўсёднай адвагай уступае ў бітву ||10||

о вы што прыходзіце на зоў Нагушаў
паслухайце ўладныя піўцы нясьмерця |
якая адгода ў Набгоджы Ніравы
уласьніку воза на вялікаславу ||11||

зрабіцца б нам сьвітаю гэтага ўладцы
так мовяць яны на бяседзе аброчнай |
хай кожны шчадровец у кожным пачыне
заўжды здабывае сабе нагароду ||12||

нацешмся ежаю дзесяцівіднай
бяседай з двукротна пяці насычэньняў |
а што Іштарашмі Ішташва ўладыкі
ці кінуцца дужыя мужоў адорваць? ||13||

хай выпусьцяць золатавухі нам богі
пато́к заструменяць маніставашыі І
прымчаўшы на сьпевы набожнага мужа
хай радзеюць Зоры і нам і шчадроўцам ||14||

чацьвёра цялят падарыў Машаршара
траіх Айаваса мне князь пераможны І
ваш воз доўгацелы о Мітра-Варуна
зазьзяў нібы Сонца праменьнепаводны ||15||

ХВАЛЕБЕН 123

13 *Какшыват, сын Дыргатамаса й Ушыдж | Зара |
трыштубг*

запрэжаны шырокі поваз Уздачы
узышлі на яго нясьмертныя богі |
паўстала зь цямрэчы разлогая дзева
красуецца перад людскою сялібай ||1||

раней за сусьвет абудзілася панна
падацелька шчодрая узнагародаў |
згары пазірае радзіўшыся знову
найпершай Зара завітала на ютрань ||2||

як будзеш чату раздаваць уміручым
сягонья мужом о Зара краснародна |
то хай Савітар назаве перад Сонцам
бязгрэшнымі нас апякун дамавіты ||3||

ідзе неадменна адвечнай хадою
падацелька ясная з дому да дому |
штодня ахінаючыся новым імем
дабром адборным надзяляе ахвотна ||4||

сястра ўлагодная Варуны ды Бгагі
прачніся найпершай Зара-зараніца |
няхай астанецца пазаду зламысьнік
адольма яго калясьніцай-Уздачай ||5||

няхай узыходзяць бучныя ўлагоды
ужо палымнеюць агні языкамі |
даброты прагныя сукрытыя цемрай
яўляюць зіхоткія Зоры-зарыцы ||6||

адна адыходзіць другая прыходзіць
дзвье розныя ў квецце палавіны содняў і
прагнаўшы цямрэчу з абедзвюх прастораў
зазьзяла Зара на калёсах бліскучых ||7||

аднакія сёньня аднакія заўтра
адвеку трымаюцца ўставы Варуны і
праходзячы трыццаць за дзень перагонаў
бязганна выконваюць замысел божы ||8||

дня першага знаючы імя на сьвеце
радзілася сьветлая з чорнае цемры і
ня рушыць маладзіца уставаў ладу
прыходзіць юная штодня на спатканьне ||9||

нібыта дзяўчына красуецца цела
прастуеш да бога што томіцца жадай і
зардзеўшы на ўсходзе усьмешкай ірдзянай
ты боскія грудзі прад ім агаляеш ||10||

нібы маладзіца прыбраная маткай
ты цела красуеш сваім о красуня і
зарэй жа Зарыца на шчасьце шырока
Зарыцам другім не зраўнацца з табою ||11||

багатыя коньмі багатыя гоўем
із промнямі Сонца шагаючы сьмела і
зыходзяць Зарыцы каб знову прыходзіць
пад іменем шчасным усёдараўніцы ||12||

заўсёды слухмяная поваду ладу
натхненьнем ашчасным адары сягонья і
зарэй жа чуйная Зара-зараніца
на спор на багацьце для нас і шчадроўцаў ||13||

як тая бязбратуха мкне да мужчынаў
падобна скакусе што платы чакае |
нібыта юрлівая жонка для мужа
Зара раскрывае з усьмешкаю грудзі ||7||

старэйшай сястра саступіла улоньне
пайшла каб ізнову сустрэцца з сястрою |
ўмашчаецца промнямі Сонца Зарыца
як масьцяцца жанчыны перад спатканьнем ||8||

ідзе за апошній з папярэдніх сёстраў
наступнаю рушыць яна за пярэжняй |
хай новыя Зоры сягонья як перша
зарэюць на спор нам на добрыя дніны ||9||

абудзь о шчадрыца дарадарцаў шчодрых
а скнары хай сном беспрабудным драмаюць |
ты вызары шчодрым лагодніца скарбы
пабудніца вызары песьнескладальцу ||10||

засьзяла на ўсходзе яна маладзіца
чароду рудых запрагае кароваў |
няхай узарэе хай знамя падыме
няхай запалае агонь у што-доме ||11||

чуць сьвет узьятаюць крылатыя птахі
падымаюцца людзі шукаць пражыву |
багаты вязеш ты на пасад гасьцінец
багіня угодніку сьмертнаму мужу ||12||

увельбіў вялебных я гэтай малітвай
зычлівых Зарыцаў насыціў падсілкам |
здабыць бы нам з вашай багіні пасобай
нагароды стакротнай тысячакротнай ||13||

ꞥꞵꞶꞷꞸꞹ Ꞻꞻ

7 *Какшыват, сын Дыргатамаса й Ушыдж | праслаў-
леньне шчодрасьці Сванайі | трыштубг, 4-5 джагаці*

ураніцу ранішні госьць дараносіць
разумны ж той дар у сябе зьберагае |
свой век і патомства ён ім прадаўжае
радуецца спору з дароў добрамужнік ||1||

гаспадар:

багата золата скакуноў кароваў
жыцьцёвае сілы таму дае Індра |
хто цябе багацьцем о ранішні госьцю
так ловіць як зьвера сілком паляўнічы ||2||

госьць:

уранку прыйшоў я да зацнага сына
свайго жаданья з калясьніцай скарбу |
сьцяблінавым сокам п'янкім напад ты
пасіль ваяводу ўлагодамі шчодро ||3||

плынуць ашчасныя рэкі спорныя дойкі
да таго хто аброк учыніў і хто ўчыніць |
да шчадроўца імкнуцца зусюды патокі
нясуць плыні жыру насычальніку славу ||4||

узыходзіць на верх небасхілу угоднік
хто багоў насычае той рушыць на Неба |
дзеля такога бруяцца патокі жыру
дзеля такога заўжды брыняе уздача ||5||

адно для удачніка гэты ясноты
адно для удачніка Сонцы на Небе |
адзіна удачнік чатуе нясьмерце
адзіна удачнік свой век прадаўжае ||6||

няхай дароўцу не сьпасьцігнуць ліхтугі
няхай зарачысты ня старыцца ўладнік |
няхай будзе кожны яму загародай
няхай недароўцу агорнуць гароты ||7||

хвалёбен 126

7 (1-5) Какшыват, сын Дьргатамаса й Ушыдж, 6 Сванайа Бгавайавйа, 7 Ромаша | 1-5,7 Сванайа Бгавайавйа, 6 Ромаша | трыштубг, 6-7 ануштубг

някволя слаўні прыношу я шчыра
для Бгавіі каторы живе каля Сіндгу |
ён тысячу выжмін для мяне прызначыў
неадольны праўца шукаючы славы ||1||

сто зьліткаў адзержаў ад просьбіта-князя
сто коней ад праўцы скакуноў выдатных |
сто дойных кароў атрымаў я Какшыват
няўвядную славу прасьцёршы да Неба ||2||

гнядых падарыў мне скакуноў Сванайа
дзясятка вазоў з маладымі жанкамі |
і тысяча шэсьцьдзсят кароваў дойных
адзержаў Какшыват на зgone дняваньняў ||3||

чатырдзсят коней дзсяціпавозных
вядуць за сабой дзсяць соцень кароваў |
стаеньнікаў порсткіх ў аздобах жамчужных
адзержалі Паджры радня Какшывата ||4||

я дар і для вас атрымаў гэтаксама
тры повазы восем кароў многадойных |
для Паджраў прыбылых нібыта жанчыны
шукаць на калёсах сабе праслаўленьня ||5||

прытулю абдыму юніцу
затрапеча ласіцай дзева |

будзе сотні салодкіх злогаў
мне дарыці у жарыці палкай ||6||

ты бліжэй да мяне туліся
і ня думай што я там лыса |
я пакрытая там валосьсем
як авечка племя гандгары ||7||

ХВАЛЕБЕН 127

11 Паручхена, сын Дыводасаў | Агні | атйашиці, 6 аты-
дгрыці

Агні сённяя я чту як жраца дараношу
як сьвятца сына сілы я чту Родаведа
як натхнёнага Родаведа |
ён абраду адпраўнік добры
бог да божжа хінецца відам |
полымем зыркім прагнучы сполаху жыру
паліванья топленым маслам ||1||

най-аброчніка клічам на гэты аброк мы
най-Ангіраса яснага славаславітвай
прызываем славаславітвай |
зь небакружным путнікам сходны
жрэча ўсіх людзкіх пасяленьняў |
хай цябе скакуне агнягрывісты людзі
заахвацяць прысьпешаць людзі ||2||

ён з патугай іскрыстаю зьзяючы зьзяйна
палымнеючы ліха адольвае губіць
як сякера што дрэвы губіць |
нават крэпкае па-над крэпкім
зь ім у стычцы трашчыць як дрэва |
ён слухмяны хоць дужы ня мкнецца наперад
са стральцом ня мкнецца наперад ||3||

найтрывалыя рэчы яму паддаюцца
найвастрэйшымі служаць памочніку Агні
брусамі памочніку Агні |
угрызаецца ён у дрэвы
чэша полымем як сякерай |

разгрызае і цвёрдую еміну дужы
трушчыць цвёрдую ежу дужы ||4||

нам бы клёку здабыці яго неўзабаве
што ўначы прыгажэй чым удзень палымнее
перад рупнымі палымнее |
дoryць жыцьце яго апору
нібы шчыт ён трывалы сыну |
да любога падсілку няўвядныя мкнуцца
багачы няўвядныя мкнуцца ||5||

веляшумны падобна натоўпу Марутаў
на радзючых палёх ён бушлівы бушуе
на няўдобіцах ён бушуе |
жортвы ён прымае прыемца
як належыць знамя аброку |
як узрушыцца ён у запале запальны
ўсякі рады яго дарозе
як да шчасьця рады дарозе ||6||

адпакону як рушы нябёсныя сьпеўцы
запрасілі яго ўсепачцівыя Бгрыгу
расьціраючы ўціва Бгрыгу |
Агні ўладне дабром-багацьцем
ясны бог апірышча скарбаў |
хай са сховінаў мілых ён вырвецца мудры
з укрыцьця хай вырвецца мудры ||7||

пана весяў усіх мы цябе прызываем
пана дому і госьця людзей на пажытак
хваланошу завём на пажытак |
ты у весях усіх аднакі
тваім ротам нібы айцоўскім |
спажываюць нясьмертныя богі жывіцу
жортвы дораць багом жывіцу ||8||

Агні ты найсільнейшы сярод сілавітых
найзычнейшы ўзьнікаеш для богаслужэньня
нібы дар для богаслужэньня |
найзычнейша тваё п'яненьне
найбліскуча тваё натхненне |
вось чаму яны служаць табе неўвяданы
нібы служкі о неўвяданы ||9||

вы вялікаму богу найдужаму з дужых
вы зароўцу кароваздабыўніку Агні
хваласьпеў сутварэце Агні |
ледзь яго адусюль пакліча
пазаве жортвадаўца зычна |
адгукаецца ён як пясьняр да сьвітанку
жаркі жрэц яшчэ да сьвітанку ||10||

прынясі ж нам о Агні як блізкі над блізкім
божа сумысны з багамі добраахвотна
скарб вялікі добраахвотна |
дар вялікі о наймагутны
учыні нам дзеля пажытку |
дар пяўцом о шчадроўча багатасыноўні
разатры нібы грозны моцар ||11||

ХВАЛЕБЕН 128

8 Паручхена, сын Дыводасаў | Агні | атіаішці

вось радзіўся каб род падтрымаць чалавечы
жрэц паводле закону свайго ды Ушыджаў
Агні водле завету Ушыджаў |
паслухмяны прагнаму дружбы
нібы скарб для прагнага славы |
жрэц бясхібны сядзе на месцы узьліву
атачоны на месцы ўзьліву ||1||

Агні мы раздухаем каб рушыў на Неба
пасылаем з паклонам дарогаю ладу
із жаротвай дарогай ладу |
падсіленьнем жыўлены нашым
ён аблікам ня вяне відам |
бог якога Заплодак прынёс чалавеку
з краю дальняга чалавеку ||2||

пуць-дарогай сваёю Зямлю абыходзіць
абыдзень асягае жарлівы раўлівы
семя точачы бык раўлівы |
бог дазорца соценнавокі
пераможца ў гушчобе дрэўнай |
Агні займае пасад на бліжніх вяршынях
займае на дальніх вяршынях ||3||

велядухім ачольнікам у кожным доме
Агні бог для рупліўца ураднік аброку
разумеецца на аброку |
разумеецца на абрадзе
спараджэньняў усёдазорцам |

нараджаецца госьць упрыгожаны жырам
жортваноша нацёрты жырам ||4||

як зьмяшаецца жортва зь яго языкамі
з ласкі яго для Марутаў нібыта ежа
для увішнага нібы ежа |
падганяе ён паднашэньне
надзяляе веліччу сьвятцаў |
хай бароніць ад неручы ён ды ад згнібы
ад уроку праклёну згнібы ||5||

ён паўсюдны разлогі сьвяты пасярэднік
перапраўца ў правіцы трымае трывала
славапрагны аброк трывала |
для любога малітваслоўцы
да багоў ты адвозіў жортву |
для любога набожнага шчодрасьці дзьверы
Агні бог адчыняе дзьверы ||6||

ён у грамадзе пастаўлены як найспорны
як пан весяў запраўдны на жортвараздачах
улюбёны на жортвадачах |
над аброкам людзкім пануе
гаспадарыць ён над узылівам |
хай бароніць ён нас ад Варунавай кары
ад вялікабогавай кары ||7||

Агні прызваны як жрэц і ёмішча скарбу
сама прыкметны ён выбраны ў жортваношы
ў пасярэднікі ў жортваношы |
усявечны ён усяможны
вешчы жрэц дастойны аброку |
мілы ў памочнікі выбраны ён багамі
пад апеў на дабро багамі ||8||

ХВАЛЕБЕН 129

11 Паручхена, сын Дыводасаў | Індра, 6 сядзёр | атыашці,
8-9 атышаквары, 11 ашці

накіруй о Індра на закол калясьніцу
з краю далёкага ўвішны напрам наперад |
о бясхібны напрам наперад |
хай адразу прыйдзе на помач
нагароду няхай здабудзе |
як і гэты хвалебен о божа парыўчы
славень наш о божа парыўчы ||1||

ты пачуй нас о Індра каго ў баруканьнях
прызываюць асілкі за іх пазмагацца
пераможнага пазмагацца |
здабывальніка сьветла Сонца
заваёўніка нагародаў |
магуты імкнуцца пакарыць пераможцу
бы стаеньніка пераможцу ||2||

ты бурдзюк напаўняеш мужчынскаю сілай
праганяеш о волаце скупого мужа
унікаеш скупого мужа |
Індра божа табе і Небу
самазыркаму богу Рудру |
Мітру вяшчаю Варуну сказ далясяжны
літасьціваму далясяжны ||3||

хай ваш Індра да нас пасьпяшаецца сьпешна
усявечны таварыш надзейны супольнік
у спаборах дужы супольнік |
падтрымай ты нашу малітву
задаволь у кожным змаганьні |

жадны вораг цябе не адолее божа
ты ж любога здалееш божа ||4||

пазьбівай ты з усякага ворага пыху
да брусоу найвастрэйшых падобнай пасобай
грозны божа грознай пасобай |
ты вядзі нас як вёў дагэтуль
незраўнаным есі асілкам |
прагані ўсе беды вазьніца ад Пуру
ротаносны нашы вазьніца ||5||

я вяшчаю хвалебен прыўкраснаму сядру
як шчадрэц прызываны ён будзіць мысьлітву
чортабойца будзіць мысьлітву |
хай прагоніць ён перагудаў
незычлівасьць адверне зброяй |
хай асядзе на самае дно ліхаслоўца
быццам пыл асядзе сурочнік ||6||

хочам здабыць мы гэтай жаротвай бліскучай
хочам здабыць дарадаўча дар добрамужны
шчасьцяносны дар добрамужны |
незычліўца зычлівым зовам
мы насыціць хочам узьлівам |
бога Індру ісьціннай заахвотай зовам
жортвагоднага істым зовам ||7||

хай наперад з падмогаю самабліскучай
мчыць ваш Індра каб нашых нядобразычліўцаў
разадраць нядобразычліўцаў |
хай страла сама сябе зьнішчыць
што пусьцілі у нас ядухі |
хай згарыць хай у нас ня лучыць
галаўня хай у нас ня лучыць ||8||

Індра сьпяшайся сюды з дарамі бучнымі
пуць-дарогай імчы бязваднай
руш пуцінаю безварожай !
сударож ты нам на чужыне
сударож ты нам на радзіме !
барані нас здалёку ды зьблізу падтрымча
барані нас заўжды падтрымча ||9||

Індра сьпяшайся сюды з дарамі збавеньня
грознаму богу хай сударожыць падмога
нібы Мітру велепадмога !
о найгрозны наш памачніча
о нясьмертны наш абаронча !
паразі калясьніцу разючую божа
паразі о вялебны божа ||10||

барані жарнавіча ты нас ад няверных
ты бясхібны прагонца мужоў ліхамысных
бог прагонца ўсіх ліхамысных !
ты забойца ліхога чорта
шчыт такому як-я-апеўцу !
гэткім цябе нарадзіў радзіцель о сьвятча
чортазабойцам нарадзіў о сьвятча ||11||

ꣳꣳꣳꣳꣳꣳ ꣳꣳ

10 Паручхена, сын Дыводасау | Индра | атиаици, 10 трыштубе

Индра божа прыйдзі ты да нас з далячыняў
дому прыйдзі на жаротву як пан пасаду
як уладца як пан пасаду |
прызываем цябе сягонья
на ласунак на выжым Сомы |
як айца яго дзеці завём нагародцу
найшчадрэйшага нагародцу ||1||

выпі Сому о Индра ты выжыму жорнаў
соку з поўнае кадзі як буйвал са студні
як асьмяглы буйвал са студні |
насалодзься ім ап'яніся
насыцься удосыць сытою |
хай жа цябе буланкі прывязуць як Сонца
як прывозяць штодзённа Сонца ||2||

спрат адшукаў ён нябёсны тайную сховань
як зародак птушыны сукрыты у кручы
унутры у бясконцай кручы |
як захопнік хлеў адчыняе
Индра першы між Ангірасаў |
адамкнуў перуновец замкнёным ласункам
вароты замкнёным ласункам ||3||

ашчаперыўшы крэпка свой пярун рукамі
натачыў яго Индра на забойства зьмея
як часак на забойства зьмея |
ахінуты патугай Индра
магутою вялікім бліскам |

як дзярэўе цясьляр ты напасьнікаў валіш
як сякерай ворагаў валіш ||4||

рэкі ты вызваліў Індра разгаціў гаці
к мору струменіць пусьціў нібы калясьніцы
к нагародзе бы калясьніцы |
дапамогі свае запрогшы
плынуць плыні к бясконцай цэлі |
бы каровы што ўсё малако чалавеку
аддаюць пітво чалавеку ||5||

змайстравалі мы гэта табе слаvasлоўе
як умелы цясьляр калясьніцу зрабілі
каб улітасьцівіць зрабілі |
упрыгожылі цябе божа
бы каня пераможцу ў гонах |
жарабца магута на багацьцездобычу
на здабычу усіх багацьцяў ||6||

пабурыў дзевяноста цьвярдэняў для Пуру
для ўгодніка Дыводаса ты о скакуне
перуном пабурыў скакуне |
ты Шамбару для Атытхігвы
зрынуў грозны з высокай кручы |
о раздаўча вялікапатужны багацьцяў
о раздаўча усіх багацьцяў ||7||

аріам шчодрым на жортвы заўжды памагаў ён
стопаможны ў спаборах дзе Сонца здабычай
у баёх дзе Сонца здабычай |
пакарыў для Продка няверных
скуру чорную падначаліў |
як агонь што дазваньня сушняк спапяляе
ліхачынцу ён спапяляе ||8||

кола Сонца сарваў ён народжаны сілай
голос ён адабраў бог руды на сьвітаныні
валадарны скраў на сьвітаныні |
з далячыняў калі ахвотна
ты на помач прыйшоў вяшчуне |
як для Продка памогі усе перавысіў
нібы дні усе перавысіў ||9||

за новыя слаўні разбурча цьвярдэныяў
барані абаронча нас мужначынны |
увельбены ты Дыводасавым родам
расьці ж о Індра нібы Неба штодзённа ||10||

खवालैबेन त्ति

7 Паручхена, сын Дыводасау | Индра | атйаици

то перад Индрам дужым схіліўся Дух-Неба
то перад Индрам Зямля разылеглася ўшыркі
велічна разылеглася ўшыркі |
Индру ўсе багі аднамысна
на чале паставілі разам |
толькі для Индры усе жаротвы людзкія
хай жа будуць дары людзкія ||1||

дабіваецца божа цябе кожны-ўсякі
аднаго на усіх для сябе на адправах
сонцапрагны ён на адправах |
мы цябе перапраўцу бога
запрагаем у дышаль зычню |
як прынаджваюць Индру аброкамі людзі
славаслоўямі Индру людзі ||2||

цягне кожны цябе да сябе на падмогу
ў барацьбе за кароў загароду гавяды
за згароду Индра гавяды |
зводзіш ты абедзьве радзіны
сонцапрагных у бой кідаеш |
сваім блішчучы божа суратнікам грозным
перуном суратнікам грозным ||3||

добра ведаюць пуру твой вычын адважны
помняць о Индра збурэньне асеньніх цьвержаў
зруйнаваньне асеньніх цьвержаў |
пакараў ты сьмертнага божа
неаброчніка пан магуцьця |

адабраўшы ў яго шыр зямную ды воды
ап'янёны гэтыя воды ||4||

слыне вычын твой мужны о туру магутны
як памог ты Ушыджам напіўшыся Сомы
у сяброў напіўшыся Сомы |
пастараўся для іх старанна
дзеля слаўнае перамогі |
і адну за другой здабылі яны рэкі
зваявалі плынныя рэкі ||5||

хай на гэтай Зары нам узрадзее Індра
ты заўваж наш хвалебен завітву жаротву
на сонцаздабычы жаротву |
як зьбярэсься ворагаў нішчыць
перуноўча магутны Індра |
ты найноўшага ўрадніка пачуй малітву
маю ты паслухай малітву ||6||

зьлітуйся о Індра падсіліўшыся Сомам
недруга сьмертнага зьнішчы о дужародны
перуном забі дужародны |
ліхадумцу усьмерці божа
ты пачуй нас о сама чуйны |
як бяда ў дарозе хай урок абміне нас
хай усякі ўрок абміне нас ||7||

ХВАЛЕБЕН 132

6 Паручхена, сын Дыводасаў | Индра, 6 (першая палова
слаўню) Индра-Парвата | атыйащці

нам бы Индра шчадроўча у першай сутычцы
здолец з тваім памажэньнем сваіх супорцаў
перабораць іх у саборы |
набліжаецца дзень рашучы
заступіся ж ты за выжымцу |
хай жа нам выпадзе выйгрыш на гэтай вучце
нагароданосны на вучце ||1||

у саборы за Сонца пад славень-прыяньне
калі Агні ўмашчаюць растопленым маслам
заравальца топленым маслам |
Індру ў гэтую дніну кожны
мае бога прызваць пачціва |
надзяляй жа заўсёды нас дарам багацьцем
балагі балагім багацьцем ||2||

гэты ласунак табе бліскучы прадаўні
пастыру ладу абранаму ў абаронцы
на аброку ды ў абаронцы |
то пацьвердзі і сёньня гэта
прамянямі зораць унутар |
ён бо Индра вядомы як гоўездабыўца
для радні кароваздабыўца ||3||

мы апяваем Індру сягонья як перша
як Ангірасам ён расчыніў загароду
успаможнік адкрыў згароду |
як для іх ты змагаўся біўся
так за нас барукайся біся |

падкарай жортвадаўцам заўсёды няверных
падкарай найлютых няверных ||4||

ты прыцягваеш позірк мужоў сваім духам
у саборы калі яны мчацца па славу
нагородзе жадны па славу |
славасловяць яму каб дужы
доўгі век ім здабыў патомства |
нібы дадому рушаць да Індры малітвы
багавітыя мкнуць малітвы ||5||

Індра-Парвата багове першыя ў бітве
хто б на нас ні напаў вы забеце нападцу
перуном забеце нападцу |
хай пакажацца ён зьбегу
сховам да якога мкнуўся |
хай жа волаце ворагаў нашых паўсюды
разрываючы рве паўсюды ||6||

ХВАЛЕБЕН 133

7 Паручхена, сын Дыводасау | Индра | 1 трыштубг, 2-4
ануштубг, 5 гайатры, 6 дгерыці, 7 атйашці

абодва сьветы ачышчаю абрадам
спалю пазбаўленых міласьці Індры |
напасьнікаў нашых з памогаю божай
ляжаць разадраныя на баявішчы ||1 ||

ты напасьнікам нашым Індра
ведзьмаком патрушчы галовы |
размаджэр нагою абутай
у вялікі понаж абутай ||2 ||

зьнішчы ворагаў жарнавіча
ведзьмакоў раскідай загоны |
на развалінах на вялікім
на пабоішчы на вялікім ||3 ||

раскідаў тройчы пяць дзясяткаў
ведзьмакоў ты ў сваіх нападах |
кожны ведае пра асілка
пра цябе магута асілка ||4 ||

ты пішачы страшнага зьнішчы
чорта ў рыжых зубцох-калючках |
раздушы ўсялякага чорта ||5 ||

раскідай напасьнікаў Індра пачуй нас
запалаў небасхіл як Зямля у спалоху
як ад горачы у спалоху |
о найпалкі з аружжам палкім
грозны рушыш ты з грознай зброяй |

мкнеш нястрымны сьмелы нязгубча мужоў з ваярамі
з тройчыкроць сямю ваярамі ||6||

здабывае выжатнік бучную сялібу
адганяе аброкам ад сябе варожжа
адганяе богаварожжа |
хоча ён перамогахочы
авалодаць тысячай скарбаў |
памагае выжымцу няспыннаму Індра
нагародзіць выжымцу Індра ||7||

ХВАЛЕБЕН 134

6 Паручхена, сын Дыводасаў | Вецер | атйаиці

хай жа порсткія коні цябе на ласунак
о Ветру прымчаць сюды на першапаіны
прымчаць на сомапаіны |
хай цябе распазнае божа
апануе Ёлагода мысел |
на запрэжаным возе яжджай на раздачу
о Ветру на шчырараздачу ||1||

хай цябе ап'яняць нашы сокі п'янкія
наш згатунак о Ветру бліскучыя Сомы
з малаком змяшаныя Сомы |
хай пакорыць напітак здольны
бога дзеля ўсёпамажэньня |
тут на шчодрараздачу запрэжкі малітваў
прызываюць яго малітвы ||2||

запрагае двух коней спрытлівых у поваз
Вецер у дышаль рыжа-чырвоных вазілаў
у ярмо найлепшых вазілаў |
абудзі о Ветру Раскошу
як каханку яе каханак |
асьвятлі Неба-Дол запаліўшы Зарыцы
запалі на славу Зарыцы ||3||

для цябе ярка-чыстыя воддаль Зарыцы
шаты ткуць балагія зь дзівосных праменьняў
апранахі з новых праменьняў |
для цябе дабром усялякім
вечнадойка доіцца скарбам |

ты Марутаў з ажыўчых грудзей нарадзіў быў
зь нябёсных грудзей нарадзіў быў ||4||

для цябе яны чыста-празрыстыя льюцца
плынуць грозныя плыні віруюць п'янкія
водавірныя ды п'янкія !
у цябе лавец змардаваны
на лавітве просіць удачы !
ты ад быта і духа бароніш баронча
ад любога заўжды-баронча ||5||

ты дастойны о Ветру напіціся ўдосыць
паспытаці у нас выжыманьяў найпершым
Сомаў выжматых сама першым !
клічуць весі цябе наўзахват
прывярнуць да сябе імкнуцца !
дояцца дойкі табе малаком на вучту
жыраносяць усе на вучту ||6||

᳚᳚᳚᳚᳚᳚ ᳚᳚

9 Паручхена, сын Дыводаса᳚᳚ | 1-3,9 Вецер, 4-8 Индра-
Вецер | атйашиці, 7-8 ашці

разасланы муруг прыяжджай на бяседу
ты на тысячы супража᳚᳚ пане запрэжак
на стакротных пане запрэжак |
бо ж табе на першапаінах
богу ўсе багі саступілі |
для цябе гэты выжым мядовы о Ветру
ап'яняйся натхняйся Ветру ||1||

для цябе гэты жорнаачышчаны Сома
ў кадзь струменіць убраны у прагныя шаты
у чысьцюткія ўбраны шаты |
гэта доля твая між людю
між баго᳚᳚ аброчыцца Сома |
прыяжджай на запрэжках сваіх о зычлівы
прыяжджай ахвотна зычлівы ||2||

прыяжджай на абрад на стакротных запрэжках
ты на тысячакротных да нас на бяседу
о Ветру на жортвабяседу |
гэта доля твая о божа
ўчасны датак сонцапраменны |
ўжо прынеслі абраднікі чыстыя сокі
ўжо гатовы ясныя сокі ||3||

хай запрэжаны воз прывязе вас на помач
на ласункі адборныя к нам на бяседу
о Ветру на жортвабяседу |
вы адпеце зь мядова соку
першапіцьце вашае права |

о Ветру з бліскучаю прыходзьце адгодай
о Індра прыходзьце з адгодай ||4||

хай прывернуць малітоўі вас да абрадаў
сок ачышчаны Сомы нагароданосны
бы скакун нагароданосны |
пеце ж Сомы о добрахоты
прыхадзеце да нас з пасобай |
Індра-Ветру п'янецся нашым сядрам
жорнавыжматым гэтым сядрам ||5||

выжматы Сомы для вас з вадою змяшаны
ужо прынеслі абраднікі чыстыя сокі
ужо гатовы ясныя сокі |
паналіты для вас о Ветру
праз цадзіла хуткія бруі |
праз паўсыцінкі авечыя мкнуцца жадліва
мкнуцца Сомы да вас жадліва ||6||

мчыся Ветру над кожным заснулым сьпяшайся
рушце тамтуль о Індра дзе жоран гамоніць
у доме аброчным гамоніць |
узьнялася Ўлагада заструменіла масла
з поўнай супражжу едзеце вы на адправу
едзеце сюды на адправу ||7||

едзеце гэтуль о Індра на сомаўзьлівы
хай жа мяды забруяцца нам на удачу
ля смакоўніцы на удачу |
набухаюць дойкі наліваецца збожжа
не зьнікае ніколі о Ветру ў кароваў
малако у тваіх кароваў ||8||

дужаногія Ветру твае най-вазілы
у рацэ яны лётаюць лётма быкове

растучы патужна быкове І
мчаць бяз коней яны раўнінай
не стрымаеш іх слаvasлоўем І
цяжка іх акілзаць што праменьне запрэгчы
рукамі схапіўшы запрэгчы ІІ9ІІ

ХВАЛЕБЕН 136

7 Паручхена, сын Дыводасаў | 1-5 Мітра-Варуна, 6-7
боствы паводле азнакі | атіяшці, 7 трыштубг

прынясеце ж уважным паклон найвыдатны
літасьцівым багом найсалодкую жортву
учынеце малітву жортву |
усядзержцам жырапітушчым
праслаўляным на што-аброку |
не аспрэчыць нікому ніколі валоды
іх бажыстасьці ды валоды ||1||

разьвіднеў для шырокага праход шырокі
стала правіць дарогаю ладу праменьне
правіць вокам Бгагі праменьне |
там на Небе сяліба Мітры
дом Варуны ды Арыямана |
слаvasлоўце ж вялікай іх сіле-жывіцы
дубажыстай сіле-жывіцы ||2||

сьветланоснай Бязмежы падтрымніцы люду
дзень пры дні сударожаць ёй Мітра-Варуна
нядрэмныя Мітра-Варуна |
сьветланоснай паны дарэньня
валадзеюць яны валодай |
Мітра зь іх двух Варуна людзей парадкоўца
Арыяман людзей парадкоўца ||3||

хай жа Мітру-Варуну ён спорыць найспорна
Сома на кожных паінах долепрыемца
бог між бостваў долепрыемца |
хай багі ім сягоньня разам
насалодзяцца ап'яняцца |

споўнеце ж нашы прасітвы ўладныя богі
малітвы суладныя богі ||4||

мужа сьмертнага спраўна што ім дараносіць
ад усякай багове бароняць уразы
богаўгодніка ад уразы |
Арйаман таго даглядае
хто жыве паводле закону |
хто рачэньнямі краснымі славіць закон іх
славаслоўем красіць закон іх ||5||

Небу высокаму шану абодвум сьветам
Мітру прамовіць хачу Варуну падаўцу
многалітаснаму падаўцу |
слаў жа Індру слаў Агні Бгагу
небажыхара Арйамана |
хай нам патомства ў доўгажыцьці сударожыць
помач Сомы хай сударожыць ||6||

з пасобаю божай улюбёнцы Індры
мы самаясьнейма падобна Марутам |
хай Агні бароніць хай Мітра-Варуна
хай стануць і нам і шчадроўцам на помач ||7||

ख़बालेबेन 137

*3 Паручхена, сын Дыводасау | Мітра-Варуна | аты-
шаквары*

прыхадзеце на нашы выжим
жорнавыжматы сок п'янючы
пазабелены ды п'янючы |
прыхадзеце да нас усполе
небасяжныя ўладарове |
вам гэты Мітра-Варуна чысьцюткі Сома
малаком забелены Сома ||1||

прыхадзеце гатовы выжим
Сомы зьмешаны з сыраквашай
сокі зьмешаны з сыраквашай |
дзеля вас з прамянямі Сонца
на прачыне Зары-зарыцы |
Мітра-Варуна выжматы ён на піценьне
на абрад для вас на піценьне ||2||

бы карову на золку сыцёблы
доцяць жорнамі вам рупліўцы
доцяць Сому для вас рупліўцы |
прыхадзеце да нас усполе
на жаротву на сомапіву |
вам ён выжматы Мітра-Варуна мужамі
на піценьне мілы мужамі ||3||

ХВАЛЕБЕН ІЗ

4 Паручхена, сын Дыводасаў | Пушан | атіаашці

крэпне песьня Пушану магутнаму богу
дужароднага сілы ня чэзнуць ня слабнуць
хваласьпевы яму ня слабнуць |
слаўлю бога ўміласьціўляю
літасьцівага памагальца |
што к сабе прыцягнуў думкі кожнага мужа
шчыры бог усякага мужа ||1||

падганяю Пушане цябе слаvasлоўем
бы ў забегу каня каб расьсеяў ты ліха
бы вярблюд перапраў празь ліха |
бога я прызываю сьмертны
у сябры заву літасьціўца |
зрабі ж о Пушане нашы зычань бліскучым
нагароданосным бліскучым ||2||

памажэньнем тваім о Пушане сяброўскім
карыстаюцца здаўна твае хвалатворцы
велядухія хвалатворцы |
да цябе мы з новаю рушым
словапросьбаю аб багацьці |
прыхадзі многаслаўны нягнеўны заўсёды
з нагородай да нас заўсёды ||3||

будзь жа з намі на лёгкую здобыч багацьця
з славахочымі будзь о нягнеўны падаўча
козлаконны многападаўча |
прывярнуць бы лёгка цябе нам
дзівадзею хвалою упраўнай |
я ж табою о жаркі Пушане ніколі
ня грэбаваў дружбай тваёю ||4||

ХВАЛЕБЕН 135

11 Паручхена, сын Дыводасау | 1,11 усе багі, 2 Мітра-Варуна, 3-5 Ашвіны, 6 Индра, 7 Агні, 8 Маруты, 9 Индра-Агні, 10 Пан малітвы | атіашиці, 5 брыгаці, 11 трыштубг

чуйце ж Агні я стаўлю на чале празорам
лік бажысты мы сёньня сабе выбіраем
Индру-Ветра мы выбіраем |
на пупе сяродзіцца новы
наш хвалебен на Сьветлавіце |
хай жа мкнуць лёгка наперад нашы малітвы
багавітыя мкнуць малітвы ||1||

вынесьлі вы калісьці о Мітра-Варуна
нелад за межы ладу о здольныя богі
у запале здольныя богі |
і пабачылі на пасадах
вашых мы залатое лона |
не малітвай ня мыслам на ўласныя вочы
на ўласныя сомавы вочы ||2||

прызываюць хвалебнамі вас о Ашвіны
заклікаюць гукаюць набожныя людзі
жаротвай набожныя людзі |
валадыкаў красы-багацьця
ўсіх насыціваў насычальных |
пырскаюць колы вашага поваза мёдам
залатога о дзівы мёдам ||3||

раскрываеце вы небасхіл на сьвітанку
запрагаеце поваз на небапрасіны
бяспыльны на небапрасіны |

стаіце вы ў кузаве богі
залатога о дзівы воза І
як дарогаю рушыце вы праз паветра
напрасткі мчыце праз паветра ॥4॥

моцай о багатых моцай
надзяляйце нас днём і ноччу І
хай не занікне ніколі ваша шчодрасьць
не пакіне нас ваша шчодрасьць ॥5॥

для цябе гэты сядры бычыныя быча
выжым о Індра бруіцца сок бурапенны
жорнавыжматы бурапенны І
хай расшчодрыць цябе п'янючы
на адгоду ярку вяліку І
прыхадзі хваланоша нясёны хвалою
літасьцівы многахвалою ॥6॥

ты пачуй нас о Агні цябе прызываем
перадай жа багом ты дастойным аброку
ўладаром дастойным аброку І
як далі о багове дойку
падарылі вы Ангірасам І
доіць разам з рупліўцам Арыаман карову
нам вядомую двум карову ॥7॥

хай бяз нас не завянуць бліскучыя ўчынкы
вашы дзеі ня счэзнуць ані не пажоўкнуць
ніколі бяз нас не пажоўкнуць І
той хвалебен што вам пяецца
з роду ў род вечнановы яркі І
захавайце Маруты вы ў нас незраўнаны
захавайце ў нас незраўнаны ॥8॥

ведамы род мой Дадгйачу пра-Ангірасу
Прыямэдгу Канву Атры вядомы Продку
даўнім рушам таксама Продку |
ад багоў распачаты род іх
род жа нашы ад іх пачаты |
гэтым сьледам прайшоўшы схіляю хвалебнам
Індру-Агні к сабе хвалебнам ||9||

няхай жрэц абрачэ дарадаўцам дарэньне
Пан малітвы дзорны аброчыць з быкамі
зь вельмішчодрымі буй-быкамі |
вось пачулі мы далячутны
покліч жорна за выжыманьнем |
папастаўляю пасудзіны бог велядухі
шмат пасадаў бог велядухі ||10||

о адзінаццацера жыхараў Неба
о адзінаццацера жыхараў Долу |
о адзінаццацера жыхараў водаў
о багі наш аброк прымеце з уцехай ||11||

ХВАЛЕБЕН 140

13 Дыргатамас, сын Учатхйау | Агні | джагаці, 10
джагаці або трыштубг, 12-13 трыштубг

Агні сьветлу што любіць сядзець на аброчні
нібы жыр прынясі ты прачыстаму лона |
нібы покрывам бога пакрый слаvasлоўем
сьветлавознага яркага цемразабойцу ||1||

дападае двуродны да ежы патройнай
вырастае за год праглынутае богам |
то радзімы ён бык языкастабліскучы
то зьмятае падобна слану дзеравіны ||2||

ходзячы ходырам дзьве ягонья маткі
разам адно раджаюць дзіця пачарнеўшы |
высалапляючы гнеўна язык дыміць ён
бацькаў кармілец чэпіцца прагна да матак ||3||

запрагаюцца дзеля сьмяротнага мужа
хуткабежныя коні няўрымсныя коні |
мчаць уроссып яны падганяныя ветрам
па сабе пакідаючы чорнаразоры ||4||

разьбягаюцца лёгка дымлівыя коні
капытом падымаючы чорну пачвару |
шпарка па рэчышчы па шырокім разлогу
скачуць яны іржучы равучы раўліва ||5||

бурых ён абдымае падобны аздобе
самку нібыта бугай пакрывае з рыкам |
граючы сілай грознай красуецца целам
бык разьюшаны рогамі трасе няўлоўны ||6||

скіданых раскіданых ён прагна хапае
жонак сваіх спазнае зьягаецца зь імі |
зноў вырастаюць злучаюцца ў божай сіле
іншы аблік у бацькоў сабе сутвараюць ||7||

абнялі яго крэпка калматыя дзевы
уваскрэсьлі памёршыя яны дзеля мужа |
збаўца ад старасьці рушыць да іх раўліва
вышнім духам жыццём надзяляе нязгасным ||8||

покрыў матчын ён лізма вылізвае ўсюды
з войскам жарлівым па ейнай бяжыць паверхні |
надзяляючы сілай жыццёвай хадзячых
чорны сьлед каляіны пакідае ўсюды ||9||

ты палай дамавіце у нашых шчадроўцаў
бугаю сапучы палай палымлівы |
ускінуўшы парасткі ты заіскрыўся
мігціш мігатлівы як шчыт у спаборах ||10||

ты ладнаю нашай хвалою не бязладнай
насыцься прыемнай ня іншай прыемнай |
тым чыстым на целе тваім палымяным
здабудзь нам о Агні багатых дарункаў ||11||

дай нашаму возу ды нашаму дому
ты самавяслоўны самаходны човен |
які б нашым воям людзям і шчадроўцам
служыў пераправаю служыў аховай ||12||

прымі ж урачыстань о Агні ласкава
хай Неба зь Зямлёй самаслаўныя рэкі |
каровамі збожжам і доўгімі днямі
адораць сытою рудыя Зарыцы ||13||

ХВАЛЕБЕН 141

13 Дыргатамас, сын Учатхіяў | Агні | джагаці, 12-13
трыштубг

замігцела пазорнае божае зьзяньне
радзілося ад сілы каб тут красавацца |
нацянькі або не яго сьпеў дасягае
плыні ладу зьліліся ў адзіным сутоку ||1||

красны кладзецца ён на карміліц насытнік
потым на матак сваіх сямікроцьлагодных |
трэцяга ж разу яго спараджаюць жонкі
доцяць быка радзімага дзесяць руплівіц ||2||

ці здабыты са споду з выявы бычынай
валадарнымі ўладцамі ён вечнаюны |
ці спакону ў судзіне на мёдазьмяшэньне
прыхаванага вынес яго нам Заплодак ||3||

ці ад бацькі навышняга ўзяты прадзіўны
траважэр жаратлівы пажыўных расьлінаў |
ці з абодвух расьцера яго нараджэньне
запалаў ён прачысты над юнымі юны ||4||

ён у матак сваіх уваходзіць прачысты
у каторых разросься ня знаючы шкоды |
і пакрыўшы сабою старых спаракнелых
ён на новых на юных кідаецца кідма ||5||

абіраюць яго за жраца жортваданьня
падыходзяць з дарамі да шчодрага пана |
што заўсёды багоў сваёй сілай натхненьнем
запрашае да сьмертнага падсілкавацца ||6||

узьяльцеў жортвагоднік ужваўлены ветрам
непрыручаны пырхае птахам па дровах |
чорнакрылы ў палёце сваім спапяляльным
чыстародны паветрам імчыць бездарожны ||7||

як умельцамі зроблены воз быстраходны
ён да Неба імчыцца чырвоначалонны |
адхінаюцца чорныя ад полымя ўладцы
як ад гнеўнага воя адпырхваюць птахі ||8||

то табою Варуна законадзяржалец
насычаецца сілаю Мітра Айраман |
як народзіся Агні прасьцёршыся духам
абдымаючы сьвет нібы вобадам сьпіцы ||9||

ты прыносіш трудліваму жатніку скарбы
ты прыводзіш багоў для руплівага мужа |
сёньня знову цябе як удачу у цырках
нам здабыць бы о юны атожылку сілы ||10||

надзялі нас багацьцем дамовага шчасьця
дабрабыту трывалага здоляй дацэльнай |
ты што правіш бы вожкамі о ладакемны
абодвума родамі на богаслужэньні ||11||

няхай жа пачуе нас жрэц быстраконны
мілагучны прасьветлы бліскучавозны |
няхай нас вядзе найвадатар бясхібны
да шчасьця да ручы да ўсякай прыдобы ||12||

услаўлены Агні трудлівым хвалебнам
пасаджаны навечна на ўсёдзяржаўе |
хай шчодрападаўцы хай мы церазь беды
п'раб'ёмся як Сонца праз покрыва хмараў ||13||

хвалебен 142

13 Дыргатамас, сын Учатхіяў і хвалебен-прыяньне:
1 паліва або Запалены Агні, 2 Самасын, 3 Мужаслаў, 4
Прывітаны, 5 мурог, 6 бога-брама, 7 Зара-Ноч, 8 два
жрацы бога-празорцы, 9 тры багіні (Сарасваці, Іда і
Бгараці), 10 Твайштар, 11 пан лесу, 12 славазычэньні, 13
Індра і ануштубэ

прывязі о Запалены Агні
ты багоў для выжымадаўцы і
ніць напні адвечную сёньня
дзеля ўгодніка сомачэрпца ||1||

жыравіты о Самасыне
медавіты аброк адмерай і
у такога-як-я-натхнёнца
што багом дагадзіць імкнецца ||2||

сьветлы чысты ён небывалы
чэсьць-аброкі зьмешвае зь медам і
Мужаслаў тры разы на содні
бог пачэсны паміж багоў ён ||3||

прывязі Прывітаны Агні
Індру яркалюбага гэтуль і
да цябе маё слаvasлоўе
ўецца сёньня краснаязыкі ||4||

сомачэрпец мурог сьцялю я
на аброку на чэсьць-абрадзе і
найразьлеглы богапрыстанак
я для Індры твару шырокі ||5||

хай адкрыецца пуць прачысты
многапрагны ладакармілец |
незьнікомая *бога-брама*
для багоў вялікавароты ||6||

праслаўляныя сужаніцы
Ноч-Зара ў прыгожых уборах |
юныя радзіцелькі ладу
хай жа сядуць тут на мурогу ||7||

двое мёдаязыкiх сьпеўцаў
багавітых жрацоў-празорцаў |
хай аброк абракуць наш сёньня
пасьпяховы данебасяжны ||8||

між багоў пастаўлена чыста
Готра між Марутаў *Бгараці* |
Іда Магі ды *Сарасваці*
хай сядуць на мурог пачэсны ||9||

хай *Тваштар* дзівоснае семя
саманногае многакротна |
на пупе тут пусьціць зычліва
нам на спор на росквіт на збытак ||10||

адпускаючы сам жывёлу
абрачы багом *пане лесу* |
хай адправіць жаротвы Агні
бог наймудры паміж багоў ён ||11||

із Марутамі із Пушанам
усябожнаму Ветру *слава!* |
надыханаму песьняй *слава!*
учынеце жаротву Індру ||12||

ты прыходзь паласіцца ўзьлівам
славазычнай жаротвай божа І
зоў пачуй ды прыходзь о Індра
прызываюць цябе на вучту ॥13॥

ХВАЛЕБЕН 143

8 Дыргатамас, сын Учатхіяў | Агні | джагаці, 8 трыштубг

Агні богу хвалебен навейшы дужэйшы
сыну сілы падношу я малітваслоўе |
Парастку водаў які са сьвятцамі мілы
жрэц усеўся на Доле зямным сваячасны ||1||

ледзь радзіўся Агні у навышнім разлогу
як заўважыў прачыстага бога Заплодак |
велічна ён разгарэўся вялікадухі
полымем Неба-Зямлю асьвятліўшы сьветла ||2||

не завянуць яго прамяням іскравітым
чыставіднага Агні бліскучага сілай |
мігацяць рабацяць нібы рэкі ў цямрэчы
сьветладайныя косы нядрэмнага бога ||3||

Агні закладзенага песьнярамі Бгрыгу
на пупе раўнадолу пупе бытаваньня |
ты да дому свайго падгані хваласьпевам
падобна Варуну самадзержца багацьця ||4||

як гримоты Марутаў яго не супыніш
як стралу як маланку пралітую зь Неба |
разгрызаючы вострымі ікламі дрэвы
нападае на іх як на ворагаў воін ||5||

ці насыціцца сьвяцец славітваю нашай?
ці супоўніць са сьвятцамі наша жаданьне? |
ці падгоніць натхняр наш хвалебен да цэлі?
чыставіднаму Агні вычэсваю песьню ||6||

к жыравіднаму вашаму ў дышлі абраду
рушыць к Агні запальнік нібыта да сябра !
хай ганец запалены на аброчнай адправе
узьнясе да багоў наш празор сьветлавіты ||7||

о Агні уважны уважнай магутнай
баронь абаронаю многаласкавай !
нязманнаю пільнаю многажаданай
ахоўвай нядрэмнай суродзічаў нашых ||8||

ХВАЛЕБЕН 144

7 Дырґатамас, сын Учатхйау | Агні | джагаці

вырушае на службу ў чароўным абліку
уздымаючы ўверх сьветлавітую песьню |
жрэц зіхоткі да чэрпняў імкне праваручных
да найпершых ласкальніцаў сваёй дамовы ||1||

шчыра яго прывіталі каровы ладу
дойкі замкнёныя ў лоне чыстага бога |
седзячы ў нетрах водаў разьнесены розна
смокча свае самасілы якімі рушыць ||2||

рупяцца дзьве аднакамагутныя дзевы
к цэлі адзінай імкнуцца наперагонкі |
Бгагу падобна вартаму нашых прызываў
промні як вожкі схапіў умелы вазьніца ||3||

пестуюць бога роўнаруплівых дзевы
разам у лоне адным жывучы супольна |
ноччу як днём сівы нараджаецца юным
праз пакаленьні ня вянучы не старэе ||4||

дзезяць пальцаў і славень яго падганяюць
бога сьмертныя мы прызываем на помач |
мчыцца бліскучы са сховішча па адхонах
новыя вехі стварыўшы са сьвітай сваёю ||5||

Агні божа ты кіруеш нябёсным сьветам
правіш сьветам зямным як пастух чарадою |
сели тут на мурог да цябе залатыя
дзьве пярэстыя колавартныя дзевы ||6||

Агні божа хвалебнам ты сім насалодзься
мілагучны сын ладу самавольны кемны І
ўсюдытвары пазорны ты радуеш вока
як сяліба паўнюткая ежай пажыўнай ||7||

खवाल्लेबेन १४५

5 Дырґатамас, сын Учатхйаў | Агні | джагаці, 5 трыштубе

папытайце ў яго ён хаджалы ён знаўца
да яго да вядушчага ходзяць з прасітвай |
нарачны ён загады нясе ды пасланьні
нагароды ўладар пан буянае сілы ||1||

у яго пытаюцца ён сам не пытае
пра панятае мыслам сваім празарлівец |
помніць кожнае слова з пакону да кону
давярае разважны ягонаму духу ||2||

да яго імкнуцца кабыліцы й чарпалы
ён адзіны й пачуе усе мае словы |
шматзагадны адольнік аброкавыконца
бездакорны памочнік магутны з маленства ||3||

нараджаецца зыркім пры іхнай сустрэчы
распаўзаецца сейміг набухлы з раднёю |
пелягуе на радасьць яго маладзіца
заступае дарогу ён дзевам юрлівым ||4||

ён зьвер вадзяны ён зьвер лесаходны
на шкуры навешняй асеў пасяліўся |
ён вехі сьмертным абвясціў ладазнаўца
бог ісьцінны Агні вядушчы празорца ||5||

ХВАЛЕБЕН 146

5 Дыргатамас, сын Учатхйаў | Агні | трыштубг

сяміпаводнаму слаvasлоўлю Агні
што сеў трохгаловы у лоне бацькоўскім |
у лоне таго што ня рушыць што рушыць
ую дасканалы запоўніў сьвятліцу ||1||

узрос велічэзны насустрач абоім
высокі нячэзьлівы бык вечнаюны |
паставіўшы ногі на сьпіну шырокай
рудым языком ён вылізвае вымя ||2||

хоць рушаць удзвюх да аднога цяляці
заўжды разыходзяцца гэты каровы |
вярстаючы тропы бясконцых дарогаў
ва ўсе вялікія адзетыя думы ||3||

на месца вядуць вечнаюнага бога
у сэрцы хаваючы сваім празорцы |
раку аглядзелі шукаючы шукма
зьявілася Сонца мужоў асьвяціўшы ||4||

вачэй задзіўленьне жыхара згародаў
малы ды вялікі заве жыцьцядаўцу |
шматкратна бываў ён радзіцелем шчодры
для нованародкаў усюдывідомы ||5||

᳚᳚᳚᳚᳚᳚ 147

5 Дыргатамас, сын Учатхйау | Агні | трыштубе

як Агні табе палымяныя рушы
гадзілі даўней нагародахоты |
каб радзелі сьпевамі ладу багове
у дзецях унуках спасобячы людзям? ||1||

ты зваж на малітву о Агні найюны
дару найшчодрую табе самавольны |
адзін цябе гудзіць другі ж апявае
табе слаvasлоўлю сабе я на славу ||2||

сьляпога відушчыя твае баронцы
спасьлі Маматэйу ад ліха о Агні |
ратуе ўсяведец мужоў добрачынных
ушкодзіць ня зможа і шкодаахвочы ||3||

каторы ж зламысьнік о Агні ня дорыць
а раніць сваёю двудушнасьцю хцівы |
няхай сам сябе ён сурочыць сурочнік
хай раніць самога сябе ліхаслоўем ||4||

ад мужа што мужа о дужы мардуе
сваёю о волаце мовай двудушной |
хавай апяваны свайго песьнятворцу
о Агні ніколі ў бядзе не кідай нас ||5||

ХВАЛЕБЕН 148

5 Дыргатамас, сын Учатхйау | Агні | трыштубг

калі яго выкраў руплівы Заплодак
жраца ўсябожнага ўсяежнага Агні |
зіхоткага ў весях людзкіх пасадзілі
падобнага Сонцу прыгожага відам ||1||

хай шкоды ня чыняць мысьлітвадаўцу
мне Агні аховай хай прыме хвалебен |
хай кожнаму ўчынку радуюцца рада
апеватварушчага малітваношы ||2||

схапіўшы яго жортвагодныя богі
вярнулі пад сьпелы на сьледнае месца |
знайшоўшы беглага прывялі дадому
бегучы бы коні запрэжаны ў поваз ||3||

шмат ён разгрызае сваімі зубамі
у лесе дзівосны зіхціць вызьнівае |
разносіць ягонае полымя вецер
як стрэлы стралка падганяе штодзённа ||4||

ніякі зласьлівец ніякі зламысьнік
яму не завадзіць у лоне зародку |
сьляпяя паглядам яго не сурочаць
сьябры ахавалі яго ад уразу ||5||

ᳵ᳚᳚᳚᳚᳚ 145

5 Дыргатамас, сын Учатхіяў | Агні | вірадж

да веляга скарбу імкнецца пан дому
магутны да месца магутных багацьцяў |
страчаюць пачціва пасьпешнага жорны ||1||

ён бык Небазем'я ён бык чалавецтва
ўсёжыванасытны ягоныя плыні |
ліюцца з улонья зіхценьнем зіхоткім ||2||

ён асьвятліў быў цьвярдыню Нарміні
празорца імклівы як порсткі стаеньнік |
як Сонца сьвятлівы ён сотнедыханны ||3||

паўстаў над сьвятліцай трайнай палымяны
над кожнай прасторай жрэц двойчыраджоны |
наилепшы аброчнік у сутоку водаў ||4||

усякі трымае дарунак жаданы
ён двойчыраджоны сабе на славу |
для сьмертнага мужа што годзіць гарліва ||5||

ХВАЛЕНІЕ

З Дыргатамас, сын Учатхіяў ! Агні ! ушніг

часта слаўлю цябе я Агні
і завуся мужам пачцівым !
нібыта ў пабудніка ў цябе пад апекай ||1||

багацяў скупых на жортву
унікаю тваіх перагудаў !
анічога бязбожнік здабыць не прымее ||2||

гэты ж сьмертны вялікаясны
найдужэйшы о Агні ў Небе !
будзьма першымі ўсёды твае пашаноўцы ||3||

ХВАЛЕБЕН 151

9 Дырґатамас, сын Учатхйау | 1 Мітра, Мітра-Варуна |
джагаці

сябра сабе да каровау каровахоты
спарадзілі дбалыя на абрадзе ў водах |
задрыжэлі два сьветы перад зычным асілкам
перад мілым пачэсным атульцам спарадау ||1||

першаважаць памочнікі вас Пурумідгі
як сяброве сябру аддаюць перавагу |
вы ж раскрыйце натхненьне апеўцу пуціну
о быкі пачуйце гаспадара сялібы ||2||

хай шануюць плямёны на спор на пажытак
славагоднае ваша быкі нараджэньне |
дараносіце ж вы скакуну ды абраду
вабіць вас адпраўленьне трудом і завітвай ||3||

працьвітае о Духі вам любае племя
абвясьцілі суладныя вы лад высокі |
здолю Неба высокага вы на падмогу
як быка у дышаль запрагаеце ў вучту ||4||

тут на Зямлі спаўняеце нашы жаданьні
томяцца ў лоне ладу бяспыльняы дойкі |
шумна галосцяць яны у прыціне Сонца
на зары на заходзе як злодзеялоўца ||5||

зычна прывецілі лад ваш калматыя дзевы
там дзе пуць апяваеце Мітра-Варуна |
дык пусьцеце на волю насыцьце малітвы
правіце мысьлямі вы песьняра-празорцы ||6||

хто аброкамі годзіць вам жрэц трудавіты
хто аброчыць натхнёны малітвавыконца |
да таго на адправу вы рушыце рада
дык прыйдзеце зычлівыя да нас на песьні ||7||

першымі вас малаком націраюць жортвай
масьцяць нібыта малітву багоў суладных |
песьні падносяць вам засяроджаным мыслам
мыслам уважлівым вы дасягнулі вялікай ||8||

сілай вялікай валоднеце вы жыцьцёвай
о чарадзеі натхняльнаю вечнаюнай |
сілы божай ні днінам з начама ні рэкам
не дасягнуці ні скнарам вашых багацьцяў ||9||

Хвалетвен 152

7 Дыргатамас, сын Учатхйау | Мітра-Варуна | трыштубе

у жырныя вы разадзеты адзежы
цякуць несупыніста вашыя мысьлі |
адрынуўшы нелад сваёй магутою
у ладзе вы правіце Мітра-Варуна ||1||

ня кожны прымее спасьцігнуці гэта
ёсьць ісьцінным грозны заклён празарліўцау |
трохкутнага грозны б'е двойчдвухкутны
хто ганіць багоу той састарыцца першым ||2||

бязногая рушыць уперад суногіх
хто тое о Мітра-Варуна спасьцігне? |
зародак нясе сам бярэмя сусьвету
спаўняючы лад вынішчае бязладзьдзе ||3||

мы зорым як кружыць вакол маладзіцау
каханак але не зьягаецца зь імі |
у адзежы бяскрайнія адзеючыся
устава прыемная Мітры-Варуны ||4||

няконь з нараджэньня скакун беспаводны
ляціць іржучы ён дагары сьпіною |
няздумнай радуоцца мужы малітве
уставу шануючы Мітры-Варуны ||5||

насыцілі словалюбца Маматэйу
каровы з вымя таго памачніцы |
хай мкне да насыціва вехавядушчы
Бязмежы трымаецца вусназдабыўца ||6||

– кола першае –

на жортву салодкую вас запрашаю
паклонам о Мітра-Варуна любоўю !
хай наша малітва змагае ў спаборах
хай лівень нябёсны нам спорыць заўсёды ||7||

хвалебен 153

4 Дырґатамас, сын Учатхіяу | Мітра-Варуна | трыштубе

мы чцім вас о волаты адзінамысна
паклонам о Мітра-Варуна жаротвай |
жырамі о жырасачлівыя ўсім што
нясуць як абраднікі у нас з малітвай ||1||

узьнесены славень вам мысьлезапрэжны
хвалебен вялікі як вашая ўстава |
на вучтах дзе жрэц намашчае вас жырам
уладнік шукаючы вашае ласкі ||2||

набухла карова Бязьмежа для мужа
суладнага Мітра-Варуна узьліўцы |
што вас прыскорвае на жортвараздачу
як жрэц чалавечы з гатовым узьлівам ||3||

хай воды нябёсныя вам і каровы
у весях гасьцінных закрашваюць Сому |
хай нашы пан дому у гэтым пяршуе
усьпеце ж малокаў сьвітальнай каровы ||4||

хвалёбен 154

б Дыргатамас, сын Учатхіяў | Вішну | трыштубг

я вычыны Вішну прамоўлю сягонья
як вымераў велі прасторы зямныя |
як вышнюю зборню ён выставіў цвёрда
шагнуўшы трыкrotna шырокасягалец ||1||

за ўчынкі выбітныя вельбіцца Вішну
жыхар на гары зьверагрозны блукалец |
у чыйх трох кроках шырокіх шаганьнях
знайшлі прыстанішча ўсе быты жывыя ||2||

хай рушыць зычная да Вішну малітва
да горца да быка да шырокасяжца |
што гэту вышнюю разлогую зборню
адзін за тры крокі разьмераў сялібу ||3||

яго невычэрпныя поўныя мёду
тры крокі п'яняцца яны самавольна |
Зямлю ды Неба ён адзін трыадзіна
падтрымвае стала апора ўсім бытам ||4||

папасьці б мне ў мілы ягоны прыстанак
дзе рада раююць набожныя людзі |
радзіна шырокасягальнага бога
у вышнім сьледзе Вішну крыніца мёду ||5||

папасьці б у вашы двубогавы жытлы
кароў многарогіх нястомных прыстанак |
адкуль нам шырокасягальнага тура
сьлед вышні пралівае сьвятло дадолу ||6||

хвалебен 155

6 Дыргатамас, сын Учатхіяу | 1-3 Индра-Вішну, 4-6
Вішну | джагаці

усхвалеце ж ваш выжым уважнаму богу
веляволату й Вішну нязманным асілкам |
што на горным удвух узвышаюцца верху
як на спрытным стаеньніку магутны вершнік ||1||

грозныя вы Индра-Вішну багове ў бітве
творыць для вас абарону сомапітушчы |
о багі вы нацэлены ў сьмертнага выстрал
прэч адводзіце стрэлы стральбіта Крышану ||2||

насычаюць яны яго сілай мужчынскай
сын схіляе бацькоў насалодзіцца семем |
зьнізу зьверху імя накладае айцова
трэцяе ж ён разьмяшчае ў сьвятліцы Неба ||3||

сіле мужняй ягонай мы творым хвалебен
невярэднаму сторажу шчодрому сьмельцу |
што разьмераў шырокімі трыма шагамі
на жыцьцё на прывольле зямныя абшары ||4||

толькі два сонцавіднага волата крокі
бачыць сьмертны ў вялікім ужо задзіўленьні |
а на трэці ніхто й не дзяржае глядзеці
нават птахі крылатыя ў сваім палёце ||5||

налажыўшы тры сотні шэсьцьдзсят імёнаў
ён стаеньнікаў выпусьціў колаваротных |
веляцелы зьмераўшы сябе зь песьнярамі
на завітву ідзе юны муж не хлапчына ||6||

ХВАЛЕБЕН 136

5 Дыргатамас, сын Учатхйаў | Вішну | джагаці

будзь ласкавым як сябар о жырапітушчы
хуткі хадок шырокабліскучы разьлеглы |
вось для цябе о Вішну хвалебен успорны
спорны аброк ад вядушчага жортвадаўцы ||1||

хто ж урадніку даўняму й новаму богу
годзіць Вішну ды жонкам яго пачціва |
хто абвесьціць вялікага велераджэньне
той у славе і роўню сваю перавысіць ||2||

дараносьце яму што вядомы вам слаўцам
як дзіця пракаветнае ісьціны-ладу |
абвясьцеце ж імя яго знаючы добра
мы бажаем о Вішну тваёй памыслоты ||3||

сіле ягонага духу важа Марутаў
верны валодар Варуна верны Ашвіны |
здоляй навывшняю Вішну днізнаходнай
з другам-супольцам ён раскрывае кароўнік ||4||

памагалец бажысты бажыстаму Індру
добрачыннаму шчэ добрачыннейшы Вішну |
аріу ўраднік напоўніў жыцьцём трыдамовы
надзяліў ён аброчніка доляю ў ладзе ||5||

Хвалёбен 157

6 Дыргатамас, сын Учатхйау | Ашвіны | 1-4 джагаці,
5-6 трыштубг

абудзіўся Агні запалала Зара ўжо
падымаецца Сонца зь Зямлі прамяніста |
запраглі і Ашвіны свой воз у дарогу
да жыцьця ўсё рухавае падняў Савітар ||1||

мужны воз о Ашвіны запрогшы хупава
мёдам жырам акропце вы нашую ўладу |
узмацнеце вы нашую ў бітве малітву
нагородам жадны мы ў спаборы асілкаў ||2||

хай жа едзе да нас воз Ашвінаў славыты
мёданосны трохколавы імкліваконны |
хай жа спору ўсяшчасны трохмесцавы шчодры
прывязе нам двуногім і двойчыдвуногім ||3||

прывязеце Ашвіны нам клёку-падсілку
акрапеце вы нас медавітаю пугай |
працягнеце жыцьцё ды сатрэце хваробы
адхілеце варажнечу будзьце сябрамі ||4||

то ж вы укладаеце ў самак зародак
то ж вы ўнутар быгаў усіх о быкове |
то ж вы да жыцьця падымаеце воды
збуджаеце дрэвы Ашвіны агонь вы ||5||

то ж вы гаяры з гойным гоівам розным
калясьнічыя на сваёй калясьніцы |
уладу Ашвіны даруеце мужу
што вас жаротваю пачціў шчырасэрда ||6||

ХВАЛЕБЕН 158

б Дыргатамас, сын Учатхйау | Ашвіны | 1-5 трыштубе,
б ануштубе

о добрыя Рудры шматмудрыя спорцы
адорце нас многаласкавыя дзівы |
як вам сын Учатхйау службуе нажыткам
калі зь нескупою мчыце дапамогай ||1||

які вам угодзіць угоднік на вучце
што тут вы сядзеце у сьледзе каровы? |
абудзьце сваю дараносную шчодрасьць
о ўсёды гатовыя споўніць жаданьне ||2||

як ваша запрэжка дзеля сына Тугры
між валваў застыла паром непахісны |
так мне б да вашага прытулішча рушыць
як вой у дарогу на конях лятучых ||3||

няхай сына Учатхйі атуліць хвалебен
ня высмактаць дзвьюм мяне дзевам крылатым |
ня зжэгчы і дровам дзсяцікасьцёрным
калі ваш палоньнік зямлю будзе грызці ||4||

ня сталі глытаць мяне мацеры-рэкі
калі мяне ў путах тапілі рабове |
хацеў яму голаў адсячы Трайтана
ды сам сабе грудзі расьсёк і рамены ||5||

Дыргатамас што сын Маматы
стары на дзясятым дзясятку |
малітоўца а стаў калясьнічым
асядлаў паток наравісты ||6||

ХВАЛЕБЕН ІСО

5 Дыргатамас, сын Учатхіаў | Неба-Зямля | джагаці

усяму яны Неба-Зямля споратворцы
на сабе несучы празарліўца паветра |
бог між пары бажыстых уродлівых чашаў
рушыць сьветлае Сонца паводле закону ||1||

даглядаюць яны невычэрпны вялікі
бацька й маці ахоўваюць усіх істотаў |
нібы тыя красуні найдзёрзкія дзевы
разубраныя бацькам абедзьве відалі ||2||

сын вазьніца бацькоў ачышчае чысьцілам
праз цадзіла бытаў чарадзейнай магою |
у быка юрлівага ён доіць штодзённа
малако празрыстае у рабой каровы ||3||

празарлівы з умелых багоў най-умелец
ён абодва спорныя нарадзіў быў сьветы |
ды абедзьве разважна разьмераў прасторы
надзяліў апорамі што ня знаюць зносу ||4||

адарэце вялікія славай вялікай
нас уладай о Неба-Зямля найвысокай |
каб узвысіцца па-над плямёнамі ўсімі
абудзеце апетыя ў нас дзіва-сілу ||5||

ХВАЛЕБЕН ІБІ

14 Дыргатамас, сын Учатхіяу | Рыбгу | джагаці, 14
трыштубе

Рыбгу:

з чым прыйшоў гэты красень да нас вечнаюны?
з чым прыбыў пасланец? што ня так мы казалі? |
мы высокароднага ня ганьбілі кубка
Агні браце ў драўніне адно сумняёмся ||1||

Агні:

з аднаго хай кубка яны зробіць чатыры
з гэтым божым наказам да вас і прыйшоў я |
калі зробіце чашы сыны Судганвана
доля ў жортве вам будзе нароўні з багамі ||2||

апаздальнік:

вестаношу Агні вы тады адказалі
нам рабіці яшчэ скакуна й калясьніцу |
нам рабіці карову ды юнасьць старэнькім
пераробім усё і да вас пасьпяшаем ||3||

парабіўшы ж усё задзівіліся Рыбгу
дзе падзеўся багоў вестаноша гарлівы? |
ледзь убачыў чатыры гатовыя кубкі
тут жа Тваштар схаваўся сярод багавіцаў ||4||

і калі ён прамовіў заб'ема зьняслаўцаў
што зьняславлілі боганапоісты кубак |
вы ўзялі сабе іншыя імёны на вучце
іншайменных тады ўратавала юніца ||5||

запрог Індра коней Ашвіны свой поваз
Вішварупу карову прыгнаў Пан малітвы ।
да багоў вы пайшлі Рыбгу Вібгван і Ваджа
здабылі многаўмелыя долю ў аброку ॥6॥

вы стварылі малітвай са шкуры карову
для бацькоў змайстравалі старэнькіх юнацтва ।
з аднаго скакуна вы зрабілі другога
да багоў паехалі на ўпрэжаным возе ॥7॥

пеце гэту ваду гэтак нам вы казалі
ці ж напецесья выпаласкамі ад муньджы ।
а калі вам о Рыбгу не да смаку гэта
ап'янецесья Сомам ад трэцяга жыму ॥8॥

воды сама галоўныя першы прамовіў
найгалоўны агонь так прамовіў другі брат ।
бліскавіцалюбіцу стаў узносіць трэці
так вы ісьцінамоўцы выразалі кубкі ॥9॥

культу вядзе першы брат да вады карову
мяса гатуе другі ў кашы паднашэньне ।
трэці раскідвае гной да заходу Сонца
ці ж бацькі памагалі сыном працаваці? ॥10॥

на узвышшах траву вы яму сутварылі
у нізінах воды о мужы многаўмельцы ।
як драмалі ў сялібе ў Нясхоўнага доме
цудаў гэтых сёньня вы ня чыніце болей ॥11॥

як навосьлеп хадзілі вы сярод істотаў
дзе ж бацькі клопотныя прападалі вашы? ।
хто схапіў за руку вас таго праклялі вы
і таму адазваліся хто вас аклікнуў ॥12॥

адаспаўшыся ў Нясхоўнага вы спыталі
хто ж то нас пабудзіў? адкажы гаспадару !
адказаў казларог што пабуднік сабака
цэлы год праспаўшы вы расплюшчылі вочы ||13||

па Небе высокім блукаюць Маруты
Зямлёю бог Агні а Вецер паветрам !
па водах па морах блукае Варуна
усюды шукаючы вас дзеці сілы ||14||

ХВАЛЕБЕН 162

22 Дыргатамас, сын Учатхйаў | Конь | трыштубг, 3,6
джагаці

хай Мітра Варуна Арйаман Увішны
хай Індра з Марутамі нас не прагледзяць |
калі мы на вучце вяшчаць мем учынкі
каня богароднага здабычаношы ||1||

вядуць перад ім разубраным ў аздобы
казла пярэстага дарунак у путах |
ідзе ён з бляяньнем прастуе наперад
да мілага жытлішча Індры-Пушана ||2||

перадуе прыгожаму каню на вучце
той казёл усябожны Пушанава доля |
жарабца ды прыяльную пераджаротву
падганяе Тваштар дзеля славападзеі ||3||

калі ў час суладны жарабца-жаротву
наўкол пуці божага тройчы абводзяць |
то першаю рушыць Пушанава доля
казёл што зьвястуе багом пра адправу ||4||

жрэц абраднік адрочнік вогнезапальнік
дзяржальнік жорнаў і прамоўца натхёны |
належаабрэчаным гэтым аброкам
напоўнеце чэравы краснаю стравай ||5||

пейце хвалу слупарубам ды слупавозам
тым што вянец выразаюць на слуп аброчны |
тым што зьбіраюць начыньне конегатоўлі
хай іх услаўленьне нам стане ў прыгодзе ||6||

пайшоў у сялібу багоў прамасьпінны
услед яму складзена мною мысьлітва |
радуюцца жортве натхнёныя рушы
на годах багоў здабылі мы супольца ||7||

аброць скакунова вузда жарабцова
стрыножныя путы ды повад ягоны |
трава каторую у рот палажылі
хай будзе з табою і ў божай сялібе ||8||

што муха паела з убоіны конскай
што к дрэву прыліпла і што да сякеры |
што к пальцам рэзьніка да яго пазногцяў
хай будзе з табою і ў божай сялібе ||9||

ад рэштак пахучых нястраўленай ежы
ад затхі сьмярдзючага сырога мяса |
хай рэзьнікі тушу скакуна ачысьцяць
хай вывараць варма закольную страву ||10||

сок з тушы тваёй на ражон устыкнёнай
жыр зь мяса твайго на агні гатаваным |
няхай да Зямлі не прыстане ні к травам
багом прагавітым хай будзе дарунак ||11||

хто сочыць за смажаньнем конскае тушы
хто кажа пах добры здымайце нарэшце |
хто ждзэ частаванья жарабцовым мясам
хай іх услаўленьне нам стане ў прыгодзе ||12||

пруток каштаваць ці зварылася мяса
судзіны якімі разьліваюць юшку |
накрыўкі гаршкоў і тушыльныя чопы
крукі ды паўміскі ўсё службыць стаенцу ||13||

пакоцьвішча ходзішча лежбішча збруя
стаенца стрыножныя пути |
пакорм і наедак вада што ён выпіў
хай будзе з табою і ў божай сялібе ||14||

агонь хай цябе не ўкуродыміць дымам
кацёл не абернецца кіпам кіпучы |
жаданы аброк асьвячоны апеты
з ахвотай хай прымуць стаеньніка богі ||15||

убраньне каторым каня убіраюць
апона й яго залатыя аздобы |
аброць і стрыножныя крэпкія пути
няхай у багоў жарабца утрымаюць ||16||

калі цябе вершнік падганяючы надта
ці пяткай ці пугай ударыў балюча |
як жырачарпалам на жортваабрадах
сцяляю твае ўсе вярэды малітвай ||17||

на трыццаць чатыры наткнецца сякера
часак на каня богадружнага рэбры |
бяз псоты разьберце яго на чалоны
аддзельце назваўшы сустаў за суставам ||18||

адзін разьбірае скакуна Тваштара
а двое трымаюць такі бо парадак |
і колькі тваіх прыгатую чалонаў
ў агонь столькісама абраку я клэцак ||19||

хай дых цябе любы на ўходзе ня мучыць
і ў целе тваім не захрасьне сякера |
хай рэзьнік няўмелы прамазаўшы ў празе
нажом абы-як не адрэжа чалонаў ||20||

ня мрэш ты о коню ня церпіш вярэды
а рушыш да багоў дарогаю лёгкай !
з рабымі з буланымі ў супражы станеш
скакун баявіты у дышлі асловым ||21||

кароў жарабцоў прынясе нам стаеньнік
сыноў найвыдатных скарб цэланасытны !
бязгрэшнасцю нас хай надзеліць Бязмежа
валоду хай конь нам здабудзе аброчны ||22||

ХВАЛЕБЕН 163

13 Дыргатамас, сын Учатхйау | Конь | трыштубе

дастойнае славы тваё нараджэньне
калі ўпершыню ты заржаў о скакуне |
радзіўшыся з мора падняўшыся з здрою
арлінакрылаты аленеваногі ||1||

дарунак ад Йамы запрог яго Трыта
найпершым яго асядлаў дужы Індра |
ягонья вожкі ухапіў Гандгарва
із Сонца каня вы стварылі о сьвятцы ||2||

ты Йама ты есі нашчадкам Бязмежы
ты Трыта скакуне у тайным законе |
ад Сомы адзелены ты напалову
гавораць тры прывязі ў цябе на Небе ||3||

тры прывязі кажуць у цябе на Небе
тры прывязі ў водах тры прывязі ў моры |
яшчэ мне Варуну нагадваеш коню
дзе кажуць навешня твая радзіма ||4||

вось коню твае ачышчальні-купальні
вось спраты-сьляды капытоў пераможцы |
я бачу твае павады балагія
якія ахоўваюць пастыраў ладу ||5||

спазнаў тваю самасьць я мыслам здалёку
цябе што лятае ў паднябесьсі птахам |
тваю храпучую галаву ў палёце
я бачыў на лёгкіх бяспільных дарогах ||6||

аблік твой навышні я гэтта пабачыў
да сыціва мкнёны у сьледзе каровы |
як сьмертны табой насалодзіўся ўдосыць
пажор ты расьліны ненасытны жорца ||7||

ідуць за табою вазы ды каровы
ідуць юны муж ды жаночая ласка |
ідуць па сяброўства вялікія войскі
адмералі богі табе велясілы ||8||

ён золатарогі жалезнакапыты
імклівы як мысль адстаў нават Індра |
прыйшлі самі богі да таго на жортву
хто першым каня таго асядлаў быў ||9||

бягуць табуном вырываюцца ўперад
няўрымсныя гэты нябёсныя коні |
у клін нібы гусі сабраўшыся стройна
імкнуць па нябёсным яны бегавішчы ||10||

лятучае цела тваё о скакуне
плыве твая думка як вецер імкліва |
твае галінуюцца рогі шырока
бягуць лясамі выгінастыя зьвівы ||11||

скакун баявы ён пайшоў на закольню
з дабожнаю думкай празорлівы крочыць |
казёл яго родзіч яму перадае
сьлядуюць вешчыя за ім песьнятворцы ||12||

у вышнюю зборню ён рушыў сягонья
да бацькі пайшоў ён да маці на Неба |
няхай жа папросіць багоў найпрыемец
дароў для ўгодніка жаданага скарбу ||13||

ХВАЛЕБЕН 164

52 Дыргатамас, сын Учатхйау | 1-41, усе багі, 42 першая палова слаўню - мова, другая - воды, 43 першая палова слаўню - Шакадгума, другая - Сома, 44 Калматыя (Агні, Сонца і Вецер), 45 Мова, 46,47 Сонца, 48 гадавое кола часу, 49 Сарасваці, 50 садгіі, 51 Сонца, 52 Сарасват або Сонца | трыштубг, 15,23,29,36,41 джагаці, 42 прастарапанці, 51 ануштубг

двух мае братаў гэты жрэц сівакосы
сярэдні гавораць між іх пажыральнік |
а ў трэцяга сьпіна ад жыру ільсьніцца
вось тут ён пан весяў сямёрасыноўні ||1||

запрэгли сямёра ў адну калясьніцу
каня сямійменнага ў воз аднакольны |
тры ў колесе гэтым няспынным калодкі
стаяць усе быты на ім вечнановым ||2||

сямёра на гэтай стаяць калясьніцы
яе сямікольную сем вязуць коней |
сем сёстраў супольна яе праслаўляюць
у якой сем складзена імён кароваў ||3||

хто бачыў найпершага нованародка
і як бяскостаю нясецца касьцісты? |
дзе кроў Зямлі? дзе дух яе і дыханьне?
хто зможа ў мудрага аб тым запытацца? ||4||

пытаю няцямны ня кемячы мыслам
пра тыя сьляды што пакінулі богі |
на цяля перазімка сабе для тканьня
сем нітак вешчыя напялі празорцы ||5||

някемны я кемных пытаю празорцаў
бязведны каб ведаць шукаю адказу |
хто ж гэтыя шэсьць умацаваў прастораў
ў абліку няроджаным адно адзіна? ||6||

няхай абазнаны расказа сягоньня
пра сьлед пакінуты гэтым мілым птахам |
з чыёй галавы малакуюць каровы
адзетыя ў цела ваду п'юць нагою ||7||

айца прылучыла яшчэ на пачатку
да ладу маці зь ім зьлёгшыся духам |
прыйшлі да працятай валогою плоду
з паклонам сьціплюю яе прывіталі ||8||

запрэгли у дышаль Уздачы матулю
а плод унутры прабываў загародаў |
рыкала цялятка усьлед усякветнай
карове удойнай у тройцы запрэжак ||9||

адзін несучы трох айцоў і трох матак
стаіць старчаком несутомны ня гнецца |
мысльітваю твораць на сьпіне нябёснай
ня ўсім уцямную ўсяведную мову ||10||

кружляе па Небе ня знаючы зносу
дванаццацісьпічнае колеса ладу |
стаяць сыны Агні на ім спарышамі
сем соцень укупе і шчэ два дзясяткі ||11||

дванаццацічасны айцец пяціногі
пан здрою гавораць у дальнім паўнеб'і |
а іншыя кажуць у бліжнім відаць ён
сем колаў у возе яго шасьцісьпічным ||12||

на сім пяцісьпіцавым колавартным
на коле ўгнязьдзіліся усе істоты |
ня грэецца вось пад цяжарам цяжэзным
адвеку ня ломіцца яно з калодкай ||13||

нядрузлае круціцца з вобадам кола
дзясяцера цягнуць запрэжаны ў выгбу |
плыве вока Сонца ахутана мглою
усе укарэнены ў яго істоты ||14||

двойчы шасьцёра блізьнятаў сёмы няпарны
богародныя разам радзіліся рушы |
іх улюбёнцы расстаўленыя ў парадку
скачучы на месцы чарадуюцца ў квецце ||15||

жанчынаў гэтых называных мужамі
ня бачыць сьляпы ды заўважыць відушчы |
спасьцігне ўтаемненых сын празарлівы
разгадаўшы станецца айцом айца ён ||16||

ніжэй за навьшні і вышэй за ніжні
паўстала цельная цяляткам карова |
несучы ў назе плод куды яна рушыць
і дзе ж ацеліцца яна па-за статкам? ||17||

ніжэйшага за вышні каму вядомы
вышэйшага за ніжні айцец цяляці? |
няхай празарлівец прамовіць сягоньня
адкуль нарадзілася божая мысль? ||18||

адыходнымі называюць прыходных
прыходнымі называюць адыходных |
стварылі вы разам о Індра о Сома
вазіл упрэжаных у дышаль прасторы ||19||

дзье птушкі сябры неразлучная пара
удзьвюх на адным угнязьдзіліся дрэве |
есьць ягаду першая плод найсалодкі
глядзіць не каштуючы другая птушка ||20||

дзе птахі клякочуць пра долю ў нясьмерці
на жортвадачу не мігаючы клічуць |
там пастыр магутны ўсяго бытаваньня
у цёмнага ў мяне увайшоў цямушчы ||21||

дзе мёдаядушчыя гнязьдзяцца птахі
крылатыя плодзяцца на вышнім дрэве |
там ягада кажучь наверх салодка
айца невядомец яе не дастане ||22||

песьняступы гайатры з напеву гайатры
песьняступы трыштубгу з напеву трыштубгу |
песьняступы джагату стварылі з джагату
хто ведае гэта той дасягнуў нясьмерця ||23||

на ступы гайатры разьмераны славень
на слаўні напеў на трыштубг слаvasлоўе |
на дзье на чатыры ступы прамаўленьне
сем песьняпамераў разьмераны складам ||24||

джагатам усталены паток на Небе
у ратхантары праяўляецца Сонца |
у ступах гайатры гараць тры палены
таму наймагутны ён зь велемагутных ||25||

заву многадойную клічу карову
хай дойку выдаіць даяр спрытнарукі |
хай вышнім Савітар натхніць нас натхненьнем
нагрэты кацёл і гучыць мая песьня ||26||

рыкаючы скарбавалодніца скарбаў
прыйшла перазімка шукаючы мыслам І
няхай жа надоіць малака Ашвінам
няхай узрасьце на вялікае шчасьце ||27||

цяля-навародак расплюшчвае вочы
вылізвае лоб яму з рыкам карова І
да пысы хінецца ягонай гарачай
мыклівая маці малаком бруіцца ||28||

загуло заховішча валогі кароўнай
стоячы на іскрыстым зарыкала рыкам І
прыгінаючы сьмертнага трэскам грымлівым
скінула покрыва бліснуўшы бліскавіцай ||29||

нярушнае рушыць жыцьцё у сялібах
у сэрцы асель хуткаплыннае дыша І
блукае памерлага живец свабодна
нясьмертны са сьмертным адзінаулонны ||30||

я бачыў пастыра што ішоў нястомна
пуцінамі путнік тудою-сюдою І
у сточных сукрыты у водах расточных
ён вечна варушыцца ўнутры істотаў ||31||

таму хто стварыў яго ён невядомы
таго пакідае хто яго пабачыць І
у лоне матчыным надзейна сукрыты
здабыўшы патомства здабывае пагібель ||32||

мне Неба айцец там мая пупавіна
Зямля вялікая мне родная маці І
між чашаў шырокіх маё улоньне
дзе бацькам укладзены дачкі зародак ||33||

спытаю цябе пра край зямнога краю
спытаю дзе месціцца пуп бытаваньня І
спытаю пра семя каня завадзкога
спытаю пра Неба навьшнія мовы ||34||

аброчня ёсьць краем зямнога краю
жаротвадарэньне пупом бытаваньня І
а Сома семенем каня завадзкога
малітва ёсьць Небам навьшнія мовы ||35||

раздаюць сямёра напалову-нашчадкаў
усясьветнае семя з указаньня Вішну І
славаслоўем чукавыя малітвамысьляя
пераўзышлых усіх яны пераўзыходзяць ||36||

я сам ня ведаю чым есьмі напраўду
узброены мыслам блукаю таемна І
ледзь першынец ладу у мяне увойдзе
у мове гэтай я здабываю долю ||37||

туды-сюды рушыць нязрушны свабодна
нясьмертны са сьмертным адзінаулонны І
адвечная пара расходзіцца вечна
як першага бачаць ня бачаць другога ||38||

хто складу хвалітвы у Небе навьшнім
дзе ўсе багове усьсядаюць супольна І
ня ведае што ж ён з хвалітваю зробіць?
сабраліся тут мудраведнікі складу ||39||

пасіся на шчасьце на пашах раскошных
каб шчаснымі быці нам разам з табою І
еж травы няўшкодная зімой ды летам
пі воды найчыстыя на водапоях ||40||

зараўла буйваліца ствараючы воды
аднаступнай двуступнаю двойчыступнай |
васьміступнаю стаўшыся дзевяціступнай
тысячаскладовая у Небе навешнім ||41||

зь яе выцякаюць точацца моры
чатыры жывячы стараны сабою |
зь невычэрпнага ўсё чарпае
ім жыве у быцці жывое ||42||

я бачыў здаля як ад гною куроным
дыміў пасярэдзіне па-над Зямлёю |
рабога мужове быка гатавалі
паводле усталеных першапарадкаў ||43||

калматых троіца у свой час прыходзіць
за год мінаючы адзін зь іх стрыжэцца |
усё аглядае другі ўсемагутна
а трэці бязьвідны відаць у парыве ||44||

разьмерана мова на чатыры чвэрці
прамудрым вядомыя малітватворцам |
тры чвэрці таемна яны зьберагаюць
і толькі чацьвертаю гавораць людзі ||45||

завецца Індрам Мітрам Варунам Агні
само ж яно птах небажыхар Гарутмат |
адзінае розна завуць сьпеватворцы
то Ёамам завуць то Заплодкам то Агні ||46||

дарогаю чорнай залатыя птахі
адзеўшыся водамі лятуць на Неба |
з пасаду вярнуўшыся з асели ладу
Зямлю акрапляюць патокамі жыру ||47||

калодкі тры а зьвенчакоў дванаццаць
у коле адзіным хто ж гэта спасьцігне? І
тры сотні устаўлена трывалых сьпіцаў
і шэсьць дзясяткаў нерухомах рухома ||48||

да грудзяў сваіх да бучных невычэрпных
да многанасытных да многапажыўных І
да шчодрарадаўчых падаініцаў скарбу
дазволь нам Сарасваці да іх прыпасьці ||49||

аброкам аброку абраклі багове
паводле усталеных першапарадкаў І
сягнулі магутныя яны да Неба
туды дзе багі папярэднія садгіі ||50||

адзіныя воды струменяць
угору й дадолу штодзённа І
Зямлю ажыўляюць аблокі
а Неба жывіцца агнямі ||51||

арла нябёснага вялікага птаха
пазорнага водаў нашчадка траваў І
напойбіта гойнага дожджападаўцу
я Сарасвата прызываю на помач ||52||

хвалёбен 165

1,2,4,6,8,10-12 *Індра*, 3,5,7,9 *Маруты*, 13-15 *Агастыя*,
сын *Мітры* і *Варуны* | *Індра* з *Марутамі* | *трыштубг*

апавядальнік:

зь якім жа намерам зь якім аднагодкі
сабраліся аднагназдоўцы *Маруты*? |
адкуль жа прымчалі яны красавацца?
ў запале сьпяваюць быкі скарбахоты ||1|

чые ж малітвы ўпадабалі малойцы?
хто змог іх на гэты абрад прывярнуці? |
якой жа вялікай нам мысляй спыніць іх
што мчацца ў паветры нібыта саколы? ||2||

Маруты:

адкуль *Індра* рушыш адзін а вясёлы?
скажы што сталася о пане пасаду? |
паведай мужом разубраным прыгожа
пашто нас турбуеш о пане буланых? ||3||

Індра:

гатовы малітвы выжымы гатовы
наладжаны жоран запал у запале |
чакаюць жадаюць мяне хваласьпевы
да іх і вязуць нас буланыя коні ||4||

Маруты:

то й мы запрагаючы коней найбліжніх
у шаты ўбраўшыся самавалодных |
скакуноў пярэстых запражом магутных
заўжды ты нашай давяраў самасіле ||5||

Індра:

дзе ж ваша Маруты была самасіла
калі са зьмеем я адзін барукаўся? І
то я велягрозны магутны магутнік
любога ворага згібаю аружжам ॥6॥

Маруты:

ты многае здзейсьніў у суполе з намі
ў агульных о туру парывах адвагі І
мы многае здзейсьнім яшчэ о найдужы
о Індра Маруты калі пажадаем ॥7॥

Індра:

забіў я індровасьцю сваёю Врытру
ад гневу ад ятры набрыняўшы сілай І
на волю выпусьціў зь перуном аберуч
я воды ўсясьветлыя для чалавека ॥8॥

Маруты:

нікому шчадроўча цябе не прыгнобіць
няма табе роўнага на сьвеце боства І
няма не было ды ніколі ня будзе
што маеш чынніці чыні о магутны ॥9॥

Індра:

хай нават самотны а буду ўсясільным
усякую справу я чыню з натхненьнем І
то я велягрозны Маруты патужнік
за што б я ні ўзяўся мне ўсё падуладна ॥10॥

натхніў мяне гэты Маруты хвалебен
малітва слушная што вы сутварылі І
дзеля Індры быка адважнага воя
сябры дзеля сябра мужы дзеля мужа ॥11॥

насустрач зазьзялі вы мне бездакорна
сыту здабываючы сабе ды славу !
мужы яркашатныя гурма Марутаў
я рад вам радуйце ж мяне і надалей ||12||

апавядальнік:

хто ж гэта Маруты вам тут слаvasловіць?
імчэце ж да вашых сяброў о сяброве !
мае мысьлітвы прывячаючы ветла
ані не прагледзьце заўважце абрады ||13||

сабрала нас гэтта мудраслоўе Маніі
як дар дарахочых зьбірае апеўцаў !
прыходзьце хутчэй да хупавага слаўцы
для вас песьнятворца сьпявае малітвы ||14||

для вас гэты славень Маруты хвалебен
ад песьнясутворцы ад Мандаріі Маніі !
з сытою няхай прынясе нам патомства
хай будзе грамада насытнай і шчодрай ||15||

ХВАЛЕБЕН 166

15 Агастіа, сын Мітры й Варуны | Маруты | джагаці,
14-15 трыштубг

ніня хочам паведаць парыўчаму роду
знамені буйвала пра іх даўнюю веліч |
полымем ліньце Маруты ў сваім палёце
шумам бітвы загрымеце магутназыкім ||1||

мёду бы сына прыносяць мёдапрыношы
рада пракудзяць пракуды на жортвавечах |
не прыходзяць к паклонцу яны без пасобы
не пагрэбуюць Рудры жаротвавыконцам ||2||

і каму самаздольныя дар падаруюць
жортвашчодраму ўгодніку спор і багацці |
арашаюць мілыя таму памагальцы
малаком насычаюць усё навакольле ||3||

ахінулі прастор вы сваёй магутою
лінулі вашыя самапраўныя коні |
страшныя бытам усім і людзкім сядзібам
коп'і бліскучыя ўскінулі вы ў палёце ||4||

горы грымяць ад іхнага грознага гону
дрыжма дрыгоча ад іх нябёсная сьпіна |
страхам усе абнятыя дрэвы лясныя
прэч кідаюцца травы калёсаімкліва ||5||

о Маруты грозныя настройцеся добра
адарэце нас ласкай няўразныя воі |
дзе маланка ваша зьмеязубая ўкусіць
разьбягаюцца воды як статак ад пугі ||6||

незьнікомы іх дар непахісны як шула
незавадных ваяк праслаўляных на вучце |
запяюць яны песьню каб Сомы напіцца
першых вычынаў волата ведавадомцы ||7||

ад бяды ад суроку стакротнаю мужа
абароньце Маруты цьвярдэняю цьвёрдай |
самадужыя грозныя поўныя сілы
ахароньце ад ліха на росквіт патомства ||8||

складзены ўсе на повазе вашым даброты
моцы сабраны адна мацней за другую |
колцы ў паходах блішчаць на ваших рамянах
круціцца вось трывала трымаючы колы ||9||

многа даброт у вашых руках мужавітых
зьзяюць на персях зьзяньнем сьляпучым зярцалы |
шкуры на рамах нажы на вашым абодзьдзі
веліч сваю распасьцерлі як сокал крылы ||10||

магуты магутою відомыя зводдаль
самасілай як зоркамі Неба начное |
вуснаслаўцы салодкаязыкія Рудры
атачаюць бадзёрыстай песьняю Індру ||11||

велізарная ваша Маруты вялікасьць
доўгавечны ваш дар як законы Бязмежы |
нават Індру ў зайздасьці таго не зглуміці
што угодніку чыннаму вы падарылі ||12||

сваякамі спрадвеку былі вы Маруты
адгукаліся часта нясьмертныя мужу |
на слухмянасьць яго на хвалебныя зовы
дзівадзеі сябе праяўлялі ў дзівосах ||13||

паўнечай Маруты якою надоўга
увішныя вашаю множымся множна |
памогай якою люднее грамада
мне б гэтай жаротваю яе здабыці ||14||

для вас гэты славень Маруты хвалебен
ад песьнясутворцы ад Мандаріі Маніі |
з сытою няхай прынясе нам патомства
хай будзе грамада насытнай і шчодрой ||15||

ХВАЛЕБЕН 167

*11 Агастыя, сын Мітры і Варуны | 1 Індра, 2-11 Мару-
ты | трыштубг*

стакротныя Індра твае дапамогі
стакротныя пане буланых насыткі |
стакротным на радасьць адары багацьцем
стакротнаю нас надзялі нагародай ||1||

няхай чарадзеі з пасобай найлепшай
прымчацца Маруты з высоканябёснай |
хаця б і беглі іх навьшнія ўпрэжкі
сягаючы шчэ на тым беразе мора ||2||

хінецца валочняю да іх красуня
убраная ў золата ў патокі жыру |
таемна ходзячай да мужчын дзяўчынай
аброчнаю моваю на жортвавечы ||3||

за жонку агульную ўзялі Маруты
юніцу нястомныя красныя воі |
ня сталі страшныя яе праганяці
падмозе радзя суполу з Родасі ||4||

прыйшло даспадобы іх суправаджаці
калматай Духавіцы рашучамыснай |
на воз угодніка ўзышла як Санцоўна
пагрознавідая нібы навальніца ||5||

на воз пасадзілі красуню Родасі
цвьярдую на вучце юнакі юніцу |
калі о Маруты вам служачы жортвай
папеў сомажымца хвалебную песьню ||6||

хачу я праславіць вялікасьць Марутаў
іх слаўную сілу іх ісьцінны вычын !
прывозіць з сабою адважна ды горда
жанок ашчасных станавітая дзева ||7||

бароняць ад ганьбы Варуна ды Мітра
карае караю Арыаман зласлоўцаў !
хістаюць яны непакісьняы цьвержы
квітнее Маруты ваш дарападаўца ||8||

ніхто з нас ніколі ні свой ні чужынец
мяжы вашай сілы ня бачыў Маруты !
адвагай набухлыя дзёрзкія ў сіле
яны для варожжа бы гаць для патоку ||9||

быць нам сягонья улюбёнцамі Інды
быць заўтра ў спаборы ў ягонаі апецы !
быць нам у велічы штодзённа як перша
хай з намі Пан Рыбгу мужоў прабудзе ||10||

для вас гэты славень Маруты хвалебен
ад песьнясутворцы ад Мандаріі Маніі !
з сытою няхай прынясе нам патомства
хай будзе грамада насытнай і шчодрай ||11||

ХВАЛЕБЕН ІББ

10 Агастыя, сын Мітры й Варуны | Маруты | джагаці,
8-10 трыштубе

што-аброкам да вас імкнучыся нязьменна
што-малітвай дабожнаю вам даспадобнай |
гэтуль хачу я на шчасьце абодвух сьветаў
слаўнямі вас прывярнуць на многапасобу ||1||

самародныя нібы расколіны ў кручы
для сыты для сьвятла нарадзіліся збоі |
вартым славы як тысячы хваляў на водах
як быком як каровам пье вуснатворца ||2||

нібы выжым яны з набрынялых сьцяблінаў
што ў нутробе гарыць улюбёнец пітомы |
да рамень як дзева прыхінулася дзёда
на руках іх наруч і клінок у далонях ||3||

самаўпрэжныя зь Неба зыходзяць запрэжкі
падганеце ж нясьмертныя іх самастойна |
сутрасаюць трасальцы бліскучакап'ёўцы
цьвердзь цьвярдэняў Маруты магутныя зроду ||4||

хто ж Маруты саміх вас маланкавадзідых
прымушае дрыжаць языком паміж сківіц |
землятрусаў нібыта сыту на жаротве
падганяных як жвавяць штодзённа Эташу? ||5||

дзе ж канец о бяспыльных велепрасторы
дзе ж пачатак якога сягнулі ў палёце? |
трасяце о Маруты вы цьвердзь як мякіну
летучы на скале праз патак навальнічы ||6||

грозны як здобыч здабычы ваш санцавіты
дар навальнічы набухлы плодапрыносны |
дар балагі падобна уздачы шчадроўцаў
зыркі нібы Духавіца шырокасяжны ||7||

туруюць іх колам шумлівым патокі
калі абуджаюць яны голас хмараў |
кідаюць усьмешкі удал бліскавіцы
калі жырапырскаяюць Маруты жырам ||8||

радзіла Прышні на вялікую бітву
Марутаў нястомлівых лік навальнічы |
суратнікі ж тыя стварылі прадзіва
сваю ажыўчую раскрылі уроду ||9||

вам гэты вялебен вам песьня Маруты
хвала ад песьняроба Мандаріі Маніі |
з сытою няхай прынясе нам патомства
хай будзе грамада насытнай і шчодрай ||10||

ХВАЛЕБЕН 169

8 Агастіа, сын Мітры і Варуны | Індра | трыштубе

ад кожнай о Індра хоць якой вялікай
ад кожнай бяды іх бароніш ад ліха |
о наш урадніча ты знаўца Марутаў
здабудзь жа іх ласкі табе сама любай ||1||

запрэгли о Індра яны калясьніцу
знаходнікі дару у кожнага племя |
узбуджана рвуцца наперад Маруты
здабыць нагароду галоўную Сонца ||2||

хінецца о Індра да нас твая дзіда
і грозную гоняць сваю сілу Маруты |
агонь жа нязьменна палаючы ў хлудзе
як патак абтокі трымае ласункі ||3||

адор жа о Індра нас гэтым дарункам
уздачаю сходнай з найдужай уздачай |
хай слаўні спадобныя табе ды Ветру
як грудзі мядамі набухнуць надобай ||4||

дарункі о Індра твае найбучныя
любому спрыяюць суладнаму мужу |
няхай зьлітуюцца Маруты над намі
багі заўсёдня пупцепраходцы ||5||

ты выйдзі о Індра насустрач шчадроўцам
ўладкуйся вялікі на зямным пасадзе |
цяпер як застылі бы войска ля броду
шырокадонныя алені Марутаў ||6||

разьлёгся пярэстых пагрозных аленяў
нястомлівых тупат імчастых наперад !
да воя сьмертнага з падмогамі рвуцца
нібы к даўжніку прылятаюць Маруты ||7||

надай жа о Индра для нашчадкаў Маны
кароў з Марутамі ўсялюдзкага скарбу !
з праслаўнымі слаўся о божа багамі
хай будзе грамада насытнай і шчодрай ||8||

хвалёбен 170

(5)1,3,4 Індра, 2,5 Агастыя, сын Мітры і Варуны | Індра |
1 брыгаці, 2-4 ануштубг, 5 трыштубг

Агастыя / Індра:

ані сёння няма ні заўтра
хто ж уведае што за дзіва? |
варта толькі пайсьці за чужым адумам
і жаданае ўраз зьнікае ||1||

Маруты / Агастыя:

чаму Індра хочаш забіць нас?
аж Маруты табе за брацьцяў |
абыходзься ты зь імі добра
не губі ты нас у разладзе ||2||

Маруты / Індра:

чаму ж ты о браце Агастыя
хоць і друг а грэбуеш намі? |
знаем мы што ў цябе на мысьлі
дараносіць ты нам ня хочаш ||3||

Агастыя / Індра:

хай зробіць ладна аброчню
хай агонь на ўсходзе распаляць |
тут удвух нясьмертнаму значны
мы аброк табе напінацьмем ||4||

Агастыя / Агастыя:

ты ўсім о пане багацьця ўладнеш багацьцем
ты пане сяброўства сяброў найпадтрымца |
о Індра дагодзься з Марутамі мірна
прыходзь у суладны час есьці жаротвы ||5||

ХВАЛЕБЕН 172

З Агастыя, сын Мітры й Варуны | Маруты | гайатры

яркім вашы палёт хай будзе
яркім посаб о дарадаўцы |
зьмеебліскучыя Маруты ||1||

хай ня лучаць о дарадаўцы
ў нас разючыя вашы стрэлы |
хай ня лучыць у нас ваш камень ||2||

Трынаскандаў народ у весях
не чапайце о дарадаўцы |
апрастайце нас доўгалецьцем ||3||

ХВАЛЕБЕН 173

*13 Агастіа, сын Мітры і Варуны | Індра | трыштубг, 4
віратстхана або трыштубг зь няроўнаю ступою*

няхай узьнясецца напеў веляптахам
падхопім яго хай расьце сьветлавіты |
нязманныя селі на мурог каровы
каб зь Неба нябёснага прывабіць бога ||1||

хай бык із быкамі што потам аброчаць
як зьвер згаладнелы засьпявае зычна |
пачаў жрэц радасны сьпяваць слаvasлоўе
падтрымвае пару юнак жортвагодны ||2||

хай жрэц абыдзе ўкол пасадаў узьнятых
хай восеньскі плод ад Зямлі прынясе ён |
хай конь заіржэ хай зарыкае гоўе
хай мова памкне вестаношай міжсьветнай ||3||

вітаньні мы творым для бога
узносяць набожнікі ўзрушныя слаўні |
хай Індра іх прыме дзівабліскучы
вазьніца імклівы падобна Ашвінам ||4||

яго ты праслаў баяўнічага Індру
вазьніцу апей асілка шчадроўца |
найлепшага воя што правіць коньмі
што нават густую разгоніць цямрэчу ||5||

вялікшы за ўсякага мужа напраўду
абодвума сьветамі ён падпасаўся |
Зямлёю прыкрыўся нібыта згародай
ён Небам сябе увянчаў самавольны ||6||

заўжды дабівацца абраньніка вояў
народам найлепшага путніка Індру І
цябе аднамысным людзям у ап'яне
уладцу вітаючым множнай здабычай ||7||

на радасьць табе гэты выжымы ў моры
валога багоў што іграе ў малоках І
хай кожная натоліць цябе карова
калі да людзей ты прыйдзеш да ўладцаў ||8||

хай будзе у нас зь яго помаччу сябар
падтрымца добры як на мужахвалітвах І
хай Індра у нашым прабудзе вяльбеньні
як спрытны работай хай слаўнямі правіць ||9||

змагаймся ж тут як на мужахвалітвах
хай нашым ён будзе пярунарукі І
у войце як сябра шукаюць падмогай
пасярэдніка так у Індру аброкам ||10||

удачны ж аброк хоць і будзе блукаці
у мыслях кружляючы наўкола Індры І
а бога прыводзіць як смаглага к прошчы
як пуць далёкая дацэльнага мужа ||11||

ня ўцягвай нас Індра ў саборы з багамі
насыцься буяны аброкам адкупным І
у жортвападаўцы малітвай найноўшай
што славіць магутна шчадрыстых Марутаў ||12||

табе гэты славень о Індра хвалебен
знайдзі ім дарогу для нас дабрабыту І
вядзі нас о пане буланых к прыдобе
хай будзе грамада насытнай і шчодрай ||13||

хвалёбен 174

10 Агастія, сын Мітры й Варуны | Индра | трыштубе

ты праўца о Индра багоў і народаў
баронь мужоў о Духу ды нас ахоўвай |
ты пан пасаду шчодры наш уратоўца
ты ісьцінны скарбаўладар сіладаўца ||1||

прыгнёў ты о Индра зласлоўныя племі
сем іх пабурыўшы асеньніх цьвярдныяў |
пусьціў бязганны ты водапатокі
скарыў наступетніка для Пурукутсы ||2||

выводзь жа о Индра як дужы ачольнік
ты войскі па дзённае сьвятло сягонья |
ахоўвай бы леў ты жарлівага Агні
абрады што раніцай чыняцца ў доме ||3||

хай зьягуць о Индра у лоне адзіным
акрутнікі ў славу валочні жалезнай |
ён выпусьціў воды у валцы каровы
на конях буланых захапіў здабычу ||4||

імкліў жа о Индра ўлюбёнага Кутсу
на пары слухмяных рудых коней Ветру |
сарві кола Сонца ў рашучае мгненьне
хай супараў стрэне пяронадалонны ||5||

ты зьнішчыў о Индра таварышаздрайцаў
натхнёны пасілкам патрушчыў бязбожных |
убачыўшы пры арыях вернага друга
разьбегліся ворагі разам з патомствам ||6||

запеў ён о Індра вяшчун дзеля Сонца
зямною пакрыў ты пасьцеляй паганца |
напоўніў шчадровец тры плыні вадою
у лона няславы улажыў Куйавачу ||7||

ня сёння о Індра былі тыя ўчынкі
далей і надалей натоўпы паганцаў |
валі як цвярдзіні навалы бязбожных
гні грозную зброю бязбожных ганьбоўцаў ||8||

ты ўзбурнік о Індра бурлівыя воды
пусьціў на волю як плыні патокаў |
калі пераправіш о дужы праз мора
то іх перапраў і Турвашу і Йаду ||9||

ты нашых о Індра як найневарожы
заўсёды мужоў будзь мужабаронцам |
хай дорыць нам сілу ва ўсякім спаборы
хай будзе грамада насытнай і шчодрай ||10||

खवाल्लेबेन १७५

*6 Агастіа, сын Мітры і Варуны | Індра | 1 скандгогрыві
брыгаці, 2-5 ануштубг, 6 трыштубг*

ап'яняйся Індра напоем
поўначашнай п'янючай апойнай сытою |
бык быку табе гэты выжым
нагародамногапрыносны ||1||

хай памкне да цябе п'янючы
бык апойны адборны нашы |
тур адольца здабычаносны
адалюшчы ў бітвах нясьмертны ||2||

ты ж асілак ты заваёўнік
падганяй чалавечы поваз |
беззаконнага ты паганца
спапялі ды спалі як чашу ||3||

адымі у Сонца вяшчуне
кола грознай сваёй патугай |
адвязі проці Шушны зброю
ты для Кутсы на конях Ветру ||4||

найбуяны ты ў ап'яненні
з найбліскачаю сілай духу |
врытрабойчай прасторадаўчай
слынеш ты найздабыўцам коней ||5||

ты быў для пярэжніх апеўцаў о Індра
нібыта вада для асмаглага мужа |
таму прызываю цябе я сягоньня
хай будзе грамада насытнай і шчодрай ||6||

ХВАЛЕБЕН 176

*б Агастія, сын Мітры і Варуны | Індра | ануштубг, 6
трыштубг*

ап'яняйся на скарбаздобыч
Індру сядру насыць напоўні |
ты бушуеш быком і гоніш
супара сабе не знаходзіш ||1||

у яго ўвядзі нашы песні
што адзіны на ўсе народы |
за каторым сеецца сіла
нібы бык узорвае поле ||2||

ты ў чыіх руках добрабытак
балаго ўсіх пяці плямёнаў |
варагоў ты высачы нашых
перуном нябёсным забі іх ||3||

непрыступнага невыжымцу
ты забі што табе ня мілы |
нам аддай ты яго набытак
хоць уладцам ён нават будзе ||4||

памагаў ты двойчыцьвярдому
апяванаму безупынна |
у спаборы о сядру Індру
памагай і далей асілку ||5||

ты быў для пярэжніх апеўцаў о Індра
нібыта вада для асмаглага мужа |
таму прызываю цябе я сягонья
хай будзе грамада насытнай і шчодрай ||6||

खवाल्लेबेन १७७

5 Агастіа, сын Мітры й Варуны | Індра | трыштубе

напоўнік народаў бык люду прыемны
ўладар плямёнаў многапрызыўны Індра |
услаўлены славашукалец з падмогай
едзь гэтуль буланых запрогшы стаенцаў ||1||

сядай жа о быча быкоў многадужых
малітвай запрэжаных мужакалёсных |
едзь гэтуль о Індра на конях імклівых
мы клічам на выжым гатовага Сомы ||2||

сядай жа о мужны на поваз свой мужны
гатовы ўжо Сомы наліты мяды ўжо |
о быча плямёнаў запрогшы быкоў двух
імчы да мяне на буланых стаенцах ||3||

гатовы дабожны аброк із заколам
гатовы малітвы о Індра ды Сомы |
прыедзь жа о могуць мурога пасьцялёны
сядзь гэтуль напіся распрогшы запрэжку ||4||

едзь гэтуль о добрапраслаўлены Індра
хутчэй на малітвы хвалатворцы Маній |
памож нам адведаць Зары пад апевы
хай будзе грамада насытнай і шчодрой ||5||

хвалебен 178

5 *Агастіа, сын Мітры і Варуны | Індра | трыштубе*

калі ты о Індра уважны калісьці
яшчэ памагаеш мужом песьнятворчым |
то нашаю вельбаю ты не пагрэбуи
я песьняй шукаю цябе не адправай ||1||

ня нішчы о Індра ты нашай надобы
што ў лоне сваім дзье сястры сутвараюць |
заплынулі й воды для яго патокам
хай Індра адорыць жывіцай і дружбай ||2||

з мужамі ён Індра змагае ў змаганьнях
уважны да просьбаў пяўца-малітоўцы |
ён гоніць наперад да ўгодніка поваз
зьявіўшыся сам падхапляе хвалебен ||3||

з мужамі так Індра жадаючы славы
змагае і зьязы паядун жаротваў |
на вучце славіцца на словаспборы
хвалітва аброчніка дзаяч нястомны ||4||

з табою шчадроўча о Індра паганцаў
змагайма заўсёды варагоў пыхлівых |
ты наш абаронца будзь нам падмацункам
хай будзе грамада насытнай і шчодрай ||5||

ХВАЛЕБЕН 179

(6) 1-2 Лопамудра, 3-4 Агастіа, сын Мітры і Варуны,
5-6 Агастіаў вучань | любоўная ўцеха | трыштубг, 5
брыгаці

Лопамудра:

каторую восень зь відна да сутону
труджуся старэючы з кожнай Зарою |
уроду ж у цела адбірае старасьць
хіба не павінен муж з жонкай любіцца? ||1||

і ладаслужбоўцы прадаўнія рушы
што ісьціны ладу вяшчалі з багамі |
спыніліся ўрэшце канца не сягнуўшы
хіба жонка з мужам любіцца ня мае? ||2||

Агастіа:

ня марніцца справа дзе богі спрыяюць
ва ўсякіх супорах мы выстаім разам |
здалеем і ў гэтым стахітрым саборы
як будзем заўсёды змагацца у згодзе ||3||

уздыбіўся конь абняла мяне жада
аднекуль узьнікла адкуль невядома |
быка Лопамудра змушае струменіць
някемная кемнага смокча стагнальца ||4||

Агастіаў вучань:

Сому выпітага у сэрцах
я прашу як блізкага сябра |
хай даруе грахі нам што мы учыняем
многім жарсьцям адданы сьмертны ||5||

капаючы глебу капачом Агастіа
патомства ды сілы сабе захацеўшы !
у станах абодвух спасьпеў грозны сьпеўца
пайшоў да багоў давяршыўшы жаданьні ||6||

хвалѣбен 180

10 Агастіа, сын Мітры й Варуны | Ашвіны | трыштубг

вось вашы слухмяныя коні ў паветры
калі над патокам ваш поваз кружляе |
абады залатыя пырскаюць жырам
напіўшыся мёду мчыце за Зарою ||1||

вы гонам каня здаганяеце дзівы
лятучага мужанага вартага вучты |
калі ўсеапеўных прыносіць сястра вас
за ве на сыту вас на дар мёдапіўцаў ||2||

вы ўклалі ў карову малако каровы
у сырую вараны спрат старадаўні |
які у карчазе вам птахабліскучы
аброчыць ладавідным жаротвадаўца ||3||

вы горач прыемнай зрабілі для Атры
загацілі сьпёку як бурныя плыні |
вось вашы Ашвіны каровашуканьні
імкнецца к вам мёд нібы поваза колы ||4||

мне б вас на дарэньне схіліці о дзівы
аброкам малака як стары сын Туграў |
у водах на Небе й Зямлі ваша помач
тупы о Ашвіны для вас нож атугі ||5||

запрогшы запрэжкі о многодароўцы
адвольна раскошу праліваеце шчодра |
усьцешаны ўладнік памчыцца як вецер
той дарапрыемца хто дарападаўца ||6||

мы вашы запраўдныя хвалебнатворцы
скупы ж на хвалебны скупее й на славу !
таму й бездакорнымі слынеце дзівы
што богумілага бароніце мужа ||7||

то вам ён Ашвіны аброчыў штодзённа
бяз Рудраў плыннага здабыўшы напою !
слыве між мужоў мужаслаўны Агастыа
як рог баявы прывяртае вас сотняй ||8||

калі прыедзеце на велічным возе
да нас о сьпешныя як жрэц чалавечы !
надзельце ўладнікаў выдатнымі коньмі
здабудзьма о Спасы і мы долю ў скарбе ||9||

ваш поваз мы зноў прызываем сягоньня
на шчасьце хвалебнамі небааб'езны !
вялічны Ашвіны нязломнаабодны
хай будзе грамада насытнай і шчодрай ||10||

ХВАЛЕБЕН 181

9 Агастіа, сын Мітры і Варуны | Ашвіны | трыштубг

што ж вы найвялікшыя любцы жаротвы
як тыя абраднікі дасталі з водаў? |
на славу вам гэта учынена вучта
памочнікам люду багацьцепадаўцам ||1||

хай вашы чыстыя пітуны малокаў
як вецер шпаркія нябёсныя коні |
як мысль хуткія са сьпінай прамою
хай самапраўныя прывязуць Ашвінаў ||2||

хай воз ваш прыедзе шырокасядзены
прымчыцца патокам багацьцепрыносны |
хутчэйшы за мысль о вы клапатліўцы
сам-першы магутны дастойны аброку ||3||

радзіліся розна адзіныя воляй
у целе бязганныя ў сваіх імёнах |
адзін з вас адольца аброчніка ўладца
другі сынам Неба ўважаецца шчасным ||4||

хай вашы уважлівы буйвал самохаць
сягне залацісты сюды на пасады |
насычаны дарам буланкі другога
прымчацца шумныя праз усе прасторы ||5||

блукае ваш буйвал як бык пераможны
шмат пырскае ён шматасеньні сытою |
насычаны дарам і гонамі коні
прымчалі як рэкі што рэюць угору ||6||

ліецца трыкроць вам ураднікам песьня
густая Ашвіны струменіць магутна і
паможце прасільцу што творыць хвалітву
ў дарозе ці не вы пачуйце прызыў мой ||7||

для вас гэта песьня бліскучая сыціць
мужоў на пасадзе трыкратнамурожным і
набухла вашая бычыная хмара
каб людзям даіцца нібы сырадомем ||8||

для вас о Ашвіны нібыта для Агні
нібы для Зары як Пушан і Раскоша і
пяю жортвадаўца я дзеля прывольля
хай будзе грамада насытнай і шчодрай ||9||

ХВАЛЕБЕН 182

8 Агастія, сын Мітры й Варуны | Ашвіны | джагаці, 6,8
трыштубэ

вось і знаменьне ўсьцешцеся мудрыя мыслам
будзьце ж гатовыя іх ляціць калясьніца |
мысьленатхняльных шмаатклапатліўцаў Вішпалы
чадаў Неба празарліўцаў чыстазаконных ||1||

Індру Марутам о Спасы вы найпадобны
най-дзівадзеі о дзівы вазьніцы з вазьніцаў |
поўны воз везяце вы напоўнены мёдам
добрачыннаму шанатварцу о Ашвіны ||2||

што вы там робіце дзівы? што ж седзяце вы
покуль муж безаброчны сябе праслаўляе? |
адалейце ж скнару дых ягоны састарце
сутварэце сьвятло слаvasлоўцу віцію ||3||

раздушэце сабакаў што брэшуць зусюды
раскідайце зламысных вы ўмеце гэта |
дараноснай зрабеце прамову апеўцы
слаvasлавень мой Спасы прымеце ласкава ||4||

вы той човен стварылі пасярод патокаў
самавіты крылаты дзеля сына Тугры |
на якім і вывезьлі субожныя ў мысьлях
хутканосна вынеслі зь вялікага віру ||5||

укінены ў водную бездань сын Тугры
пакінуты ў цемры пазбытай апоры |
чатыры да хваляў прывыклыя лодзі
ратуюць зь нягоды пасланцы Ашвінаў ||6||

што за дрэва паўстала пасярод бяздонья
да якога сын Тугры прыпаў у бланьні і
бы за пер'е схапіўшы лятучага зьвера?
вывезлі вы о Ашвіны сабе на славу ||7||

хай вам о мужове даспадобы стане
рачэньне ўрачыстае нашчадкаў Маны і
на сёньняшнім сходзе багатым на Сому
хай будзе грамада насытнай і шчодрой ||8||

хвалёбен 183

6 Агастіа, сын Мітры і Варуны | Ашвіны | трыштубе

запрэжце свой поваз хутчэйшы ад мыслі
трохколавы дужабыкі трохмясцовы |
ў якім прыяжджаеце ў дом добрачынцаў
як птах на крылах леціце на трохчасным ||1||

імкліва імчыць на Зямлю вашы поваз
рашуча кіруеце да насычэньняў |
хай стрэне красою красу гэта песьня
з дачкою Неба едзеце вы з Зарою ||2||

на поваз свой станьце што мчыцца імкліва
паводле законаў жаротвамі поўны |
о Спасы ў якім о мужове на ўзьлівы
аб'езд вы чыніце для нас і патомства ||3||

няхай ні воўк вас ні ваўчыха ня чэпяць
прыходзьце заўжды адвалокі ня чыньце |
паднесена доля для вас песьняпесьня
о дзівы для вас гэты мёдападношы ||4||

вас Готама кліча Пурумідга Атры
о дзівы на помач заве жортвадаўца |
як той хто праствуе напрасткі да цэлі
прыедзьце о Спасы на маю завітву ||5||

ужо перайшлі мы на той бераг цемры
для вас о Ашвіны укладзена песьня |
яжджайце сюды па пуцях богарушных
хай будзе грамада насытнай і шчодрай ||6||

ХВАЛЕБЕН 184

6 Агастія, сын Мітры і Варуны | Ашвіны | трыштубе

і сёння і потым я вас прызывацьму
на разгары Зары вядоўца рачэньнем |
о Спасы для жортвашчадрэйшага мужа
ад мужа бясчыннага о дзеці Неба ||1||

у нас о быкове нацешцеся цешма
адпрэчыўшы скнараў нацешцеся хваляй |
пачуйце мяне запрашэньнем мысьлітваў
прываблены гэтуль паслухайце слыхам ||2||

на славу Пушане як два стрэларобы
уладзілі Спасы вясельле Санцоўны |
кружляюць быкі вашы воданашчадкі
гайдаюцца ёрмы бы ў буя Варуны ||3||

хай нашым будзе мёданошы дар ваш
успорце вялебен песьняроба Маніі |
калі вам усьлед дзеля славы шчадроўцы
народы радуюцца дзеля мужнечы ||4||

для вас о Ашвіны сёй створаны славень
нашчадкамі Маны ўрачыстая песьня |
яжджайце ў аб'езд дзеля нас і патомства
ў Агастіі о Спасы нацешыцца цешма ||5||

ужо перайшлі мы на той бераг цемры
для вас о Ашвіны укладзена песьня |
яжджайце сюды па пуцях богарушных
хай будзе грамада насытнай і шчодрай ||6||

᳚᳚᳚᳚᳚᳚ ᳚᳚

11 Агастіа, сын Мітры й Варуны | Неба-Зямля | трыштубе

хто зь іх маладзейшая хто старэйшая?
празорцы хто ведае іх нараджэньне? |
нясуць на сабе ўсё што мае найменьне
дзень з ноччу кружляюць нібыта на коле ||1||

буйны рухомы у нерухомай пары
зародак суногі унутры бязногай |
як сын заплоднены ў лоне бацькоўскім
хай Неба бароніць Зямля нас ад жаху ||2||

я дар непарушны Бязмежы няўшкодны
заву незраўнаны санцоўны пачэсны |
стварэце ж о сьветы яго для апеўцы
хай Неба бароніць Зямля нас ад жаху ||3||

няхай упрыемнімся сьвятліцам спорным
багоў радзіцелькам што болю ня знаюць |
абедзьвюм між багоў і дзённа і ночна
хай Неба бароніць Зямля нас ад жаху ||4||

сумежныя сходзяцца ў лоне бацькоўскім
дзье родзічкі юныя кроўныя сёстры |
супольна цалуючы пуп бытаваньня
хай Неба бароніць Зямля нас ад жаху ||5||

пасады высока-шырокія клічу
суладна радзіцелк з божай памогай |
пазорных якія ўладаюць нясьмерцем
хай Неба бароніць Зямля нас ад жаху ||6||

шырокім разлогім далямежным ёмкім
вяшчаю з паклонам на гэтым аброку !
ашчасным усёпераможным нясьмертным
хай Неба бароніць Зямля нас ад жаху ||7||

як проці багоў мы ўчынілі выступак
ці проці сяброўца ці пана радзіны !
хай гэта малітва ім будзе патоляй
хай Неба бароніць Зямля нас ад жаху ||8||

хай мова людзей і багоў мне паможа
хай Неба-Зямля пасабляюць заўсёды !
як жортвашчадрэйшыя як небясчынцы
сытою п'янючай насыцьмасыя гэтта ||9||

лад-ісьціну гэту прамовіў прамудры
я ўчуткі для Неба-Зямлі першачутных !
хай нас абароняць ад ганьбы бяспуцьця
хай бацька й маці ахаваюць падмогай ||10||

хай тое о Неба-Зямля што прашу я
о бацька о маці уісьніцца сёньня !
найблізкімі будзьце з багоў о багове
хай будзе грамада насытнай і шчодрай ||11||

ख्वालेबेन १३६

11 Агастіа, сын Мітры й Варуны | усе багі | трыштубэ

хай прыйдзе да нас на узьлівы хвалебны
на жортвы ўсялюдзкі бажысты Савітар |
для вашага юныя сомап'яненья
да рушы ўвечары пад нашы малітвы ||1||

хай прыйдуць багі ўсе да нас на жаротву
сумысныя Мітра Арыаман Варуна |
для нашага спору каб рады давалі
мы справе усякай налітаю сілай ||2||

я слаўлю наймілага вашага госьця
сумысны з вамі слаvasлоўлю Агні |
для нас каб Варунам ён стаў многаслаўным
уладнік апеты напоўніў сыту нам ||3||

нясу вам паклон я перамогахочы
Зары ды Начы добрадойным каровам |
у той самы дзень адмяраючы славень
ў аднакім вымені ў малацэ разнакім ||4||

хай Зьмей Глыбіняў прынясе нам удачу
як дойка цяля прыме славень Сіндгу |
каторым падгонім мы Парастка водаў
быкамі вязёнага з хуткасьцю мысьлі ||5||

хай прыйдзе Тваштар ды з уладцамі разам
сумысны з багамі да нас гэтаксама |
хай Індра напоўнік людзей Врытрабойца
прыбудзе да нас найдужэйшы з дужэйшых ||6||

хай ліжуць нашыя запрэжкі малітваў
як ліжуць каровы цялятка малое |
хай сыпевы ласкаюць як мужа дружыны
яго найпрывабнага з усіх мужчынаў ||7||

хай сядуць Маруты у нас на аброку
сумысных разам з Родасі бліскучай |
пярэсты іх коні вазы як патокі
шматгодныя богі як богі укупе ||8||

ледзь зьявляцца велекап'ёвыя воі
запрэгшы запрэжкі свае слаvasлоўем |
як сыплюцца іхныя вогкія стрэлы
бы зь яснага Неба мільгаюць маланкі ||9||

спадобце Ашвінаў вы нам памагаці
спадобце Пушана багоў самадужых |
няворага Вішну Пана Рыбгу Ветра
хачу я схіліці да шчодрасці ласкі ||10||

хай вас о пачэсныя нашы малебен
у садзіць напоўнішы тут на адправе |
дабожны праб'ецца да вас дарахочы
хай будзе грамада насытнай і шчодрай ||11||

хвалёбен 187

*11 Агастіа, сын Мітры й Варуны | ежа | 1 ануштуб-
гарбга ушніг, 3,5-7 ануштубг, 11 ануштубг або брыгаці,
2,4,8-10 гайатры*

ежу я зараз буду
славіць падтрымальніцу змогі |
велясілай чыёю Трыта
Брытру разарваў па суставах ||1||

о салодка о смачна ежа
мы цябе для сябе абралі |
будзь жа памачніцаю нашай ||2||

ты прыходзь о ежа з пасобай
ты з ласкавай да нас ласкава |
неварожлівы мілы сябар
непадманлівы друг спагадны ||3||

гэты сокі твае о ежа
разышліся па ўсіх прасторах |
нібы ветры дасяглі Неба ||4||

гэты даўцы твае о ежа
каштавальцы о ежа сокаў |
найсалодкая рвуцца ўперад
тоўсташым быком падобна ||5||

да твайго о ежа да знамя
ўсіх багоў прыкавана мысль |
дзіва зь дзіў пад ім адбылося
зьмей забіты з тваёй пасобай ||6||

калі прыйдзе о ежа зьяньне
запалаюць вяршыні гораў !
будзь гатова тады о ежа
о салодкая для паспытку ||7||

як о ежа водаў расьлінаў
паспытаем добрачасьціну !
о бушлівая стань жа тлушчам ||8||

як о Сома цябе з забелам
пакаштуем разам зь ячменем !
о бушлівая стань жа тлушчам ||9||

кашай тлустаю стань расьліна
тлушчам нырачным узбуджальным !
о бушлівая стань жа тлушчам ||10||

мы цябе о ежа хвалебнам
усалодзілі тут як каровы жаротву !
для багоў ды на пір супольны
для сябе ды на пір супольны ||11||

хвалебен 188

11 Агастіа, сын Мітры і Варуны | хвалебен-прыяньне:
1 паліва або Запалены Агні, 2 Самасын, 3 Прывітаны,
4 мурог, 5 бога-брама, 6 Зара-Ноч, 7 два жрацы бога-
празорцы, 8 тры багіні (Сарасваці, Іда і Бгараці), 9
Тваштар, 10 пан лесу, 11 славазычэньні | гайатры

ты Запалены сёньня правіш
бог з багамі здабыўца тысяч |
адвязі пасланец жаротвы ||1||

Самасын табе ладаходу
намашчаецца мёдам жортва |
што прыносіць сыты удосталь ||2||

Прывітаны намі паліты
прывязі нам багоў пачэсных |
заваёўца тысяч о Агні ||3||

на усход мурог пасьцялілі
разлажылі тысячамужны |
валадарства дзяцей Бязьмежы ||4||

усядзержныя самадзержцы
спораспорныя велядзьверы |
брама жырам струменіць шчодрэ ||5||

у аздобах уборах красных
зьзяюць ярка удзьвюх красою |
хай жа сядуць Зара і Ноч тут ||6||

хай жа першыя з красамоўных
два жрацы два бога-празорцы |
наш аброк абракуць належна ||7||

Бгараці Іда Сарасваці
прызываю вас трох сягонья |
на красу натхнеце на спор нас ||8||

Тваштар дужы тварэц выяваў
сутварыў ён усіх жывёлаў |
абрачы нам іх працьвітаныне ||9||

сам жаротву о пане лесу
адпусьці багом пад ахову |
хай яе падсалодзіць Агні ||10||

Агні бог правадыр багоў ён
намашчаецца тут гайатрам |
зіхаціць пад славазычэньні ||11||

учцівых няўчцівых разрозніўшы лёгка
прыходзіш о Агні да людзей на ежу і
слухмяным за ежаю будзь чалавеку
бы конь націраны рупліўцамі рупна ||7||

прамовілі мы дзеля бога прамовы
сын Манаў даверныя дужаму Агні і
здабудзьма зь пяўцамі скарб тысячакротны
хай будзе грамада насытнай і шчодрой ||8||

ХВАЛЕБЕН 190

8 Агастіа, сын Мітры і Варуны | Пан малітвы | трыштубе

быка неадольнага насыць хвалебнам
салодкаязыкага Пана малітвы |
каго песьнявода прасветлага богі
і сьмертныя слухаюць хвалебнатворца ||1||

яго абрадныя шукаюць прамовы
як той узьліты ў пабожных узьлівень |
пасторапрасяжны узьнік Пан малітвы
на вучце абраднай разлогім Заплодкам ||2||

няхай жа малітву падыме угору
як рукі Савітар свой покліч узьнёслы |
што твораіцца духам ягоным штодзённа
як зьвер страхатлівы магутны няшкодны ||3||

расходзіцца покліч той Небам Зямлёю
хай правіць як конь дзіваносны чукавы |
як стрэлы у дзікіх зьвяроў яго словы
імчаць да багоў зьмеяватых малітвы ||4||

нягодныя паджры бычком цябе лічаць
на ласцы тваёй нажываюцца божа |
дароў жаданых ты не даеш зламысным
о Пане малітваў караеш няслаўцаў ||5||

прыемна ісьці да яго бы на пашу
ён вабіць да сябе як сябар прыемны |
прыглядна ўглядаюцца ў нас неадольцы
заворы замкёныя ўсе адчыніўшы ||6||

цякуць да яго хваласьпевы як рэкі
бы плынуць да мора вірлівыя плыні і
вядушчы ён бачыць наскрозь абоіх
арол Пан малітвы і ладзьдзю і воды ||7||

так велядужы дужародны вялікі
быў богам прызначаны бык Пан малітвы і
учцёны хай гоўя падорыць мужоў нам
хай будзе грамада насытнай і шчодрай ||8||

खवालर्बेन १७

16 Агастіа, сын Мітры й Варуны | вада, трава, Сонца
(замова на зніщчэньне яду) | ануштубг, 10-12 мага-
панкці, 13 магабрыгаці

канката што неканката
і канката які запраўдны |
што абодва завуцца плушы
ўсе замазаны невідомы ||1||

невідомых нішчыць прыйшоўшы
невідомых нішчыць пайшоўшы |
нішчыць зверху на іх напаўшы
душыць душама і давіць даўма ||2||

у чароце й нібы-чароце
травах дарбгі ды травах сайрйі |
невідомы ў віране ў муньджы
ўсе яны замазаны разам ||3||

як зайшлі ў кароўнік каровы
як заціхлі зьвяры ў гушчобе
як загасьлі агні ў сялібах
ўсе замазаны невідомы ||4||

вось яны зьявіліся знову
нібы злодзеі адвячоркам |
невідомыя ўсім відомы
сталі вы сябе паказалі ||5||

Неба бацька маці Зямля вам
Сома брат і сястра Бязмежа |

невідомыя ўсім відомы
заставайцеся замрэце ||6||

на рамянах і на чалонах
вы кусьлівыя праканкаты |
анічога няма для вас тут
невідомы зьнікнеце нікма ||7||

на усходзе ўзыходзіць Сонца
невідомых бойца відомы |
вынішчае ўсіх невідомых
праганяе ўсіх вядзьмарак ||8||

узьляцела з усходу Сонца
спапяляючы ўсякі верад |
сын Бязьмежы з высокіх гораў
невідомых бойца відомы ||9||

я на Сонца вешаю тругу
нібы мех у вінакурільні |
як яно не памрэ ня згіне
так і мы не памром ня згінем |
прэч адвёз пан буланых тругу
мёдам зрабіла цябе медавіца ||10||

птушка птушачка невялічка
ўсю малютка зьела атругу |
як яна не памрэ ня згіне
так і мы не памром ня згінем |
прэч адвёз пан буланых тругу
мёдам зрабіла цябе медавіца ||11||

тройчы сем вераб'ёў драбнютокіх
зьелі емя яду-атругу |
як яны не памруць ня згінуць

так і мы не памром ня згінем І
прэч адвёз пан буланых тругу
мёдам зрабіла цябе медавіца ||12||

у дзевяці і дзевяноста
разбуральніц яду-атругу
ува ўсіх я схапіў імёны І
прэч адвёз пан буланых тругу
мёдам зрабіла цябе медавіца ||13||

тройчы сем таксама паваў
сем сясьцёр незаможніх дзеваў І
прэч атругу тваю аднеслі
як ваду у збанох жанчыны ||14||

кушумбгака малы маленькі
раздушу камянём пачварку І
выйшла ўся зь яго едзь-атруга
прэч ад нас падалася ўпрочкі ||15||

і сказаў тады кушумбгака
прэч выходзячы з горнай кручы І
страціў сілу яд скарпіёнаў
скарпіёне твой яд бясьсільны ||16||

արեւիկյալի

АБРОК

З ідэяй ахвяры ў РВ зьвязаны некалькі каранёў, галоўныя зь якіх – \sqrt{hu} і \sqrt{yaj} . Першы апісвае тэхнічны бок ахвярапрынашэньня: узьліваньне Сомы й топленага масла (жыру) у агонь. Сярод яго вытворняў варта згадаць *havis-* ‘узьліў’, *hótr-* ‘сьвятар, які прамаўляў хвалебны РВ і адказваў за ўзьліваньне паднашэньняў’ і *juhī-* ‘чарпень, якім лілі топленае масла ў агонь; язык агню’. Гэты карань шчыльна зьвязаны з роднасным \sqrt{hve} ‘зваць, прызваць (багоў)’ – падобна таму, як зьвязаны бел. *піць* і *пець*. Іншымі словамі, ідэя ахвяры ўлучала два абавязковыя, узаеманеаддзельныя складнікі: узьліў і прызыў-хвалебен.

Для перакладу *hótr-* – аднаго з ключавых словаў у РВ – выбрана слова *жрэц* у яго стараславянскім выглядзе (*жрѣц*, *жраца*). Адпаведна асноўнымі перакладамі для *havis-* сталі *жаротва* і *жортва*. Узглядам таго, што зыходны дзеяслоў для гэтых імёнаў у беларускай мове не захаваўся (да нас дайшоў толькі роднасны яму $\sqrt{жэр}$ ‘есьці’, які, на жаль, мае моцную адмоўную канатацыю), сам \sqrt{hu} перадаецца дзеясловам *ліць* або апісальна *чыніць жаротву*, а *juhī-* – вытворным словам *леўка*. Таксама ўжываюцца такія словы, як *узьліў*, *узьліваньне*, *узьлівень*. Карань \sqrt{hve} амаль заўсёды перадаецца этымалягічна тоесным яму дзеясловам *зваць* (часам – *клікаць*).

Калі пераставіць гукі ў *hav-*, атрымаецца \sqrt{vah} ‘везьці’, які таксама зьвязаны з тэматыкай ахвярапрынашэньня. Перавоз аброку – галоўная функцыя Агні, цэнтральнага (побач зь Індрам) бога ў РВ. Як і ў выпадку \sqrt{hve} , \sqrt{vah} перадаецца этымалягічна тоесным яму дзеясловам *везьці*. Аднак ягоня вытворні перакладаюцца па-рознаму: *vāhni-* ‘вазьніца’ (эпітэт Агні), *vāghát-* ‘адпраўца’, *havirvāh-* ‘жаротваноша, жортваноша’.

Корань \sqrt{yaj} выражае функцыянальны бок ахвярапрынашэння: ушанаваньне багоў. На тое, што гэты корань хутчэй азначаў 'шанаваць', чымся 'чыніць ахвярапрынашэнне', указвае яго кіраваньне: імя бога заўсёды ставіцца ў вінавальны склон, а назва сродку ўшанаваньня - у творны, т.б. шанаваць бога паднашэннем (а не ахвяраваць паднашэнне богу). Адпаведна вытворань $yájña$ азначаў у першую чаргу 'ўшанаваньне', а ўжо потым 'ахвярапрынашэнне'. У пасьяведавы час гэта слова стала галоўным у называнні ахвярапрынашэння ў цэлым. Гэты факт спрычыніў дваякі пераклад кораня. З аднаго боку, \sqrt{yaj} перадаецца праз **чыць**, $yájña$ - праз **чэсьць**, $yájjatra$, $yájjíya$ - праз **пачэсны**, **годны вучты**. З другога боку, $yájña$ перадаецца словам **аброк**.

Слова **аброк** утвараецца ад $\sqrt{pək}$ 'рачы, мовіць', яго этымалягічны сэнс - 'прамоўленае', наяўны ж набор значэнняў - 'ахвяра', 'зарок' (т.б. абяцанае) і 'корм, які бярэцца ў дарогу для каня'. Такое спалучэнне значэнняў добра стасуецца з комплексам \sqrt{hu} - \sqrt{hve} . Вынік спажываньня богам аброку выражаецца $\sqrt{vrđh}$ 'расьці, мацнець'. Тая самая ідэя росту хаваецца і ў \sqrt{stu} 'славіць, сьпяваць хваласьпевы', які суадносіцца з \sqrt{tu} 'расьці, быць моцным' ($tavás$ - 'сіла, моцны' часта ўжываецца дачынна багоў; бел. **тыць** 'тлусьцець'). Іншымі словамі, аброк - гэта кармленьне багоў як хвалебнамі, так і ўзьліваньнямі. Такім чынам, \sqrt{yaj} таксама перадаецца як **абракаць / абрачы, аброчыць** (← аброк), $yájjatra$, $yájjíya$ - як **годны аброку**.

АБРОЧНЯ

Слова *vēdi-* 'алтар' прынята выводзіць з **ava-sd-i-* 'сядзеньне' (*áva* 'уніз' $\sqrt{\text{sad}}$ 'сядзець'). Узапраўды, месца ахвярапрынашэння называецца ў РВ словамі *sádman-* і *sádana-* 'сядзеньне' (напр. РВ 1.173.3 *nákṣad dhótā pári sádma mitā yán* 'хай зьявіцца жрэц, абыходзячы вакол узьведзеныя сядзеньні, РВ 1.95.8 *yát samprñcānāḥ sádane góbbhir adbhiḥ* 'калі зьмешваецца на сядзеньні з малокамі, з водамі', РВ 1.67.10 *sádmeva dhírāḥ samtāya cakruḥ* 'як сядзеньне (дом), празорцы, разьмераўшы, зрабілі'. Індру й Агні таксама называюць *sádaspāti-* 'пан сядзеньня' (РВ 1.21.5). Алтару-сядзеньню на зямлі адпавядае на небе сядзеньне багоў (РВ 1.139.2 *yuvóritthādhi sádasvápaśyāta hiraṇyāyam* 'там, на вашых сядзеньнях, мы ўбачылі залатое'). Дзякуючы такой суадпаведнасці алтар апынаўся на мяжы сьветаў людзей і багоў, на восі сусьвету (*axis mundi*): *iyám védiḥ páro antaḥ pṛthivyā ayám yajñó bhūvanasya nābhiḥ* 'гэты алтар – крайняя мяжа зямлі, гэты аброк – пуп быцця' (РВ 1.164).

У РВ 1.140.1 Агні даецца два важныя азначэнні: *vediśáde* 'таму, які сядзіць на алтары' і *priyádhāmāya* 'таму, якому падабаецца (ягоны) дом'. Першае зь іх наўпрост выяўляе сувязь *vēdi-* з $\sqrt{\text{sad}}$ 'сядзець', другое – з $\sqrt{\text{dhā}}$ 'класьці, усталёўваць', які часта ўжываецца ў касмаганічным кантэксьце. Паказальна, што і *sádana-*, і *dhāman-* сустракаюцца ў зьвязку з *ṛtá-* 'лад' для абазначэння сядзеньня сусьветнага парадку. Адно зь дзеянняў, якое выконваецца з алтаром, – гэта *áram kṛ-* 'прывядзеньне ў парадак' (РВ 1.170.4), дзе слова *áram* утворана ад таго самага караня, што і *ṛtá-*. Іншымі словамі, садзеньне-ўсталаяваньне алтара безумоўна ўспрымалася як аднаўленьне касмаганічнага чыну, скіраванае на захаваньне сусьветнага парадку (*ṛtá-*), на сталае цэнтраваньне сьвету вакол восі аброкаперадачы.

Калі адлюстраваць \sqrt{sad} , атрымаецца \sqrt{das} 'стамляцца, высільвацца, адчуваць недахоп', што актуалізуе такую характарыстыку алтара як месца зьнікнення (прынесенага ў аброк), як месца высільвання (прыкладання высілкау з боку аброчнікаў; пар. $\sqrt{sad} \rightarrow \text{sedī-}$ 'стамленьне' у Ваджасанэйі-самгіце).

Нельга абмінуць увагаю сувязь védi- з véda- 'веда' (якая абыгрываецца ў выглядзе загадкі ў РВ 10.114) і шырэі – з \sqrt{vid} 'ведаць' і $\sqrt{vi(n)d}$ 'знаходзіць'. Разуменьне алтара як месца знаходжанья й рэалізацыі сакральнае веды, несумненна, было актуальным у часы ведавых паэтаў (варта ўспомніць хоць бы традыцыю рытуальных загадак *brahmódya-*, яскравым прыкладам якіх ёсць РВ 1.164 ці АВ 10.8). Нельга не адзначыць тут і перагуканьне védi- з vidátha- 'аброчная раздача' (гл. Вучта).

Калі адлюстраваць véda- , атрымаецца devá- 'бог' – непасрэдна адраасат аброку. Карані $\sqrt{vid-}\sqrt{div}$, ад якіх адпаведна ўтвараюцца гэтыя словы, знаходзяцца ў люстраных адносінах ня толькі фармальна, але й сэмантычна. Сэнс гука *v* можна прыблізна акрэсьліць як 'абсяг, кола', гука *d* – як 'кропка апоры, месца збору', *i* – як 'рух'. У такім разе $\text{vid} = v \rightarrow d$, а $\text{div} = d \rightarrow v$, т.б. vid – гэта рух ад ускраіны да цэнтру, зьбег абсягу ў кропку, счываньне карцінкі (відзеньне), а div – гэта рух ад цэнтру да ўскраіны, выпраменьваньне, стварэньне абсягу відзеньня. Алтар, такім парадкам, ёсць кропкаю збору прасторы на зямлі (*pr̥thivī-*), якая адпавядае такой самай кропцы (але з процілеглым дзеяннем) на небе (*div-*).

Слова védi- жаночага роду, што адпавядае звычайнай форме алтара – праствакутніку з вузкай сярэдняй часткай, падобна да жаночага стану. Месца Агні на аброку называецца *yóni-* 'лона, похва' ($\leftarrow \sqrt{yu}$ 'зв'язваць, злучаць'): *usán hotar ní śadā yóniṣu triṣú* 'ахвотна, о жрэча, сядзь на тры лоны' (РВ 2.36.4)

(пад трыма лонамі разумеюцца *védi-* 'алтар', *āhavanīya-* 'жаротвены (усходні) агонь' і *gārhyapatya-* 'агонь гаспадара дома (заходні)'). Такім чынам, пабудова алтара ўвасабляе сабою злогу мужчыны й жанчыны, дзе мужчына – агонь, а жанчына – алтар. Сэксуальныя вобразы ўжываюцца і пры апісаньні здабычы агню з дапамогаю двух брускоў. Такім чынам, алтар – гэта сувязь зямлі (чатырохкутнае месца аброку з алтаром, якое ўвасабляе гарызанталь) і неба (тры лоны агню, якія стасуюцца з трыма сьветамі ды ўвасабляюць вэртыкаль). Алтар – гэта ня толькі месца зьнікненьня аброку, але й месца спараджэньня ўздачы на яго.

Пры перакладзе ў беларускую мову сэнс сядзеньня быў выражаны словамі *пасад* і *сядзеньне*, якія ўжываюцца для перадачы словаў *sádmān-* і *sádāna-*. Слова *yóni-* перадаецца праз *лона*, *улоньне* (дарэчы, найбольш імаверная этымалёгія зьвязвае 'лона' з *√leg/лог* 'ляжаць, лажыць'). Для *védi-* абранае слова *аброчня* 'месца прынясьеньня аброку' (ж.р.!). Безумоўна, гэта слова не перадае (і не магло б перадаць) усяе паўнаты сэмантычнае карціны *védi-*, але тым ня менш яно актуалізуе некаторыя важныя сэнсы: сувязь з аброкам (у адпаведнасьці зь перакладам *yajñá-* 'аброк'), сувязь з парадкам (*рок* 'тэрмін'), сувязь з моваю-ведаю (*рачы* 'мовіць'), абсяг і паўната (прыстаўка *аб-*).

АДПРАВА

Рытуал ушаванья багоў звычайна завецца словам *adhvará-*. Падчас гэтага *adhvará-* мог ушаноўвацца як адзін бог, так і некалькі – кожны ў сваім часавым парадку (гл., напр., РВ. 1.15). Нярэдка *adhvará-* фактычна стае сінанімам для слова *yajñá-* ‘аброк’: *ágne yam yajñam adhvarám víśvataḥ pari bhūrasi / sá id devéṣu gacchati* “о Агні, які аброк, рытуал ты абдымаеш з усіх бакоў, толькі ён дасягае багоў” (РВ 1.1.4).

Слова *adhvará-* ‘абрад’ дачыняецца да *ádhvān-* ‘дарога’ (гр. ἄρῃμα ‘іду, выпраўляюся’, ст.-ісьл. *öndurr* ‘сьнегаступы’). Параўнайце таксама: *vyā* ‘рушыць’ → *yātan-* ‘выправа, паход; малітва’, бел. *хадзіць* → *хадайніцтва* ‘просьба’. Іншымі словамі, з аднаго боку, *adhvará-* ёсць просьбаю да багоў, з другога – дарогаю, якою багі прыходзяць да ўгоднікаў і якой Агні адвозіць на неба аброк. Вось некалькі паказальных кантэкстаў: *ambāyo yantyádhvabhīr jātāyo adhvarīyatām* “маткі рушаць (сваімі) дарогамі, сёстры тых, што чыняць рытуалы” (РВ 1.23.16); *rathīr adhvarāñām* “калясьнічы рытуалаў” (пра бога Агні, РВ 8.11.12); *vetyadhvaryūḥ pathibhī rājīṣṭhaiḥ prāti havyāni vītāye* “рытуалатворца рушыць найпрамымі пуцямі, каб прынесці жаротвы” (РВ 8.101.10); *ūrdhvō vām gātūr adhvaré akāryūrdhvā śocīmṣi prásthītā rājāmsi* “угору ваш двух праход на рытуале зроблены, угору языкі полымя рушаць праз прасторы” (РВ 3.4.4).

Дарога багоў шматкроць згадваецца ў РВ: *éhá yātam pathibhīr devayānair* “прыяжджайце сюды дарогамі багарушнымі” (клясычная формула, напр., РВ 3.58.5); *antarvidvām ádhvano devayānān* “о знаўца знутры багарушных дарогаў” (пра Агні, РВ 1.72.7); *agnér víśvāḥ samidho devayānīḥ* “усе багарушныя палены Агні” (РВ 10.51.2); *tè vīndan mānasā dīdhyānā yāju śkannām prathamām devayānam* “яны знайшлі, пабачыўшы мыслам, аброчнае выслоўе, што першым прайшло дарогаю

багоў” (РВ 10.181.3); *sugān pathāḥ kṛṇuhi devayānān* “зрабі дарогі багарушныя лёгкапраходнымі” (РВ 10.51.5).

Традыцыйная этымалёгія таксама ўвязвае *adhvará-* з *ádhvān-: adhvānam satpatham rāti yah so'dhvarah* “які дае дарогу, т.б. ісьцінны пуць, той рытуал” (*Vacaspatyam*).

У беларускую мову *adhvará-* перакладаецца як **адправа** ‘тое, што адпраўляецца да багоў’. Гэтак хоць бы ўскосна захоўваецца сувязь з дарогаю. Акрамя таго, **адправа** перагукаецца з словам **правы**, што немалаважна: падчас абраду сьвятары тройчы абыходзілі аброчны агонь з правага боку; стаялі каля агню таксама праваруч, бо менавіта правы бок уважаўся за пашанны. Вось некалькі прыкладаў: *āñjānti yam dakṣiṇatō havirbhiḥ* “якога намашчаюць жаротвамі з правага боку” (пра Агні, РВ 1.95.6); *abhi srūcaḥ kramate dakṣiṇāvṛto* “рушыць да чарпалаў, павернутых направа” (пра Агні, РВ 1.144.1); *pradakṣiṇid ... kārāvo* “сьпевакі, павернутыя направа” (РВ 2.43.1).

Ад слова *adhvará-* утвараецца назва аднаго зь сьвятароў на аброку – *adhvaryu-*, якая перакладаецца як **адпраўца**. Задачаю адпраўцы было сачыць за правільным выкананьнем адправы.

АТУГА

Важнае месца ў сьветаглядзе арыяў РВ займала проціпастаўленьне двух паняткаў: *ámhas-* – *várivas-*, *urú-* *loká-*, што даслоўна азначае ‘вузкасць – шырыня, разлога’.

Слова *ámhas-* мае шырокія этымалягічныя паралелі: санскр. *amhú-* ‘вузкі’, гр. ἄμω ‘здушваю’, лац. *ango* ‘сьціскаю’, літ. *aĩkštas* ‘цесны, вузкі’, ст.-анг. *enge* ‘вузкі, трывожны’, ст.-сл. *язькъ*, бел. *вузкі*. Словы *várivas-* ‘шыр’ і *urú-* ‘шырокі’ аднакаранёвыя: санскр. *úras-* ‘грудзі’, *váras-* ‘шырыня’, *varīmán-* ‘прастора’, гр. εὐρύς ‘шырокі’. Усе яны дачыняюцца да √vr ‘пакрываць’, літ. *verti* ‘адчыняць, зачыняць’, *var̃tai* ‘дзьверы’, ст.-сл. *отворити*. Першасны карань мог азначаць зваротны рух “зварочваць-разварочваць” ды “адчыняць-зачыняць”, які далей удакладняўся прыслоўямі ды кантэкстам. Слова *loká-* ‘прастора’ звязана з √ruc ‘сьвяціць’ (пасьней пачынае ўжывацца ў значэньні ‘сьвет’): гр. λευκός ‘сьветлы’, лац. *lux* ‘сьвятло’, ст.-анг. *lēoht* ‘сьвятло’, літ. *laũkas* ‘поле’, рас. *луч*.

Такім парадкам, гэта ня толькі проціпастаўленьне вузкасьці-шырыні, сьціснутасьці-прасторы, але й цемры-сьвятла (санскр. *támas-* ‘цёмра’, √tam ‘задыхацца, душыць’, бел. *таміць*).

З аднаго боку, гаворка тут ідзе пра касмаганічны чын: стварэньне шырыні зь цеснаты зьяўляецца важнаю функцыяй багоў. Шырокая, разгорнутая прастора процістаіць вузкасьці, згорнутасьці як упарадкаваны сусьвет неўпарадкаванаму, зьлітнаму хаосу. Разьдзяляючы неба й зямлю, Індра стварае шырокую прастору: *ví bhūmyā aprathaya indra* “ты распасьцёр зямлю, о Індра” (РВ 1.62.5); *sá dhārayat pṛthivīm papráthac ca* “ён усталяваў зямлю ды распасьцёр” (РВ 2.15.2); *yudhēndro mahná várivaś cakāra devébhyaḥ* “бітваю, магутою Індра стварыў шыр для багоў” (РВ 3.34.7).

З другога боку, паняткі вузкасыці-шырыні атрымліваюць этычнае напаўненне: вузкасыць увасабляе сабою грэх, няправільнасыць, бяду, а шырыня – свабоду, волю й дабрачыннасць. Адна зь міласыцяў багоў – гэта акурат выбаўленьне сваіх угоднікаў з *ámhas-* і надзяленьне іх *várivas-: úrdhvó nah pāhyámhaso ní ketúnā* “вэртыкальны, барані нас ад вузкасыці сваім знаменем” (пра Агні, РВ 1.36.14); *ná tám ámho ná duritám kútaś caná nārātayas titirur ná dvayāvīnah* “не авалодалі ім ні вузкасыць, ні бяда, ні хцівасыць, ні двудушнікі” (РВ 2.23.5); *dāmeva vatsād ví mumugdhyámho* “як вярхоўку зь цяляці, здымі вузкасыць” (у Варуны звычайна просяць вызваліць ад учыненых грахоў, РВ 2.28.6); *nū devāso váriṅvaḥ kartanā* “дык стварэце [нам] шыр, о багі” (РВ 7.48.4); *nū indra rāyé várivas krdhī* “дык ствары, о Індра, шыр для багацця” (РВ 7.27.5); *kṛnótyasmai váriṅvo yá ithéndrāya sómat usaté sunóti* “таму стварае шырокасыць, хто для прагнага Індры шчыра выціскае Сому” (РВ 4.24.6). Шыр могуць ствараць для багоў і іх угоднікі: *yáthā vo devā váriṅvaḥ kárāṇi* “каб я мог стварыць для багоў шыр” (РВ 10.52.5).

У беларускую мову слова *ámhas-* перакладаецца як **атуга** (слоўнік Насовіча: *атуга* ‘тесныя, тяжелыя абставяльствы, стесненне’) Гэта слова ўтворана ад дзеяслова *ацяжваць*: прасл. **teg-/tog-*, бел. *тугі, туга* ‘смутак’, *цягнуць, цяжкі*. Вось жа, *атуга* – гэта сьцягнутасць, цесната, туга, злыбеда. Зрэдзьчас для перакладу ўжываецца слова **цясьніна**.

Várivas- звычайна перадаецца словам **прывольле**, якое спалучае ў сабе і ідэю шырокага прастору, і ідэю свабоды, вольнасыці. *Urí- loká-* як правіла перакладаецца даслоўна як **шырокая прастора**.

ВЕШЧЫ

Kavi- – адно з найважнейшых пазначэнняў паэта ў РВ. Слова ўзводзяць да караня *(s)keṭ- ‘бачыць, чуць, чуць нюхам’ (гр. κοῦω ‘заўважаю, чую’, лац. *caveō* ‘я пільны’, гоц. *hausjan* ‘чуць’, ст.-анг. *hāwian* ‘глядзець’, *scēawian* ‘паказваць’, бел. *чуць, човіць, чукавы*). Іншымі словамі, *(s)keṭ- звязана амаль з усім комплексам пачуцьцяў (зрок, слых, нюх), што выяўляецца ў поўнай “абуджанасьці” (пар. санскр. √*budh* ‘быць абуджаным; разумець’ і *buddhi-* ‘розум’), усяведаньні натхнёнага паэта: *pāri yāt kavīḥ kāvyā bhārāte sūro nā rātho bhūvanāni viśvā* “калі шырыць чуйнасьці свае паэт, як поваз валатоўскі, па ўсіх быцьцях” (РВ 9.94.3). Асабліва звяртае на сябе ўвагу слова *kavikratu-*. З аднаго боку маем аднакарэнныя словы *ākūta-*, *ākūti-* ‘намер, жаданьне’ (*ā* √*kū* ‘намярацца’), з другога – *krātu-* ‘намер, дух, разуменьне, кемнасьць’. *Kavikratu-* – гэта той, хто мае намер намерцы, чуйнасьць чуйнага. Быць паэтам – значыць праяўляць волю быць чуйным, чукавым, абуджаным, пільным, усябачным. Паэт, такім чынам, гэта актыўная пазыцыя, якая далёкая ад пасіўнага візіянэрства. Ведавыя паэты мусілі быць “напагатове”, каб успрыняць і потым выказаць ісьціну, якую багі ўкладалі ім у сэрца, і актыўнасьць сьвядомасьці якраз палягала ў волі да яснасьці ўспрымання.

Другі важны кантэкст звязаны з чысьцінёю: *krātum punānāḥ kavibhiḥ pavitraiḥ* “чуйнымі падзіламі ачышчаючы дух” (РВ 3.1.5); *mādhvaḥ punānāḥ kavibhiḥ pavitraiḥ* “[воды] мядовыя чуйнымі падзіламі ён чысьцячы” (РВ 3.31.16); *hōtā mandrāḥ kavītaḥ pāvakāḥ* “жрэц рады, найлепшы паэт, ачышчалец” (РВ 7.9.1); *agniḥ śucīvratatamaḥ śucīr vipraḥ śucīḥ kavīḥ* “Агні, найчыстазарачысты, чысты, натхнёны і паэт чысты” (РВ 8.44.21); *pavate kavīyān* “[Сома] ачышчае, дзеячы як паэт” (РВ 9.94.1); *sāktum iva tītaunā punānto yātra dhīrā mānasā vācam akrata* “нібы муку ачышчаючы сітам, дзе празорцы мыслам чынілі

мову" (РВ 10.71.2); *sahásradhāre vītate pavitra ā vācam punanti kavāyo mañiṣiṇaḥ* "у тысячапаточным працягнутым цадзіле паэты чысыцяць мову, мыславітыя" (РВ 9.73.7); *ṛtāsyā tāntur vītataḥ pavitra ā jihvāyā āgre vāruṇasya māyāyā* "нацягнута ніць ладу ў цадзіле, на кончыку языка чарадзеіствам Варуны" (РВ 9.73.9); *dhiyā pavate* "празорам ачышчаецца" (РВ 9.72.4); *éto nv indram stāvāma śuddhām śuddhena sāmṇā / śuddhair ukthair vāvṛdhvāmsam* "ніня ж прыйдзі, мы Індру славіцьцем чыстага чыстым напевам, / што ўздужаў на чыстых рачэньнях" (РВ 8.95.7). З аднаго боку, само стварэньне мовы (і вузей – хвалебнаў) паэтамі разглядаецца як ачышчэньне, з другога – само быцьцё паэтам, ягоны стан абуджанасьці, пільнасьці ёсьць успрыманьне чысьціні. Паэт, па сутнасьці, ёсьць ачышчальнік (*pavitra-*; паказальнае тут імя аднаго з паэтаў: *Pavitra Āṅgirasah*). Чуваць (*кец-) – значыць *чуць чыстае*.

Паводле традыцыйнай этымалёгіі *kavi-* утвараецца ад $\sqrt{ku/}$ *kū* 'утвараць гук, выкрыкваць; рухацца': *kauti śabdayaty upadiśati sa kaviḥ medhāvī vidvān krāntadarśano vā* "які гаворыць, настаўляе, той *kavi-*, мудрэц, вядун, які пашырыў сваё бачаньне" (*Uṇādisūtrāṇi*, 4.140). Паводле іншай вэрсіі Унадысутраў: *kāvayati grthnāti sa kaviḥ* "які звязвае, складае, той паэт". Дзеяслоў яўна другасны. У Дгатупатха таксама зафіксаваны $\sqrt{kab/}$ *kav* 'апісваць, славіць'. У тлумачальным слоўніку санскрыту *Śabdakalpadruma* прыводзіцца такое тлумачэньне: *kavate sarvaṃ jānāti sarvaṃ varṇayati sarvaṃ sarvato gacchati vā* "kavate – усё знае, усё апісвае або паўсюль рухаецца".

У РВ для перакладу *kavi-* абраныя не ягоныя этымалёгічныя адпаведнікі *чуйны, чукавы*, а словы *вешчы, вяшчун*. З аднаго боку, слова *вешчы* ўзводзяць да \sqrt{ved} 'ведаць', што адсылае нас да ідэі паэтавай усячуйнасьці, усяведаньня. З другога боку, ад *вешчы* ўтвараецца дзеяслоў *вяшчаць* 'паведамляць ісьціну'. Такім чынам, *вешчы* трывала асацыюецца ня толькі з звышчуйнасьцю, але й з прамаўленьнем, чаго нельга ска-

заць пра словы *чуйны, чукавы*. Гэта важна яшчэ й таму, што ў пасьяляведавай літаратуры менавіта слова *kavi*- становіцца галоўным для пазначэння паэта (пар. лац. *vates* 'прарок, празорца, паэт').

ВУЧТА

Слова *vidátha-* звычайна ўжываецца ў РВ ў сэнсе збору людзей дзеля аброку або ў сэнсе самой аброчнай раздачы. Традыцыйная этымалёгія (*Uṇādisūtrāṇi*, 3.115) выводзіць гэта слова з $\sqrt{\text{vid}}$ 'ведаць', падкрэсьліваючы, што гэта быў збор людзей, абазначаных у тонкасьцях правядзеньня абраду й якія ведалі таямніцы сьветаўладкаваньня. Суфікс *-(a)tha-* звычайна ўтварае назвы дзеяньняў: *gā-thá-* 'сьпеў', *hátha-* 'забойства', *uc-átha-* 'рачэньне', *śap-átha-* 'праклён', *car-átha-* 'рух, напрамак', *ár-tha-* 'цэль' і г.д. Тады сэмантычны ланцужок можа выглядаць так: *ведаць* + *-átha-* → *веданьне*, *veda* → *там*, *дзе ўжываюць веды* (перанос значэньня паводле сумежнасьці). Такая этымалёгія прымусіла некаторых заходніх дасьледнікаў перакладаць *vidátha-* як 'веда, знаньне, уменьне, загад'.

У сваю чаргу $\sqrt{\text{vid}}$ 'ведаць' шчыльна зьвязаны з $\sqrt{\text{vi}(n)d}$ 'знаходзіць'. Тады *vidátha-* ёсьць ня толькі зборам вядушчых, але й знаходжаньнем-усталяваньнем восі сьвету на месцы аброку, аднаўленьнем чыну сьветастварэньня ў выглядзе абраду або аднаўленьня пэўнага вычыну багоў, здабыцьця ўрэшце боскае ласкі. Корань $\sqrt{\text{vi}(n)d}$ у залежным стане азначае 'знаходзіцца, быць', і таму *vidátha-* можа выяўляць ідэю чыстага знаходжаньня, "узапраўднага" быцьця ў цэнтры сьвету, знаходжаньне сябе на адным з канцоў сусьветнае восі, па якой дзякуючы богу Агні адбываецца перадача аброку багом.

Другая, заходняя, этымалёгія ўзводзіць гэта слова да $\sqrt{\text{vidh}}$ 'ціць, шанаваць, служыць': *vidhátha-* дае *vidátha-* у выніку распадабленьня прыдыхальных. У такім разе *vidátha-* ёсьць ушанаваньнем, служэньнем, а таксама ўсім, што зь ім зьвязана: збор людзей дзеля ўшанаваньня багоў, само паднашэньне й г.д.

Іншыя ж узводзяць элемент *vidh-* далей да *vi-dhā* 'разьмяркоўваць' (*vi-* 'раз' і *√dhā* 'класьці, усталёўваць'), прымаючы за першасны сэнс слова ідэю раздачы. Увогуле, сам *√vidh* 'чціць, служыць' разглядаецца як вытворань ад *vi-dhā*.

З другога боку, *√vidh* можна ўвязаць з *√vyadh* 'працінаць' і *√vindh* 'быць пазбытым, не стачаць' (да якога, відаць, належаць *vidhāvā-* 'удава' і *vehāt-* 'ялаўка'). Падобную сувязь паміж *√dās* 'служыць, гадзіць, шанаваць', *√dās* 'раніць', *√das* 'стамляцца, высільвацца, адчуваць недахоп' і *√dakṣ* 'быць здольным, умелым' у свой час адзначаў яшчэ У.М. Тапароў. Чын аброку, такім чынам, прадугледжвае спусташэньне, высіленьне, аддачу, якая толькі і ставарае магчымасьць адгоды з боку багоў. Нездарма ў пазьнейшай індыйскай традыцыі звычайным заканчэньнем малітвы стала формула *śānti śānti śāntiḥ* 'спакой, спакой, спакой': *√sam* спалучае ў сабе сэнсы труджэньня, высіленьня, стомы й заспакаеньня. Паказальна, што гэты корань шырока ўжываецца ў РВ як для апісаньня стараньня сьвятароў, так і для назвы іх плёну (формула *śam yōh* 'спор і здароўе', 'спакой і дабрабыт'). Слова ж *śamitṛ* 'разьбіральнік тушы аброчнае жывёлы' таксама адсылае нас да *√vyadh* 'працінаць, раніць' (пар. пазьнейшае слова *vyādha-* 'паляўнічы'), хоць гэты корань ужываецца ў РВ толькі ў кантэксьце барацьбы з ворагамі й звязаны перадусім са стральбою.

Ідэя працінаньня мае мэтафізічную падкладку. Функцыя абраду – гэта перадусім устанавленьне сувязі паміж сьветамі, дзякуючы якой умагчымваецца перадача аброку. Яшчэ У.М. Тапароў прапанаваў узводзіць лічэбнік тры да кораня **terH-* (санскр. *√tṛ* 'перапраўляцца, працінаць, ратаваць', лац. *intro* 'уваходжу, пранікаю', *terminus* 'памежны калок, камень', гр. *τέρμα* 'канцавы слуп, метка'), якое, такім чынам, першапачаткова магло кадаваць сувязь трох сьветаў. На абрадзе ўсталёўваўся аброчны слуп (*yīra-* ← *√yi* 'звязваць, прывязваць', т.б. 'месца або прылада прывязваньня'), які

мог увасабляць вось сусьвету. Да яго прывязвалася аброчная жывёла, якую потым заколвалі (“праціналі”). Але і сам слуп можна разглядаць як пэўнае ўвасабленьне ідэі працінаньня, пракольваньня (падобна памежнаму слупку), які пазначаў памежнасьць абрадавае сытуацыі.

Для перакладу ў беларускую мову *vidátha-* у якасьці асноўнага варыянту абранае слова *вучта* ‘пір, частаваньне’ (і як пабочны варыянт – *начостка*), утворанае ад *√чэт* ‘лічыць, спалучаць, шанаваць’ (бел. *чыць, чэсьць* ‘пашана, пір’, *чата* ‘доля’, *частаваць, начостка*, ст.-сл. *чѣтѣ* ‘лічу, уважаю’ і інш.). *Вучта*, такім парадкам, гэта час і месца *чцення* (ушанаваньня) багоў і раздачы ім *начастунку* (жартвы), у якім кожны з багоў атрымлівае сваю *чату* (долю). За другі варыянт абраныя розныя словазлучэньні ўзору *жортва-веча* й г.д., што ўжываюцца тады, калі слова *вучта* не хапае для запаўненьня памеру. Слова *веча* (ад *√вет*) тут крыху ператлумачанае ды зьвязваецца з больш актуальным для сучаснай беларускай мовы значэньнем гэтага караня ‘вітаць’ (т.б. ушаноўваць), а не ‘прамаўляць, раіць’. Акрамя таго, *веча* перагукаецца з словамі *вешчы* й *вяха*, што добра ўпісваецца ў сэнсавы абсяг *vidátha-*.

ЖЫР

Адным з рэчываў, якія арйі ўзьлівалі ў аброчны агонь, было *ghṛtá-* 'топленое каровіна масла'. Для многіх людзей, знаёмых з індыйскаю культураю, яно больш вядомае пад назваю *ghī* – гэта слова з сучаснае мовы гіндзі ёсьць прамым нашчадкам санскрыцкага слова *ghṛtá-*.

Слова *ghṛtá-* дачыняецца да нячастага нават у РВ $\sqrt{ghṛ}$, *jīgharti* 'кідаць, апырскваць, крапіць': *jīgharmyagnīm haviṣā ghṛténa* "краплю Агні жаротваю, жырам" (РВ 2.10.4); *vájram ā jīgharti māyini* "кідае пярун у чарадзея" (пра Індру, РВ 5.48.3).

Узглядам таго, што *ghṛtá-* уяўляла сабою растопленае масла, то трэба, відаць, звязваць яго і з другім $\sqrt{ghṛ}$, *jīgharti* 'гарэць палаць': санскр. *hāras-* 'полымя', *ghṛṇá-* 'горач', *gharmá-* 'горач, кацёл', *ghraṃsá-* 'сквар, полымя'; гр. θερμαί 'награюся', лац. *formus* 'цёплы', літ. *gāras* 'пара', бел. *грэць, гарэць, жар*.

Ghṛtá- апісваецца ў РВ такімі прыметнікамі: *mādhu-* 'салодкі', *mādhuvārṇa-* 'колеру мёду', *hiraṇyavarṇa-* 'колеру золата', *pūtá-* 'ачышчаны', *śúci-* 'яркі, чысты', *taptá-* 'нагрэты', *tīvrá-* 'рэзкі', *cāru-* 'мілы, прыемны'. Найважнейшае азначэньне тут, безумоўна, *pūtá-* і ягоная адмена *súpūta-* 'добра ачышчаны' (гл. арт. Чысыціня).

Ghṛtá- магло азначаць і тлушч увогуле (асабліва топлены), а ў пераносным значэньні – урадлівасьць, плоднасьць: *sasāśya cārma ghṛtávāt padām vés tād id agnī rakṣatyáprayuchan* "збожжа скураны мех, сьлед птаха, поўны тлушчу – яго й бароніць пільна Агні" (магчыма, пра сонца як крыніцу ежы, РВ 3.5.6), *ā no mitrāvaruṇā ghṛtair gávyūtim ukṣatam* "акрапеце, о Мітра-Варуна, жырамі нашу пашу" (РВ 3.62.16); *té grhāso ghṛtaścūto bhavantu* "хай пакоі твае соцаца жырам" (пра памерлага, пахавальны хвалебен РВ 10.18.12).

У беларускую мову *ghṛtá-* перакладаецца як *жыр*. З аднаго боку, слова родніцца з √*жэр* (ст.-сл. *жьръти* 'абракаць; есьці, піць', ст.-сл. *жьрьць* 'жрэц', *грань, грано* 'верш', санскр. √*gṛ*, *gṛnāti* 'апяваць, славіць' і √*gṛ*, *girāti* 'есьці, глытаць', *gír-* 'песня', *gūrtá-* 'апеты', *jariti-* 'апеўца', *gará-* 'пітво', літ. *girti* 'хваліць', *gerti* 'піць'). Узьліваньне ды сьпяваньне былі непарыўна зьвязаныя ў аброку (пар. √*hu* 'ліць аброк у агонь' - √*hve* 'зваць'; прасл. **pēti*, **rojǫ* 'пець' і **rojiti*, **rojǫ* 'паіць').

З другога боку, *жыр* можна выводзіць з √*жы* (пар. *піць* - *пір*). Такім парадкам, *жыр* трывала зьвязаны і з ідэяй аброку (паньня-апяваньня багоў), і з ідэяй жыцьцёвае сілы.

У 4-м коле *жыру* прысьвечаны містычны хвалебен (РВ 4.58), у якім ён атаясамляецца і з Сомам, напоем нясьмерця, і з паэтычнаю моваю - моваю багоў. Варта прывесці яго цалком:

узьялася з мора мядовая хваля
і з выжымам сомавым стала нясьмерцем |
што ёсьць утаемненым іменем жыру
язык нясьмертных пупавіна нясьмерця ||1||

мы жыру імя зьвеставацьмем сягонья
на гэтым аброку ўкарэнім паклонам |
хай слых прыверне да яго малітоўца
бык двойчядвухрогі яго вывяргае ||2||

трохногі той буйвал з чатырма рагамі
двухкратнагаловы сямікратнарукі |
трохкратна зьвязаны раве грамавіта
увайшоў велябог у багоў нясьмертных ||3||

хаваны скнарамі разьзелены тройчы
знайшлі несмяротныя жыр у карове |
адзін быў ад Сонца другі быў ад Індры
а трэці яны змайстравалі з дazorцы ||4||

струменяцца з сэрца струменяцца з мора
за сотняй згародаў не для вачэй ілжыўца |
я пільна ўглядаюся ў патокі жыру
стаіць там стажар залаты пасярод іх ||5||

сыцякаюцца рэкамі словапатокі
ўнутры ачышчаныя сэрцам і мыслам |
імчаць імкліва жыравітыя хвалі
нібыта алени ад стрэл паляўнічых ||6||

падобна быстрыням у рэчышчы рэкаў
ляцяць юніцы абганяючы вецер |
патокі жырныя бы рыжы стаеньнік
ламаючы плот набухаючы хвальлем ||7||

да Агні кідаюцца нібы дзяўчаты
красуні з усьмешкай нібы на спатканьні |
зьягаюцца з дровамі патокі жыру
радуецца ім Родавед прагавіты ||8||

пазорныя плыні нібы маладзіцы
мясламі што масьцяцца перад вясельлем |
на выжмінах Сомы на вучце аброчнай
яны ачышчаюцца патокі жыру ||9||

струменьце хвалебен на здобыч кароваў
надзельце багацьцямі нас балагімі |
вядзеце аброк да багоў несьмяротных
у мёд ачышчаюцца патокі жыру ||10||

ты служыш апораю для бытаваньня
ўнутры мора-сэрца ўнутры жыцьцясілы |
сустрэцца прынесенай з аблікам водаў
здабыць бы нам хвалі тваёй медавітай ||11||

ЗАКОЛ

Слова *médha-* уживаецца ў РВ насамперш у сувязі з жывёльным аброкам. Так, у РВ 1.162.10 кажацца:

*yád ūvadhyaṃ udárasyaṅpaváti
yá āmasya kṛaviṣo gandhó ásti
sukṛtá tácchamitāraḥ kṛṇvantu
utá médham śṛtarākaṃ pasantu*

Якая нястраўленая ежа ў страўніку ваніць,
які пах сырога мяса ёсьць,
хай разьбіральнікі (тушы) тое зробіць добрым,
жывёльны аброк варма звараць.

У слоўніку Бётлінга падаюцца наступныя значэньні для *médha-* у РВ: мясны сок, булён, моцны напой; для пазьнейшых ведавых тэкстаў: жывёльны аброк, аброчная жывёла. Паказальныя таксама некаторыя складаныя словы з *médha-* у РВ: *aśvamedhá-* 'абрачэньне каня', *ṛmedhá-* 'абрачэньне чалавека?' (сустракаецца як імя руша); у пазьнейшай літаратуры: *gomedhá-* 'абрачэньне каровы', *puruṣamedhá-* 'абрачэньне чалавека'. У РВ 1.43.4 Рудра называецца *medhápati-* 'пан *medha-*', а ён увогуле шчыльна звязаны з жывёльным сьветам (ужо ў АВ для яго пазначэньня сустракаецца слова *paśupati-* 'пан жывёлы').

Калі гаварыць пра этымалёгію слова, то раўналежная форма *miyédha-* доўгі час прымушала разглядаць *médha-* як форму, узьнікшую ў выніку спрашчэньня: *miyédha-* → *myédha-* → *médha-*. Калі адстараніцца ад гэтае вэрсіі, то *médha-* лёгка звязваецца з *māms-* 'мяса'. Так, слова *medhā* 'мудрасьць' прынята выводзіць з **m̥s-dhē-* (т.б. *mānas-dhā-* 'мысьле-кладзеньне'; пар. *man-dhātṛ* 'мудрэц'). Гэтак сама можна разглядаць і *médha-* як вынік разьвіцьця з **m(ā)ms-*

dhā- 'мяса-кладзеньне' (т.б. *médha*- 'паднашэньне мяса'). Нельга не згадаць тут бел. *мядра* 'падскурная клятчатка ў жывёлаў, адваротны бок шкуры' (ц.-сл. *мадра*), якое таксама выводзяць з **m̥so* 'мяса' і якое яўна родніцца з саскр. *médha*- (але неабавязкова тоеснае структурна).

Для перакладу *médha*- абранае слова *закол*, якое адсылае да ст.-сл. *заклати*, *закланіє*, ст.-бел. *заклати*. Адпаведна веда-ваму *médha*- слова *закол* ужываецца ў значэньнях 'жывёльны аброк', а таксама 'мясны сок', 'напой-падсілак'.

ЛАД

Найважнейшае месца ў сьветаглядзе арйаў займала проціпастаўленьне *ṛtá-ánṛta*. Слова *ṛtá-* звычайна перакладаецца як 'парадак, закон, устанаўленьне, справядлівасьць' (як прыметнік - 'адпаведны, прыдатны, гожа, здольны'), адпаведна *ánṛta-* - як 'беспарадак, беззаконьне, несправядлівасьць, ілжа' (як прыметнік - 'ілжывы').

Абодва словы ўзыходзяць да √*r* 'рухацца, падымацца, дасягаць'. Сэнс гука *r* (*r*) - зыходзячы з спосабу яго вымаўленьня - можна акрэсьліць як 'уздыманьне, вяртаньне, паўтарэньне'. Параўнайма: *áram* 'адпаведна, правільна, дастаткова', *ṛtú-* 'усталяваны час, рок, пара', *aritra-* 'вясло', *ará* 'сьпіца', *arāni-* 'брусок, якім распальвалі агонь', *aratni-* 'локаць', бел. *араць*. Гэтыя прыклады досыць ясна ўказваюць на два сэнсы:

1) устаўленасьць, злучанасьць, прыладжанасьць, адпаведнасьць (пара як адпаведны цэлі час; вясло як устаўленае ў кочат; сьпіца як устаўленае ў калодку; брусок распальваць агонь як тое, ува што ўстаўлялі другі брусок; локаць як месца злучэньня дзвюх костак);

2) вярчэньне, паўтаральны, колавы рух (пара, якая паўтараецца штогод; вясло, якім робяць колавыя рухі; сьпіца, якая круціцца разам з вобадам; брусок, які круціць у іншым, каб атрымаць вугольчык; локаць як месца вярчэньня косткі; араньне, якое складаецца з разваротаў на ўскрайку поля). Іншымі словамі, *ṛtá-* як сусьветны парадак, безумоўна, даўнімае пэўную паўтаральнасьць, узаемазлучанасьць дзеяньняў, якія замыкаюцца ў вечнае, непарушнае кола.

Галоўным ахоўцам і падтрымцам *ṛtá-* уважаецца бог Варуна (*várūṇa-* ← √*vr* 'пакрываць, абвінаць'; РВ 5.66.1 *várūṇāya*

ṛtāpeśase 'для Варуны, чыя ўкраса - *ṛtā-*'), чый асноўны атрыбут - пугы-петлі (*pāśa-*), якімі ён трымае сьвет у належным парадку (напр. РВ 7.65.3 *tā bhūripāśāvānṛtasya sētū duratyētū ripāve māṛtyāya* 'яны двое [Мітра-Варуна], маючы многа пугаў, суць дзьве гаці-перашкоды для *ánṛta-*, празь якія цяжка пранікнуць сьмертнаму ілгуну-ворагу'). Ахоўніцаю *ṛtā-* (*ṛtapā-*) завецца й багіня Зара, чыя галоўная свомасьць у РВ - вечная паўтаральнасьць. Пастырам *ṛtā-* (РВ 1.1.8 *gorām ṛtāsya*) завецца й Агні, які забяспечвае кругаварот аброку. Багі завуцца народжанымі ад *ṛtā-* (*ṛtaprajāta-*), а хвалебны багом - плынямі *ṛtā-* (РВ 1.141.1 *ṛtāsya dhēnā*). Нярэдка ў РВ гаворыцца пра дарогу *ṛtā-* (РВ 1.46.11 *ābhūdu pāram étave pānthā ṛtāsya sādhyā / ādarśi vi srutir divāḥ* 'вось узьнік, каб рухацца наўпрост на той бераг, пугь парадку, паказалася сьцежка неба'), якою рухаецца Сонца, Зара, Агні. Згадваюцца таксама пасады *ṛtā-*, дышла *ṛtā-*, быкі *ṛtā-*, гудзьба *ṛtā-*, доля ў *ṛtā-*, малако *ṛtā-* ды інш. *Ṛtā-* пранізвае сабою ўвесь сьвет, яно спараджае багоў, яно жывіць багоў і людзей, і яго ж бароняць багі ды падтрымліваюць людзі стальмі аброкамі.

У РВ 1.139.2 сказана, што Мітра-Варуна вынеслі *ánṛta-* за межы *ṛtā-* (*ṛtād ādhyādādāthe ánṛtam*), т.б. сьвет ёсьць увасабленьнем парадку, у той час як носьбітамі *ánṛta-* аказваюцца няправедныя людзі й чарты, ворагі праведных арыаў, што імкнуцца парушыць *ṛtā-* (РВ 7.61.5 *ánṛtā jānānām* 'беззаконьні людзей'). Паказальна, што ў пазьнейшых тэкстах *ánṛta-* стала проціпастаўляцца слову *satyā-* 'ісьціна', якое ўзыходзіць да *vas* (бел. *ёсьць*).

На беларускую мову *ṛtā-* перакладаецца перадусім як *лад*, а *ánṛta-* - як *нелад*, *бязладзьдзе*. Найбольш імаверная этымалёгія зьвязвае слова *лад* з указальнікам **el-/ol-* (лац. *ille* 'той', бел. *лоні* 'летась', санскр. *parāri* 'пазалетась') і **dhē-* 'класьці, усталёўваць' (бел. *дзець*). Перагукаючыся з такімі словамі, як *клад*, *ўклад*, *лагода*, слова *лад* добра перадае

ідэю ўпарадкаванасьці, узаемазвязанасьці, устойлівасьці, спрыяльнасьці, але, на жаль, пакідае нявыяўленаю (прынамсі наўпрост) ідэю колавярчэньня, паўтаральнасьці, узнаўляльнасьці.

МАЛІТВА

Адным з ключавых словаў РВ – а таксама і пасьяледавых тэкстаў – ёсьць *brahman*. З націскам на першы склад яно азначае ‘малітва’, з націскам на другі – ‘які моліцца, сьвятар; стан сьвятароў’. У пасьярыгведавы час гэта слова набывае новае значэньне й пачынае азначаць Абсалют – першапачатак, зь якога ўзьнікае сусьвет. *Brahman* – галоўны панятак філязофіі Веданта, адзін з асноўных тэкстаў якой так і называецца: *Brahmasūtrāṇi* ‘выслоўі пра Брагман’.

Найчасьцей *brahman* выводзяць з \sqrt{brh} ‘набухаць, расьці, мацнець’ (санскр. *brhát-* ‘высокі, магутны’, лац. *flō* “дзьму”, *flāmen* ‘павеў’, ст.-анг. *blāwan* ‘дзьмуць’, *blōwan* ‘цвесьці’, *blēd* ‘парыў ветру, дых; дух, розум; дастатак, дабрабыт, слава’, ст.-ісьл. *Valdr* ‘бог вясны й сьвятла, апякун расьлінаў ды земляробаў’, гр. *φάλλος* ‘чэляс’, ст.-сл. *благо*, бел. *балазе*). Бадай, найважнейшаю паралеляй тут будзе ст.-анг. *blót* ‘аброк’, а таксама лац. *fluō* ‘лію’, што адпавядае добравядомай троіцы *ліць, піць – абракаць – славіць*: санскр. \sqrt{hu} ‘ліць аброк у агонь’ – \sqrt{hve} ‘зваць’; \sqrt{gf} , *grñāti* ‘славіць’ – \sqrt{gf} , *girāti* ‘есьці, глытаць’; ст.-сл. *жьръти* ‘абракаць; есьці, піць’; прасл. **pēti*, **pojō* ‘пець’; і **pojiti*, **pojō* ‘паіць’ (санскр. *gir-* ‘песня’, *gūrtá-* ‘апеты’, *jarit-* ‘апеўца’, *gará-* ‘пітво’, лац. *gratus* ‘прыемны, удзячны, літ. *girti* ‘хваліць’, *gerti* ‘піць’, ст.-сл. *жьръти* ‘абракаць; есьці, піць’, ст.-сл. *жьръць* ‘жрэц’, *грань, грано* ‘верш’). Усе гэтыя тры дзеянні былі непарыўна зьвязаныя аброчным чынам.

Такога самага меркаваньня прытрымліваецца й традыцыйная этымалёгія: *br̥mhati vardhate tad brahma* ‘набухае, расьце – той Брагман’ (*Uṇādisūtrāṇi*, 4.147). Але найцікавейшае тое, што ёсьць яшчэ адзін \sqrt{brh} , які азначае ‘гучаць, раўсьці’. І.-э. корань рэканструююць як **bhelǵh*. Сэнс гука *bh* роўны спосабу яго ўтварэньня: *выбух, рэзкае пашырэньне з цэнтра на ўсе бакі*. Гэтая ідэя размнажэньня аднаго акурат ляжыць у ас-

нове сьветатварэньня, але таксама й мовы ды сьвятла. Гэтыя тры чыны ў сутнасьці тоесныя: санскр. $\sqrt{bhās}$ 'гаварыць' – $\sqrt{bhās}$ 'зьзяць'; санскр. $\sqrt{bhū}$ 'узьнікаць, быць' – санскр. $\sqrt{bhā}$ 'зьзяць, праяўляцца' – ст.-сл. *baŕj* 'расказваю', лац. *for* 'кажу'; санскр. \sqrt{varc} 'зьзяць, славіць, сьпяваць'; санскр. \sqrt{vas} , *ucchāti* 'зьзяць' – \sqrt{vas} , *vasté* 'надзяваць, прымаць форму'.

Bráhmaṇ мае й шырэйшае значэньне *сьвятой мовы* ўвогуле – мовы *багоў*, якой малітва ёсьць толькі прыватная праява: *acittam bráhma* "неспасьціжнай сьвятой мове" (РВ 1.152.5) і *mantráyante divó amúṣya pṛṣṥhé viśvav ídam vācam áviśvaminvām* "малітваю твораць на сьпіне таго неба ўсьведную мову, ня ўсім зразумелую" (РВ 1.164.10); *sám bráhmaṇā deváhitam yádásti* "зь сьвятою моваю, што ўсталяваная багамі" (РВ 5.42.4); *bráhmaṇā daivyeṇa* "з малітваю боскаю" (РВ 7.33.11); *deváttam bráhma* "дадзеная багамі сьвятая мова" (РВ 8.32.27); *janayan bráhma devā* "спарадзілі сьвятую мову багі" (РВ 10.67.7).

З аднаго боку, сьвятая мова процістаіць мове звычайнай, штодзённай; з другога боку, мова ўвогуле апісваецца ў РВ як унівэрсальны прынцып быцьця, які ляжыць у аснове ўсяго. Гэтая асаблівасьць мовы праўляецца перадусім у малітве. Малітва ўзмацняе багоў ($\sqrt{vr̥dh}$ 'расьці, мацнець' – $\sqrt{br̥h}$ 'набухаць, мацнець'), малітва абараняе часьцівых арыаў ад ворагаў: *indrāya bráhma vārdhanam yáthāsat* "каб малітва стала Індру падсілкам" (РВ 6.23.5); *bráhma vārma mántāntaram* "малітва – мой нутраны шчыт" (РВ 6.75.19).

Yávad bráhma viśṥhitam tāvatī vāk "наколькі пашырылася малітва, настолькі й мова" (РВ 10.114.8). Не малітва як праява сьвятой мовы ёсьць вытворнаю ад мовы звычайнай, а якраз наадварот. Іншымі словамі, галоўная функцыя мовы – (сьвета)творчая, астатняе ж зьяўляецца другасным. Больш за тое, сама гукавая мова ёсьць толькі адною з праяваў Мовы:

*catvāri vāk párimitā padāni
tāni vidur brāhmaṇā yé manīṣiṇaḥ
gūhā trīṇi nihitā néngayanti
turīyaṃ vācō manuṣyā vadanti*

“Разьмерана мова на чатыры крокі (часткі),
іх сьвятары ведаюць, што мыславітыя;
тры, у схове складзеныя, ня кратаюць,
чацьвертым [крокам] мовы размаўляюць людзі”.

Сайана выказвае здагадку, што тры схаваныя крокі – гэта тры Веды, т.б. сьвятая мова. Магчымае й такое тлумачэньне, што чатыры крокі Мовы – гэта 1) сьвет, 2) копія сьвету, сфармаваная органамі пачуцьцяў, 3) карціна сьвету, сфармаваная розумам і 4) гукавая мова. РВ 10.125.4:

*māyā sō ānnam atti yó vi páśyati
yāḥ práñiti yá īm śrñóty uktām
amantávo mām tá ūpa kṣiyanti
śrudhí śruta śraddhivāṃ té vadāmi*

“Мною той ежу есьць, хто бачыць,
хто дыхае, хто чуе рачэньне.
Жывуць ува мне яны неазмыслена.
Слухай, слабуты, слушна я моўлю”.

Мова была дадзена багамі людзям у якасьці адкрыцьця, таемнай відзежы (санскр. *véda-*, бел. *ведаць – відзець*), якую яшчэ трэба было выразіць, стварыць. РВ 10.71.1-2:

*bṛhaspate prathamām vācō ágram
yát praírata nāmadhéyaṃ dādhanāḥ
yádeṣāṃ śrēṣṭhaṃ yádariprámāsīt
preṇā tádeṣāṃ nihitaṃ gūhāvih*

*sáktumiva titaínā punánto
yátra dhīrā mánasā vācam ákrata...*

"Пане малітвы, першы пачын Мовы,
калі яны ўзяліся да работы, дзеючы імядзею.
Што было ў іх сама лепшым, бязбрудным,
скрытае ў тайне, любоўю явілі.

Нібы муку ачышчаючы сітам,
мыслам дзе Мову празорцы чынілі..."

Важная свомасьць мовы – яе чысьціня, дзякуючы якой яна можа сама быць ачышчальнікам: *punāno brāhmaṇā* "ачышчаючыся малітваю" (пра Сому, РВ 9.113.5). З другога боку, чын ачышчэньня мовы, зроблены пры яе стварэньні, мае паўтарацца на кожным аброку: *yāte pavītram arcīsyāgne vītatam antārā / brāhma tēna punīhi nah* "якое цадзіла ў цябе, о Агні, нацягнула ўнутры полымя, / ачысьці ім нашу малітву" (РВ 9.67.23).

У беларускую мову *brāhmaṇ-* перакладаецца як *малітва*, а *brahmān-* – як *малітоўца*. Традыцыйна прасл. **modliti* узводзяць да і.-э. **meldh-*: літ. *maldyti* 'умаліць', ст.-анг. *meld* 'паведамленьне', хец. *ma-al-ta(i)* 'даваць зарок, прасіць у багоў'. Сюды ж ст.-сл. *мълва*, санскр. *√brū* 'мовіць', лац. *promulgo* 'абвяшчаю', гр. *μέλος* 'песня'. Сэнс гука *m* – мяжа, дзякуючы якой з аднаго ствараецца два (імя й форма ў выпадку мовы), гука *l* – працягласьць, ліцьцё. Мова – гэта мяжа, якая трымае гэты сьвет распадзеленым. У Чхандогіа-ўпанішад, 8.4.1-2 кажацца: *atha ya ātmā sa setur dhṛtir eṣāṃ lokānām asambhedāya* "вось, які Атман (Сам), той – гаць, апора для разьяднаньня сьветаў", *tasmād vā etaṃ setuṃ tīrvā api naktam ahar evābhiniṣpadyate / sakṛd vibhāto hy evaiṣa brahmalokaḥ* "таму, запраўды, перайшоўшы гэту гаць, нават ноч стае днём, бо гэты сьвет Брагману заўжды зьязе". Можна сказаць, што Брагман – гэта патэнцыя мовы, а Атман – праяўленая мова. Перайшоўшы гаць праяўленай мовы, чалавек прыходзіць да разуменьня тоества Атману й Брагману: уласнага Сам і Сам сусьвету. Паводле ўпанішады гэтага можна дасягнуць

праз засяроджаньне на сьвятым складзе ОМ. 1.1.2: *puruṣasya vāg rasaḥ / vāca ṛg rasaḥ / ṛcaḥ sāmā rasaḥ / sāmna udgītho rasaḥ* "сутнасьць чалавека – мова, сутнасьць мовы – славень (РВ), сутнасьць слаўню – напеў (Самаведа), сутнасьць напеву – усьпяваньне (ОМ)".

МЫСЬЛІТВА

Адно з ключавых словаў РВ – *mántra-*, якое перакладаюць то як *малітва*, то як *заклён*. Зыходны карань – \sqrt{man} ‘мысльіць’ (гр. μάομαι ‘намяраюся’, лац. *memini* ‘помню’, ст.-слав. *мынѣти*, літ. *minėti* ‘узгадваць’, гоц. *munan* ‘абдумваць, лічыць’). Ад яго ж утвараецца і слова *manā* ‘адданасць, запал’ гр. *μανία* ‘натхнёнасць, узбуджанасць; шаленства’). У сувязі з гэтым У.М. Тапароў піша: “і.-е. **men-* азначала пэўны мэнтальны стан, звязаны з дробнадрыжальным рухам, пры якім шмак-кротна павялічваецца ўспрымальнасць і разрознівальная здольнасць *men*-органа. Гэта высакаякаснае дробнае трым-ценьне як бы дапамагае розуму вызваліцца ад пэўных шораў лягічнага мыслення, ад аўтаматызмаў штодзённасці ды адкрыцца іншаму, іначай недасяжнаму”¹. Гэткае апісаньне ідэальна падыходзіць і да слова *vīpra-* (гл. арт. Вешчы).

З другога боку, некаторыя кантэксты праліваюць святло на адзін цікавы бок \sqrt{man} , а дакладней яго вытворня – *mānas* ‘мысел, мысль’: *saktum iva tītaunā punānto yātra dhīrā mānasā vācam akrata* “нібы муку ачышчаючы сітам, дзе празорцы мыслам чынілі мову” (РВ 10.71.2); *sam dakṣeṇa mānasā jāyate kavīḥ* “з хопкім мыслам нараджаецца вяшчун” (РВ 9.68.5); *sahāsradhāre vītate pavitra ā vācam punanti kavāyo manīṣiṇaḥ* “у тысячапатоchnым працягнутым цадзіле вешчуны чысьцяць мову, мыславітыя” (РВ 9.73.7); *svéneva dhīro mānasā yād āgrabhīt* “што сваім мыслам ухаліў празорца” (РВ 1.145.2); *bhāranti vām mānmanā samyātā girāḥ* “прыносяць вам абодвум мысляю засяроджанаю песьні” (РВ 1.151.8); *mānasāvijānan* “мыслам не разрозніваючы” (РВ 1.164.5); *nā vi jānāmi yād ivedām asmi niṇyāḥ sāmṇaddho mānasā carāmi / yadā māgan prathamajā*

¹ Топоров В.Н. “Второе” происхождение – загадка в ритуале // Исследования по этимологии и семантике. Т.3: Индийские и иранские языки. Кн.1. М., 2009 – с.205-246.

ṛtasyād id vācō aśnuve bhāgām asyāḥ “не распознаю, чым гэта я ёсьць; таемна, мыслам аснаджаны, блукаю; / калі наблізіўся першароджаны ладу да мяне, тады здабыў я долю мовы гэтай” (РВ 1.164.37); *pataṅgō vācam mānasā bibharti* “нясе птах мову мыслам” (РВ 10.177.2); *takṣad yādī mānaso vėnato vāg* “калі вычэсвае (Сому) мова, (выйшла) з мыслу ўважнага” (РВ 9.97.22) і г.д. Гэтыя кантэксты досыць яўна намінаюць, што менавіта мысел зьяўляецца тым органам, з дапамогаю якога спараджаецца мова².

У словазлучэньні *mānasā dīdhī-* ‘глядзецц мыслам’, якое неаднаразова паўтараецца ў РВ, $\sqrt{dhī}$ кадуе першую ступень у праяўленьні ісьціны (цэльны вобраз, схоплены імгненна), а *mānas-* – другую, разрозьніваючы, выхопліваючы, правейваючы, выцэджваючы з цэльнага вобразу састаўныя часткі ды ўсталёўваючы ім імёны. Менавіта таму чалавек як адзіны носьбіт мовы, заснаванай на падвойным падзеле, кадуецца як *māni-* (гоц. *manna*, ст.-слав. *мжжь*). Калі *dhī-* ‘празор’ (гл. арт. Празорца) можна назваць сынтэтычным, то *mānas-*, безумоўна, аналітычны. У ім захоўваюцца прадстаўленьні ў выглядзе ўспамінаў як матар’ял для будучага аналізу³.

Mānas- і *māntra-* шчыльна звязаны з сэрцам, бо менавіта там паводле традыцыйнага сьветагляду месціцца розум: *hrdā yāt taṣṭān māntrām* āśamsan* “калі прамовілі мантры, тачоныя сэрцам” (РВ 1.67.4); *hrdā matim ... ānu prajānān* “да малітвы сэрцам распознаючы [дарогу]” (РВ 3.26.8); *hrdā matim janaye* “сэрцам малітву спараджаю” (РВ 10.91.14) і г.д. Цікава, што сэрца называецца ў РВ таксама морам: *hr̥dyāt samudrāc* ‘з мора-сэрца’ (РВ 4.58.5); *nāvyaṃ navyaṃ*

² *vāñ manasi darśanāc chabdāc ca* “[падчас сьмерці] мова [расчыняецца] ў мысьле, бо гэта відаць і сказана [у традыцыйных тэкстах]” – Брагмасутры, 4.2.1.

³ У такім разе нельга ня даць увагі сувязі паміж *men-* ‘мяць’ (лац. *impressiō* ‘уцісканьне, уражаньне’, рас. впечатление) і *men-* ‘мніць’.

tántum á tanvate divi samudré antáh kaváyah sudítayah “новую й новую нітку цягнуць на неба з мора азоранья вешчуны” (РВ 1.159.4). У касмаганічным хвалебне 10.129.1-4 пачатак сьвету апісваецца як зьяўленьне Нечага Аднаго сілаю жару зь бяздонных водаў. Потым гэтае Нешта Адно апаноўвае жаданьне, што стаецца семем мыслу. Такім чынам, што-тва-рэньне малітвы з мора-сэрца фактычна ёсьць паўтарэньнем касмаганічнага чыну. Акурат у гэтым і палягае дзейная сіла *mántra*- як заклёну: мовіць азначае чыніць, бо мова ўзьнікае ў выніку першачыну разьдзяленьня Нечага Аднаго на два.

Урэшце, \sqrt{man} можа азначаць ‘шанаваць’. Сэмантычны пераход зусім відавочны: *думаць і думаць* → *добра думаць* або *зважаць* → *паважаць*.

Вось жа, *mántra*- спалучае ў сабе досыць шмат сэнсавых нюансаў: натхеньне, малітва, ушанаваньне, мысль, перша-чын, заклён. Для яго перакладу ўжываюцца ня толькі словы *малітва*, *заклён* (залежна ад кантэксту), але перадусім наватвор *мысльітва*. Ён утвораны паводле мадэлі *маліць* → *малітва*, і таму мае трывала асацыявацца з апошнім словам. *Мысль* жа этымалягічна адпавядае санскр. \sqrt{man} : **mon-sb*.

НАТХНЁНЫ

Слова *vīpra-* ‘натхёны, мудры, паэт’ утворана ад *√vip-* ‘трымцець, вібраваць’ (лац. *vibro* ‘трымчу’, ст.-ісьл. *veifa* ‘хвалявацца, вібраваць’, літ. *viẽpti* ‘раскрываць, разяваць, кірэчыць’). Вібрацыйныя эфэкты пры рэцытацыі мэтрычна арганізаванага сакральнага тэксту адзначаюцца ў многіх традыцыях. Паводле Й. Гонды, *vīpra-* мог абазначаць натхнёнага, экстатычнага празорцу як носьбіта ды прамоўцу сакральных вібрацыйных тэкстаў. З другога боку, ён жа адзначае, што ў кашмірскім шайвізьме *spanda-* ‘трымценьне, пульсаваньне’ разглядаецца як безупынная сіла, зь якое ўзьнікае ўсё сутнае. Такім парадкам, слова *vīpra-* можа азначаць чалавека, які перажывае гэтую сусьветную творчую энэргію, пэўны час зьяўляецца яе носьбітам.

У РВ 10.71.2 кажацца, што паэты *vācam akrata* ‘мову зрабілі’, і можна меркаваць, што даўнімаецца мова цалком, а ня толькі яе гукавая рэалізацыя. У такім разе вібрацыю можна ўвязаць і з моўнаю сыстэмаю як такою. У РВ мова апісваецца як унівэрсальны пачатак, прынцып, які становіць увесь гэты сьвет (РВ 10.125.4). Для арыаў РВ гукавая мова – толькі адна з праяваў унівэрсальнай Мовы, адзін з чатырох яе крокаў (РВ 1.164.45).

Калі вібрацыя ёсьць пэрыядычна паўтарэньнімі рухамі, то ўзьнікненьне сьвету-мовы можна апісаць як чараду паўтарэньняў Першапачатку. Ужо другі паўтор стварае імя, якое выдзяляе першасную адзінку паўтарэньня, пяты паўтор стварае імя другога парадку (два паўторы як адзінка) і г.д. – такім чынам зь “вібрацыі” нараджаецца мова, тоесная сьвету (бо ў найшырокім сэнсе мова ёсьць супастаўленьнем адзінак з двух абсягаў, прыведзеных у сыстэму). Паэт жа (*vīpra-*) зьяўляецца носьбітам гэтае творчае вібрацыі, што і дазваляе яму тварыць, раскрываць (літ. *viẽpti* ‘раскрываць, разяваць’) ужо гукавую мову.

Паводле традыцыйнай этымалёгіі, *vīpra-* утвараецца ад $\sqrt{\text{vap-}}$ 'сеяць': *vapati dharmam iti vipraḥ medhāvī vā* "сее Праўду, таму *vīpra-*, або мудрэц" (*Unādisūtrāṇi*, 2.29). Цікава, што ў лексыкографу Джатадгары адзначаецца слова *vaptr-* 'сейбіт, творца, паэт'. У адным з хвалебнаў кажацца, што *yavam vṛkeṇāśvinā vapantā ... uru jyotiś cakrathur āryāya* "сеючы зерне ралам, Ашвіны ... шыр-святло для ар'яў стварылі" (PB 1.117.21)¹. Тамсама Ашвіны называюцца *kavī* 'два вешчуны (паэты)'. У іншым хвалебне чытаем: *saktum iva titaunā punánto yātra dhīrā mānasā vācam akrata* "нібы муку ачышчаючы сітам, дзе празорцы мыслам чынілі мову" (PB 10.71.2). Нельга не заўважыць, што ў аснове трымцення, сеяння ды правейвання ляжыць адно дзеянне: паўтараны рух, рух туды-сюды. Падобныя й адпаведныя формы: **weip-* 'трымцець, вагацца' і **wep-* 'раскідваць, сеяць'.

У беларускую мову *vīpra-* звычайна перакладаецца як *натхнёны, натхнёнца*. Стан натхнёнасьці звычайна апісваецца менавіта як нутранае трымценне, узбуджанасьць. Цікава, што зыходны для гэтага слова $\sqrt{\text{dhy}}$ родніцца з санскр. $\sqrt{\text{dhū}}$ 'трэсьці, разьдзімаць'. Натхненне, такім парадкам, – гэта "правеянасьць", ачышчанасьць духам, і акурат гэтая чысьціня робіць магчымым успрыманьне боскага паланьня.

¹ пар. з казаньню Кірылы Тураўскага: "Ныня ратаи слова словесныя уньца к духовному ярму приводяще, и крестное рало в мысленых браздах погружающе...".

ПЕСЬНЯТВОРЦА

Сярод розных назваў паэта ў РВ асаблівае месца займаюць дзеве: *kāri-* ды *kīri-* і 'слаўца, паэт'. Іх прынята выводзіць з \sqrt{kr} , *cakrāti* 'згадваць, славіць' (**kar-* 'крычаць': гр. *καρκαίρω* 'гуду', κήρυξ 'вястун', лац. *carmen* 'песьня', ст.-ісьл. *hrósa* 'славіць', літ. *kar̃das* 'рэха'). Адылі ў Дгатупатха прыводзіцца толькі $\sqrt{kṛ}$, *kārayate* / *gṛ*, *gārayate* 'знаць, даваць знаць'. Паводле традыцыйнай этымалёгіі слова *kāri-* утвараецца ад \sqrt{kr} , *karōti* 'рабіць': *karōtīti kāruḥ kartā śilpī vā* "робіць, таму *kāri-*, т.б. дзейнік або рамесьнік" (*Uṇādisūtrāṇi*, 1.1); *stutikartā* 'хвалатворца' (*Niruktam*, 2,7.27).

Фармальнае сувязь паміж назвамі маўленьня й чыну шырока адзначаецца ў этымалёгічнай літаратуры¹. У РВ працэс паэтычнае творчасці (і шырэй – чынення аброку) шматкроць апісваецца лексыкаю, якая належаць да абсягу рамеснае тэрміналогіі, а таксама ткацтва. Вось колькі прыкладаў: *imā brāhmāṇi ... yā tākṣāma rāthām̐ iva* "гэтыя малітвы ... якія мы вычасалі, як [цесьлі –] вазы" (РВ 5.73.10); *vācāmsyāsā ... takṣam* "словы вуснамі я вычасаў" (РВ 6.32.1); *tā eīe vācam abhipādyā pāpāyā sirīś tāntram tanvate aprajajñayaḥ* "тыя, дрэнна валодаючы моваю, ткуць тканіну-анучу, нязнаўцы" (РВ 10.71.9); *saptā tāntūn vi tatnire kavāya śtavā u* "сем нітак нацягнулі вешчуны, каб ткаць" (РВ 1.164.5).

На карысьць актуальнасці традыцыйнай этымалёгіі можа сьведчыць слова *mantrakṛt-* 'малітватворца' (РВ 9.114.2). У гэтай сувязі нельга не згадаць бога Вішвакармана ("Усяго-

¹ ст.-інд. *rac* 'намагацца, рабіць', *car* 'рухацца, дзеіць', *kr-* "чыніць", ст.-слав. *режъ*; ст.-інд. *vac* 'гаварыць', літ. *veikti* 'рабіць'; ст.-анг. *swedan* "гаварыць", вал. *swyddo* 'адбывацца, дзеіцца'; ст.-слав. *дѣти, дѣжу* 'рабіць', *дѣти, дѣю* 'гаварыць'; ст.-інд. *r-* 'рухацца' і *ārtha-* 'сэнс'.

роба"), які ў РВ 10.81.7 называецца панам мовы (*vācās pátim*), а ў РВ 10.82.3 - імядзею (*devānām nāmadhā*). У Шатапатхабрагмане ён увогуле атаясамляецца з Моваю. У прынцыпе, можна дапусьціць, што, як і ў выпадку з ст.-слав. *dъmъ* 'гаварыць', якое тлумачыцца праз **ǰmę dęti, kārī-* уяўляе сабою вынік сэмантычнае кампрэсіі.

Яшчэ адна важная свомасьць паэта звязана з тайнаю - зь яе адкрыцьцём і, наадварот, хаваньнем: *ṛtāsya padām kavāyo nī pānti guhā nāmāni dadhire pāraṇi* "сьлед ладу сьцерагуць вешчуну, імёны вышнія таемна ўсталявалі" (РВ 10.5.2); *yó dhartā bhuvanānām yá usrāṇām apīcyā véda nāmāni gūhyā / sá kavīḥ* "хто істотаў падтрымальнік, хто скрытыя, таемныя кароваў ведае імёны, / той вяшчун" (РВ 8.41.5); *vidmā té nāma paramām gūhā* "ведаем імя тваё навьшняя, што ў тайне" (РВ 10.45.2); *yajñāsya jihvām avidāma gūhyām* "аброку мы (жрацы) знайшлі язык таемны" (РВ 10.53.3).

Паводле ўяўленьняў арыяў РВ веданьне імені дае ўладу над яго носьбітам, і таму мусіць трымацца ў тайне. Знаньне таемных імёнаў - увогуле права паэтаў. Загадваньне касмаганічных загадак і адгадваньне таемных імёнаў становіць важны момант у сакральнасьці хвалебну: "сэнс сьвету... можа быць адкрыты, знойдзены, спазнаны, народжаны, у прыватнасьці, пры разгадваньні загадкі; знойдзены сэнс заўсёды новы й адзіны"². Такое загадваньне-разгадваньне загадак пра вузлавая часткі космасу паклікана аднаўляць чын сьветатварэньня падчас абраду. Рухаючыся дарогай мовы, якая ўвасабляе вось сусьвету, паэт захоўвае вэртыкальную сувязь сьветаў і агульны парадак у быцьці: *yajñēna vācāḥ padavīyam āyan tām ānv avindann ṛṣiṣu praviṣṭām* "аброкам дарогу мовы прайшоўшы, знайшлі яе [мову], праніклаю

² Топоров В.Н. «Второе» происхождение - загадка в ритуале // Исследования по этимологии и семантике. Т.3: Индийские и иранские языки. Кн.1. М., 2009 - с.205-246.

ū ruṣaū" (РВ 10.71.3); *tvāṃ no gorāḥ pathikṛd vicakṣaṇāḥ* "ты (Пан мовы) наш пастух, пуцятворца празорлівы" (РВ 2.23.6); *idāṃ nāma ṛṣibhyaḥ pūrvajēbhyaḥ pūrvēbhyaḥ pathikṛdbhyaḥ* "гэта паклон рушам, першароджаным, першым пуцятворцам" (РВ 10.14.15). Такім парадкам, паэт ёсьць яшчэ і творцам ды падтрымальнікам дарогі паміж небам і зямлёю.

У беларускую мову *kāri-* ды *kīri-* перакладаюцца як *песьня-творца, хвалатворца, песьняроб*.

ПРАЗОРЦА

Слова *dhīra-* утворана ад $\sqrt{dhī-}$ ‘успрымаць, абдумваць, засяроджвацца’; каранёвы назоўнік *dhī-* ‘думка, уяўленьне намер; угляд, развага, спазнаньне, розум; знаньне, уменьне; малітва’. Першасны сэнс караня аднаўляецца як ‘бачыць, сузіраць’. Паводле Й. Гонды, *dhī-* азначае тую звышпрыродную здольнасьць, што ўласьцівая празорцам, а менавіта бачаньне ў розуме рэчаў, прычынаў, сувязяў як яны ёсьць насамрэч. *Dhī-* ёсьць здольнасьцю імгненна і цалком атрымліваць знаньне ісьціны, якое толькі потым “пракладваецца” на мову ў выглядзе хвалебнаў.

Бачаньне вонкавае, фізычнае, і бачаньне нутранае, мэтафізычнае, аб’ядноўвае сучэльнасьць і імгненнасьць. Можна меркаваць, што менавіта гэты сэнс імгненнага й сучэльнага ўспрымання быў зыходным для старажытнага дзеяслова, а два віды зроку – толькі яго прыватныя праяўленьні. Іншымі словамі, тое, што намі ўспрымаецца як мэтафарычны перанос (бачыць вачыма → бачыць розумам, спасьцігаць), хутчэй за ўсё ім не было, і схему ўзаемадачыненьня значэньняў лепей падаць у выглядзе ‘бачыць вачыма ← успрымаць цалком і адразу → бачыць розумам’ (у гэтай сувязі нельга не адзначыць прынамсі фармальнага падабенства паміж *кеміць* і *прокмець* ‘імгненьне’). Нельга легкаважыць і тым, што ведавыя паэты маглі ведаць і выкарыстоўваць пэўныя псыхатэхнікі, падобныя да тых, што апісваюцца ў пазьнейшых йогічных трактатах.

Непасрэдна да *dhīra-* прымыкае і *vīcakṣaṇá-* ‘бачны, зоркі; зоркі, празорлівы, мудры’, якое ўтворана ад $\sqrt{cakṣ-}$ ‘быць бачным, сузіраць’. Гэты карань у сваю чаргу – рэдуплікацыя ад $\sqrt{kāś-}$ ‘зьзяць, быць бачным, сузіраць’. Прыстаўка *vi-* азначае ‘раз-’. Такім чынам, *vīcakṣaṇá-* можа быць з аднаго боку патлумачана як узмоцненае бачаньне, з другога – як

разрозьненне. Гэты асаблівы від бачаньня Й. Гонда апісвае як бачаньне “нутраным вокам”, якое робіць яго носьбіта ўсяведным (які ўсё відзіць-ведае: *viśvid-* і *viśvavedas-*): *kavim viśvavidam* “паэта ўсяведнага” (РВ 3,19.1), *viśvavin mānasaś pātīḥ* “[Сома] усяведны, мыслу гаспадар” (РВ 9,28.1). Гэта “нутраное вока” можа апісвацца і як мноства вачэй: *sahasrākṣā dhīyas pātī* “тысячавокія два гаспадары празору (малітвы)” (РВ 1,23.3).

Адпаведна слова *dhī-* азначае вынік такога “нутранага бачаньня” – відзежу, адкрытыую паэту багамі, а таксама малітву, у якой ён выражае атрыманае знаньне.

У беларускую мову дзеяслоў *dhī-* перакладаецца як *зорыць*, назоўнік *dhī-* – як *празор* (=малітва), а *dhīra-* – як *празорца*, *зорца*, *празорлівы*, *зоркі* (=паэт, малітваслоўца).

ПРАСЬВЯДА

Слова *svastí-*, ад якога ўтвараецца слова *svastika-*, добра вядомае нават тым, хто ніколі не вывучаў санскрыту, сустракаецца ў РВ 192 разы. Яго ўтварэнне зусім празрыстае: *su-* 'добра' + *√as* 'быць' + суфікс *K-ti-C* у сэнсе быцця (*Uṇādisūtrāṇi*, 4.182), т.б. *дабрабыт*. Але ўсё-такі адну заўвагу тут трэба зрабіць, і датычыць яна кораня.

У і.-э. прамове было два карані, якія пазьней зьмяшаліся: **es-* і **bheṭ-*. Першы, відаць, указваў на чыстую наяўнасьць і этымалогічна зьвязаны з указальным займеньнікам **so-* 'гэты' (санскр. *sáḥ* 'той, ён', ст.-анг. *sē*, ст.-сл. *cei*). Другі ж хутчэй азначаў 'узьнікаць, расьці', а ўжо потым 'быць' (напр., гр. φύω "нараджаю, твару, раблю", φύσις "прырода", φύτόν "расьліна", бел. *быльля*, *буяць*, *бучны*, *бушаваць*, *быстры*, *буцьвець*). Цікава, што ў санскрыце ад *√as* ёсьць ня ўсе часавыя формы, у прыватнасьці ў будучым часе ён замяняецца на формы *√bhū*. Менавіта ад *√as* утвараюцца словы, якія выражаюць панятак *ісьціны*: напр., санскр. *satyá-*, бел. *сутнасьць*. У касмаганічным хвалебне 10.129 кажацца: *nāsad āsīn nō sād āsīt tadānīm ... ānīd avātām svadháyā tát ékaṃ tásmāddhānyān ná parāḥ kim canāsa* "не было ні няіснага, не было ні існага тады ... дыхала без паветра самасілаю тое адно, і не было ад яго нічога іншага". Усе выдзеленыя формы ўтвораныя ад *√as*, таму правільней было б перакласьці неяк так: "не існавала ні няіснага, не існавала ні існага ... не існавала ад яго нічога іншага".

Іншымі словамі, **es-* выражала чыстую, пазачасавую наяўнасьць, якая для **bheṭ-* ёсьць асноваю, зь якой і выбухае буйнае быцця. Таму *√as* і ня мае формы будучага часу, бо будучы час у сваёй сутнасьці мадальны: гэта ўмоўнасьць, дапушчэньне, прадказаньне. Такім парадкам, *svastí-* – гэта не зусім *дабрабыт*, хаця, безумоўна, і гэтым значэньнем яно

валодае. *Svasti-* выходзіць за межы ўласна быцця як часава абумоўленага. Можна сказаць, што *svasti-* ёсьць крыніцаю, запарукаю дабрабыту, якой і просяць у багоў. Дабрасуць перадае дабрабыту.

З гэтага гледзішча досыць цікавы такі кантэкст, які сустракаецца мноства разоў: *yūyām pāta svastibhiḥ śādā nah* “вы баранеце заўжды нас [сваімі] *svasti-* (мн.л.)” (напр., РВ 7.22.9). Звычайна *svasti-* тут перакладаюць як ‘міласьць, ласка’. Але, як і ў выпадку з дабрабытам, гэта значэньне для *svasti-* вытворнае. Дакладней было перакласьці так: “баранеце сваімі дабрасуцямі, добрымі сутнасьцямі”.

Цяжка сказаць, наколькі такая інтэпрэтацыя была актуальная ў часы РВ, але прынамсі мець на ўвазе яе трэба. Так, калі ў РВ 1.116.6 гаворыцца пра *śāsavad it svasti* “вечная дабрасуць”, то можна гэта разумець і так, што прыметнік тут апісвае не саму дабрасуць, а працягласьць яе наяўнасьці ў просьбіта.

Сустракаецца ў РВ і падобнае да *svasti-* утварэньне ад *√bhū*: *subhū-*, якое азначае ‘у якога добрая, магутная прырода, урода’. Вось досыць паказальны кантэкст: *sākām jātāḥ subhvāḥ sākām ukṣitāḥ* “разам народжаныя, трывалыя ўродай, разам узрослыя” (пра Марутаў, РВ 5.55.3). Тут усе тры карані: *√jan* ‘нараджацца’, *√bhū* ‘быць, узьнікаць’, *√lukṣ* ‘расьці’ – па сутнасьці азначаюць адно і тое ж. Відавочна, што *svasti-* у гэтым пералік ня ўпісваецца (гл. прыклад у папярэднім абзацы), але пры перакладзе ўсё канчаткова заблытваецца, бо слова *сутнасьць* нярэдка ўжываецца як сынонім слова *ўрода*. Таму нават пераклад *дабрасуць* не разьясьняе сытуацыі. *Svasti-* не ўзьнікае падобна быццю, але яе можна атрымаць у якасьці дару: гэта своеасаблівая пячатка адпаведнасьці ладу (*ṛtá-*), якую багі здольныя ставіць на быццё. Нездарма сымбаль *svastika-* (卐) выяўляе колавы рух (гл. арт. Лад). *Svasti-* – гэта *ўдача* ў літаральным сваім значэньні: *дадзенае*; *svasti-* – гэта *шчасьце*, таксама ў літаральным значэньні: *надзеленасьць*

часткаю, рас. *причастность* да ладу (напр., *ābhajad ... svastai* “надзяліў [доляю] у *svasti*” РВ 2.38.1).

Такім парадкам, у розных кантэкстах пераклад *svasti*- можа розьніцца: дабрабыт, шчасьце, удача. У прыслоўным ужываньні ў гэтым перакладзе ўжываецца акурат варыянты *шчасьліва, удачна*, напр.: *pārṣi nah pārām āmhasaḥ svasti* “перапраў нас шчасьліва на той бок атугі” (РВ 2.33.3).

За асноўны ж пераклад абранае слова *прасьвяда*. Бадай адзіны слоўнік, дзе яго можна знайсці, – гэта Расійска-крыўскі слоўнік Вацлава Ластоўскага, у якім яно пададзена як пераклад рас. *благодать*.

Першая думка – звязаць гэтае слова з *сьвяты*. Далей можна парадніць іх са словамі *сьвет, сьвітаць* і з санскр. *√svi* ‘набухаць’. Зыходнай ідэяй для ўсёй групы слоў ёсьць набуханьне, павелічэньне. *Благодать*, дабрабыт, шчасьце, раскоша як набуханьне, як паўната, якая перапаўняе сябе – дастаткова чаканая матывоўка.

З другога боку слова *прасьвяда* можна выясьніць праз *√vrad* ‘вянуць, зьвядаць’. Прасьвяда – гэта пустата, якая прыходзіць па стоме даранамаганьня. Прасьвяда – гэта высіленьне дарам, поўная самааддача, самаахвяраваньне. Прасьвяда – гэта спустошаная прастора ўнутры, якая гатовая прыняць божую ласку. Атрымаць у-дачу, шчасьце, дабрабыт можна толькі аддаючы нешта самому: *mahé dade suvrató ná vājam* “ён атрымлівае нагароду, каб дарыць, як часьцівы” (пра шчодрага апекуна рушаў, РВ 1.180.6). Паняцьце *svasti*-, такім парадкам, неаддзельнае ад паняцьця аброку.

РУШ

Галоўным словам для абазначэння паэта ў РВ зьяўляецца *ṛṣi-* 'сьпявак святых гімнаў, паэт, святы, мудрэц, прамень'. Гэта слова найбольш імаверна ўтворана ад $\sqrt{rṣ-}$, *árṣati* 'хутка цячы, хутка рухацца'. Выказвалася, праўда, вэрсія пра паходжаньне ад $\sqrt{vrṣ-}$, *várṣati* 'дажджыць' з адпадзеньнем пачатковага 'v'. Т.Я. Елізаранкава так падсумоўвае гэту этымалёгію: "*ṛṣi-*: удзельнік рытуалу, які п'е аброчнае ўзьліваньне й ліе хвалу багом у выглядзе гімну"¹. Зьвяртаюць на сябе ўвагу і такія суадпаведнасьці, як $\sqrt{gṛ-}$, *grṇāti* 'славіць', $\sqrt{gṛ-}$, *girāti* 'глытаць, есьці' і *gṛ-*, *gārāyati* 'знаць'; $\sqrt{hu-}$ 'абракаць, узыліваць' і $\sqrt{hve-}$ 'зваць'; ст.-сл. *жьврѣти* 'абракаць; есьці, піць'; прасл. **pěti*, **pojō* 'пець' і **pojiti*, **pojō* 'паіць'. Сувяз паміж паэзіяй і - шырэі - моваю ды водамі прасочваецца досыць добра. Так, багіня ракі Сарасваці ўжо ў брагманах атаясамляецца з багіняю мовы Вач, а пазьней стае багіняю красамоўства. Паказальныя й некаторыя месцы ў самой РВ, напр.: *iyarti vācam aritēva nāvam* (РВ 2.42.1) "як вясляр ладзьдзю, ён слова рушыць".

Згодна зь Й. Гондам, слова *ṛṣi-* этымалёгічна зьвязана зь ням. *rasen* 'лютаваць, бушаваць, шалёна імчацца' ды літ. *aršùs* 'разьюшаны, люты'. Няцяжка заўважыць, што наведзеныя словы аднакаранёвыя з вышэйзгаданым $\sqrt{rṣ-}$. Аднак такое выясьненьне падкрэсьлівае іншы бок паэтычнае творчасьці, а менавіта стан узрушанасьці, узбуджанасьці, нутранае трымценьне, натхненьне.

Паводле традыцыйнай этымалёгіі, слова *ṛṣi-* утвараецца ад $\sqrt{rṣ-}$, *rṣāti* 'імпліва рухацца': *rṣati gacchati prāpnoti jānāti vā sa rṣih, mantrārthadrastā vā* "які *rṣati* 'рухаецца, дасягае або знае', той ёсьць *rṣi-*, або зорца сэнсу малітваў" (*Unādisūtrāṇi*, 4.121);

¹ Елизаренкова Т.Я. Язык и стиль ведийских риши. М., 1993, с.23.

ye gatyarthās te jñānārthā iti nyāyenātra darśanam (jñānam) arthaḥ / paśyati hy asau sūkṣmān arthān “якія [карані] маюць сэнс руху, тыя выражаюць і сэнс знаньня, таму тут сэнс бачаньня (знаньня), бо бачыць ён [r̥ṣi-] тонкія сэнсы” (*Niruktam*). Корань тоесны з папярэднім, але ў дадзеным тлумачэньні трохі ссоўваецца акцэнт: увага надаецца ня столькі цячэньню, колькі імклівасьці, хуткасьці руху ўвогуле. З аднаго боку, гаворка ідзе пра тое, што паэт-мудрэц імкліва, імгненна спасьцігае ісьціну, атрымлівае яе не па частках (што выцякае зь лінейнасьці мовы), але ўсю адразу, падобна зрокаваму вобразу. З другога боку, важная сама імклівасьць руху безадносна яго дацэльнасьці. У Плятонавым дыялёгу “Кратыл” кажацца: “...даючы імёны існаму, імядзеі мелі на ўвазе, што ўсё заўсёды рухаецца і цячэ <...> ёсьць яшчэ нешта такое, што пранікае ўсё астатняе, дзякуючы чаму і ўзьнікае ўсё народжанае. Гэта нешта ёсьць таксама найхуткае і найтонкае: бо іначай яно не магло б пранікаць скрозь усё рухомае, ня будзь яно такім тонкім, што яго нішто не затрымвае, і такім хуткім, што яно распараджаецца астатнімі рэчамі так, як калі б яны стаялі на месцы”.

Слова *ὄνομα-τό-θέτης* ‘імядзеі’, ужытае ў дыялёгу, перагукаецца з санскр. *nāmadheya-*: *br̥haspate prathamām vācō ágram yát prairata nāmadhéyam dádhānāḥ* “Пане малітвы, першы пачын мовы, калі яны ўзяліся да работы, дзеючы імядзею” (РВ 10.71.1). Пад яны даўнімаюцца, безумоўна, *r̥ṣi-*, але сам хвалебен прысьвечаны Пану малітвы (=сакральнае мовы). Паэту-мудрацу, каб чыніць імядзею, трэба быць імклівым, хутчэйшым за рухлівы сьвет, які цячэ ды змяняецца. Паказальна, што для назвы сьвету выкарыстоўваецца менавіта дзеяслоў **bheuH-* ‘быць, расьці’ (санскр. *bhū-* ‘быцьцё, сьвет’), які азначае ўзьнікненьне, станаўленьне, рост (гр. *φύω* “нараджаю, твару, раблю”, *φύσις* “прырода”, *φύτὸν* ‘расьліна’, бел. *буяць, былльё, быстры*), у той час як **es-* азначае чыстую або ўказальную наяўнасьць. Ведавае слова *jágat-* ‘усё рухомае ў сусьвеце’ ўжо ва ўпанішадах пачынае

азначаць сьвет увогуле, як і пазьнейшае слова *calācala*- 'рухомы; сьвет'. Як паэту ўдаецца быць найхуткім?

Ṛṣi-, чынячы аброк, паўтарае першасны чын, у выніку якога быў створаны сьвет, а значыць, на час аброку ён апынаецца ў сярэдзіне сьвету, дзе аброчны становіць вось сьвету адносна вонкавага аброку, а сам паэт – адносна ўнутранага. Па сутнасьці, усталяваньне імёнаў ёсьць стварэньне рэчаіснасьці, а значыць, аднаўленьне першаснага чыну тварэньня, а значыць, паэт увесь час, дзеючы імёны, знаходзіць сябе ў восевым становішчы: *nāvyam-navyam tāntum ā tanvate divi samudrē antāḥ kavāyaḥ sudītāyaḥ* "вечнановую ніць песьняры празорлівыя цягнуць уверх зь сярэдзіны мора да неба" (РВ 1.159.4). Чым болей набліжацца да восі, тым хутчэйшы становіцца аварот, пакуль нарэшце, не апынуўшыся ў цэнтры, паэт не стае найхуткім і адначасова зусім нерухомым. РВ 9,86.4:

*prá ta āśvinīḥ pavamāna dhījūvo
divyā asṛgran páyasā dhārīmaṇi
prāntar ṛṣaya sthāvirīr asṛkṣata
yé tvā mṛjānty ṛṣiṣāṇa vedhāsaḥ*

"Твае Ашвінам праліліся [плыні] з малаком, о ачышчаны, нябёсныя і жвавыя, нібы празор, у [гэтую] судзіну.
Унутар паэта ўлілі станоўкія [малітвы],
усталёўнікі, што працяюць цябе, о дару паэтай",

дзе *sthāvirīr* у сувязі з *vedhāsaḥ* 'усталёўнікі' можа быць патлумачана і як варыянт *sthāvara*- 'стойкі, сталы'.

З гледзішча Нірукты, традыцыйнай індыйскай этымалёгіі, слова *ṛṣi*- можа быць патлумачана як складаньне двух каранёў: \sqrt{r} - 'рухацца' і \sqrt{si} - 'звязваць'. Будучы найхуткімі, *ṛṣi*- здольныя "выхопліваць" з рухлівага сьвету асобныя часткі да таго, як яны зьмяняцца, і ўсталёўваць ім імёны,

зв'язваючы іх такім чынам: *svéneva dhīro mānasā yád āgrabhīt* "сваім што празорца мыслам ухапіў" (РВ 1.145.2), *śréyāmsam dáksam mānasā jagr̥bhīāt* "здолю лепшую ён схопіць мыслам" (РВ 10.31.2); *mānasā vimṛṣtam* "мыслам асягнуты" (РВ 10.88.16). Правамерны й адваротны працэс: *navānām navatīnām viśásya rópuṣīnām / sárvasām agrabham nāmā...* "у дзевяноста дзевяці атруты разбуральніц, ва ўсіх іх захапіў імя я" (РВ 1.191.13) – т.б. захапіць чужое імя азначае авалодаць яго сутнасцю, падначаліць.²

Для перакладу *r̥ṣi-* у беларускую мову было створана слова *руш* (ад дзеяслова *рушыць* з намёкам на *ўзрушвацца*), што ня толькі перадае этымалёгічную матывоўку індыйскага слова, але й нагадвае яго гукава, бо ўрэшце абодва словы ўзыходзяць да аднае праформы **r̥*, сэнс якой можна прыблізна акрэсьліць як 'рухацца, уздымацца, вяртацца, паўтарацца' (гл. Лад). *Руш* рушыць імкліва, схопліваючы імклівы сьвет; *руш* – узрушаны, натхнёны, экстатычны; *руш* рухае словы малітвы, як стырnavы ладзьдзю, да багоў.

2 Цікава, што з такога гледзішча магчымая дваістая этымалёгія слав. **jьтє*: як схопленае ад **eti*, **jьтq* (бел. *іму*) і як цэль / вынік руху ад **jьti*, *jьdq* (бел. *іду*) пры агульнапрынятым цяпер вывядзеньні зь і.-э. **ep-men-* 'укладзенае, накладзенае'. Пар. таксама Гераклітава выказваньне: τὸ δὲ κινούμενον κινούμενοι γινώσκεισθαι "рухомае рухомым спазнаецца".

УЛАГОДА

Этымалёгія слова *sūnṛītā*- неадназначная. Відавочна, што яно дачыняецца да *nṛ-* 'чалавек, муж', *√nṛt* 'танчыць', *sūnāra*- 'вясёлы', *nṛtū-* 'жвавы', *narmā-*, *narman-*, *narīṣṭhā-* 'жарт, забава' (гр. ἀνήρ 'мужчына', вал. *ner* 'герой', лац. *neriosus* 'дужы', ст.-ісл. *Njǫrðr* 'Нйорд, бог багацьця'), хоць раней былі спробы ўвязаць яго з *ṛtā-* 'лад, сусьветны парадак'. З усіх і.-э. паралеляў найцікавейшыя балта-славянскія: літ. *nóras* 'жаданьне, воля', *norėi* 'жадаць', *narštas* 'нораў', *narsūs* 'адважны'; прасл. **norvъ* (бел. *нораў*).

ПК зыходным сэнсам і.-э. **H₁ner-* трэба лічыць 'праяўляць сілу; жыцьцёвая сіла'. ПН *sūnṛītā* можа азначаць 'радасную песьню'. Для цьмянага слова *narmā-* Кёйпер таксама выводзіць значэньне 'поўная сілы прамова', значэньне 'жарт' ён уважае другасным. Відаць, на аснове вышэйзгаданых словаў індыйскія граматысты вывелі *√nṛ-* 'весьці'. Паводле ж Унадысутраў (2.102) *nṛ-* 'мужчына, герой' утвараецца ад *√nī* 'весьці' - этымалёгія фантастычная фармальна, але досыць дакладная сэмантычна.

Вось колькі паказальных кантэкстаў *sūnṛītā-* у РВ: *codayitrī sūnṛītānām cétantī sumatīnām* "пабуджальніца *sūnṛītā-* (мн.л.), заўважальніца добрамысьляў" (пра Сарасваці, РВ 1.3.11), *evā hyasya sūnṛītā virapśī gómātī mahī* "дапраўды, яго *sūnṛītā-* вялікая, гоіная, багатая на каровы" (пра Індру, РВ), *úḍṛaya prāti mā sūnṛītā uśaścóda rādho maghónām* "уздымі да мяне *sūnṛītā-* (мн.л.), о Зара, пабудзі шчадроўцаў на адгоду" (РВ 1.48.2), *kṣayádvīraṃ vardhaya sūnṛītābhīh* "уладара мужоў узмацні з дапамогаю *sūnṛītā-* (мн.л.)" (РВ 1.125.3).

Такім парадкам, можна меркаваць, што *sūnṛītā-* азначала перадусім *добры настрой, нораў, велікадушнасьць*, якую людзі імкнуліся здабыць у багоў празь іх ушанаваньне. Другім яго

значэннем быў вынік такой велікадушнасці – шчодры дар у якой-хаця яго праяве як з боку бога, так і з боку ягонага ўгодніка.

У беларускую мову слова *sīnṛīā-* ва ўсіх сваіх значэннях перакладаецца наватворам *улагода*. *Улагода* ўтвараецца нулявым суфіксам ад дзеяслова *ўлагоджваць* (пар. *выстаўляць* – *выстава*). Найбольш імаверная этымалёгія слова *лагода* бачыць у ім займеньнікавую прыстаўку **la-* і корань **god-* ‘гадзіць’ (пар. рас. *лагожий* ‘прыгожы’). Такім парадкам, *улагода* дачыняецца да \sqrt{god} ‘гадзіць’, якое ўжываецца ў гэтым перакладзе як адпаведнік санскр. $\sqrt{dās}$ ‘шанаваць бога; адказваць на ўшанаваньне (пра багоў)’. З другога боку, яно перагукаецца і з словам *лад* (санскр. *ṛtá-* ‘сусветны парадак’) – улагоджваньне багоў, т.б. аброк, ёсць галоўным сродкам падтрыманьня сусветнага ладу.

Вось жа, улагода мае дзьве сэнсавыя відалі: 1) чын улагоджваньня бога ягоным угоднікам і сродак такога ўлагоджваньня ў выглядзе хвалебнаў ды жаротваў; 2) стан улагоджанасьці, калі бог гатовы праявіць ласку ды шчодрасьць свайму ўгодніку, ды вынік такога стану: шчасьце, шчодры дар, у тым ліку й жыцьцёвая сіла, якую бог напаўняе набожнага чалавека (пар. бел. *лагодкі* ‘прысмакі’).

ЧАРАДЗЕЙСТВА

Пэўную праблему пры перакладзе становіць слова *māyā́-* і вытворныя ад яго *māyín-* ды інш. ПБ яно азначае *цудоўнае ўменьне, надзвычайную здольнасць, магію, хітрасць*; ПН – распазнаваньне, знаньне, ПЕ – цудоўная сіла пераўтварэньняў, вядзьмарская сіла. Адпаведна *māyín-* азначае ‘які мае такую сілу’.

У РВ наўпрост кажацца, што *māyā́-* дазваляла мяняць выгляд і прымаць розныя аблікі: *yābhir māyābhiḥ prátijūtivarpasaḥ* “якімі чарадзейнымі сіламі [здольныя мяняць] аблік паводле [сваіх] парываў” (пра Рыбгу, РВ 3.60.1).

Māyā́- валодаюць як багі, так і розныя чарты, зь якімі яны змагаюцца: *māyābhir indra māyīnam tvám śúṣnam āvātiraḥ* “чарадзейнымі сіламі, о Індра, ты перамог чарадзея Шушну” (РВ 1.11.7); *mināntā dāsyaor āśivasya māyā́* “зьмяншаючы чарадзейныя сілы варожага паганца” (РВ 1.117.3); *mahí mitrásya váruṇasya māyā́* “вялікая Мітры, Варуны чарадзейная сіла” (РВ 3.61.7).

Этымалёгія слова неадназначная. Адна з галоўных вэрсій увязвае яго з прасл. **manь* ‘памарока, прывід’ (бел. *мануць, маніць, мана*) і **majati, maxati* (бел. *махаць, маяцца, літ. móti* ‘рабіць знак’). Цікава, што ў пазьнейшай філязофіі Адвайта-веданта *māyā́-* стала азначаць ілюзію, якая стварае ўражаньне дуальнасьці: рэчаіснасьці эмпірычнай (*vyāva-hārika-*), дадзенай нам у пачуцьцях, і навешняй рэальнасьці (*pāramārthika-*) Абсалюту (*brahman-*). Зразумела, нічога падобнага ў РВ яшчэ няма. Паводле Ё. Гонды *māyā́-* у ведавых тэкстах азначае проста сілу, якая дазваляе яе носьбіту тварыць, уплываць, зьмяняць форму.

Традыцыйная этымалёгія выводзіць *māyā́-* з $\sqrt{mā}$ ‘мераць’ (*Unādisūtrāni*, 4.110). У РВ ёсьць кантэксты, зь якіх відавочна,

што ведавыя паэты асацыявалі *māyā-* менавіта з гэтым каранем: *imām ū śvāsūr āsya śrutāsya mahīm māyām vāruṇasya prā vocam / mānēneva tashivām antārikṣe vi yō mamē pṛthivīm sūryeṇa* “я хачу годна прамовіць гэту чарадзеіную сілу гэтага славуага Духа – Варуны, / хто, стоячы ў паветры, нібыта мераю, сонцам вымераў зямлю” (РВ 5.85.5); *tē māyīno mamire supṛacetaso jāmi* “яны чарадзеі разьмералі, вельмі мудрыя, сястру ды брата” (пра неба й зямлю, РВ 1.159.4).

Ня менш цікавы ў гэтым святле й эпітэт багоў і чартоў *āhi-māya-* ‘у якога сіла ператварэнняў зьмяі’. Здольнасьць зьмяі зьвівацца, мяняючы сваю форму (*меру* сваёй формы), была, відаць, навочным праяўленьнем *māyā-*. Досьць паказальны хвалебен 10.177, які ў Анукрамані носіць назву *māyābheda-* ‘на злом чарадзеіства’. Прывядзем яго цалком:

птаха праяўленага чарадзеіствам Духа
сэрцам сваім і мыслам мужы-празарліўцы |
разглядаюць вешчыя ураднікі ў моры
промняў у глыбі шукаюць першакрыніцу ||1||

нясе птах лятучы у помысьле мову
якую ў нутробе прамовіў Гандгарва |
яе зіхоткую нябёсную мудрасьць
хаваюць песьнятворцы ў крыніцы ладу ||2||

я бачыў пастыра што ішоў нястомна
пуцінамі путнік тудою-сюдою |
у сточных сукрыты у водах расточных
ён вечна варушыцца ўнутры істотаў ||3||

У хвалебне ідзеца пра пазнаньне як пра нутранае святло, якое засяроджана ў моры-сэрцы паэта-празарліўца. У выгледзе мовы яно імкне на неба, дзе яго ўвасабляе сонца. Найбольш важны тут першы радок: *patamgām aktām āsurasya māyāyā*. Слова *aktā-* ‘праяўлены’ ўтворана ад *√añj* ‘мазаць,

упрыгожваць, праяўляць'. Атрымліваецца, што *tāuā́*- толькі надало форму, праявіла пазнаньне ў выглядзе сонца-птаха, сутнасьць жа засталася непраяўленаю, і менавіта яе шукаюць паэты-празарліўцы, сэрцам і мыслам углядаючыся ўнутар.

Такім парадкам, *tāuā́*- гэта гульня формамі, гульня мерамі: уладальнік *tāuā́*- здольны зьмяняць меру ўспрымання, мяняючы такім чынам форму, аднак сутнасьць застаецца незакранутаю. Таму няма дзіва, што *tāuā́*- спрабавалі на-самперш зьвязаць з *тан* 'мысльць': *tāuā́*- гэта *мніва*, тое, што *мніца*, здаецца (пар. *калоць* - *коліва*). Але такі пераклад лепш падыходзіць для пазьнейшых помнікаў (асабліва для тэкстаў Веданты), дзе менавіта гэты аспэкт ілюзорнасьці ў *tāuā́*- выйшаў на першы плян.

У беларускую мову *tāuā́*- перакладаецца ў РВ як *чарадзеіства*, а *tāuīn-* - як *чарадзеі*. Спарадычна можа ўжывацца варыянт *мерадзеі* 'які дзеіць, стварае меру'.

ЧЫСЬЦІНЯ

Панятка *чысьціні* ў РВ неад'емна звязаны з паняткам аброку. Перад тым, як жаротва й хвалебен будуць адвезеныя Агні на неба да багоў, яны маюць быць ачышчаныя. Можна сказаць, што толькі пасля ачышчэння яны набываюць статус запраўдных жаротвы й хвалебну.

Калі гаворка ідзе пра Сому, то ачышчэнне мае перадусім чыста фізічны характар. Сьвежавыціснуты сок Сомы быў досыць каламутным, таму яго прапуськалі праз адмысловае цадзіла (*pavitra*), зробленае з авечае шкуры. Вакол гэтага дзеяньня пабудаванае ўсё 9-е кола РВ, якое цалком прысвечанае боству *Soma-Pavamānā* 'Сома ачышчаны'.

Ключавым каранем, які кадаваў чын ачышчэння, быў *√pī*: лац. *purus* 'чысты', ст.-сл. *оупѣвати* 'спадзявацца', бел. *унаваць* 'браць пад увагу', *пэўны* 'дакладны, надзейны' (з польскай; па-беларуску мелася б быць *поўны*). Ад яго ўтвараюцца некалькі ключавых словаў: *pavitra* - 'цадзіла', *rótr* - 'святар, які займаўся ачышчэннем Сомы', *pāvaká* - 'чысты, ачышчальнік'.

Зразумела, што вонкава фізічны працэс ачышчэння меў і нутранае, мэтафізічнае, значэнне: толькі ачышчаны сок Сомы станавіўся напоем нясьмерця (*amṛta*), набываючы звышпрыродныя якасьці.

Ачышчаецца ня толькі Сома, але й хвалебны, мова, песьнятворцы, сусьвет: *punāno arkāṁ* "ачышчаючы песьню" (РВ 7.9.2); *pavitravānpuṇāti dhīro bhūvanāni māyāyā* "ачышчае, празорлівы, сваім чарадзеяствам істоты (або "быцьці")" (пра Агні, РВ 1.160.3); *sahāsradhāre vītate pavitra ā vācam punanti kavāyo manīṣṇah* "у нацягнутым цадзіле з тысячай адтулін вешчунны мыславітыя ачышчаюць мову" (РВ 9.73.7).

Ачышчальнікам можа быць ня толькі цадзіла, але й сам Сома, багі, Сонца, сэрца, мысел, свьятая мова, языкі Агні: *trī śa pavitrā hṛdyāntārā dadhe* “ён тры цадзілы ўклаў сабе ў сэрца” (пра Сому, які атаясамляецца з Панам малітвы, РВ 9.73.8); *punāné tanvā* “узаемаачышчаюся самастойна” (пра Мітру-Варуну, РВ 4.56.6); *tápoṣ pavitraṁ vítatam diváspadé śócanto asya tántavo vyāsthiran* “цадзіла гарачага нацягнута ў месцы неба, разышліся яго бліскучыя ніці” (пра Сонца, РВ 9.83.2); *antárhṛdā mánasā pūyāmānāḥ* “унутры сэрцам, мыслам ачышчаныя” (пра плыні жыру й Сомы, РВ 4.58.6); *eṣá syá sómo matibhiḥ punāno* “гэты самы Сома, малітвамі ачышчаны” (РВ 9.96.15).

Як відаць, паняткі ачышчальніка ды ачышчанага былі звязаныя зваротнаю сувязьцю: ачышчальнік меўся быць чыстым, а ачышчаны, становячыся ачышчаным, сам мог стаць ачышчальнікам. Вельмі паказальныя з гэтага гледзішча наступныя радкі (РВ 9.63.23-24):

*pávatmānaḥ só adyá naḥ
pavítreṇa vicarṣaṇiḥ
yáḥ potā śa punātu naḥ*

“Ачышчаны, ён сёння нас
цадзілам, вельмі чынны,
які чыстар, хай нас ачысьціць.

*yátte pavíttram arcíṣy
ágne vítatam antárā
bráhma téna punīhi naḥ*

Тое цадзіла, што ў цябе ў полімі,
о Агні, нацягнутае ўнутры,
тым ачысьці нашу малітву.

*yátte pavíttram arcivád
ágne téna punīhi naḥ
brahmasavaīḥ punīhi naḥ*

Якое палымянае цадзіла,
о Агні, тым ачысьці нас.
Натхнёньнямі малітваў ачысьці нас”.

Адзін з найбольш важных кантэкстаў, звязаных з ачышчэньнем, мы знаходзім у 10-м коле РВ, хвалебен 71, дзе гаворка ідзе пра паходжаньне Мовы: *sáktum iva titaiinā punánto yátra dhīrā mánasā vācam ákrata* “нібы муку сітам ачышчаючы,

калі празорцы мыслам стварылі мову". Мова апісваецца ў РВ як універсальны пачатак, які ляжыць у аснове ўсяго быцця (РВ 10.125). Сьвет і мова ўзнікаюць, калі першыя рушы пачынаюць накладаць імёны: сутнасьць рэчы, такім парадкам, выражаецца яе іменем, і ў гэтай строгай суадпаведнасьці й палягае чысьціня. У сьвет празь сіта мовы прасейваецца толькі тое, што атрымлівае імя – астатняе застаецца непраяўленым. Ёсьць толькі тое, што мае імя, адпаведна ўсё вакол ёсьць Моваю: суадпаведнасьцю імені й выявы (гукавая мова – толькі прыватны выпадак Мовы). Але гэтая тайна даступная нямногім (РВ 10.125.4):

*máyā só ánnam atti yó vipásyati
yáḥ práñiti yá īṃ śrṇótyuktám
amantávo máṃ tá úpa kṣiyanti
śrudhí śruta śraddhivám te vadāmi*

*"Мною той ежу есьць, хто бачыць,
хто дыхае, хто чуе рачэньне.
Жывуць уба мне яны неазмысьлена.
Слухай, слабуты, слушна я моўлю".*

Пры перакладзе месцаў, звязаных з ачышчэньнем, могуць нібыта ўзнікаць праблемы, бо не заўсёды зразумела, ідзе гаворка пра ачышчальніка ці пра ачышчанага. Гэта датычыць слова *pāvaka-*, якое традыцыйныя камэнтатары тлумачаць як 'ачышчальнік', а заходнія ў большыні выпадкаў перакладаюць як 'чысты', напр.: *pāvaka dīdivo 'gne* "о чысты / ачышчальніча, сьветлы Агні" (РВ 1.12.10). Насамрэч, праблемы тут няма: тое, што для нас выглядае як два асобныя сэнсы, было для паэтаў РВ неразрозным тоествам, пра што сьведчаць многія прыклады, прыведзеныя вышэй.

УВАГІ

Першаю лічбаю пазначаюцца слаўні наводле іх парадку ў хвалебне, другою – ступа ўнутры слаўня. Цытаты з РВ даюцца ПП.

1

РВ адкрываецца хвалебнам богу Агні нездарма – будучы сам богам, ён уважаўся за пасярэдніка паміж багамі й людзьмі, і заваяваць яго ласку лічылася ключавой задачай.

1.1 *клічу* (*īle*) – √*id* спалучае ў сабе сэнсы ‘вітаць-чціць’ і ‘маліць’ (найбольш імаверная этымалёгія выводзіць гэты корань з **is-d*: гр. αἰδέομαι ‘багавею, шаную’, гоц. *aistan* ‘шанаваць’, ням. *Ehre* ‘пашана’; элемент жа **is-* у сваю чаргу можа дачыняцца да √*iṣ* ‘імкнуцца да’).

1.2 *ўчас* *які аброчыць* (*rtvijam*) – *rtvij-* ‘які абракае ў вызначаны час’ – агульная назва сьвятара ў РВ. Асноўныя віды сьвятароў: 1) *hotr-* ‘жрэц, які чытаў РВ; 2) *adhvaryu-* ‘адпраўца, чытаў Ёаджурведу ды сачыў за правільным выкананьнем абраду’; 3) *brahmán-* ‘малітоўца, мусіў ведаць усе тры Веды ды кіраваў аброкам увогуле; пазней стаў шчыльна звязаны з Атхарваведаю’; 4) *udgātṛ-* ‘пясьняр, сьпяваў Самаведу’.

2.1 *даўнія* (*pūrvabhīr*) – у РВ ясна проціпастаўляюцца даўнія й новыя (*nītana-*, т.б. сучасныя) рушы, даўнія й новыя хвалебны і г.д.

3.3 *наймногасыноўні* (*vīrāvattama*) – т.б. дар, які складаецца з мноства сыноў-мужоў. Пад *vīrā-* (лац. *vir* ‘мужчына’, літ. *vyras* ‘мужчына, муж’, ст.-анг. *wer* ‘чалавек, мужчына’, бел. *воў*) у РВ разумеецца ня толькі дарослы мужчына й валяр-асілак, але й увогуле патомства мужчынскага полу.

5.1 *вешчадухі* (*kavīkratuḥ*) – “зь вешчым духам”, т.б. вельмі чуйны, уважлівы, кемлівы паэт (гл. арт. Вешчы).

6.3 *о Ангірасе* (*aṅgirah*) – сталы эпітэт Агні.

7.2 *з празорам мысьлі* (*dhiyā*) – т.б. з хвалебнам-малітваю (гл. арт. Празорца).

2

Хвалебен уяўляе сабою запрашэньне багоў на ранішні выжым Сомы.

2.3 часаведы (*aharvidah* 'якія ведаюць дзень') – якія ведаюць належны час ладзіць аброк.

3.1 паток насычальны (*prapṛcatī dhēnā*) – найбольш відавочны сэнс у тым, што вецер разьдзімае сабою агонь.

4.1 Индра-Ветру (*indravāyū*) – парнае згадваньне багоў у выглядзе складанага слова – яскравая рыса РВ. Найчасьцей аб'ядноўваюцца імёны шчыльна зьвязаных адзін з адным багоў, як Мітра-Варуна або Неба-Зямля.

7.2 велягоднага (*riśādasam*) – ПР "які клапоціцца пра чужое".

9.3 жыхары разлогу (*urukṣāyā*) – т.б. чыё жыллё – усё неба.

3

3.3 пуць-дарогаі рудоі (*rudravartanī*) – паводле аднаго з тлумачэньняў гэта пасмы сьвятла, што паступова распасьціраецца па небе на сьвітаньні.

4.3 пальцы (*āṅvībhis tānā* 'маленькімі тонкімі') – гаворка ідзе пра пальцы сьвятара, што выціскае Сому.

6.2 пан буланых (*harivaḥ*) – Индраў воз вязе двойка буланых коней.

7.3 ўгоднікі на ўгоднікаў (*dāśvāmso dāśuṣaḥ*) – людзі годзяць (=служачь) багом з дапамогай аброкаў, багі ж годзяць (=адорваюць) людзям з дапамогаю дароў; такая амбівалентавасьць лексыкі – частая зьява ў РВ.

8.1 перасекішы воды (*aptūrah*) – пад водамі разумеецца паветра.

9.3 вазьніцы (*vāhṇayaḥ*) – багі завуцца вазьніцамі, бо звычайны спосаб іх перасоўваньня – вазы-калясьніцы.

10.3 многамысная (*dhiyāvasuḥ* 'у якой багацьце з дапамогаю мысьлі' або 'ў якой багацьце малітвамі') – Сарасваці – багіня мовы, адсюль і такі эпітэт (гл. 12.3).

11.1 шматлагодаў (*sūnṛtānām*) – тут: малітваў.

4

1.1 многавіднага (*surūpakṛtnīm* 'які чыніць прыгожыя формы')

- вядомая здольнасьць Індры прымаць розныя выявы.

4.1 *запытай* (*prcchā*) – зварот да замоўцы аброку; *мудраца* (*vi-rāścitam*) – жрэц, які чыніць аброк.

7.2 *мужан'ялівы* (*ṅṛmādanam*) – т.б. які ап'яняе мужоў; *строй аброку* (*vajīnaśrīyam*) – т.б. які строіць, упрыгожвае аброк.

5

9.3 *асяродак мужнасьці мужнай* (*yāsmiṇ viśvāni paīṃsyā* 'у якім усе мужнасьці') – ПС гэта адносіцца да слова *vājam* 'дар' у 9.2, якое м.р., аднак яно можа адносіцца і да Індры.

6

У хвалебне раскіданья вельмі цьмяныя намёкі на міт пра Валу.

1.1-2 ідзеца пра каня, што вязе сонечнае кола. Калі ў небе яшчэ відаць нерухомыя зоркі, але ўжо бярэцца на дзень, яго запрагаюць жрацы сваімі хваласьпевамі.

3,7 ідзеца пра сонца.

4 ПГ ідзеца пра тое, што Ангірасы, выпусьціўшы з скалы Вала сьвятло, адправілі сонца ў матчына ўлоньне, каб раніцою яно нарадзілася зноў.

5.1 з *вазьніцамі* (*vāhṇibhiḥ*) – т.б. з Ангірасамі.

8 пад гурмой-лікам (*ganair*) звычайна разумеюцца Маруты, але тут суаднясенне магчымае і з Ангірасамі.

10.1 *молім* (*īmahe*) – ДС "ідзём па" (пар. бел. *хадайнічаць*).

7

6.1 *кацёл* (*carīm*) – адны бачыць тут дажджавую хмару, другія – кацёл з аброчнай ежаю, што ўвасабляе дастатак.

9.3 *пяцьма плямёнамі* (*pāñca kṣitīnām*) – звычайнае пазначэньне сьвету арыаў РВ, які складаўся зь пяці асноўных плямёнаў: йаду (*yādu-*), турваша (*turvāśa-*), другіу (*druhyū-*), ану (*ānu-*) ды пуру (*pūrū-*).

8

1 пад дарам (*rayīm*) тут разумеюцца мужы й сыны.

9

1.2 *дзень прынашэння Сомы (somapárvabhīh)* – слова *párvan-* азначае ‘вузел, адцінак (трысьнягу) паміж такімі вузламі, частка’. Пад такімі вузлавымі днямі насамперш разумеліся змены месяца.

10

1.4 *бярно (vaṁśám)* – бэлька (звычайна з бамбуку), што клалася пад страху ды арыентавала дом адносна бакоў кругавіду.

2 ПС калі сьвятар ідзе ў горы, каб сабраць расьліны Сомы й дровы на аброчны агонь, Індра заўважае яго стараньне ды разумее, што для яго будзе ладзіцца аброк.

3.2 *туганпружных (kaksyaṁṁ)* – т.б. укормленых, дужых.

11.2 *Кушыкаў сыне (kauśika)* – увогуле гэта патронім Вішвамітры, але тут ім названы Індра, што можна патлумачыць як спосаб увязаць бога з родам аўтара хвалебну, падкрэсьліць, што яны сваякі, і такім чынам прывярнуць яго ласку.

11

1.4 *пан пасаду (sátpatiṁ)* – спрэчнае слова; адны выводзяць яго з **sads-pati-* ‘пан (аброчнага) пасаду’ (пар. *sádaspati-* ‘пан пасаду’ – эпітэт Індры й Агні), другія бачаць у *sat-* дзеепрыметнік ад *vas* ‘быць’, т.б. *sátpati-* ‘пан існага’, трэція перакладаюць як ‘істы, ісьцінны пан’. ПС *satāṁ sanmārgavartināṁ pālakaḥ* ‘абаронца істых, т.б. тых, што ідуць ісьціннаю (праведнаю) дарогаю’.

6.2 *плыні (sindhūṁ)* – ПС гэта паток Сомы.

12

6.1 т.б. аброчны агонь запальвалі ад ужо запаленага раней агню (ад ранейшага аброчнага агню, ад дамовага агню).

13

10.2 *бога-ўмельца (agryāṁ)* ‘які зьвязаны зь вяршыняю, навышні, найлепшы, выдатны, умелы’ – ПС “найлепшы”, ПГ “першы” (т.б. “запрашаю Тваштара першым”).

12.1 слава! (*svāhā*) – аброчны вокліч, якім запрашаюць багоў зьявіцца на аброк.

14

3 АС *agnim* ‘Агні’.

15

Ключавое слова хвалебну – *ṛtu-* ‘суладны, належны час’ (які адпавядае *ṛta-* ‘ладу’). Што-згаданаму богу ў належны час у належнай пасьялядоўнасьці падносіцца чаша з Сомам.

2 тут абавязак чыстара пераносіцца на саміх багоў. Месца цікавае тым, што наўпрост указвае з аднаго боку на функцыю багоў – ачышчаць, з другога боку – на абавязковую ўласьцівасьць аброку быць чыстым (гл. арт. Чысьціня).

3.1 з жаною (*gnāvo*) – пад словам *gnā-* ‘жанчына’ (гр. γυνή) у РВ звычайна разумеюцца жонкі багоў. У гэтым слаўні, як і ў папярэднім, функцыя сьвятара пераносіцца на бога: бог Тваштар атаясамляецца з прывадыром, а жонка аброчніка (замоўцы аброку) – з Тваштарыхаю.

4.2 у трох улоньнях (*yóniṣu triṣú*) – гаворка ідзе пра тры аброчныя агні: *āhavanīya-* ‘ахвярны (усходні) агонь’, *gārhyapatya-* ‘агонь домагаспадара (заходні)’ і *dákṣiṇa-* ‘паўднёвы агонь’.

4.3 абдымі (*pári bhūṣa*) – т.б. абдымі гэтыя тры тры аброчні.

6.1 законадзержцы (*dhr̥tāvṛata*) – дакладней “у якіх трывалыя законы”.

7.1 коней кароваў (*dráviṇaso*) – словам *dráviṇa(s)-* называецца рухомая маёмасьць.

12.1 як дамовы агонь (*gārhyapatyuena*) – агонь домагаспадара.

16

Хвалебен запрашае Індру на ранішні выжым Сомы.

17

Хоць хвалебен прысьвечаны двум багом – Індру й Варуну, лексыка больш уласьцівая хвалебнам, прысьвечаным Ва-

руну (просьбы аб ласцы й літасці).

9.3 *сьпеву спольнаму (sadhástutim)* – т.б. сьпеў, у якім апяваецца і Індра, і Варуна.

18

1.3 *сын Ушыджын (auśijáh)* – у мн.л. *uśij-* ‘руглівы’ азначае групу песняпеўцаў, шчыльна зьвязаных з Агні, а ў адз.л. яно можа быць эпітэтам Агні.

8.2 *наперад (prāñcat)* – або “на ўсход” (дзе жывуць багі). У Індыі пры вызначэньні бакоў кругавіду тварам стаяць на ўсход, адпаведна перад – усходні бок, лева – паўночны й г.д. Поўнач і ўсход уважаюцца за староны багоў, а поўдзень – за старану Іамамы ды продкаў.

19

Хоць традыцыя пазначае хвалебен як прысьвечаны Агні, ён толькі зьяўляецца тут пасярэднікам, каб прывесці Марутаў. Менавіта Маруты апісваюцца ў большай частцы хвалебну.

8.2 ПС гаворка ідзе пра прамеьне сонца, а пад морам разумеюцца хмары, празь якія Маруты прабіваюць дарогу сонцу пасля навальніцы.

20

5 ПС Рыбгу атрымалі долю ў аброку падчас трэцяга, вечаравага, выцісканьня Сомы.

8.1 *вазьніцы (vāhnaṃ)* – так звычайна называюцца багі, а таксама Агні, які адвозіць жаротвы на неба. ПС Рыбгу кіравалі абрадам.

21

2.3 *ў хваласьпевах (gāyatrēṣu)* – ДС “у сьпевах памеру гайатры”.

3.1 *дружбы-сяброўства (mitrásya)* – або “[у славу] Мітры (як бога сяброўства)”.

6.2 *на ... сьмедзе (padé)* – ПС гэта неба (пар. тры крокі-сьляды Вішну).

22

1.1 *запрэжнікаў раньніх (prātaryūjā)* – т.б. якія запрагаюць уранку.

2.2 *што кратаюць Неба (divispr̥śā)* – Ашвіны штодзень аб’-яжджаюць сьвет па небе на сваім возе.

6.1 *Сына водаў (arām nārātam)* – паводле адных – гэта Агні, паводле другіх яго трэба тут атаясамляць із Савітарам.

10.2 *о найюны (yaviṣṭha)* – сталы эпітэт Агні, які няспынна нараджаецца ў аброчным агні.

13-14 паводле старажытных уяўленьняў неба апладняе зямлю семем-дажджом.

14.3 *у ... сьледзе Гандгарвы (gandharvāsya ... padé)* – ПС гэта паветра. ПГ Гандгарва можа быць імем нейкага старажытнага песьняпеўцы, які быў звязаны з сонцам, адпаведна – і імем самога сонца.

16.3 *prthivyāḥ sapta dhātabhiḥ* – цьмянае месца; акрамя таго, не да канца яснае значэньне слова *dhāman-* (ПЕ мясцовасьць, ПГ форма, т.б. гаворка ідзе пра тры небы, паветра й тры зямлі).

20.1 *найвышэйшы сьлед (paramām padām)* – паводле традыцыі гэта неба; ПК навышні, або трэці, сьлед Вішну – гэта пераадоленне дуальнасьці сьвету (неба-зямля), а сам Вішну выступае як усеагульны, усеабдымны бог, у якім здымаецца, прыміраецца процістаяньне багоў і Духаў.

21 адна з праяваў Агні – сонца, якое тут атаясамляецца з трэцім сьледам Вішну.

23

1 тут наўпрост указваецца, што сок Сомы быў вострым, таму яго разбаўлялі малаком.

3.3 *паноў празору (dhiyās pātī)* – багі ня толькі атрымлівалі малітвы, але й натхнялі на іх стварэньне.

5.2 *паноў ладу сьвятла (r̥tāsya jyōtiṣas pātī)* – магчыма траякае разуменьне: 1) паны сьвятла ладу, т.б. якія валодаюць сьвятлом ладу (ладу ← сьвятла ← паны); 2) паны сьвятла й ладу (ладу, сьвятла ← паны); 3) ПР Мітра – пан сьвятла, Варуна

- пан ладу ([Варуна] ладу ← пан-пан → сьвятла [Мітра]). Узапраўды, менавіта Варуна найшчылней звязаны з паняццем ладу, а іранскі адпаведнік ведавага Мітры *Miθra*, змяшаўшыся ў эліністычны перыяд з грэцкім Апалёнам, стаў у новым кульце менавіта богам сонца.

12.1-2 *haskārād vidyūtas pári / áto jātā avantu nah* – або “ад сьме-ху маланкі, / ад яе народжання, баранце нас”.

13.1 *anory Heba (dharūṇam divāḥ)* – Сома.

13.2 *на рабым мурогу (citrábarhiṣah)* – аброчную посьцілку ра-білі з розных відаў траў.

15.2 *шэсьць запрэжак (śád yuktām)* – ПС гэта шэсьць паравін году; ПЕ даўнімаецца, што руш хоча атрымаць за выкананы аброк шэсьць запрэжак коней; у перакладзе слова *нібы* адарванае ад наступнага радка, чаго ніколі не бывае УІ.

16.1-2 *маткі ... сётры (ambáyo ... jāmayo)* – воды, зь якімі зьмешвалі Сому; *пуцямі ... пуцяводаў (ádhvabhir ... adhvarīyatām)* – ДС “дарогамі ... тых, што чыняць адправу” (гл. арт. Ад-права).

24

Аўтар гэтага й наступных хвалебнаў (да 31) – руш Шунах-шэпа, пра якога падрабязна расказваецца ў Айтарэйа-брагмане (7.14-18). Каротка зьмест паданьня такі: князь Гарышчандра, жадаючы сабе сына, звярнуўся па дапамогу да мудраца Нарады. Той параіў князю папрасіць сына ў Ва-руны, паабяцаўшы пры гэтым богу нованароджанага сына ў якасьці аброку. Так і было зроблена. Але калі прыйшоў час абракаць сына, Гарышчандра стаў прыдумляць раз-настайныя прычыны й адцягваць час аброку. Так ягоны сын Рогіта дажыў да паўналецця і, не жадаючы загі-нуць, выправіўся блукаць у лясох. Пасьля шасьці гадоў вандраваньня ён налучыў на сялібу беднага брагмана Аджыгарты, які меў трох сыноў. Ён прапанаваў абмяняць аднаго зь іх на сто кароў, каб той быў абрэчаны замест яго. Памеркаваўшы, бацькі выбралі сярэдняга сына Шунах-шэпу. Але так сталася, што ніхто не захацеў прывязаць

яго да аброчнага слупа. Тады бацька вызваўся зрабіць гэта сам, папрасіўшы яшчэ сто кароў. Калі гэта было зроблена, ніхто не захацеў забіваць Шунахшэпу перад запальваньнем агню. Тады бацька зноў вызваўся зрабіць гэта сам, папрасіўшы яшчэ сто кароў. І тады Шунахшэпа зразумеў, што яго ўзапраўды заб'юць ды зьвярнуўся да багоў. Багі адсылалі яго адзін да аднаго, пакуль урэшце Шунахшэпа ня ўславіў Варуну, і той зьлітаваўся над ім. Уражаны цудам, Вішвамйтра, які быў жрацом на аброку, прыняў Шунахшэпу ў свой род і даў яму права першанародка. Так Шунахшэпа атрымаў другое імя - Дэварата "дар багоў".

7 знакаміты славень, у якім апісваецца, як Варуна трымае сусьветнае дрэва дагары нагамі (7.3). З другога боку, у 7.2 кажацца, што вяршыня знаходзіцца ўверсе. Слова *stūpa* звычайна перакладаюць менавіта як "карона", аднак ПК гэта слова тут трэба разумець як "карэньне", што зьвязана з атаясамленьнем ночнага неба, ніжняга сьвету й касьмічных водаў. Гэльднэр выказвае кволую здагадку пра параўнаньне сусьветнага дрэва зь сьвятым дрэвам нйагродга, якое мае паветранае карэньне, што зьвісае з галінаў. У пасьяльведавы час сьвятая гара Мэру (эквівалент сусьветнага дрэва) выяўляецца менавіта дваяка: зь вяршыняю долу й дагары адначасна. Замыканьне вяршыні на падножжы, кароны на карэньні ўтварае ідэальны космас самаўзнікненьня.

7.3 *nīcīnā sthur upāri budhnā eṣām* - ДС "скіраваныя ўніз, уверсе іх аснова".

8.3 *бязногаму (apāde)* - ПС гэта паветраная прастора. Іншыя бачаць тут зорку. Фармальна ступы 2 і 3 пабудаваныя амаль аднолькава: "сонцу / бязногаму дарогу / ногі каб рушыць / каб абапіраць стварыў". Гэта натыкае на думку, што пад бязногім тут можа даўнімацца менавіта сонца, а пад нагамі - яго прамяні.

9.3 *пагібель (nīrṛtim)* - ДС "распад, разбурэньне".

15.2 *пугу (pāśām)* - грэх зьвязвае, таму быць перад Бязмежай можна толькі ачысьціўшыся ад грахоў. З другога боку, адзін з атрыбутаў Варуны менавіта пугу, якімі ён зьвязвае-

ўпарадкаўвае сьвет (пар. РВ 7.65.3 пра Мітру-Варуну: *tā bhūripāśāvānṛtasya sētū duratyētū ripāve mārtyāya* “у іх многа путаў, [яны] дзьве гаці для бязладзьдзя, цяжка перасячы іх сьмертнаму падступніку”).

25

3.2 на конях пумы (*āśvaṃ nā sánditam*) – т.б. зьняць вярхоўку са стрыножананага каня.

6 *dva* – гаворка ідзе пра Мітру-Варуну.

8.3 пасьяродка (*yá ura jāyate* ‘які нараджаецца побач, у дадатак’) – дадатковы трынаццаты месяц у месяцовым календары.

10.2 *y vōdax (pastyāśvā)* – спрэчнае слова (гр. *ποταμός* ‘рака’); іншы пераклад – “у (людзкіх) сялібах”. Варуна, як вядома, бог касьмічных водаў (гл. 7.3).

13.3 *dasorcy (spāso)* – зоркі. Тут Варуна выступае як уладар ночнага неба.

15 уважалася, што Варуна насылае на людзей вадзянку (так здарылася з князем Гарышчандрам, які не хацеў абракаць свайго сына для Варуны).

18.1 *uscenagladny (viśvadarśatam)* – т.б. якога ўсе хочуць пабачыць; гэта датычыць як самога Варуны, так і воза, у якім ён спускаецца зь неба.

26

1.2 *y anpānaxi (vástrāni)* – у языкі полымя, т.б. “разгарыся”.

9.2-3 *o nys'mertny ... i bagoū i ludzey s'myrotnyx (ubhāyeṣām ... āmṛta mārtyānām* ‘абодвух [родаў], о нясьмертны, сьмертных [і нясьмертных]’) – цікавая асаблівасьць мовы РВ, калі адзін са складнікаў мноства не называецца, бо зразумелы з кантэксту; альбо можна разглядаць *āmṛta* як указаньне на нясьмертных – падобна да таго, як у парных імёнах багоў першае імя нярэдка стаіць у клічным склоне, а другое далучаецца да яго ў назоўным (РВ 3.4.1 *vāyav indraś ca* ‘о Ветру, і Індра’).

10.1 *z usimi aenyami (viśvebhir ... agnibhir)* – аброчных агнёў было тры (гл. 1.15.12.1).

10.3 о сыне сілы (*sahasō yaho* 'сілы юны') – Агні называлі сынам сілы таму, што агонь для аброку здабывалі доўгім церцем двух брускоў.

27

2.1 сын (*sūnīh*) – т.б. сын сілы.

10.1 заруючы сьпеўча (*jārābodha*) – тут прынята меркаваньне Ольдэнбэрга, Рэну й Елізаранкавай, паводле якога гэта слова – зварот да песьняра, які прачынаецца на сьвітанку, каб учыніць аброк.

10.3 траскучаму (*rudrāya*) – відавочна, што Рудра ня мае ніякага дачынення да гэтага хвалебну, таму Сайана гэта слова тлумачыць як *krūrāya* 'сувораму'. Можна дапусьціць, што даўнімаецца трэск, які ўтварае агонь (*√rud* 'рыдаць, плакаць, выць'). ПЕ "для бліскучага".

28

Хвалебен прысьвечаны звычайнаму выжыманьню Сомы, якое можна было чыніць ва ўсякім доме. Як вынікае з тэксту, у гэтым абрадзе брала ўдзел і гаспадарова жонка. Народаўладыка Гарышчандра – гэта князь, замест чыйго сына зьбіраліся забіць Шунахшэпу (гл.у. РВ 1.24).

2.2 выжымалаў (*adhīṣavanyā*) – начыньне на вялікі выжым Сомы.

6.2 пане лесу (*vanaspate*) – зварот да ступы й таўкача, зробленых з дрэва.

9.1 зь дзьвюх чашаў на выжым (*catvòr*) – начыньне на вялікі выжым Сомы.

29

Хвалебен больш нагадвае замову.

3.1 крываглядных (*mithūdrīśā*) – цьмянае слова.

5.1 асла (*gardabhām*) – даўнімаецца руш-супернік, сьпеў якога параўноўваецца з асьліным крыкам.

6.1 са злавесным птахам (*kuṇḍrñāśuyā*) – цьмянае слова. ПЕ.

7.2 напасьніка (*kṛkadāśvām*) – цьмянае слова. ПС.

30

1.1 каня рудога (*krivim*) – цьмянае слова. ПГ як каня пасья бегу паліваюць вадою, так Індру паліваюць Сомая.

3.3 ён – Індра.

19.2 быка (*aghnyasya* ‘якога нельга забіваць’) – ПГ пад быком даўнімаецца зямля.

31

1.3 у законе тваім (*táva vraté*) – паводле іншых “на службе ў цябе”.

1.4 ўмелыя (*vidmanāpaso*) – ДС “якія дзейнічаюць зь веданьнем”.

2.4 лёгшы паўсюдна (*śayūh katidhā*) – Агні мае многа праяваў (аброчны агонь, лясны пажар, маланка, сонца) і хаваецца ў многіх рэчывах і месцах (у дрэве, у водах, на небе).

4.3 бацькоў (*pitró*) – два брускі, зь якіх расьціраўся аброчны агонь.

4.4 ПС гаворка ідзе пра перанос агню да розных аброчняў.

7.3 абодвум родам (*jánmane*) – т.б. багом і людзям.

8.3 новым тварэньнем (*apásā návena*) – т.б. новым хвалебнам.

11.4 чада – агонь, бацька – аброчнік.

13.2 двойчыдвухвокі (*caturakṣá*) – ДС “чатырохвокі”, т.б. які глядзіць на ўсе чатыры стараны сьвету адразу.

15.3 ПС гаворка ідзе пра жрацоў-вандроўцаў.

15.4 чыніць жывааброк (*jīvayājām yajate*) – абрачэньне жывёлы.

17.2 Ыайіаці (*yayāti*) – старажытны валадар, Нагушаў сын. Папулярны пэрсанаж у пасьялведавы час. Яго гісторыя падрабязна выкладаецца ў 1-й кнізе Магабгараты.

32

У гэтым хвалебне падрабязна апісваецца ключавы Індраў вычын – забойства зьмея Врытры.

3.2.3 трох кадзяў (*trikadrakṣu*) – цьмянае слова (пар. РВ 5.29.7 *trī śarāṁsi taghāvā somyāpāh* ‘тры возеры шчодры Сомы выпіў’).

6.2 сытага жомам (*rjīśām*) – рэшткі, што застаюцца пасья выжыму Сомы. Тут ПГ разумеецца як “які п’е выжымкі Сомы”.

што відавочным чынам проціпастаўляецца *durmāda* 'п'яны'
ў 6.1: ап'яненне Сомам надае сілы – на адрозьненне ад
звычайнага п'янага чаду, які спрычыняе брага (*sūrā*).

33

1 ПС намінка на міт пра Валу.

3.4 *o ūzrosly (pravṛddha)* – Індра расьце ад паднесенага яму
Сомы й хвалебнаў.

4.4 *sanakī (sanakā-* 'стары') – назва нейкага племені, пера-
можанага Індрам.

8 дасьледнікі мяркуюць, што гаворка можа ісьці пра со-
нечную зацьму.

8.4 ПР; ПГ "ахінуў сваіх віжоў сонечным сьвятлом".

10.4 намінка на міт пра Валу.

12.1 *lībīṣavy (lībīṣa)* – імя чорта, зь якім змагаўся Індра.

14.2 *Daśadūy (dāśadyu-* 'дзесяцідзённы?') – ПС імя руша, яко-
му дапамог Індра.

14.4 *Švāitṛyā / Švītrīya (śvaitreyā / śvītrya)* – нашчадак
нейкае жанчыны Швітры.

34

2.1 *mādhvāḥane (madhuvāḥane)* – ДС "якая вязе мёд".

4.1 *akṣārā-* 'незьнікомая') – ПГ "вечнадойная карова",
ПС "невычарпальныя (дажджавыя) воды".

35

6.1 сьвет РВ падзяляецца на тры часткі (неба, паветра,
зямля), а кожная з гэтых частак таксама дзеліцца на часткі.
Выказвалася меркаваньне, што пад двума небамі Савітара
даўнімаюцца неба ранішняе й неба вечаровае. Трэцяе ж
неба – сяліба памерлых.

6.2 *virāṣātī (virāṣātī)* – т.б. апошняе месца спачыну,
бо Ыама – валадар сьвету памерлых.

6.3 *amṛtā (amṛtā)* – тут зборны назоўнік: нясьмертныя.

7.1 *suparṇā (suparṇā)* – гэтым словам называецца ўсякая
вялікая птушка, асабліва драпежная; тут гаворка ідзе пра
сонца.

8.1 *восем верхавінаў зямлі (aṣṭau ... kakūbhaḥ pṛthivyās)* – відаць, ідзеца пра чатыры асноўныя стараны сьвету й чатыры прамежкавыя.

8.2 *сем рэкаў (sapta śindhūn)* – сьвет РВ улучаў сем рэкаў; раўніну на тры перагоны (*trī dhānva yojanā*) – цікавая канструкцыя: ДС “тры раўніну перагоны”, т.б. раўніну тры перагоны [удоўжкі] або раўніну [на] тры перагоны. Даўнімаецца раўніна, дзе працякаюць сем рэкаў РВ.

9.1 *руплівы (vīcarṣṇir)* – ПЕ “уладар людзкаго роду”.

36

2.1 *парастка сілы (sahovṛddham)* – ПР; ПС “які павялічвае сілу [мужоў]”.

7.4 *titivāṁso āti sridhaḥ* – ПС; паводле іншых “пераадолеўшы няўдачы, памылкі [пры распальваньні агню]”; *аблудных* – т.б. непабожных.

8 паводле заходніх дасьледнікаў ідзеца пра мінулае, калі продкі з роду Канвы, перасекшы мноста перашкодаў, у тым ліку й рэкі, здабылі сабе зямлю, дзе потым і атабарыліся.

10.4 *Врышан (vṛṣan- ‘бык’)* з Упастутам (*upastutā* ‘праслаўлены’) – відаць, рушы з роду Канваў.

18.1 *Уградэву (ugrādeva- ‘гразнабожны’)* – імя старажытнага валадара.

18.3 *Нававаствы (nāvavāstva- ‘у якога дзевяць паселішчаў’)* – імя старажытнага валадара.

37

1.1 *гульліваі (krīlām)* – сталы эпітэт Марутаў.

2.2 з *рабымі (pṛṣatībhir)* – за цяглавую жывёлу Марутаў уважаецца *mr̥gá-* ‘антылёпа’.

5.3 з-пад *зуба (jāmbhe)* – выжымальны камень.

6.1 пытаньне рытарычнае, бо ўсе Маруты нараджаюцца разам і ўважаюцца ва ўсім аднолькавымі.

10.1 Маруты ўважаюцца за Індравых песьняроў.

10.2 *kāṣṭhā ajmeṣu atnata* – не зусім ясны радок. ПЕ слова *kāṣṭhā-* належыць да тэрміналёгіі конных бягоў і азначае

“бегавішча”, “цэль забегу”, “мяжа”; ПН “старана сьвету”.

38

1 ПС сэнс такі: возьмеце нас у свае рукі!

4 ПГ сэнс такі: калі б я [пясьняр] быў на вашым месцы, я б зрабіў песьняра неўміручым за яго служэньне.

13.2 *па старасьць (jarāyai)* – т.б. каб Пан малітвы даў даўгавечча.

14.1 *адмерай (mimīhi)* – т.б. ствары рытмічна разьмераную мову.

14.3 *напеў (gāyatrām)* – гэта слова можна разумець тут як назву памеру (гайатры), у якім і напісаны гэты хвалебен.

39

6.2 *рыжы карань (praśtir ... rōhitah)* – ПС іншы від аленья; карань – жывёла, што прыпрагалася наперадзе супражы.

9.1 *непалоўна (āsāmi)* – т.б. цалком; мове РВ уласьціва выражаць станюўчае праз адмаўленьне адмоўнага.

40

1.4 *госьцем (prāsūr)* – цьмянае слова; ПГ “правадыр”, ПС “спажывец Сомы”.

2.1 *сыне сілы (sahasas putra)* – ПС зварот да Пана малітвы, ПГ – да Індры.

6.3 *мужы (naro)* – ПГ і ПР зварот да замоўцаў аброку, ПС – да багоў.

7.3-4 адны бачаць тут намінку на прасоўваньне арыаў углыб Індыі, другія тлумачаць радкі з гледзішча абраду.

41

3.1 *праўцы (rājāna)* – Мітра, Варуна ды Арыаман.

9.1-2 ПС тут ідзеца пра гульню ў цыркі, правілы якой вядомыя толькі прыблізна: цыркі кідалі або выхоплівалі з купы, а потым раскладвалі для падліку. Той, чыя колькасьць цырак была кротная чатыром, уважаўся за пераможцу. ПС тут прапушчана другая частка параўнаньня: “...так трэба баяцца зласлоўя”.

42

4.3 *галаўню* (*táruṣim*) – паходню або запаленую стралу.

43

9.1 *дзяцей* (*prajā*) – т.б. багоў.

9.2 *ў навышняй дамове ладу* (*párasmin dhámam ṛtasya*) – магчыма, гаворка ідзе пра вышніяе неба.

9.3 *на пуне* (*nābhā*) – на аброчні, якая ўважалася за асяродак сьвету.

9.4 *шанадаўцаў* (*ābhūṣantīh*) – ПС. Наконт значэньня *ā bhūṣ-* меркаваньні перакладнікаў разыходзяцца. ПР і ПЕ “якія ўважлівыя [да людзей]”, ПГ “што яны [багі] гатовыя [цябе выпіць]”.

44

1.2 *дар Зарыцы* (*uśásas ... rādho*) – дзённае сьвятло.

9.4 *сонцавокіх* (*svardr̥śah*) – ПС “якія глядзяць на сонца”.

45

2.3 *рыжаскакунны* (*rohidaśva*) – за коней Агні ўважаліся яго язькі.

3.2 *Вірупаў* (*virūpa*) – старажытны руш з роду Ангірасаў, аўтар хвалебнаў РВ 8.43, 44, 75.

4.1 *вjalікасьпеўцы* (*māhikerava*) – УП. ПС ад \sqrt{kr} - ‘чыніць’, паводле іншых – ад \sqrt{ci} ‘заўважаць, быць уважным’ (пар. *kīri-* ‘пясьняр, паэт’, *cēru-* ‘пачцівы’).

46

1.2 *небывала* (*ápūrvyā*) – небывалаю Зара называецца таму, што кожная з зораў – новая, ня бачаная людзьмі раней.

2.1 *Сінду* – ПР *sindhu*- тут агульнае імя, т.б. “рака”.

3.2 *на запаленым небасхіле* (*jūrñāyām ādhi viṣṭāpi*) – або ПГ “па хісткай паверхні [паветраных водаў]”.

4.3 *вяршыні* (*kīṭasya*) – УП. Слова *kīṭa-* ня мае адназначнага перакладу (дом, вяршыня, збан); ПС *kīṭa-* роўнае *kṛta-* ‘чын’ і адносіцца да наступнага слова *carṣaṇi-*, якое ён выводзіць з

√*caḥs-* 'бачыць', і сэнс выразу, такім парадкам, 'зорца чыну'.
ПЕ гаворка ідзе пра Сому.

10.3 чорны (*ásitah*) – агонь.

11.1 дарога ладу (*pánthā ṛtásya*) – дарога сонца.

13.1 сьнеўца (*vivásvati*) – ПГ "сьвятар, які адказваў за Сому";
іначай – эпітэт Агні (*vivásvat-* 'зіхоткі').

47

4.3 дабожныя (*abhidyavo*) – ПС "зіхоткія".

6.4 морскім (*samudrād*) – пад морам разумеюцца паветраныя
воды.

48

3.2 калясьніцаў (*ráthānām*) – пад вазамі ў РВ нярэдка разу-
меюцца малітвы жрацоў.

5.3 абуджае (*jaráyantī*) – або ад √*jṛ-* 'старэць', т.б. "змушаючы
старэць".

8.4 няўдачы (*sridhaḥ*) – ПБ гэта слова можа азначаць "аблуд-
ных людзей", т.б. тых, што не шануюць багоў.

13.3 доляў лёгкадарожнай (*súgmyam*) – або "[багацьцем] лёгка-
даступным, лёгкапрыходным".

15.3 ад воўка (*avrkám* 'бязвоўкавую') – слова *vṛka-*, аднак, можна
разумець і чыста этымаліягічна: "разрывальнік", т.б. усякі
шкоднік.

49

1.1 з балагімі (*bhadrébhir*) – ПС "сьветлымі дарогамі", ПГ "з
шчасьцяноснымі прамянямі".

50

1.2 Родаведа (*jātávedasam*) – звычайна гэта эпітэт Агні (сонца,
аднак, уважаецца за адну з праяваў Агні).

8.1 сем ... кабыліцаў (*saptá ... harito*) – прамяні.

12.3 жоўтадрэвах (*hāridravésu*) – ПС. Іншыя бачаць тут нейкі
від птушкі з жоўтым апярэньнем.

13.1 сын Бязьмежы (*ādityá*) – Сонца – ня сын Бязьмежы, але
пазьней слова *ādityá-* стала азначаць менавіта сонца.

51

1.1 *aṅna (meśám)* – ПС аднойчы Індра прыйшоў у выглядзе барана да сына Канвы Мэдгатытхі ды выпіў яго Сому.

1.3 *yásya dyāvo na vicáranti mánuṣā* – складанае месца. ПС тут даўнімаецца слова ‘чыны’, а *dyāvo* трэба разумець як ‘праменьні’, т.б. ‘чые чыны, нібы праменьне сонца, разыходзяцца, карысныя людзям’.

2 гаворка ідзе пра Марутаў.

3.1 намінка на міт пра Валу.

3.2 *ṽ stadźvernym dome (śatádureṣu)* – ПС стадзьверная вязьніца, дзе Атры быў катаваны трыма Духамі.

6.3 *Arbudu (arbudá)* – зьмеяваты чорт, пераможаны Індрам.

9.4 *мурашом (vamró)* – ПГ і ПЕ Індра, ператварыўшыся ў мураша, перапоўз муры крэпасці ды знішчыў яе, пакуль вораг павялічваўся ў памерах, думаючы гэтак адолець Індру; ПС *vamrá-* ‘звыклы славіць апевамі’ – руш, які славіць Індру, што, хоць вялікі, а ўсё расьце, імкнучыся да неба.

13.3 *Врышанаішвы (vr̥ṣaṇáśvá-* ‘бык-конь’) – ПС старажытны валадар, паводле іншых – нейкая мітычная істота.

52

1.2 *зычлівае сонні (śatám ... subhuvah)* – ПС гэта сьпевакі, ПГ – сілы.

2.4 *выжымаючы плыні (ubjānn árñāṃsi)* – ПГ “тамуючы патокі”: вызваленыя рэкі спужаліся Індравай сілы, таму іх прыйшлося супакойваць.

3.1 *ён вароты ў заборах атворына ў вымі (sá hi dvaró dvariṣu vavrá ūdhaní)* – УП. Дакладнае значэньне словаў *dvaró* і *dvariṣu* невядомае. ПС “атачальнік, перашкоднік”.

4.1-2 ПС гаворка ідзе пра сокі Сомы, ПЕ – пра багоў.

5.4 *Трыта (tritáh)* – не зусім ясна, пра якога Трыту ідзе гаворка. Сайана прыводзіць гісторыю пра старажытнага руша, які быў увязьнены ў студні (гл. РВ 1.105). Але ў РВ згадваецца таксама нейкі Трыта Аптіа, які часам выступае як Індраў дваінік.

8.2 *жалезны (āyasám)* – гэта слова перадусім проціпастаўля-

ещца іншым рэчывам (каменю, драўніне); гэта можа быць медзь, бронза і ўласна жалеза.

9.2 *ix* – ПЕ багі, ПГ сонца й зара, што баязьліва выходзяць пасля доўгага знаходжаньня ў цемры.

53

1.2 *на пасадзе ... Съветлавита (śádane vivásvataḥ)* – месца аброку.

5.4 *каровавярышыннай (góagryā)* – т.б. якая пачынаецца з кароў, у якой каровы – галоўная частка.

7.4 *Намучы (námuci)* – імя чорта, пераможанага Індрам.

8.1 *Караньджу (kárañja)* і *Парнайу (parñaya)* – імёны чортаў, забітых Індрам.

8.3 *Вангрды (váñgrda)* – імя чорта.

9.1 *Сушравасам (suśrávas-* ‘дабраслаўны’) – імя валадара, якім апекаваўся Індра.

9.2 магчыма, намінка на бітву дзесяці князёў (РВ 7.18).

9.3 *цяжкавітым (duśpádā)* – УП. ПС “(кола) якое недаступнае ворагам”, ПЕ “дурною нагою”, ПГ “разам з Кульгавым”.

10.2 *Турвайяну (túrvañña)* – імя валадара, якім апекаваўся Індра.

54

10.1 *агарнула ... падваліны (dharūñahvaram)* – не зусім яснае слова: *dharūña-* ‘аснова’, *hvara-* утворана ад \sqrt{hv} : ‘адхіляць ад простаі дарогі, крывіць, замінаць’. ПС “які замінае цячэньню”.

55

1.4 т.б. нібыта бык точыць рогі.

4.1 ПЕ “гэта ён у лесе дасць пачуць свой голас паклонцам”.

6.1 *спатворныя сёлы (śádanāni kṛtrimā)* – відаць, гаворка ідзе пра паселішчы няарйаў.

8.3 *учыныцы (kartṛbhis)* – т.б. тыя, што чыняць аброк.

56

2.3 дзейнік – Сома.

2.4 т.б. як людзі, падымаюцца ў горы, каб сабраць расьліны Сомы, так Сома няхай падымецца да Індры.

3.1 пераможца бяспыльны (*turváṇir ... areṇí*) – т.б. які перамагае, нават не падняўшы пылу на бітвішчы.

6.4 агароджы (*rāṣya*) – цьмянае слова; ПГ ‘сквіца’.

57

3.1 ПЕ гэта зварот да жонкі замоўцы аброку.

4.4 нібы людзі (*kṣoṇīr iva*) – ПС “як зямля любіць стварэньні, так ты ўпадабай нашу мову”.

58

1.1 т.б. нельга яго падганяць; ПС “хіба ён можа раніць песьняра?”

2.3 аброчнага каня намашчалі топленым маслам.

3.1-2 ПС; ПГ і ПЕ “дзеінічаючы разам з Рудрамі й сьвятцамі, пастаўлены на чале (адправы)”.

6 адна з адменаў міту пра тое, як агонь трапіў да людзей (гл. РВ 1.60.1).

7.3 пасланьніка (*aratim*) – не зусім яснае слова, але яўна ўтворанае ад *√r* ‘рухацца, уздымацца’.

8.2 сябрабагаты (*mitramahaḥ*) – ПГ “шанаваны, як сябар”; ПЕ “вялікі, як Мітра”.

9.4 празорца дабротаў (*dhiyāvasur*) – ДС “у якога багацьце празорам (празорлівасьцю)”, т.б. які здабывае багацьце ў багоў малітвай; альбо “багаты на малітвы”.

59

1.1 т.б. усе іншыя агні зьяўляюцца ўсяго толькі часткамі Агні.

2.1 вяршыня (*mūrdhā*) – ДС “галава”; асяродак (*nābhir*) – ДС “пуп”.

6.4 водапатокі (*kāśthā*) – ПЕ “перашкоды”; Шамбару (*śámbaram*) – звычайна забойства Шамбары прыпісваецца Індру.

7.4 Пурунітхі (*puruñitha-* ‘мнагахітры’) – імя даўняга валадара.

60

- 1.3 *двуроднага (dvijāntmānam)* – ПС першы раз Агні народжаны ад неба й зямлі, а тады – ад церця двух брускоў.
2.2 *рупныя (uśijo)* – ПС (*√vas* ‘валець, хацець’). З сэнсу радка вынікае, што *uśij-* проціпастаўляюцца смертным, таму ў іх дабачаюць асаблівы від продкаў – нейкі род старажытных жрацоў (*uśij-* нагадвае слова *rtvij-* ‘які абракае ўчас’ – у такім разе *uśij-* ‘той, хто ахвотна, шчыра абракае’).

61

- 1.3 *слаўнаму (r̥cīṣamāya)* – не зусім яснае слова.
4.3 для мужа што любіць хвалебны (*gīrvāhase*) – ДС, відаць, “які прывозіцца песьнямі”; ПЕ “паланёнаму хвалебнымі песьнямі”.
5.2 *языком (juhvā)* – або ‘леўкаю’.
5.4 *апетаслаўнага (gūrtāśravasam)* – ДС “у якога апетая слава”.
6.2 *усядзею (kiyedhāḥ)* – цьмянае слова. ПС ‘моцны’.
7.1-3 намінка на розныя адмены міту, як Індра змагаўся за кашу (*odanā-*, тут – *pacatā-*); паводле аднаго зь іх (РВ 8.77.10), Індра пасылае па кашу Вішну.
7.4 *стралец той (āstā)* – Індра.
9.4 *шумны (svarir)* – ПП *su-ari-*, што Сайана тлумачыць як ‘прыўкрасны (забойца) ворагаў’.
11.3 *дзеяч уладны (īśānakṛd)* – ПС; ПЕ “робячы валадаром”, ПГ “робячы багатым”.
15.1 *між усіх (eteṣām)* – відаць, сярод багоў.

62

- 2.3 *сьледаведы (padajñā)* – т.б. “якія ведаюць дарогу (да схаваных кароў)”.
3.2 *Сарама (sarāmā)* – ПС Індра вырашыў паслаць на пошукі скрадзеных кароў суку Сараму. Але Сарама паставіла ўмову, што адправіцца толькі тады, калі Індра паабячае даць яе шчаняці каровінага малака.
4 з *наватвамі ... з дашатвамі* – ПС гэта віды Ангірасаў.
4.3 *бурдзюк (phaligām)* – цьмянае слова.

10.1-2 Індраў запавет у тым, каб рэкі заўсёды цяклі пасья таго, як ён іх выпусьціў, забіўшы Врытру.

63

3.3 за загваздку кола (*āṇai*) – выказваецца здагадка, што пад час гэтага спабору выхоплівалася загваздка (*āṇi-*) з кола і яно адвальвалася.

5.1-2 цьмяныя радкі.

64

2.4 зь сыцягамі (*drapsīno*) – *drapsá-* таксама азначае ‘кропля’, т.б. Маруты паліваюць кроплямі дажджу.

12.3 жоманітушчай (*rjīśīṇam*) – *rjīśa-* ‘жамерыны Сомы’, якія застаюцца пасья першага выжыму; потым іх прамывалі ў вадзе ды зноў выціскалі Сому.

65

1.1-2 намінка на ўцёкі Агні ў воды; багі знайшлі яго ды вярнулі на месца, каб ён і далей перавозіў аброк зь зямлі на неба.

7.3 багатых (*ibhyān*) – ПС ворагаў. Слова *ibha-* звычайна перакладаецца як ‘чэлядзь, свойская жывёла’, т.б. рухомая маёмасьць, і магчыма ўтворана ад *vi* ‘ісьці’ (што да суфікса *-bha-*, пар. бел. араць – арба, дзяліць – дзяльба); *ibhya-* тады можа азначаць ‘надзелены рухомай маёмасьцю’, а тут – ‘багаты чужынец’.

66

10.2 іх дадолу (*nīcīr* ‘скіраваных долу’, ж.р.) – ПС гэта языкі полымя, ПЕ воды.

67

10.3-4 *sádmeva dhīrāḥ sammāya cakruḥ* – ДС або “як умельцы – жытло, сувымераўшы, яны зрабілі (яму агмень)”, або “сядзеньне (т.б. агмень) празорцы, сувымераўшы, (яму) зрабілі”.

68

3.1 *уце (viśve)* – ПС аброчнікі, ПГ продкі, ПР багі.

8.1-2 ПЕ гаворка ідзе пра продкаў, якія імкнуліся знайсці сабе працяг у нашчадках, якія б учынялі для іх памінальных абрады.

69

9.1 ПС дзейнік тут прамяні, што ўзносяць жаротву; ПГ і ПЕ – жрацы, што прыносяць агонь, і, такім чынам, узыход сонца атаясамляецца тут з запальваньнем агню.

70

2.3 *нараджэньня (jānta)* – слова *jāntan-* можна азначаць ‘нараджэньне, месца нараджэньня, род, народ’ і г.д.

11.1 *імклівы як выстрал (sādhūr ná ḡrdhnūr* ‘як трапны, імклівы’) – ПЕ “нецярплівы, як той, хто ідзе проста да мэты”, ПГ “нецярплівы, як выдатны скакун”.

71

1.1 *дзевамі жарснымі (uśatīr)* – пальцы, якімі расьціраўся агонь (*aṅgūli-* ‘палец’ ж.р.).

1.3 *рудая й цёмная (śyāvīm āruṣīm)* – ПС зара й ноч.

5 апісваецца зьяганьне Неба-айца з дачкою Зарою.

5.3 *лучнік (āstā)* – ПС Агні.

72

2.4 *у сьлед (padé)* – у месца. Таксама *padá-* азначае ‘слова’ (як у 6.2).

4.3 *закмеўшы ў далечы (nemādhitā cikitvān)* – УП, бо незразумелае значэньне слова *nemādhiti-*; *сьмертны (márto)* – магчыма, Ёама.

9.4 *птаха (véḥ)* – сонца.

10.1 *яго (asmin)* – Агні.

10.2 *нябёсныя вочы (divó ... akṣī)* – сонца й месяца.

73

1.4 *спусьціўся* (*vi tārī* 'перасёк') – т.б. перасячэ паветра й спусьціцца на аброчню разам з багамі.

4.1 *ў доме* (*dāta ā*) – ПС у сваім аброчным доме, т.б. у аброчні.

5.4 ПЕ “атрымліваючы долю, каб праславіцца сярод багоў”.

74

2.1 у *сутычках* (*snīhitīṣu*) – цьмянае слова; магчыма, \sqrt{snih} тут суадносіцца зь бел. $\sqrt{низ}$ (нзіць, нізаць, нож, заноза) і тады *snīhitī-* запраўды можа азначаць ‘сеча’ (ПН \sqrt{snih} ‘забіваць’).

75

5.3 для *ўласнага дому* (*svām dātam*) – дому, дзе Агні чыняць аброк.

76

3.3 *пана Сомы* (*sómapatim*) – Індру.

4.1 *нашчадагалосны* (*prajāvatā vácasā*) – т.б. у якога голас, мова, што прыносіць патомства (аброчніку).

4.4 *bodhī prayantar janitar vāsūnām* – т.б. “будзь надаўцам, спародцам дабротаў”; прэдыкатыўныя клічныя формы – адна з асаблівасьцяў мовы РВ.

77

3.2 *сябар* (*mitró*) – або “Мітра”; *небывалае* (*ádbhutasya*) – ПС дзівосныя багацьці, ПЕ гэта могуць быць багі, бо гэта слова бывае эпітэтам некаторых зь іх.

4.3 *і тых* (*sa yé*) – т.б. малітвы песьняроў і іх шчодрых апекуноў, што замаўляюць гэтыя малітвы.

4.4 *малітвазамоўцаў* (*iśáyanta mánma*) – ДС “прымушаюць пасылаць малітву” (ПС); ПЕ “што цешацца разам з патомствам (нашаю) малітваю”.

78

5.2 *Рагуганы* (*ráhūgana*) – нашчадкі Рагуганы з роду Ангірасаў.

79

2.1 разъяцеліся паўсюды (*ā ... aminantam* évaiḥ*) – ПС “працялі хмару”; ПЕ “зьмяніліся водле свайго звычайу”; *птахі (suparnā)* – языкі полымя.

2.2 чорны буйвал (*kṛṣṇó vṛṣabhó*) – хмара.

3.4 у ніжнім ўлоньні (*úparasya yónau*) – ДС “ва ўлоньні ніжняга (сьвету, т.б. зямлі)”.

80

8.2 перуны (*vájraśo*) – адзінае месца ў РВ, дзе *vájra-* згадваецца ў множным ліку.

81

5.2 сьветачы (*rocanaḥ*) – ПС зоркі.

82

2.1 сяброве (*priyā*) – Маруты.

4.4 коняўпрэжную ... чашу (*pātram hāriyojanám*) – чашу, што на-паўнялася апошняю перад ад’ездам Індры зь месца аброку.

83

1.4 Сіндгу (*sindhum*) – ПЕ “акіян”.

2.2 *avāḥ paśyanti vītatam yáthā rájaḥ* – або “ўніз глядзяць, як на расьцягнутую прастору”.

3.1 *dvūx (dvāyor)* – відаць, жраца (*hótr-*) і адпраўцу (*adhvaryú-*). Уласна, першы радок датычыць толькі жраца (ён прамаўляў хвалебны на аброку), а другі – адпраўцу, які чыніў узьліваньні.

84

9 радкі 1-2 і 3 сынтаксічна не дапасаваныя; сэнс, відаць, такі: хто б ні захацеў адваяваць Індру ў іншых, ён павінен гэта зрабіць праз выжыманьне Сомы, і сіла, атрыманая ад выціснутага Сомы, заўжды належыць Індру.

10.1-2 тут апісваецца, як сокі Сомы (“мёд салодкі”) зьмешваюцца з малаком (“каровы-гаўры”); каровы-гаўры (*gauryaḥ*)

- парнакапытная жывёла роду быкоў, якая распаўсюджана ў Індыі; вылучаецца вялізнымі рогамі.

14.3 *Шарьянаваце* (*śaryanāvāt*) – возера на Курукшэтры.

15.1 дзейнік няясны; ПС прамяні.

15.2 уважалася, што Тваштарова карова даілася Сомам.

16.1 *быкоў ладу* (*gā rtāsya*) – ПГ гаворка ідзе пра жрацоў, а стрэлы – сьвятая мова, якою яны могуць паразіць сваіх незычліўцаў.

85

5.2 *скалы* (*ádrim*) – ПС навальнічную хмару.

5.3 *рудога* (*aruśásya*) – ПС сонца або Агні ў выглядзе маланкі.

10.1 ПС некалі руш Готама, пакутуючы ад смагі, папрасіў Марутаў прынесці яму вады. Тады Маруты, знайшоўшы непаводдаль калодзеж, перанеслі яго да Готамы й прымусілі забіць на новым месцы.

11.4 асабіста (*dhāmabhiḥ*) – ПГ; ПЕ “паводле (сваіх) звычайу”.

86

7.3 *вы прымеце пачастунак* (*práyāṃsi párśatha*) – ПС; ПЕ “чыя радасьці вы захочаце зрабіць поўнымі”.

87

1.4 *нібы Зарыцы у зоркі* (*usrā iva str̥bhīḥ*) – або “нібыта каровы з плямамі (на лобе) у выглядзе зорак”.

3.2 *коней* – звычайна Маруты ездзяць на аленьях.

4.4 *мужы* (*vṛṣā ganāḥ*) – ПС Маруты, ПЕ сьпевакі, што славяць Марутаў.

5.2 ідзеца, відаць, пра паэтычнае натхненне, якое абуджае Сомы.

5.3-4 ідзеца пра Марутаў.

88

1.2 *зьзяіных* (*svarkaī*) – або “суправаджаных напевамі”.

3.4 *камень* (*ádrim*) – т.б. камень выціскаць Сому; яны – сьвятары.

4.1-2 *āhāni gr̥dhrāḥ pári ā va āgur / imām dhīyaṃ vār̥kāryāṃ devīm* – цьмяныя радкі; *vār̥kārya* можа азначаць ‘ваданосны’.

5.1 *запрэжкі (yójanam)* – т.б. малітвы.

6.3 *ён* – відаць, Готама.

89

6.3 *Таркшійа (tār̥kṣya)* – імя каня-сонца; *цэлаабодны (āriṣṭanemiḥ)* – ДС “у якога непашкоджаны вобад”.

7.3 *людзі (mánavaḥ)* – ПГ гаворка можа ісьці пра тых людзей, што сталі багамі (як Рыбгу); ПР гэта можа быць абазначэньнем усіх багоў.

10 многія дасьледнікі ўважаюць гэты славень пазьнейшым дадаткам.

10.3 *пяць родаў (pāñca jānā)* – пяць плямёнаў арйаў (гл.у. 7.9.3).

90

1.1 *прамавадатар (rjunīṭ)* – ПС прамаваджэньнем; ПЕ гэта форма парнага ліку, якая датычыць і Варуны, і Мітры.

91

19.3 *спрыяч (pratāraṇaḥ)* – ПС; ПГ які працягвае жыцьцё.

23.4 *памож (prá cikitsā)* – ДС праяві, пакажы сябе; *абодвум (ubháyebhyaḥ)* – дакладней, абедзьвюм групам; ПГ сьпеваком і замоўцам аброку.

92

2.3 *вехі (vayúnāni)* – або мяжа паміж днём і ноччу (пар. РВ 2.19.3: *aktinā āhnām vayúnāni sādhat* “(Індра) з дапамогаю ночы ўпарадкаваў вехі дзён”), або абрысы навакольля, якія дазваляюць зноў разрозьніваць рэчы.

3.1 *справаў (viṣṭībhiḥ)* – сэнс слова не зусім зразумелы; іншы пераклад: “пяюць, як жанчыны за работаю, напераменку”.

4.4 *як гоўе згароду (gāvo ná vrajām)* – ПЕ параўнаньне пабудавана няправільна: мусіла б быць “як для кароў (адчыняюць) згароду”.

6.3 *спакушальнік (chāndo)* – не зусім яснае слова; АС *śriyé* ‘дзе-

ля красы, прыгожа'; ПС "як лісьлівец дзеля багацьця".

10.3 гулець (*śvaghnī*) – ДС "забойца сабакі"; тэрмін з гульні ў цыркi, які пазначае ўдачлівага, умелага гульца.

11.2 сястрыцу (*svāsāraṃ*) – ноч.

11.4 каханка (*jārāsya*) – сонца.

18.2 абады залатыя (*hiranyavartanī*) – ДС "двое, у каго ёсьць залатыя абады"; як мяркуюць некаторыя дасьледнікі, складаныя словы тыпу *bahuvrīhi* (напр., *mahābāhu-* 'у якога вялікія рукі, вялікарукі') маглі разьвіцца з больш старажытных словазлучэньняў цэлага й часткі, звязаных злучальнаю сувяззю, т.б. *mahābāhū rājā* магло раней азначаць "князь вялікая рука" (пар. рас. *петушок золотой гребешок*, і мянушкі тыпу *Джо Крывы нос*). Таму, там, дзе немагчыма перакласьці падобныя складаныя словы прыметнікамі, час ад часу ўжываюцца падобныя "мянушкавыя" канструкцыі.

93

4.3 Брысайева (*br̥śayasya*) – магчыма, Брысайа – правадыр нейкага племені, варожага арыям; яшчэ раз узгадваецца ў РВ 6.61.3.

5.2 сьветачы (*rocāñī*) – ПС зоркі, плянэты й г.д.

6.1 аднога – Агні.

6.2 друдаў – Сому. Паводле міту Сомарос на скале на вышнім небе. Арол выкраў яго дзеля Індры. Па дарозе ў яго стрэліў стралок Крышана, але здолеў выбіць толькі адно пярэ (гл. РВ 1.152.2).

12.1 напрамце (*pipr̥tām*) – дакладней "перапраўце праз (небасьпекі)".

94

4.2 у кожныя зьмены (*par̥vaṇā par̥vaṇā*) – пры кожнай зьмене месяца.

6.3 урадаў – пасадаў (вышэйпералічаных).

15.2 о Бязмежа (*adite*) – да Агні так звяртаюцца, бо Бязмежа даруе бязгрэшнасьць (гл. 24.15).

95

1 дзье каровы – гэта ноч і дзень, цяля – Агні; уначы Агні – аброчны агонь, удзень – сонца.

2.1 *дзясяцера (dāśa)* – дзесяць пальцаў рук, якімі расьціраецца агонь з двух брускоў; слова *aṅgūli-* ‘палец’ жаночага роду, адсюль юніцы.

2.2 *перанаіэнца (vibhṛtram)* – т.б. той, каго пераносяць зь месца на месца, каб запаліць іншыя агні.

4 ПС гаворка ідзе пра Агні-маланку, а маткі – гэта воды ў хмары.

6.4 *правастаячых* – сьвятары; прадмет ушановы заўжды мусіў быць справа.

7.2 *абедзьве палы (śicau)* – ПС гэтыя неба й зямля.

8.3 *асноведзь (budhnām)* – месца аброку.

9.2 *тура (mahīśasya)* – Агні.

96

1.3 *натхненьне (dhiśānā)* – цьмянае слова; або “аброчная судзіна на Сому”.

2.3 УІ прапушчаны дзеяслоў; ПС асягае, напаўняе; ПЕ азірае; ПР спараджае.

3.3 *гадованца (bharatām)* – ДС “якога трэба падтрымліваць”, сталы эпітэт Агні; *ільсьністага (sṛprādānuṃ)* – паводле адных “у якога тлустыя кроплі”, паводле іншых “які гладка дае” або “ў якога шчодрія дары”.

97

3.1 ПС гэта сам Кутса.

98

1.2 *дзяржаўца (abhiśrīḥ)* – не зусім яснае слова; відаць, “які злучае, упарадкоўвае, дзержыць, кіруе”.

1.3 *згэтуль (itō)* – т.б. з двух брускоў, якімі расьціралі агонь.

1.4 *раўнаецца (yatate)* – або “спаборнічае”.

2.3 *рупліва (śāhasā ‘сілай’)* – Агні часта называецца дзіцем сілы.

99

Найкарацейшы хвалебен у РВ. Магчыма, гэта толькі ўрывак вялікшага хвалебну, які цалком не захаваўся.

1.2 *хцівамү* (*arātīyató*) – т.б. ворагу.

100

3.2 *нябёснае семя* (*divó ... rétaso*) – дождж.

7.2 *мірам* (*kṣitáyah* ‘людзі’) – усе плямёны арйаў; *мірабаронцу* (*kṣémasya ... trām*) – тут слова ‘мір’ ужыта ў сваім звычайным значэнні (адсутнасьць вайны, спакой, бясьпека).

9.2 *удачныя цыркi* (*kṛtāni*) – тэрмін з гульні ў цыркi: *kṛtá-* ‘цырка з чатырма кропкамі’ (выйгрышны кідок), які процістаіць *kali-* ‘цырка з адною кропкаю’ (пройгрышны кідок).

12.3 *пяцінародны* (*pāñcajanu*) – ПС абаронца пяці народаў; ПЕ “шанаваны сярод пяці народаў”; *Сома* (*camrīṣó*) – цёмнае слова, ПС ‘які рухаецца ў чашы’, т.б. Сома.

15.3 *тварушчы* (*tvākṣasā* ‘творчай сілай, энэргіяй’) – $\sqrt{tvakṣ}$ ‘ствараць’, што звязана з $\sqrt{takṣ}$ ‘вычэсваць, выразаць, надаваць форму, вобраз, ствараць’. Прыметнік тут прэдыкатыўны, т.б. “ён неба й зямлю перавысіў, творачы, праяўляючы творчую сілу”.

17.2 *Врышагіра* (*vṛṣāgír-* ‘мужнагалосы’) – даўні валадар.

18.3 з *дружынаю сьветлай* (*sákhībhiḥ śvitnyébhiḥ* ‘са сьветлымі сябрамі’) – ПС з Марутамі; таксама выказвалася думка, што гэта плямёны сьветласкурых арйаў (у процівагу цёмнаскурым тубыльцам).

101

1.4 *важая Марүтаў* (*marútvantam* ‘які з Марутамі’) – адзін са сталых эпітэтаў Індры.

1.2 *чорнаплодныя месцы* (*kṛṣṇāgarbhā*) – УІ слова “месцы” няма, аднак прыметнік ж.р., як і *purah* ‘гарады’. ПС гэта цяжарныя жонкі Духа Крышны.

3.1 намінка на Індраў вычын, калі ён разьдзяліў неба й зямлю, усталяваўшы паміж імі прастору паветра.

5.2 *малітоўцы* (*brahmāne*) – намінка на міт пра Валу; пад ма-

літоўцамі тут даўнімаюцца Ангірасы.

7.1 *далёкабачны* (*vicakṣaṇó*) – або “які далёка бачыць”, або “які далёка відаць”.

7.2 *юніца* (*yóṣā*) – відаць, ідзеца пра жонку Рудраў Родасі.

102

1.2 *розум* (*dhiśāṇā*) – цёмнае слова; ПГ *Tatkraft* ‘энэргія, чын-насьць’; ПЕ *розум, натхненьне*.

1.3 *у гонах усіх і пагонях* (*utsavé ca prasavé ca*) – цьмянае месца; магчыма, гаворка ідзе пра розныя віды спаборніцтваў.

103

1 іншымі словамі, Індрава прырода дваякая. ПС Індра звязаны зь сьвятлом аброчнага агню ноччу (на зямлі) і зь сьвятлом сонца днём (на небе).

2.3 *Раўгіню* (*rauhiṇá-* ‘які паходзіць ад *róhiṇī-* ‘рудая (карова)’ – імя чорта, пераможанага Індрам.

4.4 *імя Сына славы* – т.б. імя “Сын славы”.

104

2.4 *народ* (*várṇam*) – гэта слова насамперш азначае ‘форма, колер’, таму многія дасьледнікі тут бачаць проціпастаўленьне сьвятлейшых арйаў цьмянейшым тубыльцам.

3.2 *Шыпха* (*śíphā*) – назва ракі, якая дапамагла арйам зьнішчыць Куйаву.

4.1 *пунавіну* (*nābhir*) – т.б. сувязь, род.

4.3 назвы рэкаў, што падтрымалі арйаў.

5.2 Сарама дададзена паводле заходняга тлумачэньня.

105

У хвалебне каротка апавядаецца гісторыя, пазьней распрацаваная ў Магабгараце. Нейкі чалавек на ймя Трыта быў укінуты ў студню сваімі хцівымі братамі. Са студні ён зьвяртаецца да багоў, чыніць уподумкі ўзьліваньне Сомы, здабывае божую ласку, і тыя на досьвітку яго вызваляюць. Боства ж Трыта Аптіа, згаданае ў хвалебне, цьмянае ўжо ў

РВ, а потым зьнікае зусім. Г. Людэрс бачыць у гэтай гісторыі апісаньне сонечнае зацьмы, якая адбылася таму, што аброк ды лад нечакана страцілі сваю сілу, зьніклі. Сьветавы парадок аднаўляецца зноў дзякуючы малітве, дадзенай Варунам (ён уважаўся за ахоўніка ладу).

3.1 *Сонцу (svàr)* – ПС сонца – Трытаў род, ягоныя продкі, што знаходзяцца на небе.

3.4 Трыта просіць багоў, каб не зайшло сонца яго роду й ён не застаўся без нашчадкаў, што будуць узьліваць Сому й памінаць продкаў.

10.1 *пяцёра быкоў (páñcokṣáṇo)* – ПЕ тут ідзеца пра нейкае сюзор’е, якое Трыта сужырае на досьвітнім небе.

106

3.2 *багіні дзьве (devī)* – Неба й Зямля (слова *div-* ‘неба’ у РВ ж.р.).

7.2 ПС гаворка ідзе пра Савітара.

107

2.3 *індравай ... (indriyair...)* – УІ мн.л.

108

3.2 на Агні пераносіцца Індраў вычын.

4.1-3 усе гэтыя дзеянні выконваюць сьвятары, але тут яны прыпісваюцца багом.

6.2 намінка на барацьбу за Сому між багамі й Духамі.

109

1.4 *дараносну (vājayāntīm)* – т.б. якая прынясе мне дар, узнагароду.

3.3 *быкове (vṛṣāṇo)* – новыя рушы, якія дзейнічаюць так, як дзейнічалі іх дзяды – даўнія рушы.

3.4 Індра ды Агні тут атаясамляюцца з жорнамі.

4.4 *о Ашвіны* – часам гэтыя багі выступаюць як адпраўцы (*adhvaryū-*), асабліва ў брагманах.

5.4 *о пастыры людю (prá carṣaṇī)* – прынята выпраўленьне тэк-

сту на *prácarṣaṇī*.

7.4 *yébhīḥ sapitvám pitáro na ásan* – ДС “супольна зь якімі былі нашыя дзяды”; ПР *sapitvám* “грамада паводле супольнай ежы”. Як што слова *грамада* можа ўзыходзіць да \sqrt{gr} ‘прызываць, сьпяваць на аброку’ (ст.-слав. *жьргѣти* ‘абракаць’), т.б. грамада – гэта людзі, аб’яднаныя супольным выкананьнем аброку, то слова *sapitvám* можа быць такою грамадою, аб’яднанай супольным “паеньнем багоў”, калі яно ўзапраўды зьвязана з $\sqrt{prā}$ ‘піць’. Тады сэнс гэтых радкоў можа быць такім: “гэта тыя самыя прамяні сонца, зь якімі (ці пры якіх) нашы продкі былі грамадою (паілі багоў)”.

110

1.3 *мора (samudrá)* – т.б. Сома.

1.4 *славасьвячоным (svāhākṛtasya)* – ДС “зробленага пад (выгук) *svāhā* ‘слава!’”.

3.3 *Тваштара (ásurasya)* – УІ Духа; ПС пад духам тут даўнімаецца Тваштар, які й вычасаў чашу, зь якое Рыбгу зрабілі чатыры судзіны.

4.4 *годацяглых* – т.б. якія чыняцца цягам году.

6.3 *айцом (pitúr asya)* – ПС сонца, ПГ Тваштар.

7.2 з *Ваджамі (rbhūr vājebhir vásubhir vásur dadīḥ)* – неперакладальная гульня слоў: *vājebhir* ‘з нагародамі’, але і ‘з Ваджамі’ (т.б. Рыбгу – аднаго з братоў звалі Ваджа); *sa svāyātāmī (vásubhir)* – або ‘з багацьцямі’.

111

4.1 *пана Рыбгу (rbhukṣāṇam)* – гэтым словам называюць Індру, Ветра, Марутаў, але таксама й першага з братоў Рыбгу.

112

1.2 *кацялок (gharmám)* – кацялок, у якім парылі малако для Ашвінаў.

4.2 *Парыджману (párijmā* ‘які рушыць вакол’) – звычайна эпітэт Ветру, тут – імя падапечнага Ашвінаў.

4.3 *Двіматару (dvimātā* ‘у якога дзьве маці’) – звычайна эпі-

тэт Агни (агонь разводзілі церцем двух брускоў), тут – імя падапечнага Ашвінаў.

4.4 *Трыманту* (*trimántur* ‘у якога тры парады’) – імя падапечнага Ашвінаў.

5.2 *Рэбгу* (*rebhám* ‘пясьняр’) – імя падапечнага Ашвінаў; *са студні* (*nívrtam sitám adbhíyá* ‘скрытага, зьвязанага з водаў’) – ПС Рэбга быў рушам, якога зьвязалі ды кінулі ў студню Духі, дзе ён правёў дзесяць дзён і дзевяць ночаў, пакуль яго ня вызвалілі Ашвіны.

5.3 *Вандану* (*vándanam* ‘слаўца’) – імя падапечнага Ашвінаў, які, відаць, разам з Рэбгам быў кінуты ў студню.

6.2 *Антаку* (*ántakam* ‘сканчальнік, мяжа, сьмерць’) – імя падапечнага Ашвінаў.

6.4 *Карганду* ды *Вайіу* (*karkándhum vauyam*) – імёны падапечных Ашвінаў.

7.2 *Шучанці* (*śucantīm* ‘зіхоткі’) – імя падапечнага Ашвінаў.

7.3 *Пурукутсу* і *Прышнігу* (*pr̥śnigum purukútsam*) – імёны падапечных Ашвінаў (пра Пурукутсу гл. РВ 1.63.7).

9.2 *раку невычэрпнай мядовай* (*sindhum mádhumantam ásaścatam*) – або “(зрабілі) мядовую раку невычэрпаю”.

9.3 *Васіштху* (*vásiṣṭham* ‘найсьвятлейшы, найлепшы, найбагатшы’) – знакаміты руш, які дапамог уладару Судасу ў бітве дзесяці ўладароў (гл. РВ 7.18); усё сёмае кола прыпісваецца рушам зь ягонага роду.

9.4 *Наріу* *Шрутаріу* (*śrutáryam náryam*) – імёны падапечных Ашвінаў (*nárya-* ‘мужны’).

10.3 *песьняра* (*preṇím*) – ПС; этымалёгія слова цьмяная; *Вашу Ашвііу* (*vásam aśvyám*) – імя падапечнага Ашвінаў, складальніка хвалебну РВ 8.46.

11.2-3 для *Дырггашраваса ... сына Ушыдж* (*auśijáya ... dīrghásravase* ‘у якога доўгая слава’) – імя падапечнага Ашвінаў. ПС ён прымеў улагодзіць Ашвінаў, калі пачалася засха, і тыя паслалі яму дождж.

12.2 *Расу* (*rasám*) – назва нябёснае ракі, што атачае зямлю й паветра.

12.4 для *Трышкі* (*tríśóka*) – “у якога тры сьветлы, тройчы

сьветлы", імя руша, падапечнага Ашвінаў.

13.3 *Мандгатару* (*mandhātāraṃ* 'які творыць малітву') – імя даўняга руша.

14.2 *Кашоджу* (*kaśojvāṃ*) – або імя падапечнага Ашвінаў, або Дыводасава мянушка.

14.4 *Трасадасіу* (*trasādasyuṃ* 'у якога ворагі – баязьліўцы') – імя шчодрара ўладара.

15.2 *Вамру* (*vamraṃ* 'мураш') – імя падапечнага Ашвінаў; *нітуну* (*vīpīrānām*) – не зусім ясная форма, магчыма "які выпівае да канца" (ПЕ выціскае Сому жорнамі); *Ўнастуту* (*upastutām* 'услаўлены, прызваны') – імя руша, падапечнага Ашвінаў (гл. РВ 1.36.17). Фармальна незразумела, да каго зь іх дачыняецца эпітэт *нітун*.

15.3 *Калі* (*kalīm*) – імя руша, якому Ашвіны вярнулі маладосьць.

15.4 *Віаішву* (*vyāśvam* 'бясконны') – імя руша; *Прытхі* (*pṛthim*) – імя ўладара, падапечнага Ашвінаў.

16.2 *Шайу* (*śayāve* 'які ляжыць') – імя руша, для каторага Ашвіны зрабілі ялаўку зноў дойнаю.

16.4 *Сіумарашмі* (*syūmaraśmaye* 'у якога раменныя вожкі') – імя падапечнага Ашвінаў; *кароваў Шары* (*śārīr ājatam*) – ПГ; ПЕ "для Сіумарашмі прагналі (стрэлы) Шары".

17.2 *Патхарвану* (*pātharvā*) – імя падапечнага Ашвінаў.

17.4 *Шаріату* (*śaryātam*) – імя падапечнага Ашвінаў.

18.2 намінка на міт пра Валу.

19.2 *дружынаў* (*rātnīr*) – ПС "(адну) жонку", а менавіта Пурумітраву дачку; для *Вімады* (*vimadāya*) – імя старажытнага руша (гл. РВ 1.51.3).

19.4 *Судасу* (*sudāsa*) – знакаміты ўладар, які выйграў бітву дзесяці ўладароў (гл. РВ 1.163.7 і 7.18).

20.3 *Адэрыгу* (*ādhrigum* 'які нястрымна рушыць') – імя падапечнага Ашвінаў.

20.4 *Оміаваці* (*omīāvatiṃ* 'спрыяльная, сяброўская') – магчыма, імя падапечнай Ашвінаў; *Субгары* (*subhārām* 'у якой лёгкая ноша') – магчыма, імя падапечнай Ашвінаў; *Рытастубгу* (*ṛtastūbham* 'які славіць суладна') – імя руша,

падапечнага Ашвінаў.

21.2 *Крышану* (*krśānum*) – стралок, што хацеў падстрэліць арла, калі той нёс да Індры выкрадзенага Сому (РВ 4.26-27).

21.4 Ашвіны шчыльна звязаны зь мёдам: у РВ, напрыклад, шматкроць кажацца, што бочкі на іх возе сочацца мёдам.

23.3 *Дабгіці* (*dabhītim* ‘які шкодзіць’) – імя падапечнага Ашвінаў ды Індры.

23.4 *Дэвасанці* (*dhvasāntim*) – магчыма, “які пырскае”; *Пурушанці* (*puruśāntim*); ПС абодва – імёны рушаў.

24.3 у *няўдалай гульні* (*adyūtiyē*) – ПС “у пазбаўленую сьвятла апошнюю частку ночы”.

113

1.1-2 адносіцца ці то да аброчнага агню, які запальвалі на сьвітанку, ці то да самой Зары.

2.1 з *зыркім цяляткам* (*riśadvatsā*) – або аброчны агонь, або сонца.

3.2 *богам* – як вынікае з 1.4 гэты бог – Савітар.

18.3 *ў водгульні песень бы ў водгульні ветру* (*vāyōr iva sūnīṭānām idarkē*) – цёмнаваты радок; ПС “пры здабываньні (Зарыцамі) хваласьпеваў так хутка, як вецер”.

114

1.1 з *валосьсем сабраным у куклу* (*kapardine*) – ДС “з валосьсем, што сабрана ў выглядзе ракаўкі каўры”.

3.4 *цэламужня* (*āriṣṭavīṛā*) – ДС “у якіх мужы непашкодзяныя”.

4.2 *вілястага* (*vañkīm*) – ПС “які йдзе крыва”, т.б. паэты гаварылі ня проста, а “зввіліста”, выкарыстоўваючы параўнаньні, мэтафары й загадкі. Такая “зашыфраванасьць” была наўмыснаю, бо хвалебны адрасаваліся не людзям, а багом.

10.4 *двойчытрывалым* (*dvibārhāḥ*) – ПС на зямлі і ў паветры.

115

2.4 *ярмо* (*yugāni*) – аброк.

5 Варуны адпавядае цёмны аблік, Мітру – сьветлы.

116

1.1 *nāsatyābhyām barhīr iva prā vr̥ṅje* – ДС “Спасам, нібыта мурог, рыхтую (кацёл з гарачым малаком)”. Неперакладальная гульня словаў: *prā vr̥ṅje* азначае ‘раскідваць’ (аброчны мурог) і ‘ставіць на аброчны агонь (кацёл з малаком)”.

2.3 *acēla (rāsabho)* – адна зь цяглавых жывёл Ашвінаў; ПС ідзеца пра сабор, які багі зладзілі з нагоды вяселья Санцоўны.

3 ПС князь-руш на імя Тугра, улюбёнец Ашвінаў, вырашыў аднойчы перамагчы ворагаў, што жылі на іншым востраве ды чынілі на яго княства набегі. Ён сабраў карабель і даручыў свайму сыну ачоліць войска. Але карабель, заплыўшы надта далёка ў адкрытае мора, трапіў у буру й затануў. Тады Бгуджйу зьвярнуўся з мальбою да Ашвінаў, і тыя ўратавалі яго на сваіх лятучых вазах і праз тры дні пасыла адплыцьця вярнулі сына бацьку.

6.2 *Пэду* – імя нейкага чалавека, якому Ашвіны падарылі белага каня, здольнага забіваць зьмеяў.

7.2 *Какшывату (kākṣivate)* – ПС гэта руш, які быў надзелены Ашвінамі надзвычайнай празорлівасьцю; з роду Паджраў (*pajrīvāya*) – Сайана атаясамляе іх з Ангірасамі.

9 У РВ 1.85.10-11 гэты вычын прыпісваецца Марутам.

11.3 зь *ямы (darśatād)* – прымаецца выпраўленьне тэксту на *ṛśyatād* ‘з лоўчае ямы’.

12 ПС паведаўшы рушу Дадгйачу веду праваргіі (уступны абрад перад асноўным аброкам Сомы) і веду мёду (т.б. Сомы), Индра сказаў яму: “Не выдавай нікому гэтай тайны – іначай я раструшчу перуном табе галаву!” Тады Ашвіны, сьцяўшы Дадгйачу галаву, прыладзілі на яе месца конскую. Ягоную ж галаву яны схавалі ў надзейным месцы. Пасыла гэтага Дадгйач змог раскрыць ім тайныя веды. Дазнаўшыся пра гэта, Индра раструшчыў Дадгйачу голаў, як і абяцаў. Тады Ашвіны дасталі яго схаваную чалавечую галаву й прыладзілі назад.

13.1 *Пурандгі (pūraṁdhiḥ)* – або “цяжарная”.

13.3 *Вадгерымаці (vadhriṁatyā* ‘у якой муж – лягчанец’) – ПС Вадгрываці – імя жанчыны, што папрасіла сабе сына ў Ашвінаў.

13.4 *Гіраніягасту (hiraṇyahastam)* – ДС “у якога залатыя рукі”.

14 ПС перапёлка – зара, а воўк – сонца ў цёмную частку сутак.

15.1 *Кхелавых (kheláśya)* – ПГ гэта можа быць уласьнік кабылы Вішпалы.

16 ПС аднойчы да князь-руша Рьджрашвы, сына Врышагіра, зьявіўся асёл Ашвінаў у выглядзе ваўка. Каб накарміць яго, Рьджрашва ўзяў у гарадчукоў 99 баранаў і зарэзаў іх. Разгневаны бацька выкалаў сыну вочы, але Ашвіны заступіліся за яго й вярнулі яму зрок.

17.2 *рысу (kārṣṭma)* – ДС “разору”: у якасьці фінішнай рысы на зямлі рабілі разору.

18.4 *дэльфінам (śimśumāraś)* – ПС кракадзіл.

19.3 *радзіны Джагну (jahnāvīt)* – ПС Джагну – старажытны руш.

20.1 *Джагушу (jāhuśam)* – імя нейкага падапечнага Ашвінам князя.

21.1 *Вашу (vāsam)* – ПГ Ваша мог быць галоўным жрацом Прытхушраваса.

21.4 *Прытхушраваса (prthuśrávaso ‘Шырокаслаўны’)* – ПС імя князя.

22.1,3 *Шары (śarásya), Шайі (śayāve)* – ПС рушы.

23.1 *Вішваку Крышнііу (kṛṣṇīyāya viśvakāya)* – імя руша; лічыцца, што ён або ягоны бацька Крышна зьяўляецца аўтарам РВ 8.86.

117

1.3 *разьдзелена мова (vísritā gír)* – паміж рознымі сьвятарамі.

7.3 *Гошы (ghóṣāyai)* – ПС Гоша была Какшыватаваю дачкою, якая хварэла на праказу. Ашвіны вылекавалі яе й падарылі мужа.

8.1 *Шіаву (śyāvā)* – імя чалавека, якога сцалілі Ашвіны.

8.2 *статку (kṣonásya)* – цьмянае слова; прымаецца Бэнвэністава этымалёгія, якая зьвязвае гэтае слова з *páśu-* ‘скаціна’ (*pś* → *kś*).

11.1 *Сунор Манам (sūnór mānena ‘сынаў гонар’)* – ПС *sūni-*

тут азначае Агастіу; іншыя бачаць у *māna-* імя Агастіавага бацькі, іншыя – яшчэ адно імя самога Агастіі, іншыя разглядаюць абодва словы як цэльнае імя.

12.3-4 відаць, гаворка зноў ідзе пра Вандану.

16.4 *Viṣvachāva* (*viśvāco*) – ПС імя чорта.

20.4 *Пурумітравы* (*purumitrāsya*) – ПС Пурумітра – нейкі князь.

21.1 ваўком (*vṛkeṇa*) – ПС “плугам”; пар. РВ 8.22.6: *yávam vṛkeṇa karṣathaḥ* ‘збожжа ваўком араце’.

24.3 *Шйаву* (*śyāvam*) – ПС імя нейкага руша.

118

6.3 *выбаўляецца* (*pārayathaḥ*) – цяперашні час нярэдка ўжываецца замест прошлага, бо гаворка ідзе пра міталягічную, т.б. пазачасавую, падзею.

7.3 *асьлепленанага* (*āpiriptāya*) – ДС “замазанага”, ПС катарактаю; у Джаймінія-брагмане, 3.72 расказваецца, што Духі замазвалі Канву вочы, каб выпрабаваць ягоны дар празорцы.

119

2.3 *памогаў* (*ūtāya*) – ПС ідзеца пра памочнікаў жраца.

2.4 *Жывіца* (*ūrjānī* ‘ажыўчая сіла, пасілак’) – ПС гэта адно з імёнаў Санцоўны; ПЕ гэта адушаўленьне адцягненага панятку.

3.4 *спадарыню* (*sūrim*) – ПГ Санцоўну як нагароду за перамогу ў спаборы.

4.2 *ад продкаў* (*pitṛbhya ā*) – т.б. Бгуджйу ўжо пасьпеў пабываць у сялібе памерлых.

5.2 *два галасы* (*vānī*) – відаць, галасы жрацоў.

7.3 *із долу* (*kṣétrād*) – ПС гаворка ідзе пра руша Вамадэву, які з чэрава (*kṣétrād*) уславіў Ашвінаў.

120

Аўтар засмучаны маленькай удачаю, дадзенай яму за выкананьне аброку. Хвалебен складзены з рэдкіх памераў, ці хутчэй няроўных, што, відаць, абумоўлена “экспромп-

тавасьцю" й відавочнай саркастычнасьцю.

5.1 *Бгыгаваны* (*bhṛgavāne*) – відаць, імя нейкага чалавека.

5.2 *Паджрыйа* (*pajriyó*) – аўтар хвалебну.

6.1 *Такаваны* (*tákavānasya*) – відаць, імя нейкага чалавека.

121

2.1 *аснову* (*dharūṇam*) – зямлю.

4.3 *трыгорбы* (*trikakūm*) – Індра або ягоны пярун.

5.4 *вечнадойнай* (*sabardūghāyāh*) – значэньне слова *sabar-* невядомае; ПС малако, сок; паводле Барталамэ – “адразу”, паводле Пэдэрсана – “сама-”, паводле Барроў – “выжым”, Рэну ж параўноўвае з *saparyati* ‘служыць, цціць’.

7.4 *калёснага роду* (*ánarvīse*) – ДС “чыі род на калёсах”.

9.2 *Ўмельцам* (*r̥bhvā*) – Тваштарам.

10.2 *скалу* (*phaligám*) – ПС навальнічная хмара.

11.1 *бескалёсныя* (*acakrē*) – т.б. у якіх не было яшчэ кола – сонца.

12.3 *натхненне* (*mandīnam* ‘натхняльны, п’янючы’) – ПГ Сому.

13.1-2 міт пра барацьбу за сонечнае кола, у якой Індра дапамог Эташу (гл. РВ 1.54.6).

122

Хвалебен распадаецца на дзьве часткі: усхваленьне-прызыў багоў (1-6) і ўсхваленьне дароў (7-15), атрыманых рушамі.

1.1 *рупліўцы* (*raghumanuavo*) – ПС сьвятары, ПЕ Маруты.

1.3 *нябёснага Духа* (*divó ... ásurasya*) – ПЕ гэта намёк на Рудру.

2.3 *у зрэбі дзірчастым* (*átkaṃ vyūtaṃ vāsānā*) – намёк на ўсыпаннае зорамі ночнае неба.

4.2 *пару* – відаць, ідзецца пра Ашвінаў.

4.4 *руплівага* (*rāspināsya*) – УП. Значэньне слова невядомае.

5.2 *цёмныя радкі*; ПС нейкая жанчына Ёгоша прызывала Ашвінаў, каб яны прагналі зь яе цела белыя плямы, выкліканыя хваробаю.

7.3-4 *Паджраў ... Шрутаратхаў ... Прыятаратхаў* (*pajré ... śrutárathe ... priyárathe*) – імёны нейкіх шчодрых замоўцаў

аброку, як і ў 11.3, 13.3 ды 15.1-2.

14.1 відаць, ідзецца пра кароваў.

15.3-4 ПЕ падораная рушу калясьніца тут параўноўваецца з калясьніцаю Мітры-Варуны.

123

2.1 за сусьвет (*viśvasmād bhūvanād*) – або “за ўсякую істоту”.

3.4 анякун дамавіты (*dātūnā*) – звычайна гэта эпітэт Агні; Сонца ж уважаецца за каханка Зары.

4.3 імя паводле ўяўленьняў арыаў тоеснае сутнасьці прадмета, які яно называе, таму кожная новая зара мае сваё ўласнае імя; іншымі словамі, толькі сёньняшня зара ўзапраўды носіць імя Зары.

5.1 *Bgari* (*bhāgasya*) – *bhāga*- ‘надзяляльнік’ або ‘доля’; сама на зары жрацы нагароджваюцца ўздачай за выкананы абрад.

8.3-4 трыццаць ... перагонаў (*triṃśatam yójanāni*) – цыклічнасьць зьяўленьня зораў; пад трыццацьцю перагонамі, відаць, разумеецца проста вялікая адлегласьць, якую праходзяць зоры, каб знову зьявіцца на небасхіле.

124

4.1 блудніца (*śundhyū-*) – ПР. ПС гэта назва нейкае птушкі-плывуна.

4.2 *Нодгас* (*nodhā*) – імя песьняра; сэнс параўнаньня незразумелы.

4.3 зыкаўка (*admasād* ‘які сядзе на ежу’) – пар., аднак, РВ 8.44.29: *dhīro hyāsyadmasādvipro ná jāgrviḥ sādā* ‘ты бо празорца, што сядзіць за ежай, нібы натхнёнца, заўжды чуваеш’. У такім разе тут можа ісьці гаворка пра агонь, які запаляюць уранку.

5.2 *гоўя* (*gāvām*) – т.б. рудых ад зары аблокаў.

7.2 скакусе (*gartārug*) – ПЕ; звычайна *gārta*- азначае сядзеньне калясьніцы, але тут яно можа азначаць памост, на які падымаецца (-*rug*) скакуха, каб танчыць.

7.4 з *усьмешкаю* (*hasrēva*) – ПГ “нібы блудніца”.

8.1 малодшая сястра – Ноч, адпаведна старэйшая сястра – Зара.

8.4 жанчыны (*vrāḥ*) – або “блудніцы”.

10.4 пабудніца (*jārāyantī*) – або “якая старыць”.

12.3 на пасад (*amā satē*) – ДС “таму, які ў доме”.

125

У сувязі з гэтым хвалебнам Сайана расказвае паданьне. Пясьняр Какшыват, сын Дыргатамасаў, скончыўшы сваё навучаньне ў настаўніка, выправіўся дадому. Стомлены дарогаю, ён спыніўся на начлег. Уранку на Какшывата налучыў князь Сванайа, сын Бгавайавіаў, які гуляў са сваёй сьвітай. Той, абуджаны шумам, тут жа падняўся. Князь узяў яго за руку ды адвёў у свой табар. Дзівячыся зь юнаковай прыгажосці, ён стаў распытваць яго пра бацькоў, бо якраз надоечы замераў аддаць сваіх дачок замуж. Задаволены адказам, ён забраў маладога песьняра да сябе ў палац. Ушанаваўшы госьця мядовым малаком, адзежай ды вянком, ён аддаў яму дзесьць дачок разам з 10 нішкамі золата, 100 коньмі, 100 быкамі, 1060 каровамі ды 11 калясьніцамі.

1 *ранішні госьць* (*prātaritvā*) – песьняр, які прыходзіць у дом да замоўцы аброку; дарам зьяўляюцца песьняровы хвалебны, дзякуючы якім гаспадар здабывае ласку багоў.

3.3-4 магчыма, гаспадаровы словы.

3.4 *ваяводу* (*kṣarādvīram*) – Індру.

7.4 *гароты* (*śokāḥ*) – даслоўна гэта слова азначае ‘полымя, горач’ і таму перагукаецца з *paridhīr* ‘загарода’ з папярэдняе ступы, якое таксама азначае агароджу з трох сьвежых палак вакол аброчнага агню; слова *гарота* таксама ўзыходзіць да *гарэць* і перагукаецца з *загарода*.

126

1.2 *Бгавіі* (*bhāvyaśya*) – ПС гэта патронім Сванайі.

3.4 на згоне дняваньняў (*abhipitvé āhnām*) – т.б. па заканчэньні аброку, які цягнуўся некалькі дзён; гэта словазлучэньне сустракаецца ў РВ тры разы (улічваючы згаданую тысячу выжмін, гаворка можа ісьці пра вялікае выжыманьне Сомы, якое пазней стала называцца *sattrā-* і магло цягнуцца да ста дзён).

6 ПС словы належаць Сванайу; але, як заўважаюць заходнія дасьледнікі, хутчэй за ўсё гэта словы Какшывата, які расказвае пра жонку, дадзеную яму ў дар.

7 ПС словы Сванайавай жонкі Ромашы ("валасатая"); сэнс у тым, што яна ўжо гатовая да палавога жыцця, на што ўказвае густое валосьсе на лабку.

7.4 племя гандгары (*gandhārīnām*) – нейкае племя; некаторыя дасьледнікі размяшчаюць краіну племені гандгары на захад ад ракі Інд і на поўдзень ад ракі Кабул. На адным з надпісаў князя Дарыя згадваюцца ў якасьці ягоных падданных *Ga(n)dāra* і *Hi(n)du*. Герадот таксама адзначае, што сярод Дарыевага войска былі нейкія гандарыі. Магчыма, гэты этнонім захаваўся ў назьве гораду Кандагар у паўднёвым Аўганістане.

127

7.5 са сховінаў (*apidhīm̐* 'з покрываў') – з брусоў.

128

5.1-4 УП.

5.3 для *увішнага* (*iṣirāya*) – відаць, Індра.

7.6 *Варунавай кары* (*vāruṇasya dhūrtér*) – або "ад шкоды, злоснасьці"; хаця Варуна, будучы з паходжанья Духам, быў улучаны ў новы пантэон багоў, ён не згубіў сваіх старых цёмных рысаў. Такое прамое ўказаньне на цёмны бок Варуны – рэдкасьць у РВ.

129

1 калясьніца нярэдка выступае ў РВ як сымбаль аброку або малітвы.

2.6 *магуты* (*iśānāsa*) – магчыма, сьвятары.

3.1 *бурдзюк ... мужчынскаю сілай* (*vṛṣaṇam ... tvácam*) – ДС "шкуру (напаўняеш, робячы яе) мужаю (магутнаю)"; словам *tvác*-часта абазначаецца шкура, якую ўжывалі пры выцісканьні Сомы; ПС *tvácam* – гэта хмара, а *vṛṣaṇam* – дажджавы (*vṛṣan-* ← *vṛṣ* 'дажджыць, пускаць семя'); акрамя таго, у Ваджасанэйі-

самгіце слова *vṛṣaṇa-* у парным ліку ўжываецца ў значэньні ячак.

5.6-7 так звычайна апісваюць Агні.

6.2 *шчадрэці (iṣāvān)* – ДС “у якога ўзьлівы”; ПС гэта Індра; паводле іншых гаворка ідзе пра Бгагу або пра замоўцу або року.

130

3.1 *спрат (nidhim)* – ПС Сому; іншыя бачаць намінку на міт пра Валу.

3.6 *ласункам (iṣa)* – дойныя каровы, замкнёныя ў скале.

5.5 *цэлі (ārtham)* – мора.

8.7 *ліхачынуцы (arśasānām)* – іншыя бачаць тут імя чорта.

9 цёмнае месца. ПГ даўнімаецца міт пра забойства Шушны.

131

1.1-2 паводле ўяўленьняў арыаў неба навясала над зямлёю ў выглядзе скляпеньня – адсюль *ānamnata* ‘схіліўся’.

2.4 *перапраўцы (nāvam nā parśānim)* – ДС “як таго, што перапраўляе (нас празь бяду, як) лодку (праз раку)”.

4.2 *асеньніх (śārādīr)* – ПТ цьвержы – гэта дні сутону перад палярнай ноччу (гл. РВ 2.12.11).

4-5 навукоўцы бачаць тут намінку на заваяваньне арыаі Пэнджабу (Пяцірэчка).

132

1.6 *выпадзе выйгрыш (vi sayemā bhāre kṛtām)* – ДС “мы хочам разглядзець удачны кідок у спаборы”, т.б. удача ў аброку тут параўноўваецца з удачаю ў гульні ў цыркi.

2.1 *славень-прыяньне (āprāsya vākmani)* – хвалебен-прыяньне.

3.5 цёмны радок. ПЕ багі бачаць чалавека наскрозь.

6.7 ідзеца пра пярун.

133

1.1-2 *ачышчаю (rupāti) ... спяляю (dahāti)* – паказальна, што эпітэт Агні *pāvaka-* ‘ачышчальнік’ (або ‘чысты’) утвораны ад

√*ри* 'ачышчаць'.

1.4 на баявішчы (*vailasthānam*) – не зусім яснае слова (*vaila-*, магчыма, звязана з *bila-* / *vila-* 'яма, нара', *sthāna-* 'месца'). ПС гэта або месца спальваньня трупаў, або сьвет зьмеяў (*nāgaloka-*).

2.3-4 абумай (*vaṭūriṇā*) ... у вялікі понаж абумай (*mahāvāṭūriṇā*) – не зусім яснае месца; слова *vaṭūrin-* яўна ўтворана суфіксам *-in-* 'у якога ёсьць' ад слова *vaṭūra-*, значэньне якога невядомае. Цэрэбральны гук *ṭ* указвае на магчымы пракрытызм (**vṛtūra-* → *vaṭūra-*, пар. *vikṛta-* → *vikaṭa-*), тады зыходным каранем мог быць або √*vṛt* 'круціцца', або √*vṛ* 'абкручваць, пакрываць'. У такім разе гаворка можа ісьці пра сандаль, які прымацоўваўся да нагі вярхоўкамі, абкручанымі вакол галёнкі, або папросту бот, які "пакрываў", абвінаў нагу й частку галёнкі.

3.4 на развалінах (*armaké*) – яшчэ адно цьмянае слова. Выказвалася квояла здагадка, што гаворка можа ісьці пра разваліны аднаго з гарадоў Індзкае цывілізацыі (у прыватнасьці Гараппы). Калі дапусьціць разбор *ar-ma-ka-*, то слова можа ўзыходзіць да √*r* 'рухацца, нападаць' (*ārta-* 'які трапіў у бяду, уболены, прыгнечаны'); пар. ст.-анг. *earm* 'бедны, няшчасны', ст.-ісьл. *armr* 'няшчасны, злосны'.

5.1 пішачы (*piśācim* 'жаўтаваты') – від чартоў.

6.6 ваярамі (*sātvabhis*) – відаць, з Марутамі.

134

У хвалебне падкрэсьліваецца, што Вецер першым з усіх багоў каштуе выжматага Сому.

1.6-7 на раздачу (*dāvāne*) – т.б. для дарэньня выжымальцам, або для атрымання дароў (Сомы) ад выжымальцаў.

4.2 ткуць (*tanvate*) – гульня слоў: дачынна сьвятла гэты дзеяслоў азначае "шырыцца, зьзяць".

4.6 грудзей (*vakṣānābhyaḥ*) – *vakṣānā* 'цыцка' (ДС "якая сілкуе, корміць" ← √*vakṣ* 'расьці, мацнець') тут азначае хмару – вымя каровы Прышні, зь якога нарадзіліся Маруты.

5.3 водавірныя – Сому разбаўлялі вадою.

6.6 малаком (*āśiraṃ*) – *āśir-* – адмысловая назва малака, якое зьмешвалася з Сомам на аброку (← $\sqrt{śrī}$ ‘зьмешваць, га-таваць’).

135

1.2 на тысячы супражаў (*sahásreṇa niyūtā*) – гульня слоў: *niyūt-* таксама азначае “запрэжку слоў”, т.б. хвалебен, які прыцягвае бога на аброк.

2.4-5 *tāvāyám bhāgá āyūṣu / sómo devēṣu hūyate* – цікавае месца, якое ўказвае, што Сома ўзьліваўся як сярод людзей, так і сярод багоў.

8.2-3 смакоўніцы (*aśvatthám*) – або сьвятое фігавае дрэва, зь якога рабілі судзіны на Сому; уасабляе сусьветнае дрэва.

136

Паўсюль, дзе згадваюцца багі й дзеяслоў стаіць у мн.л., трэба разумець Мітру-Варуну (двухсэнсоўнасьць узьнікае праз адсутнасьць парнага ліку ў беларускай мове).

2.1 шырокага (*uráve*) – для сьвятла або для сонца.

2.3 правіць вокам Бгагі праменьне (*cákṣur bhāgasya raśmibhiḥ*) – або “вокам (т.б. вокам Сонца) – праменьне Бгагі”. Акрамя таго, *bhāga-* можа тут азначаць проста “надзельца” і тады адсылаць да сонца.

3.6 людзей парадкоўца (*yātayájjanah*) – т.б. які ўпарадкоўвае жыцьцё людзей; або “людзей аб’ядноўца”, або “які прымушае людзей напружвацца, увіхацца, займацца справамі”.

7.1 улюбёнцы Індры (*indravanto*) – гэта можа быць прэдыка-тыўнае азначэньне, тады “(хай нас лічаць) улюбёнцамі Індры”.

138

2.2-3 ліха (*mṛdhaḥ*) – дакладней “пагарджальнікаў, супернікаў”.

4.3 козлаконны (*ajāśuva*) – у каго за коней казлы.

139

- 1.1 чуйце ж (*ástu śraúṣat*) – ДС “хай будзе шраўшат (=хай ён – бог – пачуе)”, аброчная формула.
- 1.2 лік бажысты (*chárdho divyáṃ*) – Маруты.
- 1.4 на нупе (*nābhā*) – відаць, на аброчні.
- 2.7 на ўласныя сомавы вочы (*sómasya svébhīr akṣábhīḥ*) – т.б. вокам Сомы і сваімі вачыма; гаворка, відаць, пра тое, што Сомы адкрывае нутраны зрок (*dhībhīḥ* у папярэднім радку). Іншымі словамі, рушы пабачылі залатое лона ня толькі нутраным зрокам (малітваю, мыслам), але й на “вонкавыя” вочы.
- 7.4 доўку (*dhenūṃ*) – мастацтва складаньня хвалебнаў.
- 10.1 т.б. хай багі атрымаюць дар аброку.
- 10.2 з быкамі (*ukṣábhīḥ*) – са сьвятарамі.
- 10.6 пасудзіны (*ararindāni*) – УП, значэньне слова невядомае.
- 11 трыццаць тры – традыцыйная колькасць багоў, якія па-роўну разьмяркоўваюцца па трох частках сусьвету.
- 11.3 пад водамі разумеецца паветра.

140

- 2.1 двуродны (*dvijáṃtā*) – ПС Агні завецца двуродным, бо нараджаецца ад церця двух брускоў; *ежы патройнай* (*trivṛd áṅgam*) – ПС гэта жыр (топленое масла), перапечка ды Сомы.
- 2.3-4 ПС ідзецца пра дзьве выявы Агні: дамовы агонь і лясны пажар.
- 3.1-2 ідзецца пра два брускі, якімі расьціралі аброчны агонь.
- 3.4 бацькаў кармілец (*várdhanam pitūḥ*) – пад бацькам разумеецца аброчнік, які таксама можна называцца сынам Агні.
- 4.1 дзеля сьмяротнага мужа (*mánave mānavasyaté*) – ДС “для чалавека, які (можа) дзейнічаць (толькі), як чалавек”; або “для чалавека, які дзейнічае, як чалавек”, т.б. выконвае свой абавязак шанаваньня багоў”.
- 4.2 коні – языкі агню.
- 6.1 бурых (*babhrūsu*) – дровы, дрэвы.
- 7.3 або расьліны, або языкі агню.
- 7.4 у бацькоў (*pitróḥ*) – ПС гэта неба й зямля, ПГ – два брускі,

зь якіх пры церці нараджаюцца вугольчыкі.

8.2 *дзеля мужа (āyāve)* – ПС; або “для чалавека” (ПЕ для Айу), або “для жыцця”; акрамя таго, ужо ў Ваджасанэйі-самгіце іменем Айу завецца сын Пурураваса й Урвашы – а гэта агонь.

9.1 *матчын (mātū)* – пад маці тут разумеецца зямля.

11.3 гаворка ідзе пра ўзьлітае топленае масла.

13.2 *самаслаўныя (svāgūrtāḥ)* – відаць, слаўныя самі па сабе, т.б. сама іх наяўнасьць (пасья вызваленьня Індрам) іх праслаўляе.

141

1.4 *плыні ладу (ṛtāsya dhēnā)* – хвалебны.

2.2 *на матак сваіх сямікроцьлагодных (saptāśivāsu mātṛṣu)* – ПС гэта дажджавыя воды, якія жывяць сем сьветаў (адзін з аблікаў Агні – маланка).

2.3-4 *жонкі...дзесяць руплівіц (dāśapramatiṃ janayanta yóṣaṇaḥ)* – пальцы жраца, якімі ён трэ брускі, каб здабыць агонь.

3 тут апісваюцца спосабы здабыцьця агню: пад сподам (*budhnā-*) можа разумецца ніжняе неба, пад бычынай выявай (*mahiśāsya vārpas-*) – маланка (якая раве, як бык).

3.2 *валадарнымі ўладцамі (īśānāsaḥ ... sūrāyaḥ)* – відаць, гэта сьвятары.

3.3 *ў судзіне на мёдазьмяшэньне (mādhva ādhavé)* – значэньне слова *ādhavé* не зусім зразумелае (відаць, ад *√dhū* ‘трэсьці’).

4.1 *ад бацькі навышняга (pitūḥ paramān)* – відаць, неба.

4.3 *абодвух (ubhā)* – відаць, брускі.

6.2 *да шчодрэга пана (bhāgam iva)* – або “нібы да Бгагі”, або “нібы да шчасья”.

142

1.3 *ніць (tāntuṃ)* – аброк.

4.4 *ўецца (vacūate)* – ад *√vañc* ‘рухацца крыва, таемна, красьціся’; іншымі словамі, хвалебен – гэта ня простая (=прамая) мова (*√vac*), гэта мова “пакручастая”, мудрагелістая, загадкавая (пар. РВ 1.114.4 *vañkūṃ kavīm* ‘вілястага вешчуна’),

бо яе адрасат – не чалавек, а багі.

11.2 *жывёлу* – аброчную жывёлу.

143

7.1 *ў дышлі абраду* (*ṛtásya dhūrśadam*) – або “у дышлі ладу”.

7.3 *ганец* (*akró*) – значэньне слова цьмянае (выказваліся меркаваньні, што гэта ‘баявы конь’, ‘слон’, ‘слуп’); магчыма, *√aṅc* ‘схіляцца, рухацца’ + *-ra-* (як *pat-rá-* ‘гнуткі’, *dīp-rá-* ‘бліскучы’, *ájas-ra-* ‘бясконцы’).

8.3 *многажаданай* (*iṣṭe*) – або “о жаданьне” (т.б. “о Агні, жаданы намі”).

144

1.3 *праваручных* (*dakṣiṇāvṛto*) – т.б. якія павернуты да Агні з правага боку – у Індыі правы бок зьвязаны з ушанаваньнем.

2.1 *каровы ладу* (*ṛtásya dohánā*) – ПС гэта плыні вады, ПГ – плыні жыру.

3-4 гаворка ідзе пра рукі сьвятара.

3.4 *вожкі* (*raśmīn*) – ПС гэта плыні жыру, што выцягнуліся, як павады.

5.3 *са сховішча* (*dhānor*) – магчыма, з хмары.

5.4 *са сьвітай сваёй* (*abhivrājadbhir*) – языкі полымя.

6.3-4 ПС гаворка ідзе пра неба й зямлю (*dyāvāprithivī* – ж.р.); ПГ пра ноч і зару, што здаецца імавернейшым, мяркуючы з эпітэтаў (АС *abhiśrīvā* “сумежныя” і *vákvarī* ‘які круцяцца, рухаюцца зьвіваючыся’).

145

3.1 *кабыліцы* (*árvatīr*) – малітвы.

3.3 *шматзагадны* (*purupraśás*) – *praśá-* можна азначаць або ‘загад’, або ‘прызыў жраца да памочнікаў пачынаць аброк’.

4.1 *іхнай сустрэчы* (*yát sam ārata*) – відаць, брускі.

4.2 з *раднёю* (*yújyebhiḥ*) – зь языкамі агню.

4.3-4 гаворка, відаць, ідзе пра леўку (маладзіца) ды плыні жыру (дзевам юрлівым).

5.2 *на шкуры* (*tvacī*) – ПС на аброчні.

146

- 1.2 бацькоўскім (*pitróh*) – неба й зямля.
2.1 абоім (*ene*) – небу й зямлі.
2.3 шырокай (*urvyāh*) – зямлі.
2.4 вымя (*ūdho*) – вымя неба.
3.4 *viśvān kētām ādhi mahó dādhāne* – т.б. яны прыцягваюць да сябе ўсе вялікія задумы.
4.3 намёк на міт пра тое, як багі шукалі Агні, што хаваўся ў вадзе.
5.1 *жыхара згародау (kāṣṭhāsu jénya)* – аброчны агонь агароджвалі.

147

- 1.3 *сьпевамі ладу (rtáśya sāman)* – або “сьпевам абраду”, або ПР “сутнасьцю, прыродай абраду”.
2.3 *адзін ... другі (tvo ... tvo)* – замоўцы аброку.
3 тут каротка апавядаецца Дырэгатамасава гісторыя: яшчэ будучы ў чэраве маці, ён быў сурочаны й нарадзіўся сьляпым (*dīrghatamas-* ‘у якога доўгая цемра’), але Агні абараніў яго, і ён стаў вядомым песьняром; *Маматэя (māmateyá-)* – ягоны матронім (т.б. ягоную маці звалі Мамата).
4-5 гаворка ідзе пра замоўцу аброку, які абяцае шчодро адарыць песьняра, а потым не выконвае свайго абяцання.

148

- 1.2 *ўсяежнага (viśvāpsuṃ)* – элемент *-ps-* можна разглядаць як слабую форму ад *√bhas* ‘жаваць, жэрці, паглынаць’ (пар. эпітэт Агні *viśvād* ‘які ўсё есьць’); ПС “ўсявобразнага”.
3 тут каротка пераказваецца міт пра тое, як Агні аднойчы ўцёк з аброчні ды схаваўся ад багоў і як яны вырушылі на яго пошукі; знайшоўшы Агні ў водах, яны вярнулі яго назад на аброчню.
4.3-4 тут апісаньне ляснога пажару зьмяшанае з штодзённым распальваньнем-разьдзьмухваньнем аброчнага агню.
5.2 *у лоне зародку (gārbhe sántam)* – т.б. яшчэ ўнутры брускоў.

149

1-2 ПА ўвесь хвалебен прысьвечаны Агні, але першыя два слаўні паводле лексыкі можна аднесці і да Сомы.

1.2 *inā ināsya vāsunaḥ padā ā* – або “валадар валадарнага на месцы багацьця”.

3.1 *цвьярдыню Нарміні (puraṁ nārmiṇīm)* – ПС гэта паўночная аброчня.

3.3 *сотнедыханны (śatātmā)* – т.б. у якога мноства жыццяў або ПС мноства выяваў.

150

1.3 *пабудніка (todāsya)* – т.б. які пабуджае = сонца.

2.1 АС *anināsya* ‘у якога няма пана, апекуна’ (ПС); ПЕ “нетрывалы”, ПР “бездапаможны”.

3.1 *гэты ж (sā)* – або пабожны муж, або ўласна аўтар хвалебну.

151

1 ПА першы славень прысьвечаны Мітру, бо пачынаецца словам *mītrām*, аднак хутчэй за ўсё гаворка ў ім ідзе пра Агні.

2.3 *пуціну (gātum)* – дарогай да багоў, т.б. хай яго жаротва дасягне багоў; або “дабрабытам”.

3.4 *prā hōtrayā śimūā vītho adhvarām* – або ПЕ “дзякуючы аброчнаму ўзлываньню (і) стараньню вы прасоўваеце наперад аброк”.

5.2 адны бачаць тут навальнічныя хмары, поўныя дажджу, другія – сокі Сомы, якія выціскаюць тройчы на дзень.

6.1 *калматыя дзевы (keśinīr)* – языкі агню.

6.2 *пуць (gātum)* – дарога жаротвы да багоў.

9.2 *чарадзеі (māyābhīr)* – дакладней “дзякуючы (сваім) чарадзействам”.

9.4 *скнары (pañāyo)* – або людзі, скупыя на аброкі, або чарты *pañī-*.

152

1.1 *жырныя (pīvasā)* – як вынікае з 7.4, гаворка ідзе пра дождж.

1.2 *мысльі (māntavo)* – або “парады”.

2.3 *трохкутнага (trirásrim)* ... *двойчыдвухкутны (cáturaśrir)* – пад чатырохкутным разумеецца, відаць, Індраў пярун, а пад трохкутным – наканечнік стралы, варожай арыям.

3.1 *бязногая (arād)* – зара; *суногіх (radváīnām)* – стварэньні (людзі й жывёлы).

3.3 *зародак (gárbho)* – сонца, якое зараджаецца на сьвітаныні.

4.1 *маладзіцаў (kanīnām)* – зарыцы.

4.2 *каханак (jāram)* – сонца.

5.1 *няконь (anaśvó)* – хаця тон указвае на багуврыгі (т.б. “бяс-конны”), гэты сэнс падыходзіць горш.

5.2 *дагары сьніною (ūrdhvasānuḥ)* – ПС гэта азначае, што ён, летучы, уздымаецца ўгору.

5.3 *мужы (yūvānaḥ)* – ДС “юныя”, малітоўцы; *малімве (bráhma)* – ключавое слова ў хвалебне, якое фактычна азначае сьвя-тую мову – мову, зьвернутую да багоў.

6.3 *вехаўядушчы (vayūnāni vidvān)* – які ведае вехі, т.б. знакі, з дапамогаю якіх можна спасьцігнуць сьвятую мову.

6.4 *вусназдабыўца (āsāvívāsan)* – ДС “які хоча здабываць ротам”; *Бязмежы трымаецца (áditiṃ uruṣyet)* – складаная месца, якое перакладаюць па-рознаму: ПЕ “хто хоча здабываць вуснамі, хай захоўвае нязьвязанасьць”, ПГ “хто хоча заваяваць Бязмежу, няхай захоўвае бязгрэшнасьць”. Слова *áditi-* можа азначаць багіню, а можа ўзыходзіць тут да *√dā, dadāti* ‘даваць’ (*diti-* ‘шчодрасьць’: пар. РВ 4.2.11: *ditim ca rāsvāditimuruṣya* ‘і нагародзь шчодрасьцю, абарані ад няшчодрасьці’). Таму іншы магчымы пераклад такі: “хай вусназдабыўца абароніцца ад няшчодрасьці, хай хцівасьць (замоўцы аброку) яго міне”.

153

2.3-4 тут жрэц, відаць, супадае з уладнікам – замоўцам аброку.

4.2 *гасьцінных (mādiyāsu)* – ДС “якія п’яняць багоў Сомаю” (ПС) або “якія любяць ап’яняцца Сомаю” (ПГ, ПЕ). Магчыма, правамерныя абодва пераклады, бо Сому на абрадах пілі і жрацы.

4.4 *свiтальнай каровы (usriyāyāh)* – або проста “каровы”. ПЕ “малака каровы – ранiшняя зары”. Зарыцы часта называюцца ў РВ каровамі (слова *usriyā-* ‘карова’ – ДС ‘рудаватая, зараватая’ – вытворнае ад *usrā-* ‘зара, карова’, якое ўзыходзіць да *ús-* ‘зара’).

154

Хвалебен перасыпаны гукавымі намінкамі на імя Вішну (склад *vi-* УІ і склад ‘*vy*’ ў перакладзе).

1.3 *вышнюю зборню (uttaram sadhāstham)* – неба, сяліба багоў.

2.2 *mṛgō nā bhīmāh kucarō giriṣṭhāh* – такі сама набор эпітэтаў даецца Індру ў РВ 10.180.2.

4.3-4 ПК Вішну – аб’ядноўчы бог, які сваімі двума крокамі пакрывае зямлю ды неба, а трэцім іх пераўзыходзіць.

6.1 *двубогавы (vām)* – ДС “вас двух”, т.б. Індры й Вішну.

6.2 *кароў (gāvo)* – ПС прамяні, ПГ зоркі.

155

2.4 *спральбіта Крышану (kṛśānor āstur)* – ён ахоўваў Сому, якога выкраў зь неба арол; некаторыя атаясамляюць яго з Рудрам (гл. РВ 9.77.2).

3.1 *яны яго (tā im)* – ПС яны = узылівы (ж.р.), яго = Індру, аднак, як вынікае з наступных радкоў, гэта хутчэй Вішну.

3.2 *бацькоў (mātārā)* – неба, якое апладняе зямлю семем-дажджом.

3.3-4 гаворка ідзе пра тры крокі Вішну.

4.2 *невярэдnamу (avrkāsya)* – ПС “у якога няма ворагаў і г.д.”; ПР “які выглядае, як сонца”, ПЕ “які адганяе ваўкоў” (*vṛkā-* ‘воўк’).

6.1-2 гаворка ідзе пра 360 дзён году, у кожнага зь якіх – сваё імя.

6.3 т.б. стаўшы памерам зь песьняроў.

156

1.2 *хуткі хадок (evayā)* – сталы эпітэт Вішну й Марутаў.

2.1 *даўняму й новаму (pūrṇyāya nāvīyase)* – т.б. адвечнаму.

4.2 важа Марутаṽ (mārutasya) – эпітэт Індры; тое самае ў 4.3-4, дзе называюцца дзеянні, уласьцівыя Індру (раскрыццё згароды з каровамі, здабываньне дня).

4.3 днізнаходным (aharvidam) – т.б. які знаходзіць дзень.

5.3 трыдамовы (triśadhasthá) – эпітэт Агні, але тут пад трыма дамамі, відаць, разумеюцца тры крокі Вішну.

157

2.2 ўладу (kṣatráṃ) – як адзначаюць даследнікі, сувязь з уладаю Ашвінам не ўласьцівая.

158

1.1 добрыя (vásū) – або “святцы”.

2.2 у следзе каровы (padé góḥ) – т.б. на аброчні.

3.2 паром (perír) – ДС “які перапраўляе, выратоўвае” (√pr̥ ‘перапраўляць, ратаваць’); паводле іншай вэрсіі – “які апладняе” (ад √pr̥ ‘набухаць’), т.б. бык, якога запрагаюць у калясьніцу.

4.2 дзьвюм ... дзевам крылатым (patatrinī) – ПС гэта дзень і ноч.

5 пераключэньне асобы з 1-й на 3-ю, хоць гаворка ідзе пра таго самага чалавека. Паводле пазьнейшай традыцыі рабы вырашылі забіць дадзенага ім у догляд сыляпога Дырэгатамаса ды, звязаўшы, кінулі яго ў раку.

6.4 паток наравісты (arāṃ ártham yaīnām) – ДС “воды, якія цякуць да (сваёй) цэлі”, т.б. Дырэгатамас змог “запрэгчы” воды, што цяклі ў сваёй справе, каб яны вынеслі яго на бераг.

159

2.1 айца (pitúr) – неба.

2.2 маці (mātúr) – зямля.

2.3 дол зямны (bhū́ta) – цікавае месца, дзе Неба й Зямля як багі ствараюць зямлю як ніжнюю прастору (адпаведна гэтыя землі выражаюцца рознымі словамі розных родаў: pṛthivī- і bhū́tan-).

3.1 сыны (sū́nāvah) – багі; сваім першым адумам (pūrvácittaye)

- складанае слова. ДС, відаць, “дзеля першай думкі, на першую думку”, т.б. зь першай думкі, адразу (пар. бел. *на маю думку, на дзеля мяне*).

3.4 сына (*putráśya*) – ПС гэта можа быць сонца; *недваякага* (*ádvaṃyāvināḥ*) – т.б. недвудушны, шчыры.

4.1 *мерадзеі разьмералі* (*māyīno tamire*) – важнае месца, якое ўказвае, што песьняры ўвязвалі слова *māyā́-* ‘чары’ з *√mā* ‘мераць, ствараць’, т.б. *māyīn-* – гэта той, хто валодае мераю, уменьем мераць, ствараць (гл. арт. Чарадзеіства).

4.4 з мора (*samudrē antáḥ*) – сэрца песьняра (пар. РВ 4.58.11 *samudrē hr̥dyàntár* “у моры, у сэрцы ўнутры”), у якім яму адкрывалася ісьціна.

5.2 *ў часе бажыстага чыну прачыну* (*devásya prasavé*) – т.б. калі Савітар прачынае сьвет ад сну; або калі жрацы аброкам пабуджаюць бога.

160

1.2 *празарліўца паветра* (*rájaso dhārayátkavī*) – сонца.

1.3 *чаіаў* (*dhiśáṇe*) – неба й зямля.

2.3 *красуні* (*varuśyè*) – слова *dyāvāprtivī́-* ‘неба-зямля’ ж.р.

3.1 *сын* (*putráḥ*) – сонца; *бацькоў* (*pitróḥ*) – неба й зямля.

3.2 *бытаў* (*bhūvanāni*) – або быцьці, сьветы.

3.3 *у быка* (*vṛśabhāṃ*) – неба.

3.4 *у каровы* (*dhenūṃ*) – зямля.

4.4 *надзяліў* (*sám ānṛce*) – дакладней, “вымавіўшы, стварыў”; *sam-* ‘разам’ + *√arc* ‘славіць, сьвяціць’ (“сьвяціць” наўпрост адпавядае сонцу, якое тут дзейнік). У РВ ‘назваць’ і ‘ствараць’ зьяўляюцца фактычна сынонімамі. Акрамя таго, элемент *-rc-* трэба тут зьвязваць і з *√rac* ‘ствараць, вырабляць, парадкаваць’ (прасл. **rek-* ‘мовіць’).

161

Сайана расказвае такое паданьне. Рыбгу былі людзьмі, якія дзякуючы свайму надзвычайнаму майстэрству заслужылі долю ў аброку Сомы. Адноўчы яны прыйшлі на абрад, каб атрымаць сваю долю. Пабачыўшы іх, Агні прыняў форму

аднаго з братоў і далучыўся да іх. Калі Рыбгу заўважылі, што іх стала чацьвёра, яны сталі разважаць, хто зь іх прыхадзень. Распазнаўшы Агні, яны пачалі яго распытваць.

1.1 *красень ... вечнаюны (śrēṣṭhaḥ ... yáviṣṭho)* – сталыя эпітэты Агні.

1.3 *кубка (camasām)* – гаворка ідзе пра кубак, які зрабіў бог Тваштар, каб зь яго багі пілі Сому.

1.4 т.б. што ня варта было рабіць кубак з драўніны.

3 *скакуна (ásvaḥ)* – аднаго з двух коней для Індры; *калясьніцу (rátha)* – для Ашвінаў; *карову (dhenūḥ)* – для Пана малітвы; *юнасьць старэнькім (yuvásā dvā)* – Рыбгу вярнулі юнасьць сваім старым бацьком.

5.2 *боганапоісты (devarānam)* – т.б. які поіць багоў, зь якога п'юць багі.

5.4 міт пра юніцу, якая вызваліла Рыбгу, зусім невядомы; ПС *sparat* (тут як “уратавала”) азначае “прывітала”, а пад юніцаю (*kanyā*) ён разумее амалоджаную маці Рыбгу. Матыў жа зьмены імёнаў вельмі важны, бо для арыаў РВ імя тоеснілася сутнасьці называнай ім рэчы. Таму, зьмяніўшы імёны, Рыбгу набылі новую сутнасьць – сталі неўміручымі.

8 сэнс гэтых радкоў у тым, што спачатку ім, Рыбгу, замест Сомы прапаноўваюць замены: ваду, якой толькі абмылі расьліны Сомы, і выпаласкі з травы муньджа, зь якой рабілі кашы, празь якія, відаць, і працэджалі Сому. Толькі потым ім прапаноўваюць Сому трэцяга, найлепшага, выжыму.

9.3 *бліскавіцалюбіцу (vadharyántīm)* – ДС “якая хоча сабе перуна”, т.б. зямля, якая хоча дажджу (ПС гэта можа быць і дажджавая хмара).

10.4 дасьледнікі адзначаюць тут астралягічныя намінкі: *śronām* ‘кульгу’ можа азначаць сузор’е Шравана (месяцовы дом на пачатку сэзону дажджоў), *sūnāvā* ‘ў кашы’ (ад *√siv* ‘плесьці’) можа ўказваць на сузор’е Крыттыка, або Пляяды (трэці месяцовы дом; пар. Рашато – адна зь беларускіх назваў гэтага сузор’я).

11 паводле паданьня Рыбгу падарожнічалі, пакуль ня трапілі ў Савітараў дом (гл. РВ 1.110.2-4). Там яны праспалі

адзін год, паводле іншых - 12 апошніх дзён году. Падчас сну яны пакрылі ўзвышшы травой, а ў даліны пусьцілі ваду.

12.1 *навосьлен (sammitīya)* - ДС "заплюшчыўшы вочы", т.б. калі Рыбгу спалі.

13 пакуль Рыбгу спалі ў Савітаравым доме, іх паўсюль шукалі багі.

162

У гэтым хвалебне апісваецца знакамiты аброк *aśvamedhā* 'закол каня', які дазвалялася ладзіць толькі князю. Для абраду выбіралі сталага баявога каня (ад 24 да 100 гадоў). Яго выпускалі на паўночны ўсход блукаць на працягу аднаго году (або паўгоду). Па вяртаньні каня пачынаецца ўласна сам абрад. Скакуна абмываюць і націраюць топленым маслам, пакрываюць гунькаю ды ўпрыгожваюць залатымі аздобамі. Потым яго тройчы абводзяць вакол аброчнага слупа (*yūpa*-). Перад канём вядуць казла - аброчную долю бога Пушана. Тады абедзвюх жывёлаў прывязваюць да аброчнага слупа й заколваюць. Побач з канём кладуць ягоную збрую. Сьвятары-рэзьнікі разбіраюць тушу ў строгім парадку. Мясца гатуецца на агні, а потым зьядаецца. Абрад суправаджаецца малітвамі. Падрабязна закол каня апісваецца ў Белаі Ыаджурведзе (22-25), Чорнай Ыаджурведзе (7.1-5) і Шатапатха-брагмане (13.1-5).

1.1 *Увішны (āvīr)* - эпітэт Агні.

1.2 АС *ṛbhukṣā* 'Пан Рбгу', які зьяўляецца эпітэтам Індры.

2.2 *пярэстага (viśvárūpa)* - ПС аброчны казёл ня мог быць аднаго колеру - на шыі альбо лобе ў яго мае быць чорная метка. Аднаколернага ж казла спальвалі на пахавальным абрадзе.

3.2 *казёл (chāgah)* - ПЙ (дзе падрабязна апісваецца гэты аброк), казёл мае быць бязрогім.

3.3 ПС Тваштар тут згадваецца таму, што ён уважаецца за творцу ўсіх выяваў (у тым ліку жывёлаў); *пераджаротву (puroḷāśam)* - т.б. аброк казла папярэднічаў аброку каня.

4.2 *пуці божага (devayānam)* - ДС "які вядзе да багоў". Хоць

Сайана тлумачыць гэта слова як *devānāṃ prāraṇīyat* (*aś-vam*) '(каня,) якога трэба даставіць багам', фактычна ўсе ўжываньні *devayāna-* у РВ зьвязаны з словамі, што азначаюць дарогу (*pathin-*, *ādhan-*). Аброчны слуп, да якога прывязваюць аброчных жывёлаў, мог увасабляць гэту дарогу.

5.1 *адрочнік* (*āvayā*) – найбольш імаверная этымалёгія гэтага слова выводзіць яго з *āva yaj* 'выдаляць праз аброк' (ад-ганяе + аб-рокам = адрочнік).

7.1 *у сялібу багоў* (*devānām āśā*) – ДС "у краі багоў", т.б. конь ужо забіты ды вырушыў да багоў; *прамасьпінны* (*vītāpr̥sthaḥ*) – т.б. з добрай, ня вельмі прагнутаі сьпінай.

8.4 *sārvā tā te āpi devēsu astu* – ДС "усё гэта тваё і між багоў хай будзе"; з аднаго боку, даўнімаецца, што багі маюць атрымаць усё дарэшты, з другога – што конь ня трапіць на неба, пакуль нейкая яго частка застаецца на зямлі.

13.4 *паўміскі* (*sūnāḥ*) – або дошкі, на якіх рэжацца мяса.

14.1 *пакоцьвішча ходзішча лежбішча* (*nīkrāmanam niśādanam vivārtanam*) – месца, дзе конь качаўся; месца, дзе конь хадзіў; месца, дзе конь ляжаў.

20.1 *на ўходзе* (*ariyāntam*) – ДС "(цябе,) што ўступае (на дарогу багоў)" або "(цябе,) што набліжаецца (да багоў)".

21.3 з *буланымі* (*hātī*) – Індравы коні; зь *пярэстымі* (*pr̥ṣatī*) – Марутавы коні (або алені).

21.4 *асловым* (*rāsabhasya*) – цяглавая жывёла Ашвінаў.

163

1.2 з *здрую* (*pūrīṣāi*) – або "з сушы" (значэньне гэтага слова ў РВ не зусім яснае).

3.3 *напалову* (*samāyā*) – або "цалком"; ПЕ = ты вельмі блізкі да Сомы.

4.4 *дзе* (*yātrā*) – ПГ гаворка ідзе пра мора, зь якога падымаецца сонца (Варуна зьвязаны з водамі); *радзіма* (*janitram*) – месца нараджэньня.

5.3 тут аброчны конь досыць яўна атаясамляецца з сонцам.

7.4 відаць, ідзецца пра Агні.

9.1 *золатарогі* (*hiraṇyāśr̥ṅgo*) – намёк на сонечнае праменьне.

11 гаворка ідзе пра лясны пажар.

164

Знакаміты хвалебен, які ўяўляе сабою збор загадак (*brahmodya*): пра паходжаньне сьвету, пра зьявы прыроды, пра паравіны году, пра аброк, пра мову ды інш. Адгадкі не заўсёды зразумелыя.

1 ПС гэта сонца, вецер і аброчны агонь; ПГ – тры аброчныя агні.

1.3 *трэцяга (trītyo)* – па-беларуску тут правільней было б сказаць “а ў другога брата”, бо іначай узьнікае двухсэнсоўнасьць: нібыта ў сівакосага жраца трое братоў. Такое ўжываньне лічэбнікаў, калі яны ўказваюць не на новы элемэнт, які дадаецца да вядомага цэлага, а на частку гэтага цэлага, уласьцівае многім старажытным мовам (пар. застарэлыя лічэбнікі *сам-трэць* ‘разам з двума’ *сам-чварт* ‘разам з трыма’ і г.д.).

1.4 *сямёрасыноўні (saptaśrutam)* – ПС Тварэц зь сямю сьветамі.

2 гаворка ідзе пра калясьніцу сонца, у якога было сем коней-прамянёў; прыгэтым само сонца было і вазаком, і канём; тры калодкі – тры паравіны году.

3 ПС гаворка зноў ідзе пра сонца. ПР сямёра на возе – гэта сем сонцаў, сем сёстраў – нябёсныя рэкі; месца, дзе складзены імёны кароваў – навышняя неба. ПГ сямёра на возе – жрацы, сем коней – паэтычныя памеры, сем сёстраў – сем галасоў; месца, дзе складзены імёны кароваў – паэтычная мова.

4.2 *бяскостаю (anasthā)* – магчыма, прырода (пар. адцягнены панятак *prakṛti* – ‘пратвора, прырода’ ў пазьнейшай філязофіі санхьіа); *касьцісты (asthanvāntam)* – ПС жывая істота.

5 пад слядамі разумеюць аброк, пад цялём – жаротву ці аброчны агонь (ПС сонца), пад сямю ніткамі – сем асноўных формаў абрачэньня Сомы (ПС).

6.3 *шэсьць прастораў (ṣaḥ imā rājāmsi)* – тры небы й тры зямлі.

6.4 *няроджаным (ajāśya)* – або “казла” (*ajā* – ‘ненароджаны’ і *ajā* – ‘казёл’).

7 гаворка ідзе пра дождж: сьлед птаха – месца знаходжаньня

сонца, галава – сонца, каровы – хмары, малако – дождж, нага – прамяні (гл. РВ 1.164.47 і 51).

8 гаворка ідзе пра злогу неба й зямлі.

8.4 *сьціплюю* (*bībhatsúr*) – пераклад прыблізны; паводле адной вэрсіі, *bībhatsú-* азначае “манерны, сьціплы, сарамлівы”; паводле іншай – “жадаючы утрымаць (плод)” (т.б. панесьці плод).

9.1 *Уздачы* (*dákṣiṇāyā*) – ПС зямля.

9.2 *плод* (*gárbho*) – дождж унутры хмараў.

9.4 *у тройцы запрэжак* (*triṣú yójaneṣu*) – або “за тры йоджаны” (йоджана – адлегласць, роўная прыблізна 13 км); ПР проста “на вялікай адлегласці”.

10.1 *адзін* (*éka*) – ПС пачатковы бог у выглядзе сонца або году.

10.3 *дзеінік* – або багі, або першыя песнатворцы, што стварылі сьвятую мову.

11-13 гаворка ідзе пра год з 12-ю месяцамі ды 720-ю днямі й начамі. Пяціногім ён завецца таму, што ў індыйскім годзе пяць паравінаў.

12.2 *пан здрою* (*purīṣinam*) – відаць, валадар дажджу.

12.4 *сем колаў* – сем прамянёў. Пад шасьцю сьпіцамі Сайана зноў-такі разумее паравіны году.

14 або кола году, або кола сонца.

14.2 *ў выгбу* (*uttānāyām*) – дакладней “у выгнуты” (дышаль).

14.3 гаворка ідзе пра начное сонца, якога не відаць удзень.

15 дванаццаць месяцаў і трынаццаты дадатковы. Ёх улюбёнцы – дні й ночы.

16 ПС паравіны году, якія граматычна мужчынскага роду, але ў сутнасьці сваёй – жаночага, бо выношваюць плод дажджу.

16.4 *айцом айца* – т.б. вельмі разумным. Можна перафразавать: пачаткам пачатку. Быць у пачатку азначае мець паўнату ўсяго знаньня.

17 ПП карова – зара, нага – прамень, цяля – сонца.

17.1 т.б. ніжэй за неба й вышэй за зямлю.

19 гаворка ідзе пра паўторныя зьявы: сонца, зарыцы, паравіну году, дні й ночы.

20-22 відаць, апісваецца сусьветнае дрэва. ПР дрэва – начное неба, птушкі – зоркі, плод – месяц. ПГ гэта дрэва пазнаньня.

22.4 айца – т.б. пастыра ўсяго бытаваньня.

23 цікава, што памеры выводзяцца зь песьні, вытрыманай у гэтым памеры. Іншымі словамі, частковае можа выводзіцца толькі з цэлага, поўнага, што становіць паноўны прынцып ўсяго індыйскага мысьленьня.

24.4 сем песнапамераў (*saptā vāñih*) – або сем галасоў першых сямі песьнятворцаў.

25.2 ратхантары (*rathantaré*) – назва розных напеваў.

26-29 гаворка ідзе пра абрад праваргія – абрачэньне Сомы, падчас якога награвалі кацёл з малаком і пад сьпяваньне хвалебнаў абракалі ў агонь. Карова тут атаясамляецца з малаком, а цяля – з катлом.

29.3-4 карова мяняе сваю аброчную формы ў выглядзе малака на нябёсную форму – навальнічную хмару.

30 ПС гаворка ідзе пра дыханьне; паводле іншых – пра Агні ў розных праявах: на аброчні, сярод вод і пахавальны агонь.

30.1 у сялібах (*pastyānām*) – ПГ і ПЕ гэта рэкі.

31 паводле аднаго зь меркаваньняў – дыханьне ў выглядзе ветру і ў выглядзе дыху ўнутры жывых істотаў.

32 або дыханьне, або чалавечы зародак.

33 зьяганьне неба зь зямлёю; дачка – зара.

36.1 сямёра напалову-нашчадкаў (*saptārdhagarbhā*) – сем першых песьняпеўцаў Ангірасаў. Народжаныя зь семені неба, яны былі выгадаваныя Агні – адсюль “напалову”.

36.2 усясьветнае семя (*bhūvanasya réto*) – Сома.

37.1 чым есьмі (*yád ivedám āsmi*) – ПС што я ёсьць усім гэтым (сьветам).

37.3 першынец ладу (*prathamajā́ r̥tasya*) – Агні, які ўважаецца за песьняра.

38 магчыма, удых і выдых.

40-42 гаворка ідзе пра сьвятую мову.

40 мова ў выглядзе бучной каровы.

41 мова ў выглядзе буйваліцы й дажджавое хмары.

42.3 зь невычэрпнага ўсё чагнае (*tātaḥ kṣaratyakṣāram*) – або

“адтуль выцякае невычэрпнае”. Зноў гаворка ідзе пра мову, прычым слова *akṣára-* таксама азначае “склад”. Калі форму *akṣáram* разглядаць як прыслоўе, то сэнс такі: зь яе, мовы, выцякае (сьвет) невыцякальна, т.б. бясконца: колькі б з мовы ні выцякала, яна невычэрпная.

43 або проста апісваецца абрачэньне быка, або нейкая зьява прыроды (ПР гэта астралягічная загадка). ПА першая палова слаўню прысьвечана боству Шакадгума (*śakadhūmá-* ‘дым ад гною’), якое сапраўды можа быць назваю нейкага сузор’я. Другая ж палова прысьвечана Сому (“рабы бык” у тэксьце).

44 месяц, сонца й вецер; ПА і ПС Агні, сонца й вецер.

46.2 *Garutmam* (*garútmān*) – відаць, вобраз сонца.

47 жыр – дождж, залатыя птахі – прамяні, а чорныя дарогі – ноч (т.б. прамяні ўначы падымаюцца на неба, потым спадаюць дажджом); або птахі – языкі агню, а чорныя дарогі – дым (пар. РВ 1.164.7 і 51).

48 год з 12 месяцамі, трыма паравінамі ды 360 суткамі.

49 грудзі – сьвятая мова, чьёй багіню і ёсьць Сарасваці.

52 Сарасват, мужчынская пара Сарасваці, тут атаясамляецца з сонцам (нябёсны птах) і Агні (нашчадак водаў і траваў).

165

1 ПС гэта словы Індры, ПР – апавядальніка.

1.4 *быкі* (*vṛṣāno*) – або самі Маруты, або песьняры.

5.1 *найбліжніх* (*antamébhīr*) – ПЕ гаворка ідзе пра коней, якіх запрагаюць непасрэдна ў воз, а не пра ворчыкавых, супражных, коней.

5.4 *самасіле* (*svadhām*) – ДС “сваёй дзеі”, “сваёй прыродзе”, т.б. тут “нашаму спосабу дзеяньня, нашым здольнасьцям”.

7.4 *о Індра Маруты* (*indra ... maruto*) – УІ дзьве клічныя формы, т.б. “мы, Маруты, о Індра, [з табою] яшчэ зьдзейсьнім”.

8.3 *для чалавека* (*mānave*) – або “для Продка”.

14.1 *Маніа* (*mānyá-*) – радавое імя Агастіі.

14.2 *duvāsyād divāse nā kārūr* – цёмнае месца.

15.2 *Мандарўі* (*māndāryasya*) – Агастіаў патронім.

15.4 *vidyāmeśam vṛjānam jīrādānum* – ДС. Магчыма, гэтак: “знайдзем (уведайма?) грамаду (нашу?) насытнай (т.б. у якой ёсьць многа жаротваў), хуткаўзліўнай (т.б. якая хутка ўзьлівае жаротвы)”. ПЕ “мы хочам знайсці шчодрую грамаду, якая лёгка дорыць”. Іншымі словамі: альбо “хай наша грамада будзе заўжды шчодрай на жаротвы”, альбо “знайсці б нам, песьнятворцам, грамаду, дзе б нас шанавалі ды адорвалі”.

166

1.2 *буївала (vṛṣabhāsy)* – Індры.

2.1 *мёду (mādhu)* – дажджу.

3.4 *малаком (pāyasā)* – дажджом.

6.3 *зьмеязубая (krivirdaṭī)* – значэньне слова *krivis*- невядомае.

7.2 *незавадных (alātrnāso)* – значэньне слова невядомае (магчыма, ад *√trd* ‘працінаць, расколваць’).

11.2 *як зоркамі Неба начное (divyā iva str̥bhīḥ)* – УП. ДС “як нябёсныя (што?) зоркамі”. ПС пад *divyā* разумеюцца багі, а зоркі – іх бронзалеты. ПЕ “нябёсныя прасторы”.

167

1.1 *стакротныя (sahāśraṃ)* – УІ тысяча; фактычна, “тысяча” ўжываецца ў РВ у сэнсе вялікай колькасці, пра што нярэдка кажа Сайана.

2.4 *мора (samudrāsya)* – т.б. паветра.

3.1 *валочняю (ūparā ná r̥ṣtīḥ)* – ДС “як блізкае кап’ё”. Або: у сувязі з “убраная ў золата” (т.б. бліскачая) *ūpara*- тут можна разумець як “верхні”, а ўсё словазлучэньне – як архаічны спосаб выражэньня партытыўнасьці (верхняе кап’ё = верхняя частка кап’я = наканечнік кап’я, які, уласна, і блішчыць).

6.2 *цьвярдую (pajrām)* – т.б. трывалую; або “магутную, дзябёлую”.

7.3-4 гэта і ёсьць Марутава веліч: УІ паміж 7.1-2 і 7.3-4 стаіць злучнік *yád* ‘што’.

7.4 *жанок (jánīr)* – ПС гэта істоты або дождж, ПГ – розныя

ўвасабленьні жаночага роду (Сьвятая Мова, Сіла ды інш.).

8.1 *бароняць* (*rānti*) – ДС мн.л., хоць у гэтым радку згадваюцца толькі Мітра-Варуна, таму сюды, відаць, улучаецца і Арыаман.

8.3 *яны* – Маруты.

9.1 *ні свой ні чужынец* (*ānti ... ārāntāc*) – ДС “ні зблізку, ні здалёку”.

168

1.1-2 ПЕ “кожнаю жаротваю для вас імкнучыся таксама перавысіць (супернікаў) – а вы прыймалі на свой рахунак кожную мысль, што йшла да багоў – ...”.

1.2 гэта ступа зьяўляецца ўстаўкаю, якая тлумачыць, чаму аўтар імкнецца здабыць ласку Марутаў кожным аброкам.

3.1 з *набрынялых сьцяблінаў* (*trptāmsavo*) – ПС перад выцісканьнем сьцёблы Сомы замочвалі ў вадзе.

3.2 *гарыць улюбёнец* (*diváso ná*) – значэньне *divás-* можна вывесці з \sqrt{di} ‘гарэць, гараваць, мучыцца’ і з $\sqrt{dā}$ ‘даваць’, адсюль гульня слоў: *diváso ná* ДС ‘нібы падарунак’ або “нібы пажар”; у *нутробах* (*hrtsú*) – ДС ‘у сэрцах’, аднак *hrd-* магло азначаць і ўнутраную частку тулава ўвогуле (пар бел. *сэрца* – *сярэдзіна*).

5.2 *языком паміж сківіц* (*hanvéna jihváya* ‘нібы паміж сківіц языком’) – ПЕ гэта няправільна пабудаванае параўнаньне, бо мелася б быць “[прымушае ваш дрыжаць,] як язык [дрыжыць] паміж сківіц”.

5.3 *землятрусаў нібыта сыту на жаромве* (*dhanacyúta iṣām ná yātani*) – т.б. вы трасяце зямлю, як сьвятары на аброках трасуць судзіны з аброчнымі напоймі (\sqrt{vi} ‘ісьці, рушыць’ можа таксама азначаць ‘прасіць’ – пар. *хадаўнічаць*, адпаведна *yātan-* можна азначаць ня толькі “выезд, паход”, але й “просьба, малітва, аброк”).

7.4 *Духавіца* (*asuriyeva*) – т.б. Родасі; параўнаньне стала магчымым і таму, што слова *rātih* ‘дар’ жаночага роду.

9.3 *прадзіва* (*ābhvam*) – ДС “небывалае”, “пачвару”, т.б. хмару.

169

Паводле дасьледнікаў у гэтым хвалебне ў вельмі цьмянай форме расказваецца міт пра спрэчку паміж Індрам і Марутамі. Адноічы Агастыя прысьвяціў чарговы аброк Марутам, аднак Індра вырашыў забраць яго сабе. Маруты абурьліся ды выступілі супраць Індры. Пасярэднікам у спрэчцы выступіў сам Агастыя. І Індра, і Маруты апісваюцца ў хвалебне ў ваяўнічым выглядзе.

1.2 *ix (etān)* – відаць, людзей.

3.1 *ānyak sā ta indra ṛṣṭīr asmé* – цёмны радок, бо: а) незразумела значэньне дзеяслова *ānyak*; б) *ṛṣṭīr* ‘кап’ё’ – зброя Марутаў, у Індры ж за зброю выступае пярун (*vájra*-). Магчыма, пад дзідаю тут разумеецца маланка.

4.4 *мядамі (mādhvah)* – гаворка ідзе пра салодкае малако (словам *mādhū*- у РВ называецца ўсякі салодкі напой).

5.4 *пуццпраходцы (gātūyānti)* – ДС “хочуць праходу, поступу, пуцця, дабрабыту”.

6.4 *шырокадонныя (prṭhubudhnāsa)* – ДС. ПГ “шырокасьледныя”, ПР “якія пакрываюць сабою шырокую прастору”.

8.2 *ўсялюдзкага (viśvājanyā)* – ПС “спрыяльнага ўсім людзям”; ПГ “якога хопіць усім людзям”.

170

Хвалебен працягвае тэму спрэчкі праз аброк паміж Марутамі й Індрам. Прыпісваньне рэплік тым ці іншым удзельнікам спрэчкі не супадае ў традыцыі і ў заходніх дасьледнікаў. Зьлева ад косай рысы пададзена найбольш імаверная заходняя вэрсія, справа – традыцыйная ПА.

1.1 т.б. няма жаротвы.

1.3 *чужым (anyāsya)* – т.б. Індры, які адабраў аброк Марутаў.

4.2 *на ўсходзе (purāḥ)* – ПС, усходні агонь (*āhavanīya*-) на аброку зьяўляецца галоўным; іншыя магчымыя пераклады: “перад” (жрацамі) альбо “найперш”.

4.3 *удвух* – ПС гэта або замоўца аброку й ягоная жонка, або абраднік і замоўца аброку; ПГ гэта Агастыя з сынам.

171

1-2 відавочная гульня паміж *mánas-* 'мысль' і *námas-* 'паклон, пакланенне', што прыблізна перададзена ў перакладзе (*мысел - памыслы*).

3.3 *разныя (kotuā)* – УП, слова цьмянае; паводле іншых "падрыхтаваныя" або "адпаліраваныя"; ПС = *kātya-* 'мілы', 'любый', 'жаданы', і апошнія два радкі перакладаюцца гэтак: "хай усе нашы дні будуць, о Маруты, узнёслымі (т.б. надзеленымі красой, славай), жаданымі, прыемнымі, пераможнымі".

4.3 *наточаныя (niśitāni)* – т.б. або "закрашаныя", або проста "прыгатаваныя".

172

3.1 *Трынаскандаў (tr̥naskandasya)* – ДС "скакун па траве".

3.3 *ūrdhvān nah karta jīvāse* – ДС "прамымі нас зрабеце дзеля жыцця", т.б. ня дайце нам сагнуцца ад старасці.

173

1.1 ідзеца пра сьвятара-напеўцу (*udgātṛ-*).

1.2 *сьветлавіты (vāṛdhānām svàrvat)* – або "(хай расьце,) як сонечнае сьвятло".

2.4 *пару (mithunā)* – жраца й напеўцу; ПС уступны аброчны верш і аброчны верш; *юнак (máryo)* – ПС юнак – жрэц, ПЕ – Індра.

4.1 *вітаньні (áṣatarā)* – значэньне слова невядомае; ПС "вельмі даступныя, прымальныя".

8.1 *ў моры (samudrá)* – у вадзе, зь якой зьмешвалі Сому.

8.2 *іграе ў малаках (āsú mādanti)* – ДС "радуецца ў іх", ПГ гэта малако, зь якім таксама зьмешвалі Сому

10.3 *mitrāyūvo ná pūrpatim súśiṣtau // madhyāyūva ūpa śikṣanti uajñaiḥ* – неадназначны радок; ДС, відаць "як тыя, што паводзяць сябе як супольнікі, пана крэпасці [трымаюць] у добрай памозе, // [так] тыя, што паводзяць сябе як пасярэднікі, імкнуцца да [Індры] аброкамі".

12 намінка на апісаны ў папярэдніх хвалебнах разлад паміж

Індрам і Марутамі.

12.3 *найноушай* (*yavūā*) – цьмяная форма; тут звязваецца з *yávan-* ‘юны’, т.б. новы (пар. *yávīyas-* ды *návīyas-* // *návyas-* ‘ноўшы’).

174

Складаны для разуменьня хвалебен з мноствам эліптычных сказаў і цьмяных граматычных формаў.

1.1 *tvām rājā indra yé ca devā* – ДС “ты праўца, о Індра, і тых, што багі”. У РВ нярэдка называецца толькі адзін складнік з вядомага мноства, калі йдзеца пра ўсё мноства.

3.3 *жарлівага Агні* (*agnim asūṣam tūrvaṣāṇam*) – або “Агні, Ашушу (частае азначэньне Шушны), Турвайану (імя чалавека)”, але ў такім разе незразумела, чаму Індра мае ахоўваць Шушну, якога ва ўсіх астатніх месцах РВ ён забівае.

4.1 *у лоне адзіным* (*sásmin yónau*) – у магіле.

6.1 *таварышаздрайцаў* (*mitrérūh*) – ПС; іншыя бачаць тут назву нейкага племені.

6.2 *натхэны пасілкам* (*codāpravṛddho*) – ДС “пасілены натхняльным”. ПС гэта хвалебны, ПГ Кутса, іншыя ж бачаць тут Сому.

6.3 *пры арыах вернага друга* (*aryamānam śacāyós*) – цёмнае месца; ПЕ “Арыамана разам з Айу”, ПГ “ апекуна разам з Айу, ПР “Арыамана з двума, т.б. Мітрам і Варунам” (ён раскладае *śacāyós* як *śacā ayós*, а не *śacā āyós*). Слова *āyú-* ‘людзі, чалавецтва’ фактычна тоеснае арыам.

7.1 *вясичун* (*kavir*) – ПГ Кутса або Ёшанас; *дзеля Сонца* (*arkásātau*) – ДС “на сонцаздабычы” або ПБ “пры стварэньні хвалебнаў”.

8.1 *sānā tā ta indra návyā āguh* – ДС “даўнія гэты твае, о Індра, новыя прыйшлі”; гэты радок дапаўняюць па-рознаму: ПЕ “гэта, о Індра, твае даўнія (дзеі). Новыя прыйшлі (пакаленьні)”; ПС “новыя рушы”, ПР “новыя хвалебны”.

8.2 *далей і надалей натоўны* (*sāho nābho*) – т.б. адольвай і ў будучыні; ДС “адольвай варажнечы”.

10.1 *як найневарожы* (*avṛkátamo*) – т.б. як сама надзейны.

175

2.1 *ā nas te gantu* – паводле заходніх перакладнікаў “няхай да нас памкне твой (напой)”.

4 паводле міту ў сонца спачатку было два колы.

5.2 *врытрабойчай прасторадаўчай* (*vṛtraghnā varivovidā*) – ПГ гэта азначэньні да ап’яненья; ПС гэта формы парнага ліку, якія азначаюць і ап’яненье (*mādo*), і дух (*krātuḥ*).

176

5.1 *двойчыцьвядому* (*dvibārhaso*) – ПС Індра двойчы цьвёрды, т.б. дужы: ад хвалебнаў і ад Сомы.

177

1.1 *напоўнік народаў* (*carṣaniprā*) – ПС (т.б. ад \sqrt{pr} ‘прыяць’ з выпадзеньнем у: **-prāis* → *-prās*); ПГ “які напаўняе людзей, т.б. ад \sqrt{pr} ‘напаўняць’), ПБ “які правіць людзьмі, які бароніць людзей” (\sqrt{pr} ‘перапраўляць, ратаваць, бараніць’).

2 *быча ... быкоў мужакалёсных* (*vṛṣaṇo vṛṣabhāsa ... vṛṣarathāso*) – гульня слоў: *vṛṣan-* ‘мужны, магутны; бык, жарабец’ і *vṛṣabhā-* ‘мужны, магутны; бык’.

5.3 *памож нам адведаць Зары* (*vidyāta vāstor āvasā*) – ДС “уведайма зару з (тваёю) падмогай”, што ПГ азначае “хай зможам мы пражыць новы дзень”.

178

1 *yād dha syā ta indra śruṣṭir āsti / yāyā babhūtha jaritṛbhya ūtī // mā naḥ kātam mahāyantam ā dhag / vísvā te āsyām pári āpa āyoh* – ДС “калі гэта прыслухмянасьць у цябе, о Індра [усё яшчэ] ёсьць, / якой ты бываў на падмогу для песняроў, // [то] не пагрэбуй нашым узьвелічальным жаданьнем (просьбай), / усяго твайго хай я дасягну – больш, чым [дасягае] адправа чалавека!” (ПГ).

2.2 *дзьве сястры* (*svāsārā*) – дзень і ноч.

3.1 *з мужамі* (*nṛbhir*) – ПС Маруты.

4.2 *змагае і звязы* (*abhī mitriṇo bhūt*) – ПР Індра адольвае нават тых ворагаў, што ўклалі хаўрус, бо падмацоўваецца жа-

ротвамі.

4.3 на словаспаборы (*vivāsi*) – *vi-* ‘раз’ + *√vas* ‘гаварыць’, т.б., як мяркуюць дасьледнікі, гаворка ідзе пра інстытут слоўнага спаборніцтва паміж песьнярамі, які меў як рэлігійнае, так і сацыяльнае значэньне.

179

Як адзначаюць дасьледнікі, гэта хутчэй замова на выкупленне граху парушэньня цноты, чым хвалебен.

1.2-3 *старэючы ... старасьць* (*jaráyantīh ... jarimā*) – гульня слоў: першае ДС “(праз [многія] зоры,) што стараць”, але і “... што абуджаюць”.

3.3 *спаборы* (*ājīṃ*) – даўнімаецца плоцкая спакуса.

5.4 многім *жарсьцям* (*pulukāto*) – цікавая форма *pulu-* з *l* замест звычайнага для РВ *r* у гэтым слове, што можа ўказваць на народнае паходжаньне і тым самым падтрымлівае меркаваньне, што гэта народная замова.

6.1 відаць, Агастыя быў пустэльнікам і харчаваўся карэньнем, што выкопваў зь зямлі (слова “глеба” УІ адсутнічае).

6.3 у *станах абодвух* (*ubhai vārṇāv*) – прыводзяцца два тлумачэньні: або *vārṇa-* тут азначае ‘абсяг’ (т.б. Агастыя спасьпеў і ў пустэльніцтве, і ў патомстве), або, як і звычайна, ‘стан’ (т.б. Агастыя прынёс плён і стану брагманаў, і стану кшатрыяў, бо яго жонка была князёўнаю).

180

2.1 *каня* (*átyasya*) – сонца.

3.3 *птахабліскучы* (*hvāró ná śúcir*) – птах – сонца.

4.3-4 ПГ, т.б. Ашвіны ўзнагароджваюцца за дапамогу так сама, як узнагароджваецца той, хто шукае (здабывае) гвязду: мядовым аброкам.

5.2 *аброкам малака* (*gór óheṇa*) – гарачае малако – звычайны аброк Ашвінам.

5.4 *нож* (*ákṣur*) – значэньне слова цьмянае. ПБ гэта від сеткі. Іншыя параўноўваюць гэта слова з *akṣá-* ‘вось’. Выказвалася сувязь з прасл. *požь* (**nǫh-su-*), якая прынятая тут.

8.2 ПГ гэта намёк на разлад паміж Іन्द्रам і Марутамі, апісаны ў хвалебнах 169-171.

8.4 *kārādhunīva citayat sahásraiḥ* – ДС (ПС) “як баявая ракавіна, прыцягвае [вашу, т.б. Ашвінаў] увагу тысячай [слаўняў]”; значэньне слова *kārādhunī* не зусім яснае.

9.2 жрэц чалавечы (*mānuṣo nā hótā*) – Агні.

181

2.1 *nītuny* *malokaḥ* (*payasṗā*) – коні багоў п’юць тое самае, што і іх уласьнікі (Іन्द्रавы коні п’юць Сому).

3.4 *сам-першы* (*ahampūrvó*) – ДС “я-першавы”, т.б. які хоча быць першым.

4.1 *розна* (*ihéha*) – у розных месцах, т.б., як вынікае з наступных радкоў, адзін быў народжаны на небе, другі – на зямлі; *адзіныя воляі* (*sám avāvaśītām*) – значэньне формы не зусім яснае: або ад *√vas* ‘жадаць, вялец’, або ад *√vās* ‘раўці, шумець, сьпяваць (як птушка)’.

5.1 *буўвал* (*kakuhó* ‘гарбаты’) – воз параўноўваецца з быком дзякуючы свайму сядзеньню, што нагадвае бычыны горб.

5.3-4 *hārī anyāsa pīráyanta vājair // mathrā rájāmsi aśvinā vi ghóśaiḥ* – УП, бо незразумела: 1) *hārī* – Н.скл. ці В.скл.; 2) *pīráyanta* мае пераходнае ці непераходнае значэньне; 3) што такое *mathrā* (або ‘якія трасуць (-цца)’, або назва масьці); 4) *vi* яўна даўнімае дзеяслоў, але які – сказаць напэўна цяжка (магчыма, *√pat* ‘ляцець’). ПЕ “Калі двух буланых коней іншага робяць набухлымі ад нагородаў, // два ... (коні) з шумам пра(лятаюць) праз прасторы”.

6.1 *шматасеньні* (*śarādvān*) – т.б. які бачыў многа восеняў, стары, старажытны, вечны.

8.1 *бліскачая* (*rúśato vápsaso*) – або Рушат Вапсас, імя нейкага руша.

182

4.1 *сабакаў* (*śúno*) – магчыма, разумеюцца рушы-супернікі.

5.3 *субожныя мыслам* (*devatrā mānasā* ‘з мысьляй між багоў’) – ПС “ахвотна, ласкава”.

183

1 тры колы, тры сядзеньні, тры часткі й тры седакі (Ашвіны й Савітарава дачка Санцоўна) адпавядаюць тром часткам сусьвету: небу, паветру й зямлі.

4.3 *доля* (*bhāgō*) – доля ў аброку.

184

3.4 *yugā jūrñeva vāruṇasya bhūreḥ* – ДС “ёрмы паношанья, нібы ў буйнога Варуны”; выказвалася меркаваньне, што Варунавы ёрмы – гэта хвалі.

185

1.1 ж.р. можа ўказваць як на неба й зямлю (*div-* ‘неба’ ў РВ ж.р.), так і на зару й ноч.

2.2 *зародак* (*gárbham*) – ПС гэта ўсе рухавыя істоты (*jágat-*); ПР гэта можа быць Агні, да якога часта ўжываецца гэта слова.

3.1 *няўшкодны* (*avadhāt*) – т.б. якому нельга ўшкодзіць; ПР “які выбаўляе ад забойства”.

4.2 *што болю ня знаюць* (*átaryamāne*) – ПР “якія пазбаўляюць пакутаў”.

7.3 *усёпераможным* (*suprātīrtī*) – цяжка сказаць, ці мае там *√tur* пераходнае ці непераходнае значэньне, т.б. або “добраімклівыя”, або “добрапераможныя”; ПЕ “якія прасоўваюць далёка наперад”.

9.1-2 *мова людзей і багоў* (*ubhā śámsā náryā*) – ДС “абедзьве мовы людзей [і багоў]”, прычым слова *náryā* стаіць у парным ліку. Другі складнік вядомага мноства часта не называецца.

10.2 *ўчуткі для ... першаўчутных* (*abīśrāvāya prathamāt*) – т.б. каб яны пачулі гэта першымі; слова “ўчуткі” (як і “ўслых”) можна азначаць “прыемны для слыху”.

186

1.3 відаць, устаўны сказ, што мусіў бы стаяць пасяля 1.4; *юныя* (*yuvāno*) – багі.

4 сэнс такі: зара і ноч параўноўваюцца з дойнаю кароваю, маючы супольнае вымя (ПС аброк). У той самы дзень (на

світанку й на сутоне), паэт доіць іх вымя ў рознага колеру малацэ (цемра ночы й сьвятло зары), ствараючы хвалебен.

187

Пад ежаю разумеецца ў тым ліку (а можа, і насамперш) сок Сомы.

1.3-4 Трыта тут выступае заменьнікам Індры.

6.4 зьмей забіты з тваёй пасобаў (*tāvāhim āvasāvadhī*) – ідзецца пра забойства Врытры Індрам.

8.1 магчыма, ідзецца пра сьцёблы Сомы ды ваду, у якой іх замочвалі перад выцісканьнем соку.

8.2 добрачасьціну (*parimśām*) – значэньне слова незразумелае.

8.3 о бушлівая (*vātāre*) – значэньне слова незразумелае; тут прынята вэрсія *vāta-* ‘вецер’ + *ā-pī* ‘набухаць’, т.б. “які бродзіць, бушуе” (відаць, пра Сому); у гэтым сьвятле паказальна, што наступнае слова *pīva-* ‘тлушч’ таксама ўтворана ад *√pī* ‘набухаць’; іншая вэрсія – “сьбар Ветру”.

9.1-2 малако й ячмень – звычайныя дамешкі да Сомы.

10.2 тлушчам нырчным узбуджальным (*pīvo vṛkkā udārathih*) – цьмянае месца; *vṛkkā-* ‘нырка’, *udārathi-* БП “які паруе” (ад *ud-* ‘угору’ + *√r* ‘рухацца’); такое самае ўтварэньне прапаноўвае і Сайана, тлумачачы далей як *indriyāṇām ud-dīrayitā* ‘прасьвятляльнік органаў пачуцьцяў”. ПЕ “у тлушч, у нырчнае сала”.

188

2.1 ладаходу (*rtām yaté*) – які ходзіць дарогаю ладу.

4.2 тысячамужны (*sahāsravīram*) – т.б. дастатковы для тысячы мужоў, дзе мужы – багі.

5.1 усядзержныя самадзержцы (*virāṅ samrād*) – ПР гэтыя словы проціпастаўлены адно аднаму (ПЕ “якія ўладараць асобна, якія ўладараць разам”).

6.2 зьзяюць (*vi rājataḥ*) – або “правяць” (дзякуючы красе).

8.3 ПР “каб мы насалодзіліся красой абраду”.

9.2 сунварыў (*samānaje*) – дакладней “сумазаў”.

11.2 гайатрам (*gāyatréna*) – сьпевам у памеры гайатры.

189

5.2-3 ікластым ... жарлівым (*datváte ... adáte*) – ПС другое слова проціпастаўлена першаму (“зубасты”) і таму азначае “бяззубы”, т.б. які раніць не зубамі, а рогамі і г.д. Тут прынята гледзішча, паводле якога *adáte* – дзеепрыметнік ад *√ad* ‘есьці’ (зрэшты, і *dát-* ‘зуб’ таксама стары дзеепрыметнік ад таго самага кораня).

7.4 конь (*akráḥ*) – цьмянае слова, значэньне выводзіцца з кантэксту (магчыма, ад *√añc* ‘гнуцца, рухацца’).

190

2.3-4 гэта месца перакладаюць па-рознаму, але досыць імаверным падаецца гледзішча, згодна якога Пан малітвы тут прыраўноўваецца да Агні (Заплодак), што адразу надае яму адпаведную важнасць.

3.3 дзейнік – покліч.

4.2 хай правіць як конь (*átyo ná yamsad*) – ПЕ тут няправільна пабудаванае параўнаньне: “нібы конь, (якім правяць,) хай правіць ён (моваю)”.

4.4 зьмеяватых (*áhimāyāt*) – ДС “у якіх меры, чары, падабенства зьмяі”, т.б., відаць, “якія блішчаць, пераліваюцца, як зьмяя”.

5.1 паджры (*rajráḥ*) – выказвалася меркаваньне, што тут Агас-т’я выказваецца супраць спаборнага роду рушаў.

6.3 неадольцы (*anarvāṇo*) – мяркуецца, што гаворка ідзе пра Ангірасаў і пра міт аб выкраданьні кароваў.

7.2 вірлівыя (*ródhasakráḥ*) – не зусім яснае слова; магчыма, “у якога ля берагу кругі”, т.б. “вірлівая рака”.

7.4 ладзьдзю (*tára*) – або “перавоз”, або “брод”.

8.2 *bṛhaspátir vṛṣabhó dhāyī deváh* – некаторыя бачаць тут намінку на тое, што Пан малітвы быў позна прыняты ў пан-тэон.

191

Памер не заўжды вытрымліваецца строга, што часткова перададзена ў перакладзе.

1.1 канката (*kāṅkato*) – назва нейкае шкоднае жывёлы, ПС ядавітае зьмяі; паводле тэксту адрозьніваюць два віды канкаты: ісыціннага канкату й нібы-канкату.

1.3 плушы (*plūṣī*) – магчыма, назва шкоднае казуркі.

1.4 невідомы (*adr̥ṣṭā*) – ПГ тут даўнімаюцца таксама й “мітычныя” шкодныя істоты, якіх не відаць удзень.

3 ПС “невідомыя” знаходзяцца на гэтых травах; паводле іншых – гэтыя травы замазваюць невідомых.

10.2 у вінакуральні (*sūrāvato gr̥hē*) – ДС “у вінакуравым доме”; брага (*sūrā*) на адрозьненне ад Сомы ўважалася за напой зямны, прафанны.

10.5 пад праўцам буланых разумеецца сонца.

10.6 медавіца (*madhulā*) – ДС “мядовая, салодкая”, назва нейкае травы.

12.2 емя (*riṣyat*) – дакладней “пасілак”; заходнія дасьледнікі выпраўляюць *riṣyat* на *riṣpat* “кветку”.

13.1-2 ПС гэта рэкі.

15.1 кушумбгака (*kuṣumbhakás*) – ПС гэта мангуста.

16.3 страціў сілу (*arasām*) – ДС “бяссокавы”, т.б. пазбыты соку, сутнасьці.

СЬПІС УЛАСНЫХ ІМЁНАЎ І АСНОЎНЫХ ТЭРМІНАЎ

Імёны, якія згадваюцца толькі аднойчы, трэба шукаць ва ўвагах да адпаведных хвалебнаў.

Націск у імёнах індыйскага паходжання ставіцца так, каб найлепей адпавядаць рытміцы беларускага перакладу. Правілы наступныя: 1) у двухскладовых імёнах на галосны націск падае на першы склад (напр., Агні); 2) у двухскладовых імёнах на зычны націск падае на апошні склад і пры словаадмене зь яго не перабягае (напр., Пушан – Пушана); 3) у трохскладовых імёнах націск падае на другі склад, але пры словаадмене перабягае на перадапошні (напр., Савітар – Савітара); 4) у большы-за-тры-складовых імёнах націск падае на перадапошні склад (напр., Атытхітва).

Агастыя (*agastyā*) – знакаміты руш, адзін з аўтараў РВ, паводле традыцыі – сын багоў Мітры й Варуны ад апсарасы Урвашы (пра яе гл. РВ 10.95). Ягоная жонка – Лопамудра (пра яе гл. РВ 1.179).

Агні (*agni-* ‘агонь’) – адзін з галоўных багоў РВ (разам зь *Індрам*). Бог агню ва ўсіх яго праявах у кожнай з трох частак сьвету: на небе (сонца), у паветраных водах (маланка), на зямлі (аброчны й дамовы агні, лясны пажар). Галоўнаю праяваю ёсьць, безумоўна, аброчны агонь, і таму Агні таксама завецца пасланцом багоў, пасярэднікам паміж людзьмі й багамі, жаротвавозам, ачольнікам ды жрацом. Варта згадаць і імя Зародак (*gárbhā*): агонь здабывалі церцем двух кавалкаў дрэва, якія называліся яго мацяркамі. Адна з частых тэмаў хвалебнаў, прысьвечаных Агні, – акурат апісаньне месцаў яго нараджэньня.

Аднаногі казёл (*ajā- ékarād-*) – цьмянае боства. Згадваецца разам са Зьмеем Глыбіняў.

адпраўца (*adhvaryú-* ад *adhvará-* 'адправа') – сьвятар, які сачыў за правільным выкананьнем абраду ды выціскаў сок Сомы.

Айу (*āyú-* 'жывы, жывая істота') – імя пачынальнага племені айу, якое фактычна атаясьняецца з арыямі. Слова родніцца з гр. αἰών 'век, жыцьцё', лац. *aevum* 'вечнасьць, век, старасьць, гоц. *aīws* 'час, вечнасьць'. Паводле традыцыйнай этымалёгіі, *āyus-* утворана ад *√i* 'рухацца, ісьці'.

Ангірасы (*āṅgiras-*) – назва паўбоскіх істотаў, песьнятворцаў, сыноў неба (слова *āṅgiras-* часта параўноўваюць з гр. ἄγγελος 'пасланец' і іран. ἄγγαρος 'паштовы ганец у старажытнай Пэрсіі'; некаторыя спрабуюць зьвязаць з санскр. *āṅgāra-* 'вугольле'). Ангірасы як першыя рушы (і пачынальнікі аднаго з роду аўтараў РВ) бяруць удзел у вызваленьні Індрам кароваў зь пячоры Вала. Ангірасам ці найлепшым сярод Ангірасаў часта называюцца Агні ды Індра.

ану (*ānu-* ПН 'чалавек') – адно зь пяці галоўных плямён у РВ.

арія (*ārya-* 'пачцівы, часьцівы, высакародны, набожны') – саманазва індаіранскіх плямёнаў (сюды ж назва сучаснае краіны Іран – "краіна арыаў").

Арыаман (*aryamán-* 'блізкі сябар, дружка') – адзін з *ādityá-*, сыноў Бязьмежы. У Тайтырыя-брагмане Жураўліная дарога завецца Дарогай Арыамана.

Атытхігва (*atithigvá-* 'да якога маюць ісьці госьці') – імя розных людзей; мянушка Дыводаса, улюбёнца Ашвінаў; імя ворага Індры; імя падапечнага Індры.

Атры (*ātri-* 'ядок?') – знакаміты руш, адзін з аўтараў РВ (кола 5). Галоўны вычын Атры – знаходжаньне сонца, скрадзенага чортам Сварбгану (гл. РВ 5.40).

Атхарван (*átharvan-*) – першы жрэц, якія ўсталяваў ушанаваньне агню, узьліваньне Сомы й чытаньне хвалебнаў. Дадгйачаў бацька. Уважаецца, што укр. *vamra* ‘вогнішча’ – запазычаньне з іранскіх моў, якое родніцца з санскр. *áthari-*, ав. *ātar* ‘агонь’, гр. *ἄνθραξ* ‘вугольле’. Назву мітычнага Латыркаменя таксама выводзяць з іран. *alātar* ‘бела-гаручы’ (рас. *ватарькамень, алатырькамень, белгорюч*).

(а)чольнік (*puróhita-* ‘перадпастаўлены’) – від сьвятара, асабліва дамовы жрэц валадара, які выконваў для яго ня толькі аброки, але й штодзённыя абрады.

Ашвіны (*aśvin-* ‘коньнік’) – двое багоў-блізньятаў, што зьяўляюцца перад усходам і на захадзе сонца ў залатым возе, напоўненым дарами. Уважаюцца за лекараў, з чым звязана некалькі паданьняў пра цудоўнае выратаваньне й сцаленьне розных людзей. У воз Ашвінаў запрагаліся аслы, коні, быкі, птахі. У 1-м коле РВ ім прысьвечана 14 хвалебнаў: 34-ы, 46-ы, 47-ы, 112-ы, 117-ы, 118-ы, 119-ы, 120-ы, 157-ы, 158-ы ды 180-184-ыя.

Бага (*bhága-* ‘надзельца; доля’) – адзін з *ādityá-*, сыноў Бязмежы. Падаўца багацьця. Паводле РВ 1.123, Зара – ягоная сястра. Само слова *bhága-* у значэньні ‘надзельца, гаспадар’ часта ўжываецца як эпітэт розных багоў (Індра, Савітар, Агні), а таксама людзей.

Бгарадваджа (*bharádvāja-* ‘нагароданоша’) – знакаміты руш, адзін з аўтараў РВ (кола 6), ачольнік валадара Дыводаса.

Бгараці (*bhāratī-*) – багіня, якая ў хвалебнах згадваецца разам з Сарасваці ды Ідаю. Пазьней стала таясаміцца з Сарасваці, багіняю сьвятой мовы.

Бгрыгу (*bhṛigu-*) – назва паўбоскіх істотаў, сьвятароў агню. Згадваюцца ў сувязі з Заплюдкам, які прынёс людзям агонь.

Пазьней – адзін з галоўных брагманскіх родаў. Слова *bhṛ̥gu-*, відаць, родніцца з *bhārgas-* ‘бліск, зьзяньне’ ад $\sqrt{brāj}$ ‘связаціць, зьзяць’, лац. *fulgeo* ‘зьзяю, блішчу’, гр. φλέγω ‘палю, палаю’, бел. *бліск*, што стасуецца да сувязі Бгрыгу з агнём.

Бгуджйу (*bhujyú-* ‘згінальны’) – імя чалавека, Туграва сына, якога выратавалі Ашвіны, калі той тануў у моры.

Брыгадратха (*bṛhád-ratha-* “высакавозны”) – старажытны валадар.

Бязмежа (*áditi-*) – багіня, маці багоў Адытіаў, сыноў Бязмежы. У РВ 1.89 Бязмежа выступае як усеагульны прынцып, у якім супадае ўсё і зь якога ўсё выходзіць. Бязмежы ўласыцівая безграхоўнасьць, што закладзена ў самім слове *áditi-*: так, у РВ 1.24 аўтар просіць Варуну зьняць зь яго пугы грахоў, каб прабыць бязгрэшным перад Нязвязанасьцю-Бязмежаю. Магчымая дваякая этымалёгія: \sqrt{do} ‘разьдзяляць’ → *áditi-* ‘непадзеленасьць, нязвязанасьць’ ← $\sqrt{dā}$ ‘зв’язваць’.

Ваджа (*vāja-* ‘нагарода, здабыча’) – адзін з трох братоў Рыбгу; у мн.л. – браты Рыбгу.

Ваййа (*vayyà-* ‘асвязаць’) – імя ўлюбёнца багоў, таварыш Турвіці.

Вала (*valá-* ‘замыкальны, пячора’) – назва скалы, у якой былі схаваныя каровы (што ўвасабляюць сабою сьвятло ранішніх зораў), вызваленыя Індрам, Панам малітвы й Анггірасамі. Слова *valá-* утвараецца ад \sqrt{vr} ‘пакрываць, перашкаджаць’ – як і слова *vṛtrá-* ‘Врытра, галоўны Індраў вораг’. Па сутнасьці, міт пра хцівых чартоў *pañi-* і пра зьмея Врытру становяць адмены аднаго касмаганічнага праміту, у якім бог Індра стварае з хаосу ўпарадкаванае быцьцё.

Варуна (*váruṇa-*) – галоўны сярод *ādityá-*, сыноў Бязьмежы. Зьвязаны з пачатковым сьветам і касьмічнымі водамі, а таксама з ладам, сусьветным парадкам, які ён ахоўвае. Карае грэшнікаў сваімі петлямі ды вызваляе ад грахоў набожных людзей. Варуна – адзін з Духаў (*ásura-*), які быў прыняты ў пантэон новых багоў (*devá-*), таму ў РВ ён захоўвае свае некаторыя цёмныя, асурьчыныя, рысы. Найбольш імаверная этымалёгія слова *váruṇa-* – ад *√vr* ‘пакрываць, стрымліваць, адхіляць’, што беспасярэдне зьвязана зь яго функцыяй ахоўніка ладу, чый галоўны атрыбут – пятля (пар. *varūtr-* ‘адхіляльнік (зла), абаронца’, *varatrā-* ‘рэмень’). У першым коле РВ яму прысьвечаны адзін хвалебен: 20-ы.

Варутры (*varūtrī-* ‘адхіляльніца (зла)’) – багіня-абароньніца.

вашат (*váśat-*) – абрадны выгук жраца, пад які адпраўца ўзьлівае жаротву ў агонь. Гэта слова хутчэй за ўсё ўтворана ад формы *vákṣat* ‘няхай вязе’ (*√vah* ‘везьці’) і, такім чынам, адрасаванае Агні.

Вецер (*vāyú-*) – бог ветру, які мчыцца на сваім возе. Першым сярод багоў каштуе Сому на абрадзе. Шчыльна зьвязаны зь Індрам. У РВ 1.134 кажацца, што Вецер нараджае Марутаў з грудзей неба. У 1-м коле РВ яму прысьвечаны адзін хвалебен: 134-ы.

Вібгван (*vibhvan-* ‘умелы’) – адзін з трох братоў Рыбгу.

Вімада (*vimadā-*) – старажытны руш.

Вішварупа (*viśvárūpā-* ‘усяколерная, усевяяўная’) – карова, якая ўсё ажыўляе сваім малаком. У РВ 1.161 яе прыганяе на аброк Пан малітвы.

Вішну (*viṣṇu-*) – бог, які за тры крокі праходзіць усё быцьцё. Яго сталым эпітэтам ёсьць “шыракасяжац” (*urugāyá-*). Ува-

жаецца, што першыя два крокі Вішну ўвасабляюць сабою Неба й Зямлю, а трэці, вышні, аб'ядноўваючы й прыміраючы, пераўзыходзіць іх абодва. У 1-м коле РВ Вішну прысьвечана 2 хвалебны: 154-ы, 156-ы – і фактычна ўвесць 155-ы.

Вішпала (*viśpālā*-) – імя кабылы, якая страціла нагу. Ашвіны, будучы боскімі лекарамі, прымацавалі ёй жалезную нагу, і яна змагла выйграць спаборніцтва.

Вйамса (*vyāmsa*- 'бясплечы' або 'шыракаплечы') – імя чорта, пераможанага Индрам (аднак у РВ 1.32.5 гэтым словам называецца зьмей Врытра).

вогнезапальнік (*agnidh*-) – сьвятар, які запальваў агонь на аброку.

Врытра (*vrtrá*- 'перашкода' ад \sqrt{vr} 'пакрываць, перашкаджаць') – галоўны вораг бога Индры. Паводле найапошай інтэрпрэтацыі, забойства Врытры Индрам ёсьць касмаганічнаю дзеяй, дзе Врытра ўвасабляе сабою сусьветную прагару, у якой былі замкнёны сусьветныя воды й сьвятло. Словам *vrtrá*-таксама называецца ўсякі вораг арыаў. Па сутнасьці, міт пра хцівых чартоў *pañi*- і міт пра зьмея Врытру становяць адмены аднаго касмаганічнага праміту, у якім бог Индра стварае з хаосу ўпарадкавае быцьцё.

Гандгарва (*gandharvá*-) – мітычная нябёсная істота, якая ахоўвала Сому, пакуль яго ня выкраў Индра (РВ 8.1.11, 8.75.5). Пазьней гандгарвы ператвараюцца ў цэлую групу істотаў, але ў РВ гэта слова амаль заўсёды ўжываецца ў адзліку (мн. лік – РВ 3.38.6, дзе гаворыцца, што іх валосьсе – вецер). За жонак гандгарваў уважаюцца нябёсныя дзевы апсарасы.

Готамы (*gótama*- 'най-бык') – нашчадкі руша Готамы, сына Рагуганы з роду Ангірасаў.

Готра (*hótā-* 'прызыў') – увасабленьне аброчнага прызыву багоў.

Дадгйач (*dadhya-* 'багаты на сыракавашу') – старажытны руш, Атхарванаў сын. У адным зь мітаў Ашвіны прыладжваюць конскую галаву, каб ён паведаў ім тайнае месца, дзе знаходзіцца Тваштараў мёд – Сома. Зь ягоных костак Індра робіць пярун, якім зьнішчае 99 ворагаў.

Дакша (*dākṣa-* 'здольны, умелы') – адзін з *ādityā-*, сыноў Бязьмежы. У РВ 3.27.9 кажацца, што Дакша ёсьць сынам Агні. У РВ 6.50 ён выступае бацькам багоў, а ў РВ 7.66, 8.25 – Мітры й Варуны (калі разглядаць гэта слова як імя). У РВ 10.72.4 Дакша выступае і як сын, і як бацька Бязьмежы.

Дану (*dānu-*) – Врытравя маці, пераможаная Індрам. Слова *dānu-* хутчэй за ўсё азначае 'вада' ды адпавядае іранскаму слову для ракі (захаванаму ў такіх назвах, як Дон, Дняпро, Днестар), а таксама кельцкаму слову *Dānuvius* 'Дунай'.

дашагва (*dāśagva-* 'у якога 10 кароў' або 'дзесяцярковы') – назва мітычнага паўбоскага роду сьпевакоў, Іन्द्रавых супольцаў, першых аброчнікаў. ПС від Ангірасаў. ПТ гаворка ідзе пра жрацоў, што чынілі 10-месяцовае ўзьліваньне Сомы, што адпавядала 10 месяцам дня за палярным кругам.

Дгішана (*dhiśānā-*) – увасабленьне дастатку. Само слова *dhiśānā-* хутчэй за ўсё азначае чашу на Сому.

другіу (*drūhyu-*) – адно зь пяці галоўных плямён у РВ.

Дух (*ásura-* 'надзелены дыхам') – эпітэт шэрагу багоў у РВ. Паводле адной з вэрсій, Духі-асуры былі багамі першапачатковага хаосу, пакуль Індра не забіў Врытры, выпусьціўшы касьмічныя воды й сьвятло, – тады на месца хаосу прыйшло ўпарадкаванае быцьцё й новыя багі-

дэвы. Духі-асуры былі выціснутыя ў ніжні сьвет, стаўшы дэманамі, варожымі багом-дэвам і людзям. Акрамя таго, слова *ásura*- можа ўжывацца ў значэньні “валадар” (напр., РВ 1.126.2). Жаночая форма - *Духавіца*.

Дыводаса (*dīvodāsa*- ‘служка неба’) – імя шэрагу людзей.

жрэц (*hótr*- ‘жаратоўца’ ад *√hu* ‘узьліваць, чыніць жаротву’) – галоўны сьвятар, які прамаўляў хвалебны на аброку.

Заплодак (*mātariśvan*- “які расьце ў маці”) – цьмяны пэрсонаж, які выкраў для багоў і людзей (насамперш для Бгрыгу) агонь. З гэтай прычыны ён часта атаясамляецца з Агні.

Зара, Зарыца (*uśás*-) – багіня, увасабляе ранішнюю зару. Выяўляецца як прыгожая дзева ў красных уборах, што праганяе сваю сястру Ноч. Адорвае людзей дастаткам. У 1-м коле РВ ёй прысьвечана 4 хвалебны: 49-ы, 113-ы, 123-і ды 124-ы.

Зьмей Глыбіняў (*áhi- budhnyà*-) – цьмянае боства, якое нібыта знаходзіцца на дне водаў; узгадваецца разам з Парасткам водаў ды Аднаногім казлом.

Зямля (*prthivī*-) – боства, якое увасабляе сабою зямлю. Найчасьцей сустракаецца ў парным бостве Неба-Зямля, у якім Неба завецца бацькам, а Зямля – маці.

Іда (*idā*- ‘узьліў, сыта’) – увасабленьне аброчнага ўзьліву.

Індра (*indra*-) – галоўны бог РВ, бог навальніцы й вайны, які сваім перуном нішчыць ворагаў арыаў. Асноўныя яго вычыны – забойства зьмея Врытры й вызваленьне кароў з скалы Вала. Акрамя таго, Індра разьдзяліў першаснае адзінства неба й зямлі на асобныя палавіны сусьвету праз разьмяшчэньне паміж імі паветранае прасторы. Галоўны Індраў напой – Сома, якім сьвятары насычаюць бога, каб

надаць яму сіл у барацьбе з ворагамі. Магчыма, слова *indra*-родніца з слав. **jędro* (бел. *ядро*) і азначала спачатку “дужы, поўны жыцьцёвае сілы”. У самой РВ імя этымалогізуецца праз гульню з словам *indu-* ‘кропля (Сомы)’.

йаду (*vádu-*) – адно зь пяці галоўных плямён у РВ, а таксама імя валадара (Йаду), заснавальніка племені.

Йама (*yamá-* ‘блізья’) – валадар мёртвых і продкаў, Сьветлавітаў сын. Мае сястру-блізніцу Ямі (*yamī-*) (гл. РВ 10.10). Першы са сьмертных, які памёр і такім чынам праклаў дарогу ў той сьвет, здабыўшы сабе нясьмертнасьць. Пазьней становіцца змрочным богам тагасьвету.

Кавья (*kāvya-* ‘які паходзіць ад вешчуна’) – гл. Ушанас.

Какшыват (*kakṣivat-*) – знакаміты руш, аўтар некалькіх хвалебнаў у РВ.

Канва (*kánva-*) – старажытны руш з роду Ангірасаў, адзін з аўтараў РВ. Канвы – ягоныя нашчадкі.

конь Пэду (*paidvá-*) – белы конь, падораны Ашвінамі нейкаму чалавеку. Забіваў зьмеяў.

Крышану (*kṛṣānu-* ‘які нацягвае лук?’) – імя нябёснага стралка, які сыярог Сому. Спрабаваў забіць арла, які выкраў Сому, але змог выбіць толькі адно пяро з крыла.

Куйава (*kūyava-* ‘які прыносіць няўрод’) – імя чорта, забітага Індрам.

Кутса (*kūtsa-*) – руш, Арджунаў сын, які ў адных хвалебных паказваецца як Індраў вазьніца і ягоны ўлюбёнец, а ў іншых – як ягоны вораг.

Лопамудра (*lópāmudrā-*) – Агаст’ява жонка (РВ 1.179).

Магі (*mahī-* ‘вялікая’) – імя багіні, якая сустракаецца ў хвалебнах-прыяньнях. Яе функцыя незразумелая. Можа замяняцца на багіню Бгараці.

малітоўца (*brahmán-*) – стан сьвятароў у грамадзтве арыяў; малітоўцы складалі *bráhman* ‘малітва’, чынілі аброкі багом і былі носьбітамі сьвятое мовы (*bráhman-*) ды таемнага знаньня пра ўладкаваньне быцьця.

Маруты (*marút-*) – група багоў навальніцы, залевы й маланкі. Іх бацькам уважаецца Рудра (адсюль іх другое імя Рудры), а маці – навальнічная хмара Прышні. Выяўляюцца як натоўп вясёлых ваяроў, што імчацца небам на сваім возе, выбліскаваючы коп’ямі-маланкамі, спараджаючы грывоты й праліваючы жыцьцядаины дождж. Спадарожнікі Індры ў яго вычынах. Слова *marút-* параўноўваюць з *márici-* ‘драбок сьвятла ў паветры, іскрынка’ і лац. *Mars*, але далейшая этымалёгія цьмяная. Пазьней слова стала ўжывацца ў сэнсе ветру. У 1-м коле РВ ім прысьвечана 10 хвалебнаў: 37-39-ыя, 64-ы, 85-88-ыя, 166-ы, 168-ы – і амаль увесь 167.

Мітра (*mitrá-* м.р. ‘сябар’, н.р. ‘сяброўства, угода’) – адзін з *ādityá-*, сыноў Бязмежы. Найчасьцей сустракаецца ў пары з Варунам як Мітра-Варуна (*mitrāv́aruṇā-*), зь якім ён разам ахоўвае лад, сусьветны парадак. Гэтыя багі то проціпастаўленыя адзін другому (блізкі-далёкі, дзённы – ночны, добры – суровы), то складаюць адзінства (Варуну прыпісваюцца рысы Мітры).

Мітра-Варуна (*mitrāv́aruṇā-*) – парнае боства. У першым коле ім прысьвечана 4 хвалебны: 137-ы, 151-ы, 152-і ды 153-ы.

Мужаслаў (*nárāsámsa-* ‘хвала мужоў’) – адно з імёнаў Агні, часам Пушана.

Мэдгйатыгхі (*médhyātihi-* 'у якога мудрасьць - госьць') - руш з роду Канваў, адзін з аўтараў РВ.

навагва (*nāvagva-* 'у якога 9 кароў' або 'дзевяцярковы') - назва мітычнага паўбоскага роду сьпевакоў, Іन्द्रавых супольцаў, першых аброчнікаў. ПС від Ангірасаў. ПТ гаворка ідзе пра жрацоў, што чынілі 9-месяцовае ўзьліваньне Сомы, што адпавядала 10 месяцам дня за палярным кругам.

Нагуш (*nāhus-*) - імя знакамітага валадара й ягонага племя. Этымалёгія цьмяная: магчыма, азначае 'сусед, таварыш' ад *√nah* 'зьязваць, прывязваць'.

Намі Сапйа (*nāmī- sāpya-*) - Індраў супольнік у барацьбе з чортам Намучы.

напраўца, -ы, м.р. (*prāśāstrī-*) - першы памочнік жраца

Нарйа (*nārya-* 'мужны') - імя нейкага падапечнага Ашвінаў.

Неба (*div-*) - боства, якое ўвасабляе сабою неба. Найчасьцей сустракаецца ў парным бостве Неба-Зямля, у якім Неба завецца бацькам, а Зямля - маці. У РВ 1.131 Неба таксама завецца Духам (*ásura-*).

Неба-Зямля (*dyāvāpṛthivī-*) - парнае боства. Галоўны матыў, зьвязаны зь імі ў РВ, - гэта апладненьне Небам (празь семя-дождж) Зямлі й нараджэньне ўсяго жывога. Адзін зь Іन्द्रавых вычынаў палягаў у разьдзяленьні Неба й Зямлі ды разьмяшчэньня паміж імі прасторы паветра (*antárikṣa-*). У 1-м коле РВ Небу-Зямлі прысьвечана 3 хвалебны: 159-ы, 160-ы ды 185-ы.

Ноч (*rātrī-*) - багіня-ўвасабленьне ночы, сястра Зары.

Нясхоўны (*ágohya-* "якога не схаваць") - адно з імёнаў Са-

вігара. Таксама сустракаецца як эпітэт Індры (РВ 8.98.4) і Пушана (РВ 10.64.3).

нясьмерце (*amṛta-*) – напой неўміручасьці багоў, які гатаўся з Сомы; нясьмерце як неўміручасьць.

паганцы (*dāsá-* ‘служба, раб’, *dāsyu-*) – Індравы ворагі; варожыя айрам плямёны. Этымалёгія словаў цьмяная, параўноўваюць з гр. δοῦλος ‘раб’.

Паджры (*pajrá-* ‘цвёрды, дзябёлы’) – старажытны род рушаў, да якога належаў песьнятворца Какшыват.

пан лесу (*vānaspāti-*) – назва аброчнага слупа (*yūra-*); назва хоць-якога ляснога дрэва, асабліва вялікага пладовага дрэва (у такім разе можна перакладацца проста як *дрэва*).

Пан малітвы (*bṛhaspāti-*, *bráhmanaspāti-*) – бог-апякун малітвы ды аброку, нябёсны ачольнік, якому на зямлі адпавядае людзкі ачольнік. Бярэ ўдзел у вызваленні Індрам кароваў з скалы Вала. У 1-м коле РВ яму прысьвечана 2 хвалебны: 40-ы ды 190-ы.

Пан Рыбгу (*rbhukṣin-*) – назва старэйшага з Рыбгу; Індра.

Парастак водаў (*arāṁ nárāt-*) – цьмянае боства, якое фактычна зьмешваецца з Агні (або ёсьць проста адным з ягоных імёнаў).

Парвата (*párvata-* ‘гара’) – бог-увасабленьне гары.

Парджанія (*parjanya-* ‘хмара’) – бог, які ўвасабляе навальнічную хмару й дождж (слова *parjanya-* часта параўноўваюць зь літ. *Perkūnas* ‘бог грому’). Вяўляецца ў выглядзе скакуна ці быка, які ўкладае сваё сям’я ў жывыя істоты. У РВ яму прысьвечана 2 хвалебны: 5.83 і 7.101.

Піпру (*pīpru-*) – імя чорта, пераможанага Індрам.

Прашчур, Продак (*mānu(s)-* ‘чалавек’) – першы чалавек, пачынальнік чалавечага роду, заснавальнік аброку.

продкі, дзяды (*pitárah* ‘айцы’) – памерлыя, у гонар якіх чыняцца памінальныя абрады. Жывуць на вышнім небе, ачоленыя Ёамам, першым памерлым чалавекам, які здабыў нясьмерце. Могуць атаясамляцца з даўнімі рушамі.

прывадыр (*néšťr-*) – адзін са сьвятароў на аброку Сомы, задача якога прыводзіць жонку аброчніка (замоўцы аброку).

Прыямэдга (*priyámedha-* ‘у якога прыемны закол’) – старажытны руш з роду Ангірасаў, адзін з аўтараў РВ.

Прышні (*pr̥śni-* “пярэстая”) – маці Марутаў у выглядзе рабой каровы, якая ўвасабляе сабою навальнічную хмару.

пуру (*pūrú-*) – адно зь пяці галоўных плямён у РВ, а таксама імя валадара (Пуру), заснавальніка племені.

Пурумідга (*purumīdhá-* ‘вялікаўзнагародны’) – старажытны руш, улюбёнец багоў.

Пуруравас (*purūravas-* ‘гучнакрычальны’) – імя старажытнага валадара, каханка апсарасы Урвашы (гл. РВ 10.95).

Пушан (*pūśán-*) – сонечны бог, дзорца дарогаў, апякун жывёлы й дастатку. Слова *pūśán-* хутчэй за ўсё суадносіцца з *√priṣ* ‘працьвітаць, спрыяць працьвітаньню, насычаць’. Прапаноўвалася сувязь з лац. *Faunus* ‘Фаўн, бог палёў і лясоў, ахоўнік статкаў’ (ад лац. *faveo* ‘спрыяю’) і гр. Πάν ‘Пан’ (казланогі й рагаты бог лясоў, пашаў, статкаў). У 1-м коле РВ яму прысьвечана 2 хвалебны: 42-і ды 138-ы.

пярун (*vájra-*) – Індрава грамавая зброя, якой ён забівае ворагаў. Пярун вычэсвае для Індры бог Тваштар. Слова ўтворана ад таго самага караня, што і *ójas-* ‘сіла’ ды *ugrá-* ‘моцны, грозны’ – словы, якія часта апісваюць Індру (лац. *augeo* ‘павялічваю, узмацняю’, гр. *ύγεια* ‘здароўе’, гоц. *aukan* ‘павялічваць’. літ. *augti* ‘расьці’).

Раскоша (*púrandhi-*) – боства-ўвасабленьне шчодрых дароў і спаўненьня жаданьняў.

Рыбгу (*rbhí-* ‘умелы’) – трое сьмертных братоў-майстроў (Рыбгу, Ваджа *vāja-* ‘нагарода’, Вібгван *vibhván-* ‘пераможны’), якія здабылі долю ў аброку ды сталі нясьмертнымі дзякуючы свайму ўмельству й чудам, што яны ўчынілі для багоў. У 1-м коле РВ ім прысьвечана 4 хвалебны: 20-ы, 110-ы, 111-ы ды 161-ы.

Рыджышван (*rjísvan-*) – імя валадара, якім апекаваўся Індра.

Родавед (*jātávedas-* ‘які ведае ўсе спароды’ або ‘які валодае ўсімі спародамі’) – сталы эпітэт Агні як спрыяльніка прадаўжэньню роду.

Родасі (*ródasī-*) – жонка Марутаў, увасабленьне маланкі. Этымалёгія слова цьмяная; магчыма, яно родніцца з ав. *raoda-* ‘выгляд’.

Рудра (*rudrá-* ‘равун’) – бог навальніцы, бацька Марутаў. Увасабляе сабою разбуральную сілу прыроды, але адначасна зьяўляецца гаяром. Зьвязаны з урадлівасьцю й Агні. Ягоны эпітэт-эўфэмізм *śívá-* ‘ласкавы’ ў пасляведавы час ператвараецца ў яго галоўнае імя – Шыва. Некаторыя лічаць, што Рудра пранік у арыійскі пантэон зь мясцовых дравідзкіх міталёгіяў. У 1-м коле РВ яму прысьвечаны 1 хвалебен: 114-ы.

Рудры – гл. Маруты.

руш (*r̥ṣi-*) – паэты-празорцы, якія стварылі РВ. Іх хвалебны перадаваліся вусна ўнутры адпаведных сем’яў-родаў. Сем рушаў – група продкаў, якія здабылі нясьмерце ды атаясамляюцца з зоркамі Вялікага воза.

Савітар (*savitṛ-* ‘пабуджальнік’) – паводле адных, гэты бог увасабляе жыватворчую сілу сонца; паводле іншых, ён становіць праяву Варуны як упарадкавальнік дня й ночы, руху нябёсных сьветачаў і г.д. Найбольш яскравая рыса Савітара ў РВ – ягоныя шырокія рукі, якія ён прасьцірае раніцай і ўвечары. Слова *savitṛ-* часта абыгрываецца ў хвалебнах, утвараючы цэлыя ланцужкі аднакаранёвых формаў ад *√sū* ‘пабуджаць, ажыўляць’.

садгйі (*sādhyá-*) – група багоў зь няяснымі функцыямі. У РВ 1.164.50 яны названыя “папярэднімі багамі”.

Самасын (*tánūnápāt-*) – адно з імёнаў Агні.

Санцоўна (*sūryā-*) – дачка Сонца, жонка Ашвінаў.

Сарама (*sarāmā-*) – Іन्द्रава сука, якая знаходзіць для яго меца, дзе былі схаваныя каровы (міт пра Вала).

Сарасваці (*sárasvatī-* ‘вадавітая’) – сьвятая рака ў РВ (паводле найпашыранае вэрсіі, яна цякла амаль раўналежна Інду, але потым перасохла); багіня-ўвасабленьне гэтае ракі. Ужо ў брагманах Сарасваці ясна атаясамляецца з Моваю (*vāc-*) і пазьней становіцца багіняю сьвятое мовы.

Сіндгу (*sindhu-* ‘рака’) – рака Інд. Адны зьвязваюць гэта слова з *√sidh* ‘перашкаджаць, адганяць’ (т.б. “(прыродная) перашкода”), другія – з прасл. *sedra* ‘сок’ (бел. *сядзёр*), трэція бачаць тут пазычаньне з мовы бурушаскі (*sinda* ‘рака’).

скнары (*paṇi-*) – чарты, што фігуруюць як зلودзеі ў міце пра выкраданьне кароў. Існуе меркаваньне, што словам *paṇi-* ар-йі маглі называць фінікійцаў як вядомых у старажытнасьці гандляроў. Таксама гэтым словам называюцца скупыя на аброкі плямёны.

слава (*svāhā-* ‘слава, вітаньне, дабрабыту’) – абрадавы выклік, які запрашае багоў прыйсьці на аброк.

Сома (*sóma-* ‘выжым’) – адзін з асноўных багоў РВ і сок расьліны, які ён увасабляе. З Сомы гатавалі напой нясьмерця для багоў. Сыцёблы Сомы (*ándhas-*, *aṁśú-*) замочвалі ў вадзе, потым з набухлае расьліны камянямі (*grāvan-*) выдушвалі сок, які далей прапускалі праз цадзіла (*pavitra-*). Сам сок быў горкі, таму яго разбаўлялі вадою, дадалі малака, сыракавшу, зьбітае ячменнае зерне. Потым Сому ўзьлівалі ў аброчны аогнь. Уважалася, што Сома вяртаўся на зямлю ў выглядзе дажджу як дар багоў. Пра суаднясьне Сомы з канкрэтнаю расьлінаю ідуць доўгія спрэчкі (адна з найбольш імаверных вэрсій – эфэдра). Як бог Сома зьяўляецца жаніхом Санцоўны. Як што *sóma-* азначае “выжым”, то гэта слова свабодна ўжываецца ў мн.ліку. Сому й абраду яго выцісканьня прысьвечанае ўсё 9-е кола РВ, а ў 1-м коле – 91-ы хвалебен.

Сонца (*sūrya-*) – бог-увасабленьне сонца. Завецца таксама вокам багоў. Выяўляецца адначасна як руды конь і як вазніца на залатым возе. У 1-м коле РВ яму прысьвечана 2 хвалебны: 50-ы й 115-ы.

Спасы (*nāsatyā-*) – адно з імён Ашвінаў. Этымалёгія цьмяная.

Судганван (*sudhānvan-* ‘красналучны’) – бацька Рыбгу.

сыны Бязмежы (*ādityá-*) – група багоў, якая ўлучае прынамсі 7 багоў: Варуна, Мітра, Арыаман, Бгага, Дакша,

Амша і сёмы, відаць, Савітар. Галоўны сярод іх – Варуна. Функцыя дзяцей Бязмежы – ахова ладу, сусветнага парадку. У брагманах колькасьць *ādityá-* павялічваецца да 12, што адпавядае колькасьці месяцаў у годзе. У РВ 10.72.8-9 кажацца, што ў Бязмежы было 8 сыноў, але 8-га, якога звалі Мартанда (*mārtāṇḍá-* ‘узьніклы зь мёртвага яйка’) яна адкінула прэч. ПТ гаворка ідзе пра 7 месяцаў дня, а 8-ы сымбалізуе доўгую палярную ноч.

сьветы, абодва сьветы (*ródasī-*) – палавіны сусвету, неба й зямля. Важна зацеміць, што слова *ródasī-* ж.р., і гэта нярэдка абыгрываецца ў хвалебнах. Этымалёгія слова, аднак, цьмяная. Прапаноўвалася сувязь з ав. *raoda* ‘выгляд’, т.б. “дзьве відалі”, “дзьве бачныя прасторы”.

Сьветлавіт (*vivásvat-* ‘сьветлы, зьзяіны’) – бог узыходнага сонца, бацька Ашвінаў (РВ 10.17.1) і Ыамы (РВ 10.17.2), народжаных ад Тваштароўны Сараніу (*saranyū-*).

сьвяцец (*vásu-* ‘добры, балагі’) – група багоў, якую ачольвае Індра.

Тваштар (*tváṣṭr-* ‘тварэц’ або ‘цясьляр’) – бог-стваральнік усіх выяваў у быцьці (жывых і нежывых), нябёсны майстар зь сякераю ў руцэ. Вычасаў кубак на Сому, зь якога Рыбгу зрабілі чатыры; таксама вычасаў для Індры пярун. У РВ 1.95, 2.23 кажацца, што Агні – ягонае дзіця. Варожы Індру (РВ 3.48.4, 4.18.3). У РВ 8.26 завецца Ветравым зяцем. Да Тваштара зьвяртаюцца з просьбаю падарыць нашчадкаў, што стануцца добрымі працаўнікамі.

Трыта (*tritá-* ‘трэці’) – мітычны руш, увязьнены ў студні.

Трыта Аптіа (*tritá- āptyá-*) – цьмянае боства, якое ці то зьвязана з водамі, ці то ўвасабляе нябёснае сьвятло. У РВ 8.47.13 багі адносяць да яго людзкія грахі. Зьвязаны перадусім зь

Индрам, таму ў РВ 1.187.1 кажацца, што ён – замест Індры – разадраў Врытру на суставы.

Турга (*túgra-*) – бацька Бгуджйу, выратаванага Ашвінамі з мора.

турваша (*turvása-*) – адно зь пяці галоўных плямён у РВ, а таксама імя валадара (Турваша), заснавальніка племені.

Турвіці (*turvīti-*) – імя валадара, якім апекаваўся Індра.

Уздача (*dákṣiṇā-*) – багіня-ўвасабленьне ўзнагароды сьвятару за выкананы аброк. Шчыльна звязана з Зарою, калі і ўручаліся звычайна гэтыя ўзнагароды.

Улагода (*sūnṛtā-*) – багіня-ўвасабленьне шчодрасьці, раскошы, а ПК – жыцьцёвае сілы.

усе багі (*viśve devāḥ*) – назва розных багоў, якім прысьвечаны той ці іншы хвалебен; усе багі разам як адрасат хвалебну; часам – пазначэньне Марутаў.

Ушанас Кавіа (*uśánas- kāvyá-*) – старажытны руш, які дапамагаў багом. У РВ 1.121.12 кажацца, што ён надзяліў Індру ап'яненнем-натхненнем. У РВ 6.20.11 Індра стварае для Ўшанаса жыцьцёвую прастору.

Ушыджы (*uśij-*) – група старажытных рушаў, шчыльна звязаных з Агні, Зарою ды мітам пра Вала.

хвалебен-прыяньне (*āprī-*) – асаблівы від хвалебну, якім запрашалі пэўных бостваў на аброк. У РВ сустракаецца 10 хвалебнаў-прыяньняў: 1.3, 1.142, 1.188, 2.3, 3.4, 5.5, 7.2, 9.5, 10.70 ды 10.110. Усе яны будуецца аднолькава. У кожным са слаўняў мае прысутнічаць адно з 12 (ці 11) ключавых словаў: Запалены, Самасын, Мужаслаў, Прывітаны, му-

рог, бога-брама, Зара-Ноч, два жрацы бога-празорцы, тры багіні (Сарасваці, Іда ды Бгараці), Тваштар, пан лесу і славазычэньні. Усе яны звязаныя з вогнеаброкам ды ўважаюцца за праявы Агні.

Чйавана (*cyávāna-*) – імя нейкага чалавека, якому Ашвіны вярнулі маладосьць і красу. Сюжэт атрымаў далейшае разьвіцьцё ў пасляведавы час.

чорт (*rakṣás-* ‘шкоднік’) – нячыстая сіла, пярэваратні, якія, прымаючы розныя выявы, шкодзяць людзям уначы.

чыстар, *-a* (*pótr-*) – сьвятар, які займаецца ачышчэньнем Сомы (пар. назвы прафэсій: *малаціць* – *малатар*, *дыміць* – *дымар*)

Шамбара (*śámbara-*) – імя чорта, галоўнага ворага Дыводаса Атытхігвы; пераможаны Індрам.

Шарьата (*śāryātá-*) – імя нейкага чалавека, якому дапамаглі Ашвіны.

Шушна (*śúṣṇa-*) – чорт сухмені, пераможаны Індрам.

шымйу (*śimyu-*) – нейкае варожае арйям племя.

Эташа (*étaśa-* ‘хуткі’ або ‘пярэсты’) – конь сонца. Сустрадаецца ў цьмяным міце пра барацьбу за адно з колаў сонца.

ядухі (*atrin-*) – назва чортаў.

СЫПС РУШАЎ

У дужках пададзены пераклад імёнаў там, дзе ён пэўны.

1-10: *madhucchandā vaiśvāmitraḥ* - Мадгучхандас (мядова-сьпеўны), сын Вішвамітраў (сябар усім // у якога ўсе - сябры)

11: *jetā mādhuschandasaḥ* - Джэтар (пераможца), сын Мадгучхандасаў

12-23: *medhātithiḥ kāṇvaḥ* - Мэдгатытхі (чыі госьць - мудрасьць) з роду Канваў

24-30: *ājīgārtiḥ śunaśśepaḥsa kṛtrimo vaiśvāmitro devarātaḥ* - Шунахшэпа (сабачы хвост), сын Аджыгартаў (якому няма чаго есьці), нарэчаны сын Вішвамітраў як Дэварата (багамі падораны)

31-35: *hiraṇyastūra āṅgirasah* - Гіраньяступа (залатачубы) з роду Ангірасаў

36-43: *kaṇvo ghauraḥ* - Канва, сын Ггораў (грозны, багавейны)

44-50: *praskaṇvaḥ kāṇvaḥ* - Прасканва з роду Канваў

51-57: *savya āṅgirasah* - Савья (лявіца) з роду Ангірасаў

58-64: *nodhā gautamaḥ* - Нодгас з роду Готама

65-73: *parāśaraḥ śāktyaḥ* - Парашара (знішчальнік), сын Шакці (сіла, дапамога)

74-93: *gotamo rāhūgaṇaḥ* - Готама (най-бык), сын Рагуганаў

94-98: *kutsa āṅgirasah* - Кутса з роду Ангірасаў

99: *kaśyapo māṛīcaḥ* - Кашьяпа (чарназубы), сын Марычы (зьмірсьць, іскарка сьвятла)

100: *vārṣāgirā rjṛāśvā-mbrīṣa-sahadeva-bhayamāna-surādhasaḥ* - Рыджрашва (хуткаконны), Амбарыша, Сагадэва (субожны), Бгайамана (баязьлівы) і Сурадгас (дабрадарны), сыны Врышагіравы (гучнагалосы)

101-104: *kutsa āṅgirasah* - Кутса з роду Ангірасаў

105: *trita aptyaḥ kutsa āṅgirasō vā* - Трыта Аптіа або Кутса з роду Ангірасаў

106-115: *kutsa āṅgirasah* - Кутса з роду Ангірасаў

116-126: *kakṣivān dairghatamasa auśijah* - Какшыват, сын Дыр-

гатамаса й Ушыдж (ахвотная, рулівая або якая ахвотна абракае)

127-139: *paruscchero daivodāsīḥ* - Паручхепа (хвастаты), сын Дыводасаў (служба неба)

140-164: *ḍīrghatamā aucathyaḥ* - Дыргатамас (даўгацемравы), сын Учатхіяў (славагодны)

165-191: *agastyo maitrāvaruṇīḥ* - Агастыа, сын Мітры й Варуны

СЛОЎНІК РЭДКІХ СЛОЎ І НАВАТВОРАЎ

У дужках падаецца санскрыцкае слова, для якога звычайна ўжываецца гэты пераклад.

- абакол** – вакол, з усіх бакоў (пар. *абанал*)
абракаць, -аю (*√yaj*) – ахвяраваць (*абрачы, абраку, абрачэи*)
аброк, -у (*yajñá-*) – ахвяра (гл. арт. *Аброк*)
аброчнік, -а – які чыніць аброк; замоўца аброку
аброчня (*védi-*) – алтар, месца аброчнага агню (гл. арт. *Аброчня*)
аднакі – аднолькавы
ажортвіць – адарыць жортвамі
акрутнік, акрутны (*vrtrá-*) – перашкоднік, вораг
асьвянуць – разаднець (з **асьвятнуць*)
атуга, -і (*ámhas-*) – вузкасьць, бяда, няшчасьце (гл. арт. *Атуга*)
атул, -у (*śárman-*) – прытулак, абарона, ахова
ашчасны – які прыносіць шчасьце
багач, -а, м.р. – агонь (да *багаты, бажаць*)
бажаць, -аю – вельмі хацець
балагі (*bhadrá-*) – які нясе дабро, шчасьце
балаго, -а – дабро, шчасьце (пар. *балазе*, рас. *благо*, санскр. *bṛhas-páti-* ‘Пан малітвы’)
бачыла, -а – вока (да *бачыць*)
берці, бяру – браць
брусы (*arāṇi-*) – кавалкі дрэва, з якіх церцем здабывалі агонь для абрадаў
брына, -ы – вада (да *брыняць*)
буй, -я – буйны, магутны, шчодры
буланок, -а – буланы конь
бучны – квітуць, збытکوўны, багаты (да *быць, буяць, былльё*)
быт, -а (*bhūtá-, bhūvana-*) – істота, стварэнне (слова *bhūvana* утворана ад *√bhū* ‘быць, узьнікаць’, якое этымалягічна тоеснае бел. *быць*. Гэта самае слова можа азначаць *сусьвет*, і не заўжды лёгка адрозьніць, у якім значэньні яно ўжытае.)

- бытаваньне** (*bhúvana-*) – быцьцё, сусьвет
бясколы – бясколавы
вадатар – правадыр (пар. *завадатар*)
важай, -я / -я – правадыр, ачольнік (пар. *урадзіцца – ураджай*)
вазіла, -ы, м.р. – які возіць, конь
валва, -ы – хваля (мн.л. *валвы*)
валога, -і – вільгаць
вастрыць (*√śo*) – натхняць (пар. санскр. *téjas-* ‘вастрыё, зьяньне, энэргія, запал’ ← *√tij* ‘быць вострым’; рас. *поощрять* ‘натхняць’ ← *острый*)
вельба, -ы (*stóma-*) – гімн
весь, -і, ж.р. (*vis-*) – сядзіба, паселішча, жыхары паселішча, грамада, род (слова *vis-* утворанае ад *√vis* ‘уваходзіць, асядаць, сяліцца’, і бел. *весь, вёска* яму этымалягічна тоесныя. Гэтым словам пазначаецца паселішча арыаў або асобна ўзятая грамада арыаў як адзінка вялікага племені. У мн.л. можа азначаць ‘род’: РВ 4.2.3 *antár ... devān viśa ca mártān* ‘паміж багамі й сьмертнымі весямі (=сьмертнымі)’. Агні ды Індра часта завуцца *viśpáti-* ‘пан весяў’. Гэта слова захавалася ў літоўскай мове: *višpats* ‘уладар, Госпад’.
від, -у (*rūpá-*) – форма, выгляд, аблічча
відаль, -і, ж.р. – “відомая прастора”, тут: сьвет (або неба, або зямля)
відомы – бачны (пар. *вядомы, знаёмы, ядомы*)
-віты – суфікс прыметніка, які азначае ‘у таго ёсьць, у ім ёсьць’ (напр., *сьветлавіты, дамавіты, санцавіты, духавіты*)
вож, -а – правадыр
вошчап (*śénā-*) – кап’ё, дроцік
вучта (*vidátha-*) – аброчная раздача, пашана (гл. арт. Вучта)
выгба – дуга
(вы)жатнік – які выжымае Сому (ад *√жэм* ‘жаць, жмаць, выжымаць’)
выжміны (*sávana-*) – абрад выжымання Сомы
выжымала, -а (*adhiṣavanū-*) – прылада выжымаць Сому
вызьніваць, -аю – зіхаець (да *зьніч*)
вычын, -у – подзьвіг

вычэсваць ($\sqrt{takṣ}$) - ствараць (рамесная, а таксама ткацкая тэрміналогія шырока ўжываецца ў РВ для пазначэння разумовай дзейнасці, у прыватнасці стварэння хвалебнаў. $\sqrt{takṣ}$ жа можа азначаць любое тварэнне ўвогуле. Таго самага кораня рас. *тесать* і бел. *цесьля*.)

выява (*rūpá-*) - форма, выгляд

вядомец, -мца - якому вядома, абазнаны ў чымсьці (пар. ст.-бел. *ведомецъ*)

вядоўца, -ы м.р. (*vāghát-*) - уладкавальнік, замоўца аброку; сьвятар

вядушчы - які ведае, дасьведчаны (пар. *відушчы*)

вялебен, -бну (*stóma-*) - гімн (пар. *малебен*)

вярэднік - шкоднік, вораг (да *вярэдзіць* 'шкодзіць')

гадзіць, гаджу, годзіш ($\sqrt{dās}$) - ушаноўваць багоў аброкам і хвалебнам

гадзяшчы - які годзіць, прыносіць аброкі багом

гарлівы - старанны

гаяр, -а - які гоіць, лекар

годы, -аў - аброк, дзе годзяць багом (да *гадзіць*)

гойны - шчодры, багаты, пышны (да *гаіць*, *жыць*, *зелы*)

гоўе, -я (*gó-*) - каровы (да *гавяда*)

гэтуль - сюды

гэтта - тут

дабожны - які мкнецца да багоў, здабыць божай ласкі (пар. *дацэльны*)

дамавіт, -а (*dāmūnas-*) - мілы дому, любы ў доме (эпітэт перадусім Агні)

дамова (*dhāman-*) - месца аброку, аброчня, жытло багоў

дамовы - звязаны з домам

даўнімацца, -аюся - разумецца, быць на ўвазе

дзівадзей, -я, **дзіў**, -а (*dasma-*, *dasrá-*) - які чыніць дзівосныя ўчынкi, справуе цуды (эпітэт багоў, асабліва Ашвінаў)

дому - дадому

дуж, -ы, ж.р. - сіла

дух, -у (*krātu-*) - натхненне, рашучасць, намер учыніць пэўны чын (пар. *kavikratu-* 'з духам, натхненнем вешчунна-

паэта', пра Агні й Сому). Паралелі: ав. *xratu-* 'духовая сіла', гр. *káρτος / krátos* 'сіла, магута, мужнасьць', *krátys* 'магутны', гоц. *hardus* 'цвёрды'. Традыцыйная этымалёгія выводзіць з *√kr* 'рабіць' (*Unādisūtrāṇi*, 1.76). Разам з *dakṣá-* 'здольнасьць, уменьне, спрыт' і *dhí-* 'празор' становіць тры рэчы, патрэбныя для паспяховага чыну, у тым ліку для складаньня хвалебну.

едзь, -і, ж.р. - яд, атрута

есі - ты ёсьць

есьмі - я ёсьць

жадзён, жадна, жадны (чаму) - прагны (чаго)

жаратлівы - жарлівы

жарнавік, -а (*adrivat-*) - у якога ёсьць жорны, эпітэт Індры (пад жорнамі (*ádri-*) разумеюцца камяні выжымаць Сому). Цікава, што паводле аднаго зь беларускіх паданьняў Пярун стварыў сьвет з дапамогаю жорнаў. Жорны ўвогуле часты атрыбут волатаў і асілкаў.

жарон, жарона / жарна (*grávan-*) - камень выціскаць Сому

жаротва, **жортва**, -ы (*havis-*, *hóma-*) - узыліў Сомы, жыру ці малака ў агонь (гл. арт. Аброк)

жмаць, жму, -еш - выціскаць

жывец, -ўца (*jīvo-*) - жыцьцёвы пачатак

жывітай, -я м.р. - які жывіць

жывіца, -ы (*váyas-*) - жыцьцёвая сіла

жыр, -у (*ghrtá-*) - топленае масла (гл. арт. Жыр)

забелены - тут: зьмяшаны з сыраквашаю (пра Сому)

завітва, -ы (*hávīman-*, *háva-*) - прызываньне багоў (пар. *malitva*)

завор, а - загарода, кароўнік

загваздка - калок, які не дае колу саскочыць з восі

закмець, -ею - заўважыць

закол, -у (*médha-*) - аброк жывёлы (гл. арт. Закол)

законьнік (*dhrtávrata-*) - чые законы трывалыя, законадзержца (пра бога), законаслухмяны (пра чалавека)

заноза, -ы - прут замацоўваць ярмо

запрос, -у (*nivíd-*) - традыцыйная кароткая формула запрашэньня багоў празь іх пералік; можа ўтрымліваць таксама эпітэты багоў

- заравалец, зароўца** (*uṣarbudh-*) – які абуджаецца на зары (да *зараваць* ‘сустракаць зару’)
- зарачысты** (*svratá-* ‘добразаконны’) – які трымаецца зарокаў, законаў, набожны
- зацны** – пачэсны, дабрачынны
- збой**, -я – ваяр
- збор**, -у (*sabhā-*) – сход, на якім адбываліся слоўныя саборы жрацоў ды гульня ў цыркi; само месца такога збору; важны сацыяльны інстытут, які ў пасляведавы час зьнікае
- зборня** (*sadhástha-* ‘дзе разам знаходзяцца’) – супольнае жытло (пад вышняю зборняю разумецца неба – сляіба багоў)
- звыццяга**, -і – перамога
- здаляшчы** – здольны, умелы
- здоля**, -і (*dakṣá-*) – здольнасьць, умеласьць, спрыт. Разам з *krātu-* ‘дух, сіла духу, натхненне’ і *dhi-* ‘празор’ становіць тры рэчы, патрэбныя для паспяховага чыну, у тым ліку для складаньня хвалебну.
- здрой**, -ю, м.р. – крыніца
- зіхавіца**, -ы – зіхоткая (пра зару)
- злога**, -і – спараваньне, скляшчэньне
- зьягацца** – спароўвацца, скляшчацца
- Зоры** (*uśásah*) – мн.л. ад Зара
- зыкаўка**, -і – вялікая муха
- зычань**, -чню, **зычэньне** (*āṅgūśa-, śūśá-*) – зычны хвалебен
- зьбег**, -а – уцякач, бягляк
- зьянчак**, -а – складнік вобада
- і-** – прыстаўны гук перад *с-/з-* + зычны (напр., *істаць*; пар. *істужка, ізноў, іспод, ізрэбны*)
- із** – з (*із* сухога, *із* патомствам)
- істы** (*satyá-*) – ісьцінны
- кароткія прыметнікі** – вельмі рэдкія формы ў сучаснай беларускай мове, часам сустракаюцца ў народных песнях (напр., *сьветла Сонца* = сьветлага Сонца, *Агні сьветлу* = Агні сьветламу)
- квет**, -у – колер
- клякнуць** – кленчыць
- колаваротны** (*párijman-*) – які рухаецца колам, кругам (эпі-

тэт сонца ды некаторых багоў)

крыкса, -ы м.р. (*parikrośá-* “які крычыць”) – від нячыстае сілы

лад, -у (*rtá-*) – сусьветны парадак (гл. арт. Лад)

леўка (*juhū-*) – аброчная лыжка, якою ўзыліваюць жыр у агонь

лік, -у (*gaṇá-*) – група, гурма (звычайна пра Марутаў і Ангірасаў)

магут, -а, **могут**, -а – магутнік, волат

малакаваць – даваць малако

меньне – маёмасьць

могуць, -і, ж.р. – магута, сіла

мужнеча, -ы – мужнасьць

мурог, -у / -у (*barhis-*) – трава, якою высьцілалі месца аброку

мысел, -слу (*mánas-*) – орган мысьленьня, мысьль

мысьлітва, -ы (*mántra-*) – малітва (гл. арт. Мысьлітва)

мядовы (*madhū-*) – часта азначае проста “салодкі”

надоба, -ы (*dhána-* ← $\sqrt{dhā}$ ‘класьці’) – здабыча, узнагарода (да *надабе* ‘патрэбна’, *добры*, *падобны*)

напасьнік – вораг

напойбіт – які напойвае (пар. *пахваліць* – *пахвальба*)

напрамляць, -ляю – накіроўваць

наступетнік – вораг

небапрасіны (*dviṣṭi-*) – абрад чыньленьня аброку

небыль, -і (*ābhva-*) – пачвара (т.б. нешта небывалае ды страшнае)

неруч, -ы, (*duritá-*) – няўдача, бяда

неруш, -ы, (*sthā-, sthātr-, tasthvás-*) – зборная назва таго, што стаіць, ня рухаецца

нечасьцівы (*avratá-, āpavrata-*) – які ня чціць багоў

ніня – цяпер, сёньня

нясьмерце (*amṛta-*) – неўміручасць; напой неўміручасці багоў, што гатуецца з Сомы; неўміручыя багі (як зборны назоўнік; пар. *лісьце*)

пабеднік – пераможца

падобны – належны, адпаведны

пазорны (*darśatá-*) – на якога варта пазіраць, прыгожы

паіны – абрад паення багоў жаротваю
пакон, -у – пачатак; з *пакону да кону* ‘ад пачатку да канца’
памыслота, -ы – тут: міласыць
пасад, -у (*sádas-*) – месца чынення аброку, аброчня
пасоба, -ы, **посаб**, -у (*ūti-, ávas-*) – дапамога, падтрымка (пар. ст.бел. *пособь*)
пачэсны (*yajñiya-, yajtra-, yajata-*) – варты почасьці, вучты, аброку
перагуд (*nid-*) – зьяслаўца
пераймо, -а (*vāja-*) – нагарода (нешта, перанятае за высілак)
перуновец, -ўца (*vajrin-*) – чья зброя – пярун (пра Індру)
першаваць, -ую – быць першым
перша – раней, спачатку
пітомы – пітны (пар. *вядомы, ядомы*)
поваз, -а (*rátha-*) – калясьніца
пой, -ю, – аброчны напой (Сома, жыр ці гарачае малако)
полым, -у – полымя
празор, -у (*dhī-*) – малітва; азарэньне. Разам з *krātu-* ‘дух, сіла духу, натхненне’ і *dakṣá-* ‘здольнасьць, уменне, спрыт’ становіць тры рэчы, патрэбныя для паспяховага чыну, у тым ліку для складаньня хвалебну (гл. арт. Празорца).
прасітва, -ы – просьба-малітва (пар. *малітва*)
праславень, -ўню, м.р. – хвалебен
прасьвяда, -ы (*svastī-*) – дабрабыт, шчасьце (гл. арт. Прасьвяда)
праўца, -ы м.р. – валадар
прачын, -у – прачынаньне, пачатак
прачэсны (*prayajyu-*) – варты аброку; той, каго трэба першым чціць на аброку
прыдоба, -ы – дабрабыт (да *добры, надобны*)
прыемца, -ы м.р. – які прымае (напр., *доляпрыемца*)
прыслухмяны – які прыслухоўваецца, уважлівы
прыцін, -у – зэніт (да *прыцінаць* ‘спыняць’, *цяць*)
пуцьцё (*suvitá-*) – дабрабыт
пярэжні – ранейшы
радавіты (*jénu-*) – высакародны, шляхетны

радзець, -ею – радавацца

разнакі – адрозны

разьверці, -вяру, -эш, -вёр, -верла – раскрыць (пар. *завор*)

рамя, -мені / -мя, н.р. (мн.л. *раменьы, рамі*) – плячо

рачэньне (*ukthá-*) – хваласьпеў

руч, -ы – дабрабыт

руш, -а (*r̥ṣi-*) – паэт, стваральнік хвалебнаў (гл. арт. Руш);

-ы (*jágat-, carátha-*) – зборная назва ўсяго, што рухаецца (гл. *неруш*)

рыжавы – рыжаваты (пар. *маладжавы, халаджавы, бялявы*)

рэяць, -эю – струменіць (да *рака*, санскр. *r̥juate* ‘цячэ, растае’)

сейміг – адразу

сігасты (*urukramá-*) – у якога шырокі сіг, крок (эпітэт Вішну)

скакуха – танцорка

славень, -ўню – хвалебен

славітва, -ы – хвалебен (пар. *малітва*)

содні, -яў – суткі

сойм, -у (*samsád-*) – збор людзей, каб чыніць аброк

сомапітва, -ы (*sómapīti*) – абрад паеньня багоў Сомам (пар. *бітва, брытва*)

спадобны – які падабаецца

спас, -а – ратаўнік, выбаўца

спорца, -ы, м.р. (*vrdh-*) – які спорыць, узмацняе росквіт

спрат, -у (*nidhāna-, nidhī-*) – схаванае, таёмнае

стадухі (*śatákratu-*) – надзелены вялікім духам. Сталы эпітэт Індры. Слова *сто*, як і слова *тысяча*, нярэдка азначае ў РВ проста *вельмі многа*. ПТ “у якога сто аброкаў Сомы”: ён разумее слова *krātu-* тут як аброк Сомы – значэньне, зафіксаванае напэўна ўжо ў брагманах, але ў РВ аспрэчванае заходнімі дасьледнікамі (гл. *дух*). ПТ 100-дзённы аброк Сомы чыніўся падчас доўгай палярнай ночы, калі Індра змагаўся з Валай, каб надаць богу сілаў у ягонай барацьбе.

стаенец, -нца – стаеньнік, конь

сточнік, -а (*r̥bhvan-*) – умелец, майстар; *сточны* – умелы

субожны – “які з багамі, у каго багі – сябры”, набожны (пар. *сугучны, суладны, сумесны*)

сударожыць - спадарожнічаць
суладзень, -дню (*rtá-*) - хвалебен (гл. арт. Лад)
суладны - які адпавядае ладу (гл. арт. Лад)
сулонны (*sāñīḍa-*) - "у якога супольнае лона", аднаго паходжаньня, кроўны, родны
суногі - які мае ногі (пар. *сугучны* й *бязногі*)
супол, -у - зьвяз, хаўрус
супольца, -ы, м.р. - хаўрусьнік
супор, -у - спабор, змаганьне
супорца, -ы, м.р. - праціўнік
(су)трасалец, -льца (*dhūti-*) - які трасе, эпітэт Марутаў
суць - ёсьць (мн.лік)
сыта, -ы, **сыціва**, -а (*iṣ-*) - ежа, аброчная ежа, падсілак
святліца, -ы (*rocana-*) - святлая прастора
сядзёр, сядру (*indu-*) - сок, выціснуты Сома; ужываецца як гукавая намінка на імя 'Індра' (*indu - indra* : *сядры - Індра*).
здача, -ы (*dakṣiṇā-*) - плата сьвятару за аброк
узвор, -у (*útsa-*) - крыніца (да *нара*, *ныраць*, *занурацца*)
узльівень, , -ўню **узльіў**, -ву (*havis-, iṣ-*) - узльіваньне Сомы, жыру, малака ў аброчны агонь (гл. арт. Аброк)
улагода, -ы (*sūnṛtā-*) - ласка, міласць, радасьць, шчодры дар (гл. арт. Улагода).
уладца, -ы м.р. / **уладнік** (*sūri-*) - уладкавальнік, замоўца аброку (этымалёгія слова цьмяная; паводле адных - да \sqrt{su} 'пабуджаць, ствараць'; паводле другіх - да *su-* 'добра' і *ari-* 'які годзіць, набожны'; паводле трэціх - да *su-* і \sqrt{ra} 'дарыць')
ураднік (*vedhás-*) - уладкавальнік абраду
ураз, -у - шкода
урачыстань, -ю (*suvṛkti-*) - гімн
усерад - усярэдзіну
усёды - заўсёды
усполе - разам
усяможны (*viśvávedas-*) - усебагаты, т.б. які валодае ўсякім набыткам (пар. *заможны*)
утропы - сьледам, усьлед
хвалебен, -бну (*sūktá-*) - гімн (пар. *малебен*)
хвалітва, -ы - гімн (пар. *малітва*)

хупавы – спрытны

-хот, -а – які хоча (напр., *нагародахот*)

-хочы – які хоча (напр., *перамогахочы, славахочы*)

цырка, -і – гульнёвая костка

цэла – усе- (напр., *цэланасытны ‘усенасытны’*, т.б. які насычае ўсіх)

цясьніна, -ы (*ámhas-*) – атуга (гл. арт. Атуга)

чалон, -а – частка цела

часьцівы (*ánuvrata-* ‘які выконвае законы’) – набожны

чата, -ы – доля (пар. *частка*, рас. *чета*)

чатаваць, -ую– надзяляць доляю (асабліва ў аброку)

човіць, -ўлю – ня спаць, чуйнаваць

чукавы (*vícetas-, vípaścit-*) – вельмі ўважны, кемны (да *човіць, чуць*)

чын (*kárman-*) – дзеянне, вычын, часта – аброк (*√kr* ‘рабіць’ і яго вытворні шчыльна звязаныя ў РВ з паняццем аброку, таму нярэдка *чыніць* = чыніць аброк, *чын* = аброчны чын, *чыньнік* = чыньнік аброку)

шмацкротнікі – дзеясловы, якія азначаюць паўторнае ці ўзмацненае дзеянне (напр., *буджаць, слаўляць, брыняць, зываць, раджаць*)

што – кожны (напр., *што-дом* ‘кожны дом’)

шчадровец, -ўца (*maghávan-*) – 1) замоўца аброку; 2) эпітэт багоў, у першую чаргу Індры

ядуха, -і, м.р. (*atrin-* ‘пажыральнік’) – від чартоў

яснота, -ы – краса, нешта прыгожае, дар, багацце

Сьпіс скаротаў

ав. – авэсты́йская мова	т.с. – тое самае
адз.л. – адзіночны лік	ц.-сл. – царкоўнаславянская мова
арт. – артыкул	у. – увага
бел. – беларуская мова	укр. – украінская мова
В.скл. – вінавальны склон	хец. – хецкая мова
гл. – глядзі	
гоц. – гоцкая мова	АВ – Атхарваеда
гр. – старагрэцкая мова	АС – апушчана слова
ж.р. – жаночы род	ДС – даслоўна
і.-э. – індаэўрапейская прамова	ПА – паводле Анукрамані
лац. – лаціна	ПБ – паводле Бётлінга
літ. – літоўская мова	ПГ – паводле Гельднэра
м.р. – мужчынскі род	ПЕ – паводле Елізаранкавай
мн.л. – множны лік	ПЙ – паводле Ёаджурведы
н.р. – ніякі род	ПК – паводле Кёйпэра
Н.скл. – назоўны склон	ПН – паводле Нірукты
ням. – нямецкая мова	ПП – паводле Падапатхі
прасл. – праславянская мова	ПР – паводле Рэну
рас. – расейская мова	ПС – паводле Сайаны
ст.-анг. – стараангельская мова	ПТ – паводле Тылака
ст.-бел. – старабеларуская мова	РВ – Рыгведа
ст.-ісыл. – стараісьлядзкая мова	СІ – Сьпіс асабовых імёнаў
ст.-сл. – стараславянская мова	УІ – у іставіку (арыгінале)
т.б. – то бок	УП – умоўны пераклад

ЗЬМЕСТ

Перадмова	3
Пра сьветагляд арыаў Рыгведы	9
Пра мову Рыгведы	15
Пра пераклады Рыгведы	22
Пра транслітэрацыю санскрыцкіх імёнаў	23
Вершаваныя памеры Рыгведы	24

у выпадку, калі багоў многа, пазначаецца альбо бог, якому перадусім прысьвечаны хвалебен (а ў дужках пабочныя багі), альбо даецца скарот 'розныя багі', альбо пазначаецца тып ці тэма хвалебну

тэкст увагі

1 - Агні	34	475
2 - Вецер, Індра-Вецер, Мітра-Варуна	36	476
3 - Ашвіны, Індра, усе багі, Сарасваці	38	476
4 - Індра	40	476
5 - Індра	42	477
6 - Індра й Маруты	44	477
7 - Індра	46	477
8 - Індра	48	477
9 - Індра	50	478
10 - Індра	52	478
11 - Індра	54	478
12 - Агні	56	478
13 - хвалебен-прыяньне	58	478
14 - усе багі	60	479
15 - што-боству ў суладны час	62	479
16 - Індра	64	479
17 - Індра-Варуна	66	479
18 - Пан малітвы (ды іншыя багі)	68	480
19 - Агні й Маруты	70	480
20 - Рыбгу	72	480
21 - Індра-Агні	74	480

22 - розныя багі	75	481
23 - розныя багі	78	481
24 - Агні, Савітар, Варуна	82	482
25 - Варуна	85	484
26 - Агні	88	484
27 - Агні (ды багі)	90	485
28 - абрад простага выжыманья Сомы	92	485
29 - Індра	94	485
30 - Індра, Ашвіны, Зара	96	486
31 - Агні	99	486
32 - Індра	102	486
33 - Індра	105	487
34 - Ашвіны	108	487
35 - Савітар (ды іншыя багі)	110	487
36 - Агні	112	488
37 - Маруты	116	488
38 - Маруты	118	489
39 - Маруты	120	489
40 - Пан малітвы	122	489
41 - Варуна, Мітра й Арйаман, сыны Бязьмежы	124	489
42 - Пушан	126	490
43 - Рудра, Мітра-Варуна, Сомы	128	490
44 - Агні (ды Ашвіны й Зоры)	130	490
45 - Агні (ды багі)	133	490
46 - Ашвіны	135	490
47 - Ашвіны	137	491
48 - Зара	139	491
49 - Зара	142	491
50 - Сонца (ды замовы)	143	491
51 - Індра	145	492
52 - Індра	148	492
53 - Індра	151	493
54 - Індра	153	493
55 - Індра	155	493
56 - Індра	157	493

57 - Індра	158	494
58 - Агні	159	494
59 - Агні Ўсялюдны	161	494
60 - Агні	163	495
61 - Агні	164	495
62 - Індра	167	495
63 - Індра	169	496
64 - Маруты	171	496
65 - Агні	174	496
66 - Агні	175	496
67 - Агні	176	496
68 - Агні	177	497
69 - Агні	178	497
70 - Агні	179	497
71 - Агні	180	497
72 - Агні	182	497
73 - Агні	184	498
74 - Агні	186	498
75 - Агні	188	498
76 - Агні	189	498
77 - Агні	190	498
78 - Агні	191	498
79 - Агні	192	499
80 - Індра (ды Атхарван, Продак, Дадгіач)	194	499
81 - Індра	197	499
82 - Індра	199	499
83 - Індра	201	499
84 - Індра	202	499
85 - Маруты	205	500
86 - Маруты	207	500
87 - Маруты	209	500
88 - Маруты	210	500
89 - усе багі (ды багі, Бязьмежа)	211	501
90 - усе багі	213	501
91 - Сома	215	501
92 - Зара, Ашвіны	219	501

93 - Агні-Сома	222	502
94 - Агні (Родавед), багі, Мітра, Варуна, Бязьмежа, Сіндгу, Зямля й Неба	224	502
95 - Агні або Агні заранкавы	227	503
96 - Агні або Агні падаўца пажытку	229	503
97 - Агні або Агні праменны	231	503
98 - Агні або Агні Ўсялюдны	233	503
99 - Агні або Агні Родавед	234	504
100 - Індра	235	504
101 - Індра	238	504
102 - Індра	240	505
103 - Індра	242	505
104 - Індра	244	505
105 - усе багі	246	505
106 - усе багі	250	506
107 - усе багі	252	506
108 - Індра-Агні	253	506
109 - Індра-Агні	255	506
110 - Рыбгу	257	507
111 - Рыбгу	259	507
112 - Ашвіны (ды Неба й Зямля, Агні)	260	507
113 - Зара (ды Ноч)	264	510
114 - Рудра	267	510
115 - Сонца	269	510
116 - Ашвіны	270	511
117 - Ашвіны	274	512
118 - Ашвіны	278	513
119 - Ашвіны	280	513
120 - Ашвіны (ды замова проці дурных сноў)	282	513
121 - Індра або ўсе багі	284	514
122 - усе багі	287	514
123 - Зара	290	515
124 - Зара	292	515
125 - праслаўленьне шчодрасьці Сванайі	294	516
126 - Сванайа Бгавайавіа, Ромаша	296	516
127 - Агні	298	517

128 - Агні	301	517
129 - Індра, сядзёр	303	517
130 - Індра	306	518
131 - Індра	309	518
132 - Індра (ды Індра-Парвата)	311	518
133 - Індра	313	518
134 - Вецер	315	519
135 - Вецер, Індра-Вецер	317	520
136 - Мітра-Варуна, боствы паводле азнакі	320	520
137 - Мітра-Варуна	322	
138 - Пушан	323	520
139 - розныя багі	324	521
140 - Агні	327	521
141 - Агні	329	522
142 - хвалебен-прыяньне	331	522
143 - Агні	333	523
144 - Агні	336	523
145 - Агні	339	523
146 - Агні	339	524
147 - Агні	340	524
148 - Агні	341	524
149 - Агні	342	525
150 - Агні	343	525
151 - Мітра-Варуна	344	525
152 - Мітра-Варуна	346	525
153 - Мітра-Варуна	348	526
154 - Вішну	349	527
155 - Індра-Вішну, Вішну	350	527
156 - Вішну	351	527
157 - Ашвіны	352	528
158 - Ашвіны	353	528
159 - Неба-Зямля	354	528
160 - Неба-Зямля	355	529
161 - Рыбгу	356	529
162 - Конь	359	531
163 - Конь	363	532

164 - хвалебен-загадка	365	533
165 - Індра з Марутамі	373	536
166 - Маруты	376	537
167 - Маруты (ды Індра)	379	537
168 - Маруты	381	538
169 - Індра	383	539
170 - Індра	385	539
171 - Маруты, Індра з Марутамі	386	540
172 - Маруты	387	540
173 - Індра	388	540
174 - Індра	390	541
175 - Індра	392	542
176 - Індра	393	542
177 - Індра	394	542
178 - Індра	395	542
179 - любоўная ўцеха	396	543
180 - Ашвіны	398	543
181 - Ашвіны	400	544
182 - Ашвіны	402	544
183 - Ашвіны	404	545
184 - Ашвіны	405	545
185 - Неба-Зямля	406	545
186 - усе багі	408	545
187 - ежа	410	546
188 - хвалебен-прыяньне	412	546
189 - Агні	414	547
190 - Пан малітвы	416	547
191 - вада, трава, сонца (замова на зньішчэньне яду)	418	547
<i>артыкулы</i>		
Аброк		422
Аброчня		424
Адправа		427
Атуга		429
Вешчы		431
Вучта		434

Жыр	437
Закол	440
Лад	442
Малітва	445
Мысьлітва	450
Натхнёны	453
Песьнятворца	455
Празорца	458
Прасьвяда	460
Руш	463
Улагада	467
Чарадзеяства	469
Чысьціня	472
Увагі	475
Сьпіс уласных імёнаў і асноўных тэрмінаў	549
Сьпіс рушаў	568
Слоўнік рэдкіх слоў і наватвораў	570
Сьпіс скаротаў	580
Summary	588
Падзякі	589

SUMMARY

This book contains the first full poetic translation into Belarusian of the First Maṇḍala of the Rigveda, done directly from Sanskrit. The Rigveda is thought to be composed between c. 1500-1200 BC, though much earlier dates have also been suggested. It is a collection of 1,028 hymns organised into 10 maṇḍalas ('circles') and dedicated to different deities (e.g., Indra, Agni, Aśvins, Maruts, etc.). Not only is the Rigveda the most ancient literary work of Indian civilization but also it is one of the oldest extant texts in any Indo-European language. Authored by the *ṛṣis*, ancient Indian poets and seers, the Rigveda provides us a glimpse of consciousness of some of the first poets of humanity and allows us to share their insights and visions.

The main goal of this translation is to recreate the Rigveda as a primarily *poetic* text. The hymns would lose much of their aesthetic, almost mesmerising effect if they were only rendered in a precise word-for-word prose translation. Besides, the language of the hymns was not just poetic, it was considered divine since the main recipients of the hymns were not humans but the gods. Only the language of the gods, or *brahman* 'prayer' in Sanskrit, clearly contrasted with the language of every day life, was capable of delivering messages to heaven.

This translation takes into account not only the traditional interpretation of Sāyaṇācārya but also those of European translators and scholars, namely, T.Y. Elizarenkova, K.F. Geldner, L. Renou, S.W. Jamison and J.P. Brereton, H. Grassmann, J. Gonda, F.B.J. Kuiper and others. The translator would like to use the opportunity to express his debt of gratitude to his teachers of Sanskrit K.P. Andryjeŭski and M.Y. Bajaryn as well as all previous researches of the Rigveda without whose work this translation would not have been possible.

ПАДЗЯКІ

За грашовую дапамогу ў выданьні гэтае кнігі перакладнік хацеў бы выказаць вялікую падзяку:

Міхаілу Баярыну, Канстанціну Андрыеўскаму, Галіне Марчукевіч, Кацярыне Гуртавой, Натальлі Магдалінскай, Натальлі Анапрэнка, Алегу Жлутку, Максіму Макоўчыку, Мікалаю Канпельку, Вользе Мажароўскай ды Яўгену Урублеўскаму,

а таксама

Антону Кляванскаму, Аляксандру Аўдзеюку, Антону Францішку Брылю, Кацярыне Маціеўскай, Анастасіі Бяроўскай, Кацярыне Массэ, Сяргею Матырку, Аляксандру Міхасёву, Кацярыне Наліўка, Лідзе Наліўка, Яўгену Неткачэву, Сяргею Няборскаму, Юрыю Палякову, Алене Пятровіч, Алегу Хведзьковічу, Ганьне Янкута, Тацяне Вадалажскай, Уладу Васюку, Паўлу Чырکو, Эліне Шындлер, Барысу Шчуку, Андрэю Барысаву, Сяргею Гагуліну, Юлію Льюшчанку, Вользе Казаковай, Аляксею Калымагу, Марыі Мартысевіч, Надзеі Мазуравай, Кацярыне Мяшковай, Аляксею Янкову, а таксама тым, хто пажадаў застацца неназваным.

Дзякуй плятформе *Talaka.by*, якая дапамагла зладзіць збор сродкаў на выданьне гэтае кнігі; сайту *tn.by*, які размясьціў у сябе адпаведны банэр; грамадзкай кампаніі “Будзьма беларусамі” ды беларускай службе Радыё “Свабода”, якія размясьцілі на сваіх сайтах (*budzma.by* і *svaboda.org*) інтэрвію зь перакладнікам пра гэтую кнігу; праекту “Літрадыё” (*litradio.by*), які зрабіў аўдыёвэрсыю некаторых хвалебнаў; газэце “Звязда”, якая падрыхтавала артыкул пра пераклад Рыгведы; міжнароднаму радыё “Беларусь” ды праграме “Дыяблог” на тэлеканале “Беларусь 3” (у прыватнасьці Тацьцяне

Сівец) за цікавыя гутаркі пра пераклад Рьгведы; пасольству Рэспублікі Індыя ды надзвычайнаму й паўнамоцнаму паслу Рэспублікі Індыя ў Рэспубліцы Беларусь спадару Панкаджу Саксэну; а таксама многім іншым, якія спрыялі пашырэнню інфармацыі пра выхад перакладу.

пытайцеся ў кнігарні “Логвінаў”

**УВОДЗІНЫ
Ў ТРАДЫЦЫЙНЫ
САНСКРЫТ**

Міхаіл Баярын

Санскрыт – гэта мова старажытнаіндыскай традыцыі, што мае тысячагадовую гісторыю ўласнага мовазнаўства. Гэты падручнік уяўляе сабою ўводзіны ў традыцыйную граматыку санскрыту і разлічаны на паўгоду навучання. Ён стварае цэласнае ўяўленне пра граматычную сістэму санскрыту, засяроджваючы ўвагу на асноўных правілах і пакідаючы па-за ўвагаю многія выняткі. Абсяг падручніка дастатковы, каб зрабіць магчымым чытанне арыгінальных санскрыцкіх тэкстаў са слоўнікам.

http://bayaryn.blogspot.com.by/p/blog-page_29.html

Літаратурна-мастацкае выданне

РЫГВЕДА **Кола першае**

Камп'ютарны дызайн, вёрстка *Ігара Кулікова*
Дызайн вокладкі *Міхаіла Баярына*
Фота на вокладцы *Кацярыны Гуртовай*
Карэктар *Алег Жлутка*

Падпісана да друку 11.05.2016. Фармат 60x84^{1/16}.

Папера афсетная. Друк афсетны.

Ум. друк. арк. 34,2. Улік.-выд. арк. 13,9.

Наклад 200 ас. Замова 3460.

Выдавец і паліграфічнае выкананне:
таварыства з абмежаванай адказнасцю «Медысонт».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў
№ 1/142 ад 09.01.2014, № 2/34 ад 23.12.2013.
Вул. Ціміразева, 9, 220004, Мінск.

Гэтая кніга – поўны пераклад першага зь дзесяці колаў Рыгведы на беларускую мову, зроблены Ігарам Куліковым, паэтам, знаўцам санскрыту, перакладнікам са старажытных моваў.

Рыгведа – найстаражытнейшы моўны твор індыйскае цывілізацыі. Гэта збор хвалебнаў, прысьвечаных розным багам – перадусім Індру ды Агні. Ужо некалькі тысячагодзьдзяў з пакаленьня ў пакаленьне брагманы бездакорна перадаюць Рыгведу па памяці. Мова гэтага помніка – санскрыт, бадай, сама архаічная сярод усіх інда-эўрапейскіх моваў. Слухаючы альбо чытаючы Рыгведу, мы ня проста можам далучыцца да старажытнай традыцыі, але й зазірнуць у сьвядомасьць адных зь першых паэтаў чалавецтва.

ISBN 978-985-7136-16-2

9 789857 136162

РЫГ'ВЕДА || ऋग्वेदः || КОЛЛА I